

SCHOOLKINDEREN OVER HUN OPVANG. WAT LEREN ZE ONS OVER KWALITEIT?

Onderzoeksrapport, november 2014

Brecht Peleman
Caroline Boudry
m.m.v.
Dr. Lieve Bradt
Dr. Tineke Van de Walle

Promotor: Prof. Dr. Michel Vandebroeck

In opdracht van Kind&Gezin

Colofon

Onderzoekers: Brecht Peleman en Caroline Boudry; VBJK

Met medewerking van dr. Lieve Bradt en dr. Tineke Van de Walle, Vakgroep Sociale Agogiek; Ugent

Promotor: Prof. Michel Vandenbroeck, Vakgroep Sociale Agogiek; Ugent

Stuurgroep: Diederik Vancoppenolle, Sylvia Walravens, Christele Van Nieuwenhuyzen; Kind&Gezin

Dr. Jan Peeters; VBJK

Dit onderzoek kwam tot stand in opdracht van Kind en Gezin. Het dient geciteerd te worden als:

Peleman, B. Boudry, C. Bradt, L. Van de Walle, T. & Vandenbroeck, M. (2014). *Schoolkinderen en hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit?* Gent: VBJK.

© VBJK, 2014

Voorwoord

In april 2014 vond de slotconferentie plaats van de Staten-Generaal schoolkinderopvang. In de maanden daarvoor vergaderden heel wat stakeholders over de vraag hoe de opvang van schoolgaande kinderen in Vlaanderen best georganiseerd wordt, hoe we best voor de nodige kwaliteit kunnen zorgen (en wat die kwaliteit dan betekent), en wie hier welke rol in kan opnemen. De discussies waren gevoed door verschillende onderzoeken naar het gebruik en de actuele stand van zaken, zowel als naar de noden en behoeften van ouders. Eén cruciale stem onbrak echter nog in het debat: die van de kinderen. Kinderen hebben immers het recht om betrokken te zijn bij de belangrijke beslissingen die hen aangaan en ze kunnen daar ook een waardevolle bijdrage toe leveren.

Daarom schreef Kind en Gezin een oproep uit om hier onderzoek naar te doen en we zijn bijzonder verheugd dat we hiervoor geselecteerd werden. We danken Kind en Gezin dan ook voor het vertrouwen en de constructieve dialoog gedurende heel het onderzoeksproces.

We willen natuurlijk ook de 514 kinderen bedanken die hun stem aan het onderzoek verleend hebben. Zij vertrouwden ons in verschillende 'talen' toe wat ze meemaken in de opvang, hoe ze de opvang waarderen en wat ze liever anders zouden zien. Ook de 36 organisaties die tijd en ruimte maakten om mee te werken aan dit onderzoek zijn we enorm dankbaar.

Dank zijn we ook verschuldigd aan Kaatje Vermeiren en Fleur Van Oyen voor de transcripties van de interviews en aan Karen De Coninck voor de opmaak van de kwantitatieve dataset en het inputten van de data. We danken de collega's van de Vakgroep Sociale Agogiek maar niet in het minst ook Prof. dr. Yves Rosseel van de Vakgroep data-analyse van de UGent voor hun onschatbare hulp bij de data-analyse.

We zijn er van overtuigd dat de resultaten van dit onderzoek praktijkwerkers, opleiders en beleids mensen zullen inspireren om de organisatie van opvang en vrije tijd van schoolgaande kinderen nog beter af te stemmen op wat de kinderen zelf nauw aan het hart ligt.

November 2014

Samenvatting

Opzet en onderzoeksvragen

Het huidige veld van de schoolkinderopvang (opvangvoorzieningen voor schoolkinderen binnen of buiten de school) wordt gekenmerkt door een grote diversiteit. Kinderen uit het basisonderwijs worden voor en na schooltijd opgevangen in verschillende organisaties uit verschillende beleidssectoren met andere regelgeving, subsidiërende maatregelen en met verschillende openingsuren en opvangtijdstippen. Bovendien biedt het aanbod niet altijd een antwoord op de gevarieerde en groeiende vraag naar opvang. Daarom wordt al meerdere jaren beleidsmatig nagedacht over een nieuw en integrerend concept voor de opvang van schoolkinderen. Om het denkproces hierover te onderbouwen, gaf Kind en Gezin opdracht tot voorliggend onderzoek dat de ervaringen van kinderen met schoolkinderopvang in beeld brengt. De kernvraag is wat kinderen verwachten van de opvang voor en na school, gedurende schoolvrije dagen en vakanties.

Het onderzoek geeft een antwoord op drie onderzoeksvragen:

1. Welke betekenissen verlenen kinderen uit het basisonderwijs aan de opvang?
2. Wat benoemen kinderen als kwaliteit?
3. Welke beleidsadviezen kunnen hieruit worden afleiden?

We lieten kinderen zelf aan het woord via een mixed-methods onderzoek, waarbij we kwalitatieve interviews en een kwantitatieve survey combineerden.

Resultaten kwalitatief onderzoek

Het eerste deel van het onderzoek bestond uit interviews met 34 kleuters en 42 lagere schoolkinderen over hoe zij hun tijd doorbrengen in hun opvangvoorzieningen, wie zij daar ontmoeten en wat ze leuk, niet leuk, belangrijk en onbelangrijk vinden. In de steekproef werd gestreefd naar maximale diversiteit. Zo werden kinderen geselecteerd uit drie IBO's, drie schoolopvangvoorzieningen, drie speelpleinen, een BOKDV, een onthaalouder die buitenschoolse opvang aanbiedt en een lokale dienst voor buurtgerichte opvang. Deze opvangorganisaties kwamen uit verschillende gebieden in Vlaanderen en de kinderen hadden verscheiden achtergrondkenmerken op het vlak van leeftijd, geslacht, SES en origine.

De lagere schoolkinderen werden individueel bevestigd door interviews van ongeveer 50 minuten. Voor het bevestigen van de kleuters gebruikten we de Mozaïek methode, een onderzoeksbenadering die verbale en visuele instrumenten samenbrengt. We gebruikten daarbij drie fasen: 1. Fotografische rondgang: de kleuters gidsten de onderzoeker door de opvangplek en trokken foto's van hun favoriete plekken in de setting, van plekken waar ze (niet) graag spelen of van plekken waarover ze iets willen vertellen. 2. Interviews aan de hand van de foto's; 3. Een of meerdere tekeningen met als onderwerp 'Ik in de opvangplek' ('Wat doe ik hier?') en 'De opvangplek zelf' ('Wat gebeurt hier?' 'Wat wil ik hier anders zien?').

Het kwalitatieve onderzoek toont dat schoolkinderopvang voor kinderen een verruiming kan betekenen van hun ervaringen en van hun leefwereld, maar dat dit niet altijd en niet voor elk kind het geval is. Wat kinderen in de eerste plaats kwaliteitsvol vinden is het feit dat ze in de opvang met hun **vrienden** kunnen samen zijn. Vrienden zijn voor de meeste kinderen het belangrijkste ingrediënt om van de opvang een leuke tijd te maken. Ze waarderen het evenwel als ze

gestimuleerd worden om meer met andere kinderen samen te spelen dan ze gewoonlijk doen. Daarnaast willen de kinderen in de opvang een **keuze** hebben over hoe ze hun vrije tijd invullen. Kinderen spelen het liefst vrij binnen en vooral buiten, maar ze hebben ook graag afwisseling met begeleide activiteiten als die (leer-)rijk zijn, op hun maat en als ze een verruiming van hun spelmogelijkheden betekenen. Als kinderen in hun schoolkinderopvang een uitdagend aanbod vinden dat ze nergens anders tegenkomen, waarderen ze dit bijzonder. Vervolgens willen de kinderen in de opvang graag een plek voor zichzelf, waar ze zich in alle **rust** kunnen terugtrekken, alleen, of met leeftijdsgenoten. Vooral de oudere kinderen waarderen dit. Het zorgt ervoor dat ze zich meer welkom voelen in de opvang.

Van de begeleiders verwachten kinderen dat die zowel een **zorgfunctie** als een **spelfunctie** opnemen. Kinderen vinden dat hun begeleiders minimaal aanwezig moeten zijn met aandacht voor alle kinderen, maar verwachten ook dat begeleiders hun ervaringen in de opvang verruimen door een gevarieerd aanbod te organiseren, met afwisseling tussen vrij spel en begeleide activiteiten. Daarbij moeten de begeleiders tevens differentiëren tussen individuele aandacht en aandacht voor de gehele groep. In conflictsituaties verwachten kinderen dat hun begeleiders rechtvaardig inspelen op wat er gebeurt. 'Goede begeleiders' fungeren als een soort 'ankerpunt': ze helpen de kinderen keuzes maken, ondersteunen hen bij het vormgeven aan hun eigen opvangtijd en ze zijn actief aanwezig.

Wat **kleuters** belangrijk vinden, komt in grote lijnen overeen met wat de lagere schoolkinderen vertelden. De verschillen situeren zich bij de rol van de begeleider. Kleuters vinden het lief en zacht zijn van begeleiders belangrijker dan de lagere schoolkinderen en dat uit zich ook fysiek (vb. knuffelen). Verder worden de ervaringen van kleuters sterker bepaald door het aanbod en het moment, dan dit bij de lagere schoolkinderen het geval is. Bijvoorbeeld het soort spel/aanbod bepaalt met wie de kleuters samen spelen en wie ze als 'vriend' benoemen.

Het kwalitatieve onderzoek toonde ook dat kinderen het niet gewoon zijn dat er naar hun ideeën en mening gevraagd wordt. Ze vinden de gang van zaken vaak 'gewoon', of ze leggen zich neer bij hoe het is, ook al zijn ze er niet tevreden over.

Resultaten kwantitatief onderzoek

In het tweede deel van het onderzoek werden de belangrijkste hypotheses en besluiten uit het kwalitatieve onderzoek via een survey voorgelegd aan 438 lagere schoolkinderen van 7 tot 12 jaar oud. Zo gingen we na of de bevindingen uit het kwalitatieve luik voorkomen in een grotere groep, of hierbij verschillen kunnen worden vastgesteld tussen kinderen en hoe de ervaringen van de kinderen hun visie beïnvloedt. We achterhaalden op die manier welke verwachtingen en welke ervaringen bijdragen tot de tevredenheid en de waardering van de opvangplek. Zo kwamen we te weten wat kinderen als 'kwaliteit' benoemen.

We selecteerden 24 opvangplekken (6 IBO's, 12 speelpleinen en 6 scholen), waar we ook de verantwoordelijken bevroegd hebben. Die vragenlijsten gaven feitelijke informatie over de context van de opvanglocaties en lieten toe om de ervaringen van de kinderen in verband te brengen met opvangkenmerken. Hierbij werd representativiteit nagestreefd op niveau van de kinderen, niet op niveau van de opvangorganisaties.

Drie kwart van de bevroegde kinderen gebruikt in een schoolweek meer dan drie opvangvormen en doet daar andere dingen dan thuis. In die zin kan schoolkinderopvang gezien worden als een verbreding van de ervaringen van kinderen. Toch is dit niet voor elk kind even waar. Eén zelfde opvangvoorziening kan door verschillende kinderen anders ervaren worden en niet alle mogelijke opvangervaringen zijn in één voorziening aanwezig, noch zijn ze gelijk verdeeld over alle kinderen uit die opvangvoorziening. Een belangrijke vaststelling is dat **de oudste kinderen vaker minder positieve ervaringen** hebben: minder activiteiten, minder meespelende begeleiders, en meer hard roepende begeleiders.

Hoewel de kinderen hun opvang doorgaans goede punten geven, duiden de meeste kinderen de plaats waar ze bevroegd werden niet aan als de plek waar ze het liefst zijn. Een derde van hen mist zaken die ze in de opvang essentieel vinden, zoals meerdere speelruimtes binnen en begeleiders die je troosten en ervoor zorgen dat er niet wordt gepest.

Het kwantitatieve onderzoek leert ons wat voor kinderen tot de essentie van een kwaliteitsvolle schoolkinderopvang behoort. De **zorgdimensie** van de begeleiding is essentieel. Het minimale niveau, het aanwezig en beschikbaar zijn (bewaken), wordt het meest ervaren, maar de meer essentiële gradaties (individualiseren, rechtvaardig inspelen op conflictsituaties en troosten) ervan ontbreken voor een aanzienlijk deel van de kinderen. De **speldimensie** van de begeleiding ontbreekt nog vaker. De 11- en 12-jarigen uit de steekproef hebben het minst positieve ervaringen met zowel de zorg- als de speldimensie van de begeleiding.

Waar meer **pedagogisch gekwalificeerde** begeleiders zijn en waar minder kinderen per begeleider zijn, hebben de kinderen meer positieve ervaringen.

Daarnaast is ook de **ruimte** belangrijk. Binnen willen kinderen kunnen spelen in verschillende ruimtes, maar willen ze vooral ook rust. Een vierde van hen ervaart dit echter niet. Buiten willen kinderen zich kunnen uitleven op verschillende speeltuigen en willen ze verstopplekken om zich af en toe te kunnen onttrekken aan de blik van anderen. Essentieel voor de kinderen is de mogelijkheid om te **kiezen** tussen binnen en buiten en eens ze binnen of buiten zijn, te kiezen wat ze doen en met wie. In die zin moet het activiteiten aanbod kinderen toelaten keuzes te maken en gevarieerde activiteiten aanbieden die op maat van de kinderen zijn en hen uitdagen.

Hoe ouder de kinderen, hoe belangrijker ze het vinden dat er naar hun ideeën wordt geluisterd en hoe meer ze aangeven dat ze mee willen kunnen beslissen over wat er gebeurt in de opvang. Desondanks ervaart de meerderheid van de kinderen dit niet in de opvang.

Algemene conclusies en aanbevelingen

De resultaten uit beide onderzoeksluiken tonen dat schoolkinderopvang voor kinderen een verrijking kan betekenen als in het organiseren daarvan, en bij uitbreiding, bij het uittekenen van een nieuw concept daarvoor, tenminste rekening gehouden wordt met die opvangkenmerken die kinderen belangrijk vinden en die effectief bijdragen aan hun waardering. Om dat te realiseren moeten opvangvoorzieningen – voorbij de tevredenheid – nagaan wanneer kinderen essentiële ervaringen opdoen die ervoor zorgen dat ze zich welkom, gewaardeerd en vrij voelen in de opvang.

Het onderzoek laat toe enkele aanbevelingen te formuleren die richtinggevend zijn bij het uittekenen van een nieuw concept voor schoolkinderopvang dat rekening houdt met wat kinderen willen:

- Een begeleider-kindratio die toelaat dat begeleiders voldoende kunnen differentiëren tussen individuele aandacht voor elk kind en aandacht voor de hele groep.
- Continuïteit in de begeleiding en goed voorbereide en pedagogisch gevormde begeleiders die in hun job ondersteund worden.
- Een begeleiderhouding die zorg en spel combineert en beide functies maximaal opneemt. Naast aanwezigheid en beschikbaarheid zijn individualiseren, rechtvaardig inspelen op conflictsituaties en troosten essentiële 'zorgvaardigheden'.
- Een uitdagend en gevarieerd aanbod aan activiteiten en materialen om mee te spelen, dat jongens en meisjes van verschillende leeftijden aanspreekt, met zoveel mogelijk vrije keuzemogelijkheden. Dat aanbod laat kinderen enerzijds toe om samen te zijn met hun vrienden, maar daagt hen anderzijds ook uit om de gangbare keuzes van met wie ze samen spelen uit te breiden.
- Een infrastructuur die kinderen keuzevrijheid biedt om binnen of buiten te spelen
- Een rijke en avontuurlijk buitenruimte waar kinderen zich (vrij) kunnen uitleven, met voldoende speeltuigen en veilige plekken waar kinderen zich even aan de blik van anderen kunnen onttrekken.
- Een goed georganiseerde binnenruimte waar kinderen in verschillende ruimtes kunnen spelen, waar ze ook tot rust kunnen komen en waar (zeker de oudste) kinderen zich afzonderlijk kunnen terugtrekken.
- Een flexibele leeftijdsindeling waarin kinderen inspraak krijgen.
- Verschillende manieren aanwenden om zicht te krijgen op wat kinderen ervaren, welke betekenis ze daar aan geven en wat ze willen. Dat begint bij het installeren van een klimaat van vrijheid met mogelijkheden voor kinderen om hun mening te uiten, in een omgeving waar daar echt naar wordt geluisterd.
- Specifieke aandacht mag daarbij uitgaan naar de oudste groep kinderen. Zij ervaren, ongeacht welke opvangvorm, minder positieve en minder geïndividualiseerde interacties met begeleiders, zijn vaker met minder in aantal en genieten minder van een opvangaanbod dat tegemoet komt aan hun noden.

Inhoudsopgave

DEEL 1: INLEIDING EN ONDERZOEKSMETHODOLOGIE.....	1
1 Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	1
2 Onderzoeksmethodologie.....	4
2.1 Opzet.....	4
2.2 Kwalitatief onderzoek.....	5
2.2.1 Onderzoekspopulatie.....	5
2.2.2 Interviewleidraad lagere schoolkinderen.....	9
2.2.3 Interviewleidraad kleuters.....	11
2.2.4 Analyse van de interviews.....	12
2.3 Kwantitatief onderzoek.....	14
2.3.1 Onderzoekspopulatie.....	14
2.3.2 Vragenlijst lagere schoolkinderen.....	17
2.3.3 Vragenlijst verantwoordelijken.....	20
2.3.4 Data-input.....	21
2.3.5 Gebruikte analysetechnieken en methodologische duiding bij de rapportering.....	22
2.3.6 Organisatorisch profiel van de bevraagde speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen.....	25
DEEL 2: RESULTATEN.....	33
3 Resultaten kwalitatief onderzoek.....	33
3.1 De relatie en omgang met andere kinderen uit de opvang.....	33
3.1.1 Vrienden.....	33
3.1.2 Broer – zus.....	36
3.1.3 Gender.....	38
3.1.4 Leeftijd.....	40
3.1.5 Besluit.....	42
3.2 De begeleiders.....	43
3.2.1 Rol en eigenschappen.....	43
3.2.2 Gender van de begeleiders.....	51
3.2.3 Streng zijn.....	51
3.2.4 Aantal.....	53
3.2.5 Besluit.....	54
3.3 De binnen- en buitenruimte(s) van de opvangplek.....	56
3.3.1 Buiten(ruimte).....	56
3.3.2 Binnen(ruimte).....	59
3.3.3 Een eigen plek.....	61
3.3.4 Rust.....	62
3.3.5 Besluit.....	63
3.4 Het activiteitenaanbod en de mogelijkheid tot vrij spel.....	64
3.4.1 Vrij spel en keuze.....	64
3.4.2 Vormgeven aan de tijd.....	65
3.4.3 Begeleid spel.....	65
3.4.4 Verveling.....	66
3.4.5 Aanbod.....	67
3.4.6 Besluit.....	69

3.5	Organisatorische aspecten van de opvang	70
3.5.1	Aantal begeleiders.....	70
3.5.2	Regels en afspraken	70
3.5.3	Wachten.....	72
3.5.4	Besluit	72
3.6	Inspraakmogelijkheden voor de kinderen	73
3.7	Besluiten uit het kwalitatieve onderzoek	74
3.7.1	Een plek waar ik kan kiezen hoe ik mijn vrije tijd invul	74
3.7.2	Een plek waar ik dingen kan doen die ik elders niet kan doen	74
3.7.3	Een plek waar ik met vrienden ben	74
3.7.4	Een plek waar ik iets kan leren.....	75
3.7.5	Een plek waar ik het gevoel heb er te mogen zijn	75
3.7.6	De rol van de begeleiders	75
3.7.7	Luisteren naar kinderen.....	75
3.7.8	Kleuters.....	76
4	Resultaten van het kwantitatieve onderzoek.....	77
4.1	'Hier' gesitueerd ten aanzien van andere opvangcontexten en thuis	77
4.1.1	Waar worden de kinderen nog opgevangen – naast 'hier'?	77
4.1.2	Waar worden de kinderen het liefst opgevangen?	81
4.1.3	Wat doen de kinderen thuis?	82
4.1.4	Besluit	84
4.2	Wat zijn de opvangervaringen?	85
4.2.1	Andere kinderen.....	85
4.2.2	Begeleiding	86
4.2.3	Binnen- en buitenruimte.....	89
4.2.4	Activiteiten.....	90
4.2.5	Inspraak.....	91
4.2.6	Besluit	91
4.3	Hoe structureren opvangkenmerken de ervaringen van de kinderen?.....	93
4.3.1	De ervaringen van de kinderen tegenover de uitspraken van verantwoordelijken	93
4.3.2	Opvangkenmerken en de ervaringen van kinderen	96
4.3.3	Besluit	108
4.4	Wat vinden de kinderen belangrijk?	110
4.4.1	Andere kinderen.....	110
4.4.2	Begeleiding	110
4.4.3	Binnen- en buitenruimte.....	111
4.4.4	Activiteiten.....	112
4.4.5	Inspraak.....	112
4.4.6	Relatie tussen wat belangrijk is en opvangervaringen	112
4.4.7	Besluit	115
4.5	Hoe waarderen de kinderen hun opvang en welke ervaringen beïnvloeden dit?.....	116
4.5.1	Hoe waarderen de kinderen hun schoolkinderopvang?	116
4.5.2	Welke ervaringen beïnvloeden de waardering?	119
4.5.3	Besluit	123
4.6	Besluiten uit het kwantitatieve onderzoek	125
4.6.1	Algemeen besluit van de survey	125
4.6.2	De zorgdimensie van de begeleiding	126

4.6.3	De speldimensie van de begeleiding.....	126
4.6.4	De binnenruimte: spel, maar vooral ook rust	127
4.6.5	De buitenruimte: speeltuigen en verstopplekken	127
4.6.6	De activiteiten: keuze en afwisseling	127
4.6.7	Inspraak en de ervaring dat er rekening met je gehouden wordt	127
Deel 3: BESLUIT		128
5	Algemeen besluit en aanbevelingen	128
5.1	Verbreding	128
5.2	De begeleiding	129
5.3	Het aanbod	130
5.4	De infrastructuur/ruimte	131
5.5	Organisatie	132
5.6	Onderscheid opvang – vrije tijd	132
5.7	Stem van kinderen – inspraak	132
Referenties		134
BIJLAGEN		137
Bijlage 1: Boomstructuur thematische analyse interviews		137
Bijlage 2: Principale componentenanalyse – somschaal 'Algemene Tevredenheid'		138
Bijlage 3: Vragenlijst lagere schoolkinderen		139
Bijlage 4: Vragenlijst verantwoordelijken		151

Overzicht tabellen

Tabel 2.1: Globaal overzicht van de respondenten van het kwalitatieve onderzoeksluik	8
Tabel 2.2: Overzicht uitgedeelde/ingevulde kindvragenlijsten	14
Tabel 2.3: Aandeel jongens en meisjes per opvangvorm	15
Tabel 2.4: Overzicht van de bevroegde opvanglocaties en aantal respondenten – kwantitatief onderzoek	17
Tabel 2.5: Profiel opvangvoorzieningen – aantal begeleiders	25
Tabel 2.6: Profiel opvangvoorzieningen – pedagogische kwalificatiegraad	26
Tabel 2.7: Profiel opvangvoorzieningen – inspraakmogelijkheden per opvangvorm	27
Tabel 2.8: Profiel opvangvoorzieningen – minstens 3 inspraakmogelijkheden per opvangvorm	28
Tabel 2.9: Profiel opvangvoorzieningen – gemiddelde minimum- en maximumleeftijd van de kinderen	28
Tabel 2.10: Profiel opvangvoorzieningen – werken met leeftijdsgroepen	28
Tabel 2.11: Profiel opvangvoorzieningen – beschikbaarheid van het aanbod	29
Tabel 2.12: Profiel opvangvoorzieningen – aanwezige binnen- en buitenruimte	29
Tabel 2.13: Profiel opvangvoorzieningen – activiteitenaanbod tijdens schoolweek (gemiddelde score op 5) ...	30
Tabel 2.14: Profiel opvangvoorzieningen – activiteitenaanbod tijdens vakantie (gemiddelde score op 5)	30
Tabel 2.15: Profiel opvangvoorzieningen – samenspelen/zijn met andere kinderen (gemiddelde score op 5) ...	31
Tabel 2.16: Profiel opvangvoorzieningen – somvrijheid	31
Tabel 4.1: Andere opvangcontexten tijdens een schoolweek (in percentage)	77
Tabel 4.2: Andere opvangcontexten tijdens een vakantieweek (in percentage)	77
Tabel 4.3: % kinderen per opvangvorm dat nooit naar andere opvangcontexten gaat tijdens schoolweek	78
Tabel 4.4: % kinderen per opvangvorm dat nooit naar andere opvangcontexten gaat tijdens vakantieweek ..	78
Tabel 4.5: Associatiematrix frequentie opvangvormen (Kendall's tau b associatiemaat)	79
Tabel 4.6: Aantal verschillende opvanginitiatieven (minstens 1 dag) in schoolweek en in vakantie	80
Tabel 4.7: Waar de bevroegde kinderen het liefst worden opgevangen tijdens een schoolweek	81
Tabel 4.8: Waar de bevroegde kinderen het liefst worden opgevangen in de vakantie	81
Tabel 4.9: Negatieve voorkeuractiviteiten van kinderen in de opvang	84
Tabel 4.10: Ervaring met andere kinderen	85
Tabel 4.11: Ervaringen met begeleiding	86
Tabel 4.12: Wat doen begeleiders het meest	88
Tabel 4.13: Ervaring met de buitenruimte	89
Tabel 4.14: Ervaring met de binnenruimte	89
Tabel 4.15: Ervaren (spel)vrijheid en activiteitenaanbod	90
Tabel 4.16: Redenen waarom kinderen zich vervelen	90
Tabel 4.17: Ervaren inspraak	91
Tabel 4.18: Correlaties tussen wat kinderen en verantw. zeggen over samenspelen met andere kinderen	93
Tabel 4.19: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de begeleiding	93
Tabel 4.20: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de buitenruimte	94
Tabel 4.21: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de binnenruimte	94
Tabel 4.22: Correlaties tussen wat kinderen en verantw. zeggen over algemene vrijheid van de kinderen	94
Tabel 4.23: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over het activiteitenaanbod	95
Tabel 4.24: Correlatie tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over inspraak	95
Tabel 4.25: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en opvangvorm	97
Tabel 4.26: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders (Pearson's R)	97
Tabel 4.27: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en indeling in leeftijdsgroepen	98
Tabel 4.28: Relatie tussen ervaringen met de begeleiders en opvangvorm	98
Tabel 4.29: Relatie tussen ervaringen met begeleiders en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders	100
Tabel 4.30: Relatie tussen ervaringen met de begeleiders en indeling in leeftijdsgroepen	101
Tabel 4.31: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en inspraakmogelijkheden	102
Tabel 4.32: Relatie tussen ervaringen met binnen- buitenruimte en opvangvorm	103
Tabel 4.33: Relatie tussen ervaringen met binnen- en buitenruimte en verstedelijkingsgraad	103

Tabel 4.34: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en opvangvorm	104
Tabel 4.35: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders	105
Tabel 4.36: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en indeling in leeftijdsgroepen	106
Tabel 4.37: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en inspraakmogelijkheden	106
Tabel 4.38: Relatie tussen ervaringen met inspraak en opvangvorm	107
Tabel 4.39: Relatie tussen ervaringen met inspraak en indeling in leeftijdsgroepen	107
Tabel 4.40: Relatie tussen ervaringen met inspraak en inspraakmogelijkheden	107
Tabel 4.41: Belang van spelen met andere kinderen	110
Tabel 4.42: Belang van begeleiders	110
Tabel 4.43: Belang van de buitenruimte.....	111
Tabel 4.44: Belang van de binnenruimte.....	111
Tabel 4.45: Belang van activiteiten	112
Tabel 4.46: Belang van inspraak	112
Tabel 4.47: Samenhang tussen ervaring en belang	113
Tabel 4.48: Percentage kinderen dat belangrijke zaken mist	114
Tabel 4.49: Waardering	117
Tabel 4.50: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren	120
Tabel 4.51: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de speelpleinen	121
Tabel 4.52: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de IBO's	121
Tabel 4.53: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de schoolopvang	122

Overzicht figuren

Figuur 2.1: Overzicht onderzoeksopzet	5
Figuur 2.2: Overzicht leeftijden respondenten kwalitatief onderzoek	6
Figuur 2.3: Voorbeeld ingevuld weekoverzicht.....	9
Figuur 2.4: Groot blad met kwadranten – interviewleidraad lagere schoolkinderen	10
Figuur 2.5: Leeftijden van de bevroagde kinderen per opvangvorm	16
Figuur 4.1: Wat kinderen thuis het liefst doen	82
Figuur 4.2: Wat kinderen in de opvang het liefst doen	83
Figuur 4.3: Rol van de begeleiders per leeftijd van de kinderen	87
Figuur 4.4: Wat begeleiders het meest doen volgens leeftijd	88
Figuur 4.5: Waardering - score op 10.....	116
Figuur 4.6: Samenhang waardering – geslacht van de kinderen	118

DEEL 1: INLEIDING EN ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

1 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het huidige veld van de schoolkinderopvang wordt gekenmerkt door een grote diversiteit in tijdstippen en duur van de opvang (voor of na schooltijd, tijdens schoolvakanties,...), leeftijd van de kinderen en de betrokkenheid van verschillende spelers over beleidssectoren heen. In verschillende locaties (sporthallen, schoolgebouwen, speelpleinen, aparte lokalen voor buitenschoolse opvang,...) wordt opvang geboden onder verschillende organisatievormen (inzet van professionelen en/of vrijwilligers, samenwerkingsverbanden,...) die onderhevig zijn aan verschillende regelgeving en subsidiërende maatregelen. Bovendien biedt het aanbod niet altijd een antwoord op de gevarieerde en groeiende vraag naar opvang van schoolgaande kinderen. Daarom wordt al meerdere jaren beleidsmatig nagedacht over een nieuw en integrerend concept voor de opvang van schoolkinderen.

In het kader van Europa 2020 engageerde Vlaanderen zich om werk te maken van het verhogen van de tewerkstelling van vrouwen (Council of the European Union, 2009). Investeren in de opvang van schoolgaande kinderen vormt hiertoe een belangrijke voorwaarde.

Om het denkproces omtrent een nieuw concept van schoolkinderopvang voor te bereiden en te onderbouwen vanuit een gedegen kennis van het gebruik van en de behoefte aan opvang voor kinderen tussen 3 en 12 jaar, gaf Kind en Gezin opdracht tot drie onderscheiden onderzoeken. Een eerste onderzoek bracht het gebruik van en de behoefte aan schoolkinderopvang in kaart via een gestandaardiseerde vragenlijst aan ouders van 2965 kinderen (Lenaers, 2013). Een tweede onderzoek liet via een online enquête 679 aanbieders van schoolkinderopvang en lokale beleidsverantwoordelijken aan het woord (Hedebouw, 2013). Voorliggend derde deelonderzoek brengt de ervaringen van kinderen met schoolkinderopvang zelf in beeld. De kernvraag is wat kinderen zelf verwachten van de opvang voor en na school, gedurende schoolvrije dagen en vakanties.

Het onderzoek geeft antwoord op drie onderzoeksvragen:

1. Welke betekenissen verlenen kinderen uit het basisonderwijs aan de opvang?
2. Wat benoemen kinderen als kwaliteit?
3. Welke beleidsadviezen kunnen we hieruit afleiden?

Deze onderzoeksvragen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Kwaliteit van de schoolkinderopvang is immers geen kenmerk van een voorziening, maar groeit in de relatie tussen die voorziening en haar gebruikers. Kwaliteit kan dus niet louter introspectief onderzocht worden en vorm krijgen, maar krijgt pas betekenis als het onderzoek ook een kijk biedt op de betekenis die de opvang krijgt als interventie in de bredere leefwereld van de kinderen die er gebruik van maken. We vatten betekenis hierbij op als een breder begrip dan beleving en willen naast de ervaringen, tevredenheid en de wensen van de kinderen, ook de betekenis van de opvangervaringen in de bredere leefwereld van het kind (en dus in relatie tot andere opvoedingsmilieus) in kaart brengen.

De onlangs georganiseerde Staten-Generaal Opvang en Vrije Tijd van Schoolkinderen (en de slotconferentie op 24 april 2014) concludeerde dat de ontwikkeling van een hedendaags concept van schoolkinderopvang aandacht vraagt voor een aanbod op maat van het kind, de ouders en de samenleving. Zo'n opvang- en vrijetijdsaanbod:

- biedt kinderen ontwikkelingskansen en de mogelijkheid een leuke vrije tijd te hebben,
- laat ouders toe te participeren aan de arbeidsmarkt, een beroepsopleiding te volgen, en/of deel te nemen aan activiteiten die bijdragen aan hun persoonlijke ontplooiing,
- bevordert de sociale cohesie.

De essentie van de schoolkinderopvang zit precies in de combinatie van deze drie evenwaardige functies, die elk hun zingeving dreigen te verliezen als ze niet met de twee andere samen gaan (Manshoven & Vandenbroeck, 2003). De aandacht voor deze drie functies samen impliceert dat een schoolkinderopvangbeleid gefundeerd moet zijn op de inbreng van diverse actoren en stakeholders. Het gaat immers niet over de vraag welke opvang goed of slecht is, maar wel over hoe betrokken ouders en kinderen betekenis verlenen aan een bepaalde opvangvorm en over welke plaats die in hun leven inneemt.

In dit onderzoek laten we de kinderen zelf aan het woord over hun opvangervaringen en over de betekenissen die zij toekennen aan 'hun' schoolkinderopvang. Op die manier breidt het ons inzicht uit over schoolkinderopvang als een interventie gericht op de realisatie van doelstellingen van volwassenen (Meeus, 1993). De legitimering vanuit een volwassen standpunt (bijvoorbeeld maatschappelijke participatie en gendergelijkheid) dient aangevuld te worden vanuit de betekenisverlening van kinderen. Bovendien zegt Artikel 12 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Verenigde Naties, 1989) dat kinderen actief betrokken moeten zijn bij alle beslissingen die hen aanbelangen. Ook in de wetenschappelijke wereld gaat men er steeds meer van uit dat kinderen deel uitmaken van de actuele samenleving (Kellet et al., 2004), waarbij kinderen niet steeds als 'onaf' (becoming) gezien moeten worden, maar ook als actors (beings) die wel degelijk iets te zeggen hebben (Qvortrup et al., 1994). Men beschouwt kinderen als experts van hun eigen leven (Langsted, 1994), als sociale actoren die vandaag participeren aan het democratisch leven (Biesta, Lawy & Kelly, 2008).

Voor onderzoek in het veld van de schoolkinderopvang en vrije tijd van (jonge) kinderen heeft dit verschillende implicaties. Het betekent dat kinderen in het onderzoeksproces niet worden beschouwd als passieve objecten, maar als competente individuen die betekenis geven aan hun leven. Het insluiten van die betekenissen is cruciaal wanneer we de leefwereld van kinderen willen begrijpen (Harcourt & Einarsdottir, 2011). Het is daarom belangrijk om als onderzoeker de oren, ogen en geest open te zetten voor de stem van kinderen, actief naar hen te luisteren en de verschillende manieren waarop zij hun realiteit aan ons communiceren te exploreren (Malaguzzi, 1998). Kinderen aan het woord laten, betekent echter niet enkel horen wat ze te zeggen hebben. Het impliceert ook ze de ruimte geven hun eigen sociale wereld te omschrijven vanuit hun eigen denkkaders (Van Gils & Willekens, 2010) zodat we vanuit die betekenissen op zoek kunnen gaan naar waar individuele vragen wijzen op collectieve noden.

Daarom gaan we in dit onderzoek op zoek naar de opvangervaringen van de kinderen. Vanuit deze ervaringen onderzoeken we de betekenis van de opvangplek en achterhalen we wat volgens de kinderen zelf bijdraagt tot de kwaliteit van hun ervaringen daar. Aan de hand daarvan kunnen we beleidsadviezen formuleren die richtinggevend kunnen zijn bij het uittekenen van nieuwe concepten van schoolkinderopvang.

Verduidelijkende begrippen

We spreken in dit onderzoek over 'schoolkinderopvang' om het gehele veld aan buitenschoolse opvangvoorzieningen voor schoolkinderen aan te duiden. De term schoolkinderen verwijst hierbij naar de groep van schoolgaande kinderen en jongeren (kleuters en lagere schoolkinderen, van 3 tot 12 jaar). Bovendien hebben we ook aandacht voor voorzieningen die een opvangfunctie hebben, maar niet noodzakelijk ook als kinderopvang erkend en/of gesubsidieerd worden. Dat zijn in eerste instantie de scholen die een groot deel van de voor- en naschoolse opvang voor hun rekening nemen, maar ook de speelpleinen die elke zomer meer dan 147.000 kinderen opvangen (Boutsen & Fort, 2010).

Wanneer we spreken over 'opvangvorm' bedoelen we het type opvang: opvang in een Initiatief voor Buitenschoolse Kinderopvang (IBO), opvang in een schoolopvangvoorziening, opvang bij een onthaalouder, opvang op een speelplein, enzoverder. Met 'opvangvoorziening' of 'opvangplek' duiden we dan op een specifieke locatie/plek/voorziening van een bepaalde opvangvorm.

2 Onderzoeksmethodologie

2.1 Opzet

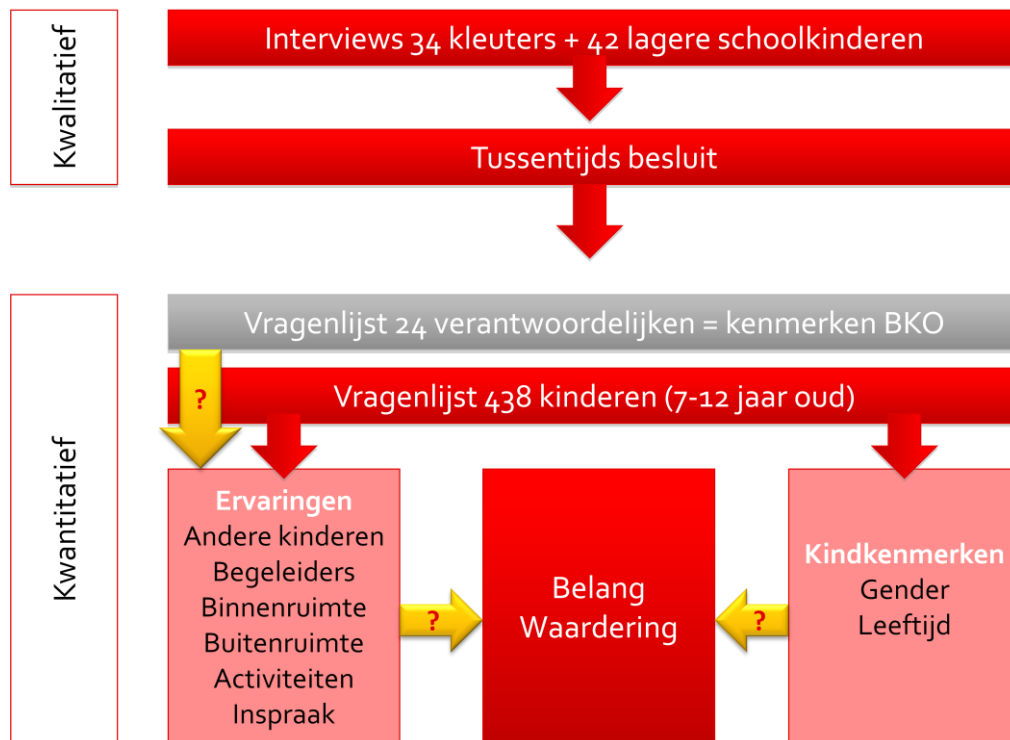
Om recht te doen aan de diversiteit van betekenisverleningen en toch een representatief beeld te krijgen, hanteerden we een mixed-method onderzoeksoopzet, waarbij we kwalitatief en kwantitatief onderzoek combineerden. De keuze voor dit type onderzoek hangt niet af van een bepaalde theoretische invalshoek, maar wel van de dominantie van de onderzoeksvraag en het type kennis dat verkregen dient te worden (Tashakkori & Teddlie, 2003). In ons onderzoek willen we kennis opbouwen aan de hand van zowel kwalitatieve data (betekenis) als kwantitatieve data (frequentie).

Het eerste deel van het onderzoek bestond uit kwalitatieve interviews met 34 kleuters en 42 lagere schoolkinderen over hoe zij hun tijd doorbrengen in hun opvangvoorzieningen, wie zij daar ontmoeten en wat ze leuk, niet leuk, belangrijk en onbelangrijk vinden. We brachten op die manier diverse betekenissen en ervaringen in kaart.

De belangrijkste hypotheses en besluiten uit dit kwalitatieve onderzoek werden dan via een survey voorgelegd aan 438 lagere schoolkinderen van 7 tot 12 jaar oud. We trachtten zo te achterhalen of de bevindingen uit het kwalitatieve luik voorkomen in een grotere groep (validering/versterking) en of we hierbij een variatie kunnen aanduiden tussen de verschillende kinderen (naar leeftijd of gender bijvoorbeeld) en tussen de verschillende opvangvormen. Ook de verantwoordelijken van de 24 opvanglocaties waarin we de kinderen selecteerden vulden een vragenlijst in omtrent organisatorische aspecten van de opvang (aantal kinderen, begeleiders, binnen- en buitenruimte, activiteiten, aanpak). Die vragenlijsten gaven ons feitelijke informatie over de context van de opvanglocaties waar we de kinderen bevroegen. Zo brachten we onder meer de ervaringen en de betekenisverlening van kinderen in verband met de organisatorische aspecten van de schoolkinderopvang en zochten we een antwoord op de vraag wat ervoor zorgt dat kinderen graag naar de schoolkinderopvang gaan. We gingen op zoek naar de plaats die de schoolkinderopvang krijgt in de leefwereld van kinderen en wat zij daarin belangrijk vinden. Uiteindelijk konden we zo ook achterhalen welke aspecten van de opvang bijdragen tot prettige ervaringen van kinderen en tot hun waardering van de opvang.

In schema geeft dat volgend overzicht:

Figuur 2.1: Overzicht onderzoeksopzet

Hieronder beschrijven we eerst de onderzoekspopulaties, de onderzoeksmethoden en de data-analyse van het kwalitatieve luik, daarna van het kwantitatieve.

2.2 Kwalitatief onderzoek

2.2.1 Onderzoekspopulatie

In het kwalitatieve onderzoeksluik bevroegen we 76 kinderen: 42 lagere schoolkinderen en 34 kleuters. Voor de steekproef streefden we niet naar representativiteit maar naar maximale diversiteit. Zoals Thomas en O’Kane (2000) aangeven, gaat het bij het aanwenden van kwalitatieve onderzoeksmethoden niet om de vraag hoeveel kinderen A denken en hoeveel er B denken, maar om de vaststelling dat er kinderen zijn die A denken en dat er ook zijn die B denken. Daarom hebben we zoveel mogelijk verschillende ervaringen verzameld. Om de diversiteit te maximaliseren hanteerden we als criteria: opvangvorm, verstedelijkingsgraad, leeftijd, gender, sociaal economische status (SES), origine, andere opvangervaringen van kinderen en periode.

Selectie van de opvangvormen

We lieten de belangrijkste opvangvormen aan bod komen en besteedden ook aandacht aan voorzieningen die een opvangfunctie vervullen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen. We rekruteerden daarom respondenten uit:

- IBO’s (Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang)¹ (n=3)

¹ Initiatieven voor buitenschoolse opvang vangen kinderen in groepsverband op en richten zich exclusief op de buitenschoolse opvang van kinderen uit de basisschool. Ze kunnen opvang aanbieden voor en na de schooluren, op woensdagnamiddag, op schoolvrije dagen en tijdens de schoolvakanties. Ze hebben een minimumcapaciteit van 21 plaatsen en kunnen hun werking op verschillende vestigingsplaatsen organiseren. Deze vestigingsplaatsen hebben elk een minimumcapaciteit van acht plaatsen (Kind en Gezin, 2014a).

- Scholen (voor- en naschoolse opvang) (n=3)
- Speelpleinen (n=3)
- BOKDV (buitenschoolse opvang in aparte lokalen van een kinderdagverblijf) (n=1)
- Onthaalouders die ook buitenschoolse opvang aanbieden (n=1)
- Lokale dienst voor buurtgerichte opvang² (n=1)

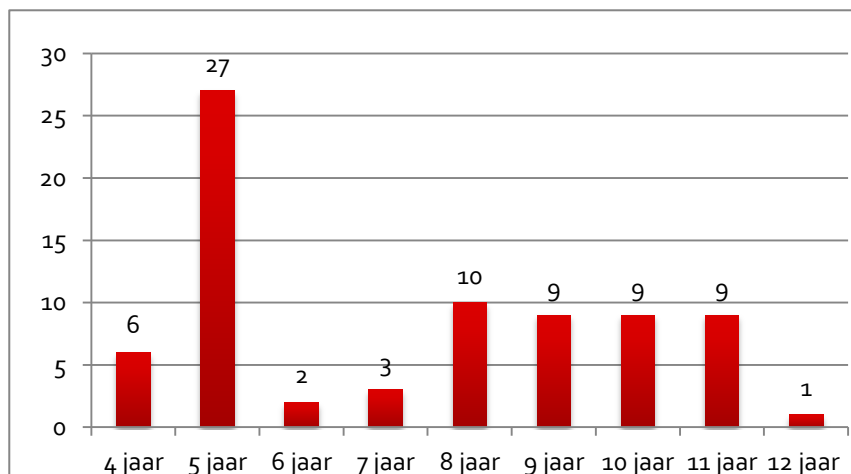
Noch in het kwalitatieve, noch in het kwantitatieve onderzoek is het evenwel de bedoeling om de opvangvormen met elkaar te vergelijken. Het gaat hier enkel om het inbrengen van voldoende diversiteit.

De locaties van deze opvangvormen selecteerden we volgens indeling naar verstedelijkingsgraad. We baseerden ons daarbij op de indeling van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (APS Vlaanderen, 2011), dat we terugbrachten tot 3 groepen:

1. Buitengebied: platteland, overgangsgebied
2. Kleinstedelijk + Regionaalstedelijk gebied: centrumsteden, provinciaal kleinstedelijk gebied
3. Grootstedelijk gebied: grootsteden, grootstedelijke rand, Vlaams stedelijk gebied rond Brussel

Selectie van de kinderen

In de geselecteerde voorzieningen vroegen we aan de verantwoordelijken om kinderen te selecteren. In de IBO's, scholen en speelpleinen selecteerden zij lagere schoolkinderen en kleuters, in de overige opvangvormen enkel lagere schoolkinderen. Zo bevroegen we kinderen uit het 3^e leerjaar (8-9j), kinderen uit het 5^e leerjaar (10-11j) en kleuters van 4 en 5 jaar oud. Enkele kinderen waren 6 (n=2), 7 (n=3) en 12 jaar oud (n=1).

Figuur 2.2: Overzicht leeftijden respondenten kwalitatief onderzoek

De geselecteerde groep kinderen toont een evenwichtige genderbalans: 37 jongens en 39 meisjes.

² Kleinschalige, buurtgerichte opvang die extra inspanningen doet om voor iedereen toegankelijk te zijn, ook voor kwetsbare gezinnen. Ze betreft de ouders op een actieve manier en werkt samen met andere organisaties uit de buurt. De opvang gebeurt in lokalen die specifiek voor de opvang zijn ingericht. Voldoet de lokale dienst aan de wettelijke voorwaarden, dan heeft ze toestemming van Kind en Gezin (Kind en Gezin, 2014b).

Waar mogelijk selecteerden de verantwoordelijken zowel kinderen met een 'hoge' (n=55), als kinderen met een 'lage' SES (n=21). We baseerden ons hierbij op de GOK-criteria en het al dan niet gebruik maken van een sociaal voordeeltarief.

Waar mogelijk selecteerden de verantwoordelijken zowel kinderen van Belgische origine (n=52) als kinderen van niet-Belgische origine (n=24). We baseerden ons hierbij op het geboorteland van één van de ouders en/of het geboorteland van het kind zelf.

Omdat we de kinderen ook vroegen naar ervaringen met andere voorzieningen dan degene waarin ze gerekruteerd werden, interviewden we bij voorkeur kinderen die gebruik maken van verschillende opvangvormen en eventueel deelnemen aan andere naschoolse activiteiten (bv. socio-culturele activiteiten, koranlessen van de moskee, ...).

Gezien de verschillen tussen een doordeweekse schooldag, een woensdagnamiddag, een vakantiedag, ..., interviewden we de kinderen op verschillende momenten. Naast de geselecteerde speelpleinen bevroegen we in de vakantieperiode ook kinderen uit één IBO. Op die manier vonden de interviews voor het kwalitatieve onderzoeksluik plaats in mei, juni en augustus 2013.

Deze werkwijze liet ons toe een behoorlijk diverse onderzoekspopulatie te realiseren. Hieronder vatten we de volledige onderzoekspopulatie van het kwalitatieve onderzoeksluik samen.

Tabel 2.1: Globaal overzicht van de respondenten van het kwalitatieve onderzoeksluik

Opvangvoorziening	Totaal	Kleuters	Lagere school	Jongens	Meisjes	Lage SES	Hoge SES	Belg. origine	Niet-Belg. origine
IBO									
Achel	8	5	3	4	4	2	6	4	4
Brussel	10	5	5	4	6	4	6	7	3
Deinze	9	5	4	4	5	4	5	3	6
Schoolopvang									
Antwerpen	8	4	4	4	4	0	8	1	7
Gooik	4	2	2	2	2	0	4	0	4
Menen	9	5	4	6	3	1	8	1	8
Speelplein									
Antwerpen	9	4	5	4	5	2	7	5	4
Kortrijk	3	0	3	1	2	2	1	1	2
Nevele	8	4	4	4	4	2	6	0	8
BOKDV									
Aalst	2	0	2	1	1	0	2	0	2
Onthaalouder									
Zwankendamme	2	0	2	1	1	0	2	0	2
Lokale dienst buurtgerichte opvang									
Leuven	4	0	4	2	2	4	0	2	2
Totaal	76	34	42	37	39	21	55	24	52

2.2.2 Interviewleidraad lagere schoolkinderen

We bevroegen de lagere schoolkinderen individueel via kwalitatieve interviews. De meeste kinderen vinden het immers leuk om een gesprek te hebben over hoe ze hun vrije tijd besteden en beleven. Bovendien worden kinderen niet vaak op een open manier aangesproken over hun beleving (Coussée, 2006; Krüger & Ecarius, 1995).

Voorafgaand aan het gesprek met de kinderen lasten we een gesprek in met de verantwoordelijke uit de opvangorganisatie. Doel was om het interview met de kinderen voor te bereiden door een beeld te krijgen van de werking en de context van de opvangvoorziening. Richtinggevend voor dat gesprek waren onder andere volgende vragen:

- *Wat doen de kinderen hier? Waaruit bestaat het aanbod?*
- *Zijn de kinderen ingedeeld in leeftijdsgroepen? Hoe?*
- *Hoeveel kinderen zijn er? Hoeveel begeleiders?*
- *Hoe en van waar komen de kinderen hier? Waar gaan ze nog naar toe?*

Deze informatie werd niet als onderzoeksdata in het onderzoek opgenomen, maar diende als ondersteuning voor de interviews.

Elk gesprek met de kinderen startte met het maken van een weekoverzicht. Elk kind kreeg een groot blad waarop de dagen van de week stonden. Per dag beschreven de kinderen hun dagverloop, waarbij ze hun buitenschoolse activiteiten tekenden in de kolom van de betreffende dag. We vroegen hen om enkel die activiteiten te tekenen die doorgaan op een andere plek dan waar we ons op dat moment bevonden. Op die manier verkregen we per kind een visueel overzicht van de voorzieningen die in hun leefwereld een opvangfunctie vervullen.

Zaterdag			
Maandag			
Dinsdag			
Woensdag			
Donderdag			
Vrijdag			

Figuur 2.3: Voorbeeld ingevuld weekoverzicht.

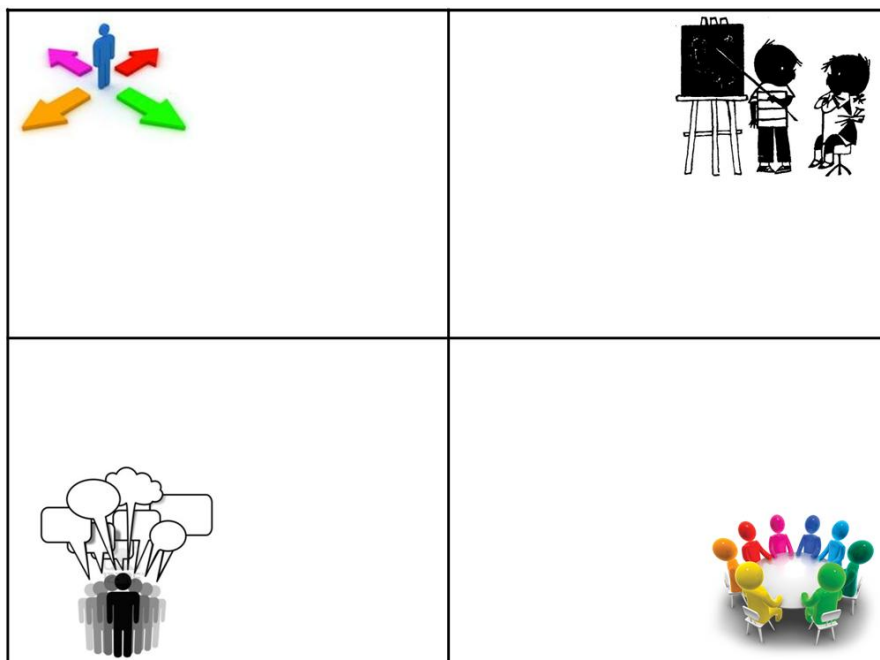
Dit voorbeeld (figuur 3) werd ingevuld door een jongen van 10 jaar uit een naschoolse opvang op school. Hij tekende 4 buitenschoolse activiteiten: zwemmen op maandag, pingpong op woensdag, logopedie op donderdag en tekenschool op vrijdag.

Daarna focuste elk gesprek zich op de opvangvoorziening waar we op dat moment aanwezig waren. De startvraag van dit tweede deel was steeds: *'Waarom ben je hier/kom je naar hier?'*

Vervolgens kregen de kinderen opnieuw een groot blad. Dat blad bestond uit vier kwadranten die elk een ander aspect van de tijd in de opvangorganisatie belichtten. We kozen deze op basis van twee parameters die iets aangeven over de ervaringen van de kinderen: (1) alleen of in groep spelen/zijn en (2) vrije keuze hebben of aan een activiteit (moeten) deelnemen.

- Alleen spelen/zijn + vrije keuze
- Alleen spelen/zijn + opdracht/activiteit
- In groep spelen/zijn + vrije keuze
- In groep spelen/zijn + opdracht/activiteit

Vanuit deze vier situaties stelden we vragen over de opvangorganisatie, het alleen of in groep zijn en spelen, de activiteiten, eventuele keuzevrijheid en inspraakmogelijkheden, manieren van omgaan met de kinderen, de inrichting van de ruimte, de begeleider(s), maar ook de link met andere organisaties waar het kind naartoe gaat en de activiteiten/begeleiders die daar aanwezig zijn.

Figuur 2.4: Groot blad met kwadranten – interviewleidraad lagere schoolkinderen

De kinderen kozen voor zichzelf (en voor belangrijke anderen zoals vrienden of begeleiders) Duplo-pionnetjes waarmee ze over het grote blad 'wandelden'. Door hun pion in een bepaald vak te plaatsen konden de kinderen zelf kiezen waarover gesproken werd en op die manier sturing geven aan het gesprek.

Een gesprek duurde gemiddeld 45 à 50 minuten. Het langste gesprek duurde 1h23 minuten, het kortste 12 minuten. De hoofdvragen waren vrij algemeen en gelijklopend voor elk kind. Bijvoorbeeld: *"Waarom ben je hier?" "Wat doe je hier vaak?" "Doe je dat elders ook nog?" "Heb je vriendjes hier?" "Zie je die ook op andere plaatsen?"* Het verdere verloop van de interviews en de bijvragen verschilden per kind en waren afhankelijk van hun eerdere antwoorden en de context.

2.2.3 Interviewleidraad kleuters

De hierboven gehanteerde onderzoeksmethode vooronderstelt verbale en reflexieve vaardigheden van kinderen die niet evident aanwezig zijn bij kleuters (Punch, 2002; Bogdan & Biklen, 1998; Mishna et al., 2004). Daarom tekenden we voor de kleuters een aangepaste werkvorm uit, geïnspireerd door de visuele antropologie (Banks & Morphy, 1999). Bij participatief onderzoek met jonge kinderen moet verbale informatie (vb. via interviews) immers aangevuld worden met andere expressievormen zoals de Photo Voice methode (Booth & Booth, 2003). Deze aanpak heeft zijn waarde bewezen in onderzoek met kinderen om in te spelen op hun verbeeldingskracht en op die manier diepgaandere onderzoeksinzichten te verwerven (Gabhainn & Sixsmith, 2006).

Een vaak gebruikt voorbeeld van dergelijke manier van werken is de 'Mosaic approach', (Clark & Moss, 2005) die verbale en visuele instrumenten samenbrengt. Het gaat er niet om verschillende data (zoals tekeningen, interviews en observaties) bij elkaar op te tellen, maar eerder om de triangulatie ervan, waarbij de op diverse manieren verkregen data met elkaar geconfronteerd worden. De Mozaïek methode is geen afgebakende en voorgeschreven methodiek, maar een bloemlezing van verschillende methodieken, waaruit in elke situatie een selectie gemaakt dient te worden, afhankelijk van de setting en de doelstellingen van het onderzoek. Voor ons onderzoek hanteerden we drie fasen/methodieken:

1. Fotografische rondgang: aan elke kleuter werd een digitaal fototoestel gegeven met de opdracht om foto's te maken van hun favoriete plekken in de setting, van plekken waar ze (niet) graag spelen of van plekken waarover ze iets willen vertellen. Een onderzoeker was hierbij aanwezig en noteerde de commentaren van de kinderen bij het maken van de foto's. We vroegen de kinderen om ons te 'gidsen' doorheen de opvanglocatie. Soms vroegen we de kleuters om gericht een foto te maken van de plek waar ze het liefste spelen/zijn, maar meestal lieten we de kinderen vrij. De foto's zelf rapporteren we verder in dit rapport – ter illustratie - enkel wanneer er geen herkenbare kinderen op staan, om redenen van privacy.

2. Interview: na de rondleiding hielden we een individueel gesprek met de kleuters aan de hand van de foto's. We bekeken de foto's op ware grootte op een draagbare computer met het kind. Daarbij hielden we de vier kwadranten en de vragen zoals opgesteld bij de lagere schoolkinderen voor ogen. Het ging hier dus ook om semi-gestructureerde interviews, waarbij de hoofdvragen vrij algemeen en gelijklopend waren voor elk kind. Bijvoorbeeld: *"Waarom ben je hier?" "Wat doe je hier vaak?" "Doe je dat elders ook nog?" "Heb je vriendjes hier?" "Zie je die ook op andere plaatsen?"* Het verdere verloop en de bijvragen waren dan verschillend voor elk kind en werden bepaald door eerdere antwoorden, de veldnota's en de foto's.

3. Tekeningen: aan de kleuters werd gevraagd om een of meerdere tekeningen te maken met als onderwerp 'Ik in de opvangplek' (*'Wat doe ik hier?'*) en 'De opvangplek zelf' (*'Wat gebeurt hier?'* 'Wat

wil ik hier anders zien?'). De onderzoeker bracht een groot boek mee waarin alle tekeningen werden gemaakt over alle opvangplekken heen.

De volgorde van deze drie fasen verschilde van opvangplek tot opvangplek en van kind tot kind. Soms werd eerst een kort verkennend gesprek gehouden met de kleuter, waarbij de onderzoeker vroeg om de opvang te tekenen. Dit zorgde ervoor dat de kleuter al iets vertelde over de opvang. Daarna kon de kleuter aan de onderzoeker tonen wat hij/zij beschreven had. De volgorde en het verloop werd sterk bepaald door de kleuter zelf en of die zich veilig voelde bij de onderzoeker.

De onderzoeker bleef ongeveer 45 à 55 minuten bij elke kleuter. De interviewmomenten varieerden tussen 20 en 35 minuten.

We kozen er voor om een relatief grote groep kinderen te bevragen. Gezien de korte tijdsspanne van het onderzoek konden we daardoor elk kind maar één keer zien. We beseffen dat dit beperkingen met zich meebrengt. Bijvoorbeeld het moment waarop we de kinderen interviewden, had in sommige gevallen een invloed op de gevoelens van de kinderen, zowel in positieve als negatieve zin. Enkele gesprekken met lagere schoolkinderen werden daardoor na minder dan 30 minuten afgebroken. Het gaat hierbij slechts over vier interviews, waarbij we merkten dat de kinderen zich niet op hun gemak voelden. We vonden het dan niet opportuun om het gesprek noodgedwongen verder te zetten. We beseffen dat de interviews in die zin een momentopname zijn die beïnvloed kan worden door verschillende factoren.

2.2.4 Analyse van de interviews

De leefwereld van kinderen spreekt niet zelf, maar krijgt een stem via de onderzoekers (Bleeker en Mulderij, 1990). De onderzoeker is degene die bepaalt wat er van het verhaal opgenomen wordt en in welke vorm. We probeerden dat machtsverschil tussen onderzoeker en kind in te perken door constant terug te koppelen naar het kind. *Bedoel je dat ...? Begrijp ik het goed als ...?* De interpretatie van uitspraken gebeurde zo samen met de kinderen zelf. Zo hielden de kinderen hun verhaal voor een stuk in eigen handen.

Elk gesprek werd opgenomen op geluidsband en volledig uitgetypt. Voor de analyse stelden we een team samen met de twee onderzoekers (Brecht Peleman en Caroline Boudry), de promotor (Michel Vandenbroeck) en twee onderzoekers van het JeugdOnderzoeksPlatform (JOP), tevens verbonden aan de vakgroep Sociale Agogiek van de Universiteit Gent (Lieve Bradt en Tineke Van de Walle).

De transcripties van de interviews met de lagere schoolkinderen werden samengebracht met die van de kleuters en in Nvivo 10 verwerkt, een softwarepakket voor kwalitatieve data-analyse. Aan de hand daarvan deden we een thematische codering en een 'focused reading' (Wester, 1996). Hierbij werden de interviews geanalyseerd met de centrale concepten en categorieën uit de onderzoeksvragen voor ogen (*welke gevoelens roept de schoolkinderopvang op, wie zien ze daar, wat doen ze daar, op wie doen ze een beroep als ze vragen hebben*), maar ook rekening houdend met de bredere context (*hoe situeert het kind de opvang tussen de andere activiteiten uit zijn/haar leven?*).

Op basis van deze eerste lezing gingen we op zoek naar terugkerende patronen, gelijkenissen en verschillen en beïnvloedende factoren. Het was daarbij niet ons doel om types van kinderen of types

van opvang af te bakenen. Wel gingen we op zoek naar belangrijke zaken in de relatie kind-betekenisverlening-opvang en naar wat kinderen als 'kwaliteitsvol' omschrijven. Deze elementen werden voorbereid door de hoofdonderzoekers en voorgelegd aan het onderzoeksteam waarin ze uitvoerig bediscussieerd werden. Transcripties, stukken geluidsband en interpretaties werden besproken en geanalyseerd.

Deze eerste analyse leverde ons een overzicht van thema's en subthema's op die we oplistten aan de hand van een 'boomstructuur'. We gingen hierbij niet uit van een vooraf gedefinieerd model met vooraf bepaalde thema's, maar haalden de thema's 'letterlijk' uit de gesprekken. Op basis daarvan werd een tweede, *fenomenologische analyse* (Smith, 1995) gedaan om te komen tot thema's van een hogere orde, die inzicht geven in:

- de betekenis die kinderen toebedelen aan de opvang (vb. noodzakelijke wachttijd, speeltijd, avontuurlijke tijd, ...),
- de betekenis die kinderen geven aan de begeleiding (vb. initiatief nemen, kinderen vrij laten, bewaken, ...),
- de criteria die kinderen naar voor schuiven als belangrijke kwaliteitscriteria,
- de diversiteit in betekenisverleningen naargelang setting en context,
- de relatie tussen wat er in de opvang gebeurt en wat er daarbuiten in hun leven gebeurt (is de opvang eerder repetitief of aanvullend, zowel op educatief als sociaal gebied?).

Opnieuw werd dit besproken in het onderzoeksteam. We herwerkten de themaboom (zie bijlage 1) en brachten de foto's, tekeningen en veldnota's van de gesprekken met de kleuters in (triangulatie). In tegenstelling tot de interviews van de lagere schoolkinderen, zijn de verbale getuigenissen van kleuters immers niet zomaar direct te gebruiken, maar dienen ze naast de andere onderzoeksdata geplaatst te worden om volledig betekenis te krijgen. Dit liet ons tevens toe om alle onderzoeksdata bij elkaar op te tellen en de betekenisverlening van alle bevraagde kinderen als een geheel te interpreteren.

Op die manier brachten we zes thema's in kaart die voor kinderen belangrijk zijn:

- Het activiteitenaanbod en de mogelijkheden tot vrij spel
- De binnen- en buitenruimte(s) van de opvangplek
- De aanwezigheid en de rol van de begeleiders in de opvang
- De relatie en omgang met andere kinderen uit de opvang
- De inspraakmogelijkheden voor de kinderen
- De organisatorische aspecten van de opvang

De ervaringen en betekenissen van kinderen met betrekking tot deze thema's vormen de resultaten van het kwalitatieve onderzoek (cf. hoofdstuk 3). Deze thema's vormden ook het raamwerk voor de constructie van de vragenlijst (zie paragraaf 2.3.2.).

2.3 Kwantitatief onderzoek

2.3.1 Onderzoekspopulatie

Voor het kwantitatieve onderzoeksluik trokken we een gestratificeerde steekproef. We vertrokken vanuit de drie grootste vormen van schoolkinderopvang: IBO's, speelpleinen en scholen die voor- en naschoolse opvang aanbieden.

Voor elk van deze drie opvangvormen werden meerdere locaties geselecteerd volgens dezelfde indeling naar verstedelijkingsgraad als bij het kwalitatieve onderzoek (zie hoger). Het eerste contact met de opvangvoorziening verliep via de telefoon. Wanneer een voorziening besliste om niet deel te nemen, stelden we aan de onderzoeksstuurgroep een soortgelijke gemeente voor, in dezelfde provincie en hetzelfde 'gebied' volgens het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Bij goedkeuring daarvan contacteerden we de betreffende voorziening telefonisch.

Op die manier selecteerden we 24 opvanglocaties. Om voldoende kinderen te bereiken, selecteerden we bij vier verantwoordelijken meerdere opvanglocaties van dezelfde organisatie: in Kasterlee bevroegen we twee IBO locaties en in Sint-Gillis-Waas drie. Van een speelplein in Asse bezochten we twee locaties en van een speelplein uit Brugge drie. Zowel in Deerlijk als in Gent selecteerden we twee scholen, hier betreft het echter telkens verschillende organisaties.

1. IBO's (Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang) (n=6)
2. Speelpleinen (n=12)
3. Scholen die voor- en naschoolse opvang aanbieden (n=6)

We stuurden elke opvanglocatie een elektronische informatiebrief voor de verantwoordelijke van de voorziening zelf en voor de ouders van de kinderen die zouden deelnemen. Tevens vroegen we ons een inschatting door te geven van het aantal aanwezige kinderen dat in aanmerking komt om de vragenlijsten in te vullen. Zo deelden we in deze 24 opvanglocaties 572 vragenlijsten voor de kinderen uit. Elke locatie kreeg ook een vragenlijst voor de verantwoordelijke. Van de 572 vragenlijsten voor de kinderen kregen we er 438 (= 76.6%) ingevuld terug. De 24 vragenlijsten voor de verantwoordelijken kregen we allemaal ingevuld terug. Per opvangvorm geeft dit het volgende overzicht:

Tabel 2.2: Overzicht uitgedeelde/ingevulde kindvragenlijsten

Opvangvorm	Aantal uitgedeeld	Aantal ingevuld	% op totaal
Speelplein	180	113 (62.8%)	25.8%
IBO	178	148 (83.1%)	33.8%
Schoolopvang	214	177 (82.8%)	40.4%
Totaal	572	438 (76.6%)	100%

In elke locatie werden we ontvangen door de verantwoordelijke van de opvangvoorziening die we een laatste woordje uitleg gaven. Samen met de verantwoordelijke, of een andere begeleider, indien de verantwoordelijke niet beschikbaar was, namen we een klein groepje kinderen bij ons (ongeveer vijf tot tien kinderen). De onderzoeker die aanwezig was legde uit wat de bedoeling van het onderzoek was en deelde de vragenlijsten aan de kinderen uit. De kinderen konden dan de

vragenlijst invullen en werden daarin, wanneer nodig, ondersteund door de aanwezige onderzoeker en de begeleider/verantwoordelijke. Op die manier kon de begeleider/verantwoordelijke zien hoe het er aan toe ging, zodat hij/zij later hetzelfde zou kunnen doen met een nieuwe groep kinderen wanneer de onderzoeker niet meer aanwezig zou zijn.

Bij het vertrek lieten we de resterende vragenlijsten achter. Deze werden dan onder begeleiding van de begeleider/verantwoordelijke ingevuld door de overige geselecteerde kinderen. Een aandachtspunt hierbij was het verzekeren van de anonimiteit en de vertrouwelijkheid. We vroegen expliciet om de ingevulde vragenlijsten niet in te kijken en om de kinderen de vragenlijst individueel te laten invullen zonder inmenging van anderen. Daarna kon de verantwoordelijke alle ingevulde vragenlijsten, inclusief de vragenlijst die hij/zij zelf moest invullen, opsturen. Hiervoor waren enveloppen en postzegels voorzien.

Alle binnengekomen vragenlijsten kregen een code per opvanglocatie. De vragenlijsten van de kinderen kregen een volgnummer. Omdat we met elke verantwoordelijke hadden afgesproken hoeveel vragenlijsten we per locatie mochten achterlaten, konden we het indienen van de vragenlijsten goed opvolgen. Wanneer de afgesproken indiendatum overschreden werd, namen we telefonisch contact op met de betreffende opvangvoorziening.

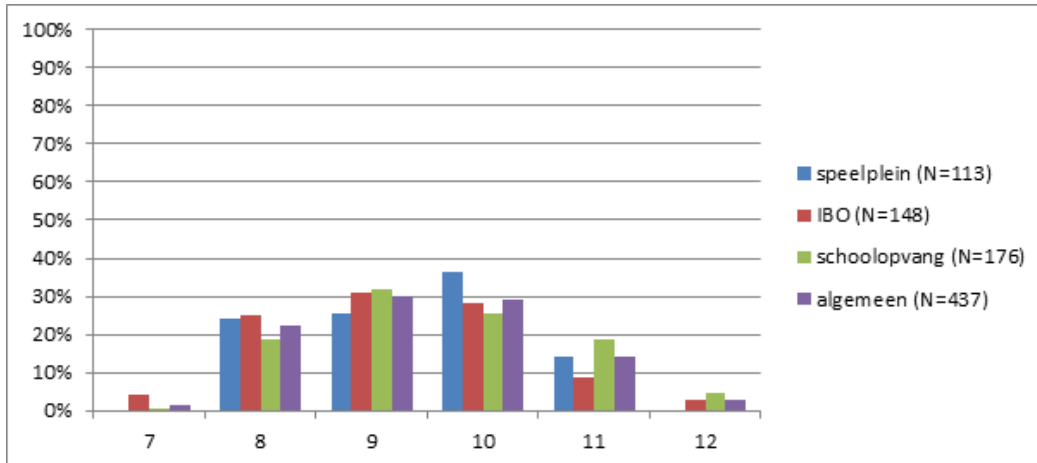
We zien dat de grootste groep respondenten uit de schoolopvang komt (40.4%). Iets meer dan een kwart van de kinderen in onze steekproef werd bevraagd in een speelplein. Bij het analyseren van de resultaten (cf. hoofdstuk 4) onderzochten we telkens de mogelijke invloed van deze spreiding.

Tabel 2.3: Aandeel jongens en meisjes per opvangvorm

Gender	Speelplein	IBO	Schoolopvang	Totaal
Jongens	56 (50%)	60 (41.1%)	74 (42.5%)	190 (44%)
Meisjes	56 (50%)	86 (58.9%)	100 (57.5%)	242 (56%)
Totaal	112 (100%)	146 (100%)	174 (100%)	432^A (100%)

A: 6 kinderen hebben dit niet aangeduid in de vragenlijst (missing values)

We realiseerden een behoorlijk evenwichtige genderverdeling. De verhouding tussen jongens en meisjes is in de schoolopvangvoorzieningen nagenoeg gelijk aan die van de IBO' uit onze steekproef. Bij de speelpleinen vulden evenveel jongens als meisjes onze survey in. Ook uit de analyse blijkt dat er geen significante samenhang is tussen opvangvorm en geslacht ($p > .05$).

Figuur 2.5: Leeftijden van de bevroagde kinderen per opvangvorm

Er is een behoorlijk evenwichtige verdeling over de drie opvangvormen wat de leeftijd van de kinderen betreft. Één kind uit een schoolopvangvoorziening heeft geen leeftijd ingevuld (missing value). De 11- en 12-jarigen zijn iets talrijker bij de schoolopvang. Van de bevroagde kinderen uit de speelpleinen was niemand 12 jaar. Bij het analyseren van de resultaten (hoofdstuk 4) onderzochten we telkens de mogelijke invloed van de lichte oververtegenwoordiging van 11- en 12-jarigen bij de schoolopvang.

14.1% van de geselecteerde kinderen is van niet-Belgische origine. We baseren ons hiervoor op de eerder genoemde criteria.

Onderstaande tabel toont het aantal respondenten per geselecteerde opvanglocatie. 95 kinderen komen uit een regionaal- of kleinstedelijk gebied, 111 kinderen uit een grootstedelijk gebied en 232 kinderen uit een buitengebied.

Tabel 2.4: Overzicht van de bevraagde opvanglocaties en aantal respondenten – kwantitatief onderzoek

Opvanglocatie Gemeente	Verstedelijkingsgraad	Aantal (kinderen)	Aantal (verantwoordelijken)
Speelpleinen			
Asse (1)	Grootstedelijk	9	1
Asse (2)	Grootstedelijk	2	1
Brugge (1)	Regionaalstedelijk	8	1
Brugge (2)	Regionaalstedelijk	6	1
Brugge (3)	Regionaalstedelijk	5	1
Blankenberge	Kleinstedelijk	13	1
Steenokkerzeel	Buitengebied	7	1
Merchtem	Buitengebied	9	1
Bornem	Buitengebied	22	1
Zwijnaarde	Grootstedelijk	9	1
Gent	Grootstedelijk	5	1
Wevelgem	Regionaalstedelijk	18	1
IBO's			
Kasterlee (1)	Buitengebied	36	1
Kasterlee (2)	Buitengebied	29	1
Sint-Gillis-Waas (1)	Buitengebied	41	1
Sint-Gillis-Waas (2)	Buitengebied	12	1
Sint-Gillis-Waas (3)	Buitengebied	8	1
Antwerpen	Grootstedelijk	22	1
Schoolopvang			
Deerlijk	Regionaalstedelijk	18	1
Deerlijk	Regionaalstedelijk	27	1
Gent	Grootstedelijk	55	1
Gent	Grootstedelijk	9	1
Ternat	Buitengebied	25	1
Leefdaal	Buitengebied	43	1
Totaal		438	24

2.3.2 Vragenlijst lagere schoolkinderen (zie bijlage 3)

Via het kwalitatieve onderzoek leerden we de betekenisverlening van een beperkte maar diverse groep kinderen kennen. We brachten zes thema's in kaart die voor kinderen belangrijk zijn:

- Het activiteiten aanbod en de mogelijkheden tot vrij spel
- De binnen- en buitenruimte(s) van de opvangplek
- De aanwezigheid en de rol van de begeleiders in de opvang
- De relatie en omgang met andere kinderen uit de opvang
- De inspraakmogelijkheden voor de kinderen
- De organisatorische aspecten van de opvang

Via het kwantitatieve onderzoek exploreerden we deze thema's en wat de kinderen daarin als belangrijk benoemen verder. Meer bepaald onderzochten we welke aspecten bijdragen aan de tevredenheid van de kinderen, hun ervaringen en aan de waardering die de kinderen toekennen aan de opvangplek. Op die manier hoopten we meer inzicht te krijgen in wat kinderen als kwaliteit benoemen.

De vragenlijst voor de kinderen viel uiteen in drie onderdelen. We lijkten die hieronder op, samen met een korte beschrijving van de verschillende variabelen.

Kindkenmerken (onafhankelijke variabelen)

Om te weten te komen of bovenstaande thema's samenhangen met achtergrondkenmerken van de kinderen, werd in een eerste deel van de vragenlijst naar volgende kindgegevens gepeild: leeftijd (uitgedrukt in jaren), geslacht (jongen/meisje), geboorteland moeder (gecategoriseerd in 'België', 'een ander land' of 'weet ik niet'), geboorteland vader (idem), thuistaal (waarbij de kinderen konden kiezen tussen 'Nederlands', 'een andere taal' of 'Nederlands en een andere taal'), aantal broers ('geen', '1' of '2'), aantal zussen (idem). Daarnaast kwamen de activiteiten die kinderen thuis doen aan bod. De kinderen konden aangeven of ze thuis vaak buiten spelen ('waar' of 'niet waar'), of er thuis vaak vriendjes komen spelen ('waar' of 'niet waar') en of ze thuis vaak met hun broer of zus spelen ('waar' of 'niet waar'). Tot slot konden de kinderen in twee aparte vragen aanstippen waar ze tijdens een gemiddelde schoolweek en een gemiddelde vakantieweek opgevangen worden: het speelplein, het IBO, de opvang op school, opa en oma, de jeugdbeweging, een hobby/sportclub (cf. Lenaers, 2013). Bij elk van deze opvangvormen dienden de kinderen de frequentie aan te duiden ('nooit', 'minder dan drie dagen', 'drie dagen of meer'). Tenslotte konden de kinderen hun voorkeur aanduiden ('ik ga het liefst naar...').

Waardering en beleving van de opvangplek

Om te weten te komen of de organisatorische aspecten van de opvang, ervaringen van kinderen en wat de kinderen belangrijk vinden (zie punt 3) hun tevredenheid over de opvangplek bepaalt, stelden we twee vragen over hun algemene waardering van de opvangplek.

Bij de eerste vraag kenden de kinderen een score op 10 punten toe aan hun opvangplek. De tweede vraag bestond uit 6 items (vb. 'ik kom graag naar hier', 'ik vind de opvang een toffe plek') waarbij de kinderen via een 4-punt Likertschaal aanduidden in welke mate dit op hen van toepassing is, gaande van 1 = 'helemaal niet waar', tot 4 = 'helemaal waar'. Op basis van deze 6 items werd de somschaal 'algemene tevredenheid' geconstrueerd. Deze somschaal heeft een score tussen 0 en 100 en een interne consistentie (Cronbach's α) van 0.811 (zie bijlage 2).

Op basis van de somwaardering gingen we na of deze waardering samenhangt met 'kindkenmerken' dan wel met organisatorische aspecten van de opvangvormen.

Opvangervaringen van kinderen (thema's uit het kwalitatieve onderzoeksluik)

In het derde deel van de vragenlijst legden we vijf van de zes thema's uit het kwalitatieve onderzoek via verschillende vragen voor en vroegen we telkens of dit 'aanwezig' is of gebeurt in de opvangplek en hoe belangrijk de kinderen dit vinden. Van de zes thema's beslisten we om de organisatorische

aspecten niet expliciet te bevragen. Deze werden immers geïnventariseerd via de vragenlijst voor de verantwoordelijken.

Het activiteitenaanbod en de mogelijkheden tot vrij spel

Vier vragen peilden naar hoe kinderen tegenover het activiteitenaanbod in de opvang staan. In een eerste vraag dienden de kinderen via 'waar/niet waar' aan te geven of ze bijvoorbeeld 'kunnen kiezen wat ze doen' of ze 'elke dag hetzelfde doen'. Een tweede vraag peilde naar hoe belangrijk kinderen de verschillende aspecten van het activiteitenaanbod (vb. vrij spelen, spelen met je vrienden, kiezen wat je doet) vinden. Via een 4-punt Likertschaal, gaande van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 4 (heel belangrijk), konden de kinderen dit belang aangeven. In een derde, open, vraag konden de kinderen invullen wat ze het liefste doen in de opvangplek. Tevens duiden ze aan of ze die activiteit 'veel' of 'weinig' doen in de opvang. De laatste vraag peilde naar verveling. We vroegen de kinderen aan te vinken of ze zich 'nooit', 'soms' of 'altijd' vervelen. De kinderen konden eveneens aanduiden waarom ze zich verveelden, waarbij ze konden kiezen tussen 'omdat mijn vrienden er niet zijn', 'omdat er niet genoeg te doen is', 'omdat de activiteiten mij niet interesseren' of 'omdat de begeleiders geen leuke spelletjes doen'.

De binnen- en buitenruimte(s) van de opvangplek

Zes vragen peilden naar hoe de kinderen tegenover het gebruik van de ruimte staan. In de eerste vraag mochten de kinderen omcirkelen waar ze het liefste spelen ('binnen' of 'buiten'). Daarna moesten de kinderen twee vragen beantwoorden over de buitenruimte. De eerste vraag peilde naar 'feiten' (ervaringen) waar kinderen 'waar' of 'niet waar' op konden antwoorden. Zo vroegen we bijvoorbeeld of er buiten veel speeltuigen zijn (zandbak, glijbaan, huisjes,...), of er een groot grasveld of een speelplaats aanwezig is. De tweede vraag peilde dan naar hoe belangrijk kinderen deze verschillende aspecten van de buitenruimte vinden. Via een 4-punt Likertschaal gaande van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 4 (heel belangrijk). De volgende twee vragen volgden hetzelfde stramien, maar peilden naar feiten en het belang van de binnenruimte (vb. veel speelgoed, verschillende lokalen, rustplek). De laatste vraag peilde naar een plek waar de kinderen met vrienden alleen kunnen zijn, zonder begeleiders. De kinderen konden via 'waar' of 'niet waar' aanduiden of ze graag op zo'n plek zijn. Vervolgens vroegen we hen ook om aan te vinken wat ze op zo'n plek willen doen, waarbij ze konden kiezen tussen 'babbelen met mijn vrienden (geheimen delen, praten)', 'spelen met mijn vrienden, zonder de kleinere kinderen' of 'iets doen dat begeleiders niet mogen zien'.

De aanwezigheid en de rol van de begeleiders in de opvang

Drie vragen peilden naar hoe kinderen tegenover hun begeleiders staan. Een eerste vraag peilde opnieuw naar feiten/ervaringen. Via 'waar' of 'niet waar' konden de kinderen aanduiden wat de begeleiders allemaal doen (vb. leuke activiteiten organiseren, ruzies oplossen, troosten, meespelen, enz.). In de tweede vraag konden de kinderen aan de hand van de eerder genoemde 4-punt Likertschaal aanduiden hoe belangrijk ze deze verschillende aspecten van hun begeleiders vinden. De laatste vraag peilde naar wat begeleiders volgens de kinderen het meest doen. De kinderen konden in een woordenwolk drie woorden(groepen) aanduiden die volgens hen het meest bij hun begeleiders passen. Enkele

voorbeelden van die keuzemogelijkheden zijn 'met mij spelen', 'babbelen met elkaar', 'activiteiten organiseren', 'hard roepen' en 'kinderen helpen'.

De relatie en omgang met andere kinderen uit de opvang

Twee vragen peilden naar hoe de kinderen staan tegenover de aanwezigheid van andere kinderen in de opvang. Opnieuw vroegen we zowel naar feiten/ervaringen (vb. 'ik kan met mijn broer of zus spelen als ik dat wil' of 'jongens spelen meestal met jongens en meisjes meestal met meisjes') als naar het belang dat kinderen hieraan hechten (vb. 'hoe belangrijk vind je het om samen met je broer of zus te kunnen spelen').

De inspraakmogelijkheden voor de kinderen

Twee vragen peilden naar inspraakmogelijkheden. In de eerste vraag konden de kinderen opnieuw via 'waar' of 'niet waar' aanduiden of ze mee kunnen beslissen over veranderingen in de opvang en of naar hun ideeën wordt geluisterd. De tweede vraag peilde naar hoe belangrijk de kinderen het vinden om mee te kunnen beslissen over de veranderingen in de opvang en dat de begeleiders naar hun ideeën luisteren.

2.3.3 Vragenlijst verantwoordelijken (zie bijlage 4)

Om de organisatorische aspecten van de verschillende opvanglocaties in kaart te brengen, stelden we een vragenlijst op die werd ingevuld door de verantwoordelijken van elke opvangplek. Die bestond uit vijf onderdelen:

Aanbod

In een eerste luik brachten de verantwoordelijken vooreerst de openingstijden van hun opvang in kaart. Vervolgens konden de verantwoordelijken voor een lijst met zes activiteiten (vb. knutselen en tekenen, buiten spelen) via een 5-punt Likertschaal (gaande van 1 'zelden of nooit' tot 5 'meerdere keren per dag') aangeven hoe vaak zij deze activiteiten organiseerden. Er werd hierbij een onderscheid gemaakt tussen een normale schoolweek en een normale vakantieperiode.

In een laatste vraag werd gepeild naar wat de kinderen in de opvang kunnen doen (vb. samen spelen met broer of zus, buiten spelen). De verantwoordelijken konden deze aspecten scoren op een 5-punt Likertschaal, gaande van 1 ('zelden of nooit') tot 5 ('altijd').

In de vier vragen omtrent het activiteitenaanbod, zitten enkele vragen vervat die iets zeggen over hoe 'vrij' kinderen in de opvang zijn, hoeveel 'vrijheid' ze hebben. Het gaat om vragen naar vrij binnen en vrij buiten spelen, het kunnen stoppen met een activiteit die nog bezig is en het vrij gebruik kunnen maken van het aanwezige spelmateriaal. Door de scores op deze vragen op te tellen en op een schaal van 0 – 100 te plaatsen, konden we een maat berekenen die nagaat hoe 'vrij' kinderen in de opvanginitiatieven zijn om te doen en laten wat ze willen. We noemen deze maat de 'somvrijheid'. Deze heeft een interne consistentie (Cronbach's α) van 0.857.

Kinderen

Een tweede reeks vragen peilde naar de groep kinderen in de opvangplek. We vroegen de verantwoordelijken via open vragen aan te geven hoeveel kinderen er gemiddeld zijn per dag/opvangmoment, hoeveel kinderen er op het drukste moment aanwezig zijn en van welke

leeftijden kinderen in de opvang welkom zijn. Daarnaast werd ook gevraagd of de kinderen al dan niet in leeftijdsgroepen worden opgedeeld en zo ja, welke. Per leeftijdsgroep werd bovendien gevraagd naar de leeftijden van de kinderen, het gemiddeld aantal kinderen per opvangmoment, het aantal begeleiders per opvangmoment en of deze groep een aparte binnenruimte heeft.

Begeleiders

Daarna volgden enkele vragen over het aantal begeleiders en hun gender. Op basis van het gemiddeld aantal aanwezige begeleiders en aantal kinderen berekenden we de begeleider-kindratio in de steekproef. We vroegen de verantwoordelijken tevens om aan te geven hoeveel begeleiders een bepaalde kwalificatie hebben en dit te doen in een lijst met volgende opties:

- Pedagogische kwalificatie (vb. leerkracht, stagiair leerkracht,...)
- Kwalificatie kinderopvang (vb. kinderverzorgster, begeleider kinderopvang,...)
- Animator/hoofdanimator in het jeugdwerk
- Bewegingsanimator
- Attest van medische geschiktheid
- Model 2 van het uittreksel uit het strafregister
- EHBO opleiding
- Opleiding levensreddend handelen
- Andere (welke?)
- Geen kwalificatie/attest

De 'kwalificatiegraad' van een opvanglocatie bepaalden we door de aantallen van de pedagogische diploma's (pedagogische kwalificatie, kwalificatie kinderopvang, animator/ hoofdanimator en bewegingsanimator) op te tellen en te delen door het totaal aantal begeleiders van die opvangplek.

Binnen- en buitenruimte

Twee vragen lieten de verantwoordelijken toe om de binnenruimte (vb. aantal speelhoeken, hoeveelheid spelmateriaal) en de buitenruimte (vb. aantal speeltuigen, grasveld, zandbak) van de opvang te beschrijven. De verantwoordelijken konden de verschillende items via een 5-punt Likertschaal beoordelen waarbij 1 staat voor 'geen' en 5 voor 'heel veel/heel groot'. Door alle items over de buitenruimte en alle items over de binnenruimte bij elkaar op te tellen, konden we per opvangvorm een algemene score toekennen op een schaal van 0 – 100.

Inspraakmogelijkheden

Tot slot werd gepeild naar de inspraakmogelijkheden voor de kinderen, waarbij gevraagd werd op welke manier kinderen inspraak krijgen (vb. de activiteiten worden op regelmatige basis geëvalueerd met de kinderen, de kinderen kunnen meedenken over de inrichting van de ruimte).

2.3.4 Data-input

Er werden twee datasets opgemaakt in SPSS Statistics 22. In de ene dataset werden alle data uit de vragenlijsten van de verantwoordelijken ingeput, in de andere alle data uit de vragenlijsten van de kinderen. Na de data-input werden alle data gecontroleerd op minimum- en maximumwaarden.

Vervolgens werden de twee datasets aan elkaar gekoppeld via de kindcode en de opvanginitiatiefcode, zodat we over 1 dataset beschikten voor de analyse. Deze koppeling van beide datasets liet toe om de waardering en verwachtingen van kinderen te verbinden met opvangkenmerken (kwalificatie begeleiding, kenmerken van de buiten- en binnenruimte, ed.).

2.3.5 Gebruikte analysetechnieken en methodologische duiding bij de rapportering

De statistische analyses werden uitgevoerd door dr. Tineke Van de Walle en dr. Lieve Bradt. Hieronder beschrijven we de gebruikte analysetechnieken.

Rapportage van 'significante' resultaten

In alle resultatensecties van het kwantitatieve onderzoek (hoofdstuk 4) wordt in de korte inleiding aangegeven welke verbanden we geanalyseerd hebben. Niet alle uitgevoerde analyses worden echter in het rapport vermeld. Omwille van de leesbaarheid kiezen we ervoor om enkel de significante resultaten te rapporteren (p is minstens kleiner dan .05). Bijvoorbeeld: wanneer in een bepaald stuk geen informatie staat over genderverschillen (maar wel over leeftijdsverschillen), dan wil dit zeggen dat er geen significante genderverschillen gevonden werden (maar wel significante leeftijdsverschillen). We maken verder een onderscheid tussen wat slechts marginaal significant is ($p < .05$ of *), wat sterker significant is ($p < .01$ of **) en wat zeer sterk significant is ($p < .001$ of ***).

Beschrijvende statistieken en relaties tussen variabelen

Voor de beschrijvende analyses maakten we voornamelijk gebruik van frequentie- en kruistabellen. Geobserveerde verbanden (verschillen in de antwoorden van verschillende groepen) werden tweezijdig getoetst door middel van exacte testen: Fisher of een uitbreiding van de Fisher test voor $m \times n$ tabellen. Het voordeel van de Fisher exact test is dat deze ook betrouwbaar is wanneer de verwachte waarden in cellen van een kruistabel kleiner zijn dan 5 (Mehta & Patel, 2012). Voor relaties tussen continue variabelen of tussen een dichotome en een continue variabele werd een Pearson correlatie (r) berekend met bijhorende toets. De Pearson product-moment correlatie ligt altijd tussen -1 en 1. Wanneer de correlatie de waarde -1 benadert, wijst dit op een perfect negatieve relatie. Een waarde rond 0 geeft aan dat er geen verband is en een waarde die 1 benadert, wijst op een perfect positieve relatie. Wanneer we bij een kruistabel gebruik maakten van een andere toets dan een tweezijdige exacte toets, of wanneer we andere analyses/toetsen uitvoerden dan hier besproken, wordt dit in het rapport aangegeven.

Vergelijking van gemiddelden

Doorheen het rapport werken we ook met gemiddelden: vergelijking van 'scores' tussen twee of meer groepen. Vaak rapporteren (en vergelijken) we ook de standaardafwijking of standaarddeviatie (sd) bij de weergegeven gemiddelden. De standaardafwijking is een maat van spreiding van individuele scores rond een gemiddelde.

Voor het toetsen van geobserveerde verschillen tussen gemiddelden maakten we ofwel gebruik van een t-test (2 groepen) of van een ANOVA-analyse (meerdere groepen). Er werd getest voor homogeniteit van varianties door middel van een Levene statistiek. Afhankelijk van de uitkomst van deze toets-statistiek wordt de juiste t-test gekozen en wordt bij de ANOVA-analyse gekozen voor de gewone F-toets of voor de Welch-statistiek. Bij de ANOVA-analyse wordt nog nagegaan welke gemiddelden van elkaar verschillen. Afhankelijk van de uitkomst van de Levene statistiek,

baseerden we ons hiervoor ofwel op de Tukey-HSD post hoc test of op de Tamhane T2 post hoc test.

Verklarende analyses

In het laatste deel van het rapport gaan we na welke ervaringen van de kinderen de verschillen in hun waardering van de opvang verklaren. Dit doen we met behulp van een regressiemodel dat aangeeft welke variabelen verband blijven houden met de afhankelijke variabele (score op waardering van de opvang) na controle voor effecten van andere variabelen. Op die manier kunnen we nagaan welke aspecten van de opvang – onafhankelijk van elkaar – de waardering van kinderen beïnvloeden.

We kozen een forward selection procedure (met pairwise exclusion van missings) voor het schatten van het regressiemodel. In plaats van alle mogelijke verklaringen samen in een regressiemodel te beschouwen, lieten we SPSS stapsgewijs die variabelen evalueren die de grootste negatieve of positieve (partiële) correlatie vertonen met waardering. Wanneer de p-waarde van de geschatte bijdrage van de nieuwe variabele kleiner was dan .05, werd de 'ervaring' toegevoegd aan het model ($p > .06$ werd gehanteerd als uitsluitingcriterium). Dit laat toe te zien welke ervaringen van kinderen – overheen de beschouwde thema's – het best in staat zijn om verschillen tussen kinderen in hun waardering van de opvang te verklaren.

Origine kind en verstedelijkingsgraad

De afkomst van de kinderen is niet meegenomen in de analyses. Ondanks de etnisch-culturele diversiteit in de steekproef is het aantal kinderen met een niet-Belgische origine te klein om de groep af te zetten tegenover andere kinderen.

Dezelfde redenering gaat op voor verstedelijkingsgraad. We selecteerden opvangvoorzieningen uit verschillende gebieden volgens het Ruimtelijk Uitvoeringsplan Vlaanderen (cf. boven) om op die manier een zekere representativiteit te verkrijgen in onze populatie van 'opvanggebruikers'. Het aantal opvangvoorzieningen per locatie is echter beperkt waardoor we eventuele vastgestelde relaties tussen locatie en uitspraken van kinderen over de opvang niet kunnen veralgemenen. Daarom is deze variabele niet meegenomen in de data-analyse. Bij wijze van exploratie werd wel het verband nagegaan met wat kinderen over de binnen- en buitenruimte in hun opvang zeggen. De gevonden verbanden bleken echter gelinkt aan de verschillen tussen opvangvormen (zie deel 4.3) zodat het niet verantwoord is om uitspraken te doen over de relatie tussen verstedelijking en ervaringen of waardering van kinderen.

Opvangvorm

Wanneer we in dit rapport verschillen vaststellen tussen opvangvormen, dan zijn die – zoals bij verstedelijkingsgraad - ook niet zomaar statistisch te veralgemenen: we hebben immers slechts zes schoolopvangvoorzieningen bevroegd en zes IBO's.

Hoewel we er in ons onderzoek niet op uit zijn om een evaluatieve vergelijking uit te voeren van de drie geselecteerde opvangvormen, kunnen we er niet aan voorbijgaan dat de kinderen uit onze steekproef bevroegd werden in drie settings die in termen van opvangaanbod sterk van elkaar

verschillen. Het was daarom steeds belangrijk om na te gaan of gevonden verbanden met kind-en/of opvangkenmerken te wijten zijn aan verschillen tussen deze drie opvangvormen.

Om die reden beschrijven we hierna een algemeen profiel van de opvangvoorzieningen uit onze steekproef, waarbij we enkele specifieke kenmerken per opvangvorm schetsen. Tevens geven we doorheen hoofdstuk 4 dikwijls extra analyses weer wanneer we vermoeden dat een vastgestelde relatie veroorzaakt wordt door het verschil in opvangvormen (wat nagegaan werd door te analyseren of de gevonden relaties ook zichtbaar zijn *binnen* elk van de opvangvormen). Daarnaast kunnen de geobserveerde verschillen tussen opvangvormen echter ook beschouwd worden als het resultaat van een exploratieve analyse van de betekenis van de setting voor de opvangervaringen van kinderen. Statische veralgemening is hier niet mogelijk (daarom rapporteren we voor opvangvorm ook geen significanties³), maar vanuit de vaststelling dat de speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef toch enkele typische kenmerken vertonen, kan met behulp van de geschetste profielen wel een vorm van analoge veralgemening (Smaling, 2003) toegepast worden. Deze zou dan in verder onderzoek statistisch getoetst kunnen worden.

---

³ Met uitzondering van de significanties bij de regressiemodellen in het laatste deel: hier wordt het significantieniveau (wat ook een indicator is van de sterkte van een relatie) immers gebruikt als selectie criterium.

2.3.6 Organisatorisch profiel van de bevraagde speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen

Het kwantitatieve onderzoek gaat op zoek naar wat de schoolkinderopvang voor kinderen kwaliteitsvol maakt. Het is geen onderzoek naar verschillen tussen speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen. Omdat deze opvangcontexten echter – naar alle waarschijnlijkheid – op meer dan alleen de bevraagde organisatiekenmerken van elkaar zullen verschillen, is het wel belangrijk om dit voor ogen te houden bij de interpretatie van onze bevindingen. Om die reden schetsen we hieronder – voorafgaand aan de resultaten van het eigenlijk onderzoek – het organisatorisch profiel van de drie opvangvormen in onze steekproef. Daarnaast zullen we ook doorheen het rapport aangeven hoe ervaringen en uitspraken van kinderen zich verhouden tot de opvangvorm waarin ze bevraagd werden.

Begeleiders

Tabel 2.5: Profiel opvangvoorzieningen – aantal begeleiders

	Speelplein	IBO	Schoolopvang	Totaal
Gemiddeld aantal begeleiders per opvangmoment	11 (N=10)	3,3 (N=3)	2,8 (N=6)	7,2 (N=19)
Gemiddeld totaal aantal begeleiders	28 (N=11)	6,3 (N=6)	2,7 (N=6)	15,8 (N=23)
Gemiddeld aantal kinderen per begeleider per opvangmoment	7 (N=10)	10,6 (N=6)	21,9 (N=6)	12,3 (N=22)
Percentage mannelijke begeleiders	34% (N=11)	10.2% (N=6)	4.2% (N=6)	20% (N=23)

De speelpleinen uit onze steekproef hebben gemiddeld het hoogste aantal begeleiders, zowel wat het totale aantal (28) betreft, als wat betreft het aantal begeleiders per opvangmoment (11). Ook hebben zij procentueel gezien meer mannelijke begeleiders. Uit beschikbare algemene cijfergegevens over de speelpleinen en de IBO's weten we dat in 2010 38% van alle speelpleinanimatoren mannelijk was (Boutsen & Fort, 2010) en bij IBO's 4.3% van de begeleiders mannelijk was (Kind en Gezin, op basis van administratieve gegevens). We stellen met andere woorden vast dat deze percentages met betrekking tot gender van de begeleiders min of meer overeenkomen met het beschikbare cijfermateriaal over de volledige populatie. Voor de schoolopvangvoorzieningen beschikken we niet over vergelijkende cijfers.

De IBO's en de schoolopvangvoorzieningen uit ons onderzoek hebben gemiddeld ongeveer evenveel begeleiders per opvangmoment (resp. 3,3 en 2,8), maar het gemiddeld aantal kinderen per begeleider verschilt. Met 21,9 kinderen per begeleider hebben de schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef de hoogste ratio; twee keer zo hoog als de IBO's (10,6) en drie keer zo hoog als de bevraagde speelpleinen (7).

Waar de erkende IBO's in Vlaanderen een norm van 1 begeleider per 14 kinderen hanteren, wordt er voor de speelpleinen, noch voor de schoolopvangvoorzieningen een decretale norm opgelegd. De IBO's uit onze steekproef blijven onder de norm.

Pedagogische kwalificatiegraad⁴

Tabel 2.6: Profiel opvangvoorzieningen – pedagogische kwalificatiegraad

	Speelplein (N=11)	IBO (N=5)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=22)
Pedagogische kwalificatie	0,3211	0	0,1667	0,2060
Kwalificatie kinderopvang	0,0616	0,7778	0,5694	0,3629
(Hoofd-) animator in het jeugdwerk	0,4418	0	0	0,2209
Bewegingsanimator	0,1364	0	0,0417	0,0795
Pedagogische kwalificatiegraad	0,9608 (sd. = 1.0864)	0,7778 (sd. = 0.4374)	0,7778 (sd. = 0.2738)	0,8693

Om een voor ons onderzoek zinvolle uitspraak te doen over de kwalificatiegraad van de opvangvoorzieningen uit onze steekproef, keken we enkel naar de vier gerapporteerde kwalificaties die een pedagogische oriëntatie kennen. De tabel toont van elke kwalificatie hoeveel een begeleider er gemiddeld heeft, per opvangvorm. We berekenden dit door het aantal kwalificaties op te tellen en te delen door het aantal begeleiders. Op die manier stellen we vast dat de speelpleinen uit onze steekproef de hoogste kwalificatiegraad hebben. Dat betekent dat zij per begeleider meer pedagogische diploma's/attesten hebben dan de IBO's en de schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef, waar de pedagogische kwalificatiegraad dezelfde is. Tegelijk zien we ook dat de standaardafwijking binnen de speelpleinen het grootst is (sd. = 1.0864), wat impliceert dat de variatie omtrent de kwalificatiegraad binnen de speelpleinen het grootst is. In de schoolopvangvoorzieningen is die veel kleiner (sd. = 0.2738)

In 2010 beschikte 56% van de speelpleinanimatoren over een 'jeugdwerkattest': 46% over het attest 'animator' in het jeugdwerk', 10% 'hoofdanimator in het jeugdwerk' (Boutsen & Fort, 2010). Aangezien we deze attesten meetellen in de berekening van de pedagogische kwalificatiegraad (zie boven), is het dan ook naar verwachting dat de speelpleinen uit onze steekproef een hogere kwalificatiegraad hebben. De IBO's uit onze steekproef hebben dan weer meer kwalificaties kinderopvang per begeleider. In tegenstelling tot de twee andere opvangvormen, zijn voor de begeleiders uit de IBO's minimale kwalificatievereisten vastgelegd in een Besluit van de Vlaamse Regering (Vlaamse Regering, 2014). Zo wordt onder meer verwacht dat elke begeleider een kwalificatiebewijs heeft of in een kwalificerend traject zit. De lijst met erkende minimale kwalificatiebewijzen is vastgelegd in een Ministerieel Besluit (MB van 23 mei 2014) en bestaat uit heel wat verschillende certificaten en diploma's uit niveau 4 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur (de jeugdwerkspecifieke attesten vallen hier niet onder).

In die zin is het opvallend dat deze IBO's een relatief lage pedagogische kwalificatiegraad hebben. Niet elke geldige opleiding heeft echter een duidelijk '(school)kinderopvangprofiel', waardoor het misschien voor de verantwoordelijke niet altijd duidelijk is of het wel om een pedagogische kwalificatie of een kwalificatie kinderopvang gaat. Bijvoorbeeld: naast het certificaat van het

⁴ De 'kwalificatiegraad' van een opvanglocatie bepaalden we door de aantallen van de pedagogische diploma's (pedagogische kwalificatie, kwalificatie kinderopvang, animator/ hoofdanimator en bewegingsanimator) op te tellen en te delen door het totaal aantal begeleiders van die opvangplek (cf. beschrijving op p.20).

beroepssecundair volwassenenonderwijs van de richting begeleider buitenschoolse kinderopvang geldt ook een diploma secundair onderwijs van het tweede jaar van de derde graad van het voltijds technisch secundair onderwijs van de richting verpleegaspirant als geldig minimaal kwalificatiebewijs voor een begeleider buitenschoolse kinderopvang. Daarnaast mag 1 op 4 begeleiders in de buitenschoolse kinderopvang werken zonder erkend kwalificatiebewijs, mits hij/zij in een kwalificerend traject zit daar naartoe. De regelgeving hieromtrent is met andere woorden niet steeds gemakkelijk te interpreteren.

Uit het jaarverslag Kinderopvang van 2012 (Kind en Gezin, 2012) weten we dat 47.4% van de begeleiders uit de IBO's over een certificaat BSO beschikt en 27.5% over een certificaat TSO. 2% van de begeleiders beschikte in 2012 over het certificaat 'Begeleider in de Buitenschoolse Kinderopvang' en 5.3% over een diploma hoger onderwijs.

Inspraakmogelijkheden voor de kinderen

Tabel 2.7: Profiel opvangvoorzieningen – inspraakmogelijkheden per opvangvorm

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Aanbod afgestemd op wat kinderen graag doen	10	6	3	19
Vragen wat kinderen willen doen	7	6	3	16
Activiteiten evalueren met kinderen	3	5	1	9
Ideeënbus	5	2	1	8
Kinderen denken mee over de inrichting	1	3	0	4
Formeel inspraakorgaan	0	2	2	4
Andere	3	0	1	4
Gemiddelde	2,4	4	1,8	2,7

De IBO's uit onze steekproef hebben gemiddeld meer inspraakmogelijkheden voor de kinderen dan de speelpleinen en de schoolopvangvoorzieningen. Bij de drie opvangvormen komen de meer algemene en brede inspraakvormen het vaakst voor (aanbod afstemmen op wat de kinderen graag doen en vragen wat de kinderen willen doen). Activiteiten evalueren met kinderen en kinderen laten meedenken over de inrichting van de opvangvorm gebeurt heel wat minder, maar toch nog het meest bij de IBO's uit onze steekproef. Formele inspraakorganen als bijvoorbeeld een tienerparlement komen niet voor bij de speelpleinen, maar wel bij de IBO's (2) en de schoolopvangvoorzieningen (2), zij het in beperkte mate. Het hebben van een ideeënbus komt dan weer meer voor bij de speelpleinen in dit onderzoek. Vijf speelpleinen uit onze steekproef werken hiermee, ten opzichte van 2 IBO's en 1 schoolopvangvoorziening.

In totaal hebben vier verantwoordelijken ook de optie 'andere' aangeduid. Bij drie daarvan gaat het echter niet om wezenlijke verschillen met de andere inspraakmogelijkheden uit de lijst. Zo verduidelijken twee speelpleinverantwoordelijken uit onze steekproef bijvoorbeeld dat de kinderen zelf thema's kunnen aanbrengen en stelt één schoolopvangvoorziening dat de kinderen de activiteiten mogen kiezen. Op één speelplein worden enquêtes afgenomen bij kinderen en ouders.

Tabel 2.8: Profiel opvangvoorzieningen – minstens 3 inspraakmogelijkheden per opvangvorm

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Minder dan drie inspraakvormen	6	1	5	12
Drie inspraakvormen of meer	6	5	1	12

De helft van de voorzieningen uit onze steekproef heeft minder dan drie inspraakvormen, de andere helft heeft er drie of meer. Deze gelijke verdeling vinden we ook terug bij de speelpleinen. De IBO's en de schoolopvangvoorzieningen uit ons onderzoek vormen wat dat betreft elkaars spiegelbeeld: slechts één IBO heeft minder dan drie inspraakvormen, tegenover vijf schoolopvangvoorzieningen. En, slechts één schoolopvangvoorziening heeft drie inspraakvormen of meer, tegenover vijf IBO's.

Gemiddelde minimum- en maximumleeftijd van de aanwezige kinderen

Tabel 2.9: Profiel opvangvoorzieningen – gemiddelde minimum- en maximumleeftijd van de kinderen

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Gemiddelde minimumleeftijd	3,25	2,5	2,5	2,75
Gemiddelde maximumleeftijd	13,9	11,7	12	12,5

De gemiddelde minimum- en maximumleeftijden van de kinderen uit de schoolopvangvoorzieningen en IBO's uit onze steekproef zijn gelijk. Op de bevraagde speelpleinen zijn er kinderen die gemiddeld twee jaar ouder zijn dan de kinderen uit de IBO's en de speelpleinen. De gemiddelde maximumleeftijd op de bevraagde speelpleinen is 13,9 jaar. Dit betekent dat de oudste kinderen uit onze steekproef (12 jaar oud) op de speelpleinen niet de oudste kinderen van de groep zijn, terwijl dit in de IBO's en de schoolopvangvoorzieningen wel het geval is. Het zou ook kunnen impliceren dat de oudste kinderen uit onze steekproef op de speelpleinen meer leeftijdsgenoten hebben om samen mee te spelen.

Werken met leeftijdsgroepen

Tabel 2.10: Profiel opvangvoorzieningen – werken met leeftijdsgroepen

	Speelplein (N=11)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=23)
Wel verschill. leeftijdsgroepen	10	4	3	17
Geen verschill. leeftijdsgroepen	1	2	3	6

Het merendeel (17) van de voorzieningen uit ons onderzoek werkt met verschillende leeftijdsgroepen. De helft van de schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef doet dit ook, de andere helft niet. Slechts één speelplein en twee IBO's werken niet met verschillende leeftijdsgroepen.

Beschikbaarheid van het opvangaanbod

Tabel 2.11: Profiel opvangvoorzieningen – beschikbaarheid van het aanbod

		Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Tijdens school	Voor school	0	6	6	12
	Na school	0	6	6	12
Op schoolvrije dagen	Volledige dagen	0	5	1	6
	Halve dagen	0	5	0	5
	Voor speelplein	0	0	0	0
	Na speelplein	0	0	0	0
In de vakantie	Volledige dagen	12	5	0	17
	Halve dagen	6	3	0	9
	Voor speelplein	4	1	0	5
	Na speelplein	4	1	0	5
In het weekend	Volledige dagen	0	1	0	1
	Halve dagen	0	1	0	1

Alle IBO's en alle schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef zijn open voor en na schooltijd tijdens de schoolweken en alle speelpleinen zijn open tijdens de vakantie. Het verschil tussen de schoolperiode en de vakantie zal vermoedelijk een invloed hebben op de associatie die de kinderen uit ons onderzoek maken bij een bepaalde voorziening. Toch zijn ook vijf van de zes IBO's tijdens de vakantie open. Opvallend is voorts dat slechts één schoolopvangvoorziening uit onze steekproef open is op schoolvrije dagen. Dat betekent dat de kinderen en de ouders van de andere scholen uit onze steekproef voor schoolvrije dagen geen beroep kunnen doen op opvang die door de school wordt georganiseerd.

Aanwezige binnen- en buitenruimte (score op schaal van 0-100)⁵

Tabel 2.12: Profiel opvangvoorzieningen – aanwezige binnen- en buitenruimte

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Binnenruimte	51,4	65,3	37,5	51,4
Buitenruimte	58,9	59	50,7	56,2
Totaal	55,15	62,15	44,1	53,8

Op basis van de gerapporteerde aantallen en grootte van de ruimtes en materialen in de binnen- en buitenruimte hebben we per opvangvorm uit onze steekproef een score op 100 berekend. De IBO's in dit onderzoek behalen hier, zowel voor wat betreft de binnen- als de buitenruimte, de hoogste score (respectievelijk 65,3 en 59 op 100). De buitenruimte van de bevroegde speelpleinen heeft dezelfde score als die van de IBO's, maar de binnenruimte scoort beduidend lager. De schoolopvangvoorzieningen uit ons onderzoek kennen zichzelf de laagste punten toe, vooral wat betreft de binnenruimte. Uiteraard zijn er voor deze verschillende opvangvormen ook heel wat

⁵ Twee vragen lieten de verantwoordelijken toe om de binnenruimte (vb. aantal speelhoeken, hoeveelheid spel materiaal) en de buitenruimte (vb. aantal speeltuigen, grasveld, zandbak) van de opvang te beschrijven. De verantwoordelijken konden de verschillende items via een 5-punt Likertschaal beoordelen waarbij 1 staat voor 'geen' en 5 voor 'heel veel/heel groot'. Door alle items over de buitenruimte en alle items over de binnenruimte bij elkaar op te tellen, konden we per opvangvorm een algemene score toekennen op een schaal van 0 – 100 (cf. beschrijving op p.20-21).

regelgevende bepalingen voor wat de ruimte betreft, maar het zou ons te ver leiden hier op in te gaan.

Activiteitenaanbod

Tabel 2.13: Profiel opvangvoorzieningen – activiteitenaanbod tijdens schoolweek (gemiddelde score op 5)

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=12)
Knutselen en tekenen	/	4.17	4.00	4.09
Kinderen spelen vrij buiten	/	4.33	4.17	4.25
Kinderen spelen vrij binnen	/	4.67	4.50	4.59
Activiteiten door de begeleiders	/	2.17	1.83	2
Externe organisatie	/	1.00	1.00	1
Een uitstap	/	1.17	1.00	1.09
Totaal	/	2.92	2.75	2.84

Tabel 2.14: Profiel opvangvoorzieningen – activiteitenaanbod tijdens vakantie (gemiddelde score op 5)

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=18)
Knutselen en tekenen	3.17	4.67	/	3.92
Kinderen spelen vrij buiten	4.50	4.67	/	4.59
Kinderen spelen vrij binnen	4.25	4.83	/	4.54
Activiteiten door begeleiders	4.83	4.60	/	4.72
Externe organisatie	1.50	1.67	/	1.59
Een uitstap	2.18	1.83	/	2.01
Totaal	3.41	3.71	/	3.56

In een lijst konden de verantwoordelijken via een 5-punt Likertschaal (gaande van 1 'zelden of nooit' tot 5 'meerdere keren per dag') aangeven hoe vaak zij de zes 'activiteiten' uit bovenstaande tabellen organiseren. Van elk item worden de gemiddelde scores op 5 in deze tabellen weergegeven. De IBO's uit onze steekproef bieden zowel in de vakantie als tijdens een schoolweek het vaakst verschillende activiteiten aan ten opzichte van de andere opvangvormen. In de IBO's worden de activiteiten in de vakantie met ongeveer dezelfde frequentie aangeboden als tijdens een schoolweek. Er is 1 groot verschil: het aanbieden van activiteiten door begeleiders. Dit wordt opvallend vaker aangeboden in de vakantie (4.60) dan tijdens de schoolweek (2.17).

Verder zien we dat vrij binnen en vrij buiten spelen het vaakst worden 'aangeboden' overheen alle opvangvormen uit ons onderzoek. In de vakantieperiode lijkt het er nog iets vrijer aan toe te gaan dan in een schoolweek. In de vakantieperiode bieden de speelpleinen uit onze steekproef iets vaker dan de IBO's uit onze steekproef activiteiten aan die voorbereid worden door begeleiders. Noch tijdens de schoolweek, noch in de vakantieperiode worden externe organisaties vaak ingeroepen om

het activiteiten aanbod uit te breiden. Opvallend is ook dat er weinig uitstappen worden gedaan met de kinderen. Organisatorische verschillen tussen opvangvormen bepalen natuurlijk mee de mogelijkheden van een activiteiten aanbod. In voorzieningen waar ouders op elk moment hun kind kunnen komen halen is het bijvoorbeeld minder gemakkelijk om activiteiten van langere duur te organiseren. Deze zaken dienen uiteraard meegenomen worden in de verdere interpretatie. Via ons onderzoek kunnen we echter niet alle verschillen in kaart brengen die een invloed hebben op het activiteiten aanbod. We hopen hier met deze paragraaf toch een stuk aan tegemoet te komen.

Samenspelen/zijn met andere kinderen

Tabel 2.15: Profiel opvangvoorzieningen – samenspelen/zijn met andere kinderen (gemiddelde score op 5)

Wanneer kunnen kinderen...	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Samen spelen zelfde leeftijd	4.92	5.00	4.83	4.92
Samen spelen andere leeftijd	3.83	4.17	4.67	4.22
Samen spelen broer of zus	3.58	4.40	4.33	4.10
Totaal	4.11	4.52	4.61	4.41

Omtrent het samenspelen met andere kinderen konden de verantwoordelijken drie aspecten scoren op een 5-punt Likertschaal, gaande van 1 ('zelden of nooit') tot 5 ('altijd'). De scores liggen overheen de opvangvormen dicht bij elkaar en bij elke opvangvorm spelen de kinderen vaker samen met kinderen van dezelfde leeftijd dan met kinderen van een andere leeftijd. In de speelpleinen uit onze steekproef kunnen de kinderen opvallend minder vaak samenspelen met kinderen van een andere leeftijd of met hun broer of zus dan in de andere opvangvormen. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat de kinderen in de speelpleinen uit onze steekproef vaker ingedeeld worden in leeftijdsgroepen dan de kinderen uit andere opvangvormen.

Somvrijheid

Tabel 2.16: Profiel opvangvoorzieningen – somvrijheid

	Speelplein (N=12)	IBO (N=6)	Schoolopvang (N=6)	Totaal (N=24)
Somvrijheid	55,98	74,78	66,74	63,37

De maat 'somvrijheid' werd berekend aan de hand van de scores op de vragen naar vrij binnen en vrij buiten spelen, het kunnen stoppen met een activiteit die nog bezig is en het vrij gebruik kunnen maken van het aanwezige spelmateriaal. Deze vragen zeggen iets over hoe 'vrij' kinderen in de bevroegde opvangvoorzieningen zijn. We zien dat de IBO's uit onze steekproef het meest vrijheid bieden aan de kinderen, de speelpleinen het minst. Eerder in deze profielbeschrijving zagen we ook al dat de speelpleinen het meest werken met verschillende leeftijdsgroepen en dat er het vaakst activiteiten worden aangeboden. De tijd die kinderen op de speelpleinen doorbrengen is met andere woorden het meest 'georganiseerd', waardoor minder vrijheid aan de kinderen zelf wordt geboden. In de bevroegde schoolopvangvoorzieningen is de vrijheid relatief hoog. De tijd die kinderen er doorbrengen is het minst 'georganiseerd' in termen van activiteiten aanbod en samenspelen met andere kinderen.

Tot slot: een waarschuwing

Deze verschillende profielen schetsen de context waarin we de kinderen bevroegd hebben. Ze zijn geen representatief staal van dé speelpleinen, dé IBO's of dé schoolkinderopvang in Vlaanderen. Ze kunnen dus helpen bij het interpreteren van de data over de kinderen, maar leveren geen veralgemeenbare data op over opvanglocaties, laat staan over verschillen tussen opvangvormen die veralgemeenbaar zouden zijn.

DEEL 2: RESULTATEN

We vatten in het tweede deel van dit onderzoeksrapport de resultaten van het kwalitatieve (hoofdstuk 3) en het kwantitatieve onderzoek (hoofdstuk 4) samen. We starten met de resultaten van de gesprekken met de kleuters en de lagere schoolkinderen. Waar belangrijke verschillen merkbaar waren tussen de ervaringen van kleuters en de ervaringen van lagere schoolkinderen, vermelden we dat. Waar dit niet wordt vermeld, mag men aannemen dat de bevindingen voor beide groepen opgaan. In de meeste gevallen bevestigen en versterken de uitspraken, foto's en tekeningen van de kleuters de bevindingen uit de gesprekken met de lagere schoolkinderen. Onze interpretaties worden ondersteund door een selectie van geanonimiseerde tekeningen, foto's en citaten. Alle namen in dit rapport zijn fictief en we nemen geen foto's op waar de kinderen herkenbaar opstaan.

3 Resultaten van het kwalitatieve onderzoek

3.1 De relatie en omgang met andere kinderen uit de opvang

3.1.1 Vrienden

Vrienden zijn het belangrijkste om de opvang tot een leuke plek te maken. Kinderen krijgen graag de tijd om wat te babbelen en alleen te zijn met hun vrienden. Kinderen gaan graag ergens naartoe als hun vrienden er ook zijn. Omgekeerd worden de opvangplekken in het algemeen negatiever gewaardeerd wanneer hun vrienden er niet zijn. In bijna elk interview stelden we op een gegeven moment de vraag welke de drie belangrijkste zaken zijn die van de opvang een toffe plek maken. Bijna alle kinderen antwoordden 'mijn vrienden' en 'spelen met mijn vrienden'. Ook op de foto's die de kleuters namen, zijn de vrienden vaak te zien.

Veel gesprekken, vooral met lagere schoolkinderen, vermelden het belang van samen ervaringen opdoen. Samen iets doen zorgt ervoor dat er vriendschappen kunnen worden gemaakt en onderhouden. Dat geeft dit meisje van 10 uit een IBO ook aan. We praten over haar vrienden en ze vertelt dat ze er niet zoveel heeft in het IBO. Vooral Mieke en Pam zijn haar vriendinnen:

Wanneer zeg jij: 'Dat is een vriendin van mij.'?

Ja, Pam is dit jaar pas. Want ja, eerst was het hier... hier beneden was er een tienerhoek en dan mochten we 's morgens niet naar boven, maar dan gingen we naar die tienerhoek. En die tienerhoek is nu de TV-hoek voor de kleuters geworden.

Ja.

En euh... dan mogen we wel naar boven alleen.

En ja, Pam en ik waren de eerste die echt naar boven gingen en dat... ja, dat was..., ja toen waren we wel echte vriendinnen.

Ja, omdat jullie samen naar boven gingen?

Ja. En nu doen we dat iedere keer als Pam er is, dan gaan we samen naar boven.

De introductie van de tienerruimte boven hebben zij samen meegemaakt en ze waren de eerste kinderen die er naartoe konden. Ze beleefden deze ervaring samen en legden daardoor een basis voor (de versterking van) hun vriendschap.

Kinderen benoemen en waarderen 'echte' vriendschappen als duurzaam. Ze hebben het dan over vriendschappen met iemand die ze goed en lang kennen en waarmee ze dingen apart kunnen doen:

Heb je hier veel vrienden?

Hier? Ja.

Ja? Wanneer is een vriend een vriend?

Euh, als, ik ken die, als ik heb eerst een vriend, dan ik word een vriend met iemand anders en dan worden wij echte vrienden.

Ja? Wat is dat, echte vrienden worden?

Echte vrienden, da's niet zomaar 'Ja, hallo ... dag', echte vrienden, da's jij blijft met hen.

(Jongen, 12jaar, IBO)

En als je zo op woensdag en op vrijdag met die vriend samen naar huis stapt. Dan zijn je ouders niet altijd thuis hé?

Nee. Maar wel vrijdag, maar woensdag niet.

En hoe komt het dan dat je niet in de nabewaking moet blijven, als ze toch moeten werken?

Omdat, mijn vriend, die mag dan ook alleen naar huis en dan moeten wij niet echt in de nabewaking blijven of zo. En dat is leuk om alleen naar huis te gaan.

Ja? Wat vind je daar leuk aan?

Zo met elkaar praten en zo onderweg.

Ja. Is dat een goeie vriend van jou die mee stapt?

Ja, dat is mijn beste vriend. (Jongen, 11 jaar, schoolopvang)

Kinderen spelen liever met hun vrienden dan alleen. Ze zeggen zich zonder vrienden vaker te vervelen. Niet enkel voor de oudere kinderen zijn vrienden belangrijk. Ook voor kleuters betekent de aanwezigheid van vrienden in de opvang heel wat. Hoewel de kleuters dit niet altijd zo letterlijk benoemen, kunnen we dit afleiden uit hun tekeningen en foto's. Tijdens de fotografische rondgang trekken kleuters opvallend veel foto's van hun vrienden. Kleuters vertellen tijdens het interview en tijdens de rondleiding veel over hun vrienden. Ze geven aan dat hun spelkeuze tijdens vrij spel vaak bepaald wordt door de spelkeuze van hun vrienden.

Ook in de tekeningen van de kleuters merken we dat vrienden steeds aan bod komen. In sommige tekeningen nemen zij een vooraanstaande plaats in.

Onderstaande tekening is op een speelplein gemaakt door een meisje van 5 jaar. We vroegen haar om een tekening van het speelplein te maken. Wanneer ze klaar is, vertelt ze dat ze op het speelplein graag met haar vriendin buiten in het gras speelt. Bovendien heeft ze thuis geen tuin, wat het speelplein voor haar extra leuk maakt, bovenop het spelen met haar vriendin

Onderstaande tekening is gemaakt door een jongen van 5 jaar, in de naschoolse opvang op school. We vroegen hem te tekenen wat hij graag doet in de opvang. 'Ik speel veel met mijn vriend' was zijn antwoord.

3.1.2 Broer – zus

Sommige kinderen komen goed overeen met hun broer/zus en spelen er dan ook graag mee samen in de opvang. Andere kinderen helemaal niet. Sommige broers en zussen zorgen voor elkaar in de opvang, wat vaak in het verlengde van de thuissituatie ligt. We stellen vast dat een broer/zusrelatie (in de opvang) best complex kan zijn. De twee citaten hieronder geven die complexiteit mooi aan. Redenen om al dan niet met een broer of zus samen in de opvang te spelen, kunnen verschillen. Het kan betekenen dat er een nood is aan nabijheid van een vertrouwd persoon of een vertrouwd gebeuren (samen spelen). Het kan ook wijzen op een 'gewoonte' in de opvang (broers en zussen spelen samen). Maar het zou ook kunnen wijzen op een nood om iets anders te kunnen doen in de opvang dan thuis (net niet met broer of zus samen spelen).

Samen buiten spelen vind ik niet zo leuk.

Waarom vind je het niet leuk?

Omdat mijn broertje daar zit en dan wil die altijd met mij spelen en dat vind ik niet leuk.

En wat vind je wel leuk?

Euhm. Dat die niet naast mij zit en niet met mij speelt.

[...]

En thuis met je broertje spelen, vind je dat leuk?

Euh, ja.

Thuis wel. Maar in de nabewaking niet?

Nee. (Meisje, 5 jaar, schoolopvang)

En wat doe je dan als je in de opvang komt?

Met mijn broer spelen.

Ah, hoe heet jouw broer?

Dieter.

Dieter? Ja? En is die groter of kleiner dan jij?

Groot. (Meisje, 4 jaar, IBO)

Het valt op dat bijna alle kleuters tijdens rondgang hun broer of zus fotograferen, wanneer die in de opvang aanwezig zijn.

Soms kunnen broers en zussen niet samen spelen, omdat ze zich in de opvang in een andere ruimte bevinden, of omdat ze op een andere speelplaats moeten spelen. Tijdens de fotografische rondgang stapten deze kleuters vaak onmiddellijk naar de andere speelplaats toe om een foto van hun broer of zus te maken. Zo ook deze jongen van 5 jaar die in de naschoolse opvang op school een foto trok van zijn jongere broer en zus.

Deze jongen zegt dat hij het jammer vindt dat hij enkel buiten met zijn broer en zus kan spelen. Binnen worden de kinderen opgesplitst in leeftijdsgroepen. Wanneer de jongen buiten op de speelplaats enkele speeltuigen fotografeert, volgen zijn zus en broer hem op de voet. Als we na de rondgang terug naar binnen gaan, kan zijn zus geen afscheid nemen en weent ze. Ze wordt getroost door haar andere broer. Eens we binnen naar de foto's kijken zegt de jongen dat zijn zus altijd bij hem wil zijn, maar dat dit niet kan.

Maar ook heel wat kinderen van lagere schoolleeftijd zeggen graag met hun broer of zus samen in de opvang te spelen. In het voorbeeld hieronder zegt een jongen van 9 jaar dat hij het soms niet leuk vindt als zijn oudere broer bij hem in de opvang blijft, maar soms wel, vooral als hij anders 'alleen zou zijn', lees: zonder leeftijdsgenoten.

En wat zijn zo de drie belangrijkste dingen die het voor jou hier een toffe plek maken?

Buiten spelen... euh... tekenen en... hmm... met mijn broer.

Ah je broer... blijft ook in de naschoolse opvang?

Ja. Volgend jaar is hij weg.

En wat doe je zo samen met je broer in de naschoolse opvang?

Euh... hij mag zijn gsm meenemen en dan zoeken we een beetje liedjes op en al. En dat is leuk.

En nog? Wat doe je nog met je broer in de naschoolse opvang?

Hmm... soms spelen we spelletjes of maken we samen een tekening.

Ja. En ga je hem missen als hij weg zal zijn?

Hmm... niet echt nee.

Nee?

Soms is hij ambetant.

Ja? Wat doet hij dan?

Hmm... hij zit mij zo te ambeteren en al en dat is niet leuk.

Op welke manier ambeteert hij u?

Zeggen dat ik niets kan en al. En dat ik dom ben.

[...]

Is hij altijd op dezelfde momenten als jij in de opvang?

Hmm... soms niet.

Nee. En vind je het leuker als hij er wel is of al hij er niet is in de opvang?

Soms vind ik het leuker als hij er is en soms niet.

Ja. Wanneer wel?

Als er niemand anders is als ik alleen in de opvang ben met al die kleuters. (Jongen, 9 jaar, schoolopvang)

Broers en zussen kunnen in de opvang 'hard' zijn voor elkaar. Soms heeft dat te maken met een bepaalde positie in de opvangplek zoals in het voorbeeld hieronder: een meisje heeft veel vriendinnen en neemt een bepalende positie in ten opzichte van haar zus die in het voorbeeld aan het woord is: ze laat haar niet meespelen.

Dus je ene zus blijft hier ook in de opvang hé?

Ja

Helena

Helena en Maaike.

Maaike blijft ook in de opvang?

Ja

En speel je soms met hen?

Nou, Helena zit dan meestal hier te dansen.

En Maaike zit beneden want die mag nog niet naar boven.

Ja.

Dus... niet echt.

Ook niet met Helena die dan hier boven is?

Nee. Want die wil nooit dat ik meedoe.

Hoe komt dat?

Omdat ze dan met haar vriendin is. En die heeft veel meer vriendinnen hier als ik. En ja, dan wil ze zo een beetje stoer doen bij de vriendinnen en dan mag ik niet meedoen.

En wat vind je daarvan?

Ja, meestal vind ik dat wel irritant, want dan mag ik niet meedoen en dan weet ik weer niet wat te doen. Maar soms dan snap ik het ook wel. Want soms doe ik daar ook gewoon met mijn vriendinnen en dan mag Helena ook niet meedoen, dus.

Ja. En is het dan zo een beetje gelijk diegene die hier het meeste vriendinnen heeft, die is hier dan zo wat de sterkste?

Ja. Helena heeft zo wel een paar vriendinnen, maar die vinden ook wel dat ik mag meedoen. Maar Helena is echt gewoon zo iemand waar echt niemand van mee mag doen.

Nee? Is dat thuis ook zo?

Euh... Ja. Soms hebben we wel ruzie omdat euh... Maaike dan heel veel met Helena doet en dat ik dan weer niet mee mag doen of zo. (Meisje, 10 jaar, IBO)

Bovendien neemt de broer of zus vaak een belangrijke rol in, ook al spelen de kinderen in de opvang niet met elkaar. In het volgende voorbeeld vertelt een meisje van 11 dat ze haar zussen opzoekt op het speelplein wanneer ze verdrietig is. Eerder in het interview gaf dit meisje aan dat ze een beste vriendin heeft op het speelplein en dat ze altijd met die beste vriendin wil spelen. Als antwoord op de vraag waarom dat specifieke meisje haar beste vriendin is, zegt ze: *'Omdat, ja... we spelen altijd bereveel met elkaar. En we willen altijd alleen spelen, wij twee alleen, omdat ik dat niet leuk vindt met mijn zussen erbij.'* Daarna gaat het interview als volgt:

En zo als je verdrietig bent, waar ga je dan naartoe?

Dan ga ik naar mijn zussen.

Naar één van uw zussen?

Ja, naar één van mijn zussen.

Naar wie ga je dan?

Soms naar Adinda. Da's de naam. De kleinste.

Uhu. En wat doet zij dan, als je verdrietig bent?

Ze kan mij altijd troosten.

Ja? Op welke manier kan ze jou troosten?

Met grappige dingen te doen. Dan begin ik te lachen en dan ween ik niet meer.

3.1.3 Gender

De jongens en meisjes van de lagere schoolleeftijd spelen eerder apart, bij de kleuters is dit vaker gemengd. De mix wordt bij kleuters bepaald door wat de kinderen spelen. Kleuters benoemen wel dat er speelgoed is voor jongens en speelgoed voor meisjes, maar ze geven geen oordeel omtrent wie er mee speelt: zowel jongens als meisjes kunnen er mee spelen. Het feit dat kinderen van de lagere schoolleeftijd vaker apart spelen (jongens met jongens, meisjes met meisjes) heeft te maken met hun leeftijd en ontwikkelingsniveau, maar ook met de nood om verwantschap te voelen met elkaar en om ergens bij te horen. Zo kunnen we een meisje van 11 jaar uit een lokale dienst voor buurtgerichte opvang citeren: *'Het is leuker om met mensen te spelen die je beter kent, dan die je niet goed kent.'*

Sommige kinderen benoemen echter letterlijk dat ze afwisseling tussen aparte activiteiten en activiteiten samen met kinderen van een ander geslacht goed vinden. Hoewel ze liever apart spelen, mag het ook wel eens samen zijn.

Kinderen hebben vaak het idee dat kinderen van het andere geslacht niet willen meedoen. Meisjes zijn daarin vaak scherper naar jongens toe: '*Jongens zijn stom*' terwijl jongens iets milder klinken: '*Die [meisjes] willen daar niet aan meedoen*'. Vermoedelijk komt dit doordat veel vrij spel effectief apart is en dat dit ook zo gestimuleerd of geïnitieerd wordt door de begeleiders.

Maar, in sommige gesprekken geven kinderen aan dat er een bepaalde verruiming optreedt in hun speel- en leefwereld. Wanneer jongens en meisjes in hun vrij spel gestimuleerd worden om samen te spelen, ontstaat een ander spel:

Is het ook zo dat je hier meer met de jongens speelt dan met de meisjes?

Ja.

En wat vind je daarvan?

Niet erg. Want, maar ik speel niet altijd met jongens, want ooit speel ik met 1 jongen en 4 meisjes.

Ah ja? En wat heb je toen gespeeld?

Toen deden we model.

Ja.

Maarten dat is een vriend van mij.

Maar we speelden met allemaal meisjes. Die deden zo sjaals om en we moesten zo foto's maken.

Met een echt fototoestel.

Ja. En vond je dat een leuk spel?

Uhu.

En had je dat zelf uitgevonden?

Ja

En maak je nu nog zo zelf spelletjes?

Soms.

Voor jullie zelf, of voor andere kinderen?

Voor mezelf of voor andere kinderen. (Jongen, 8 jaar, IBO)

De jongen uit bovenstaand citaat is er trots op dat hij zelf spelletjes kan verzinnen in de opvang. Andere kinderen benoemen letterlijk dat ze het een meerwaarde vinden om ook eens af te wisselen:

Hoe komt het dat je meer met de jongens speelt?

De meisjes spelen gelijk alleen maar meisjesspelletjes.

Ja?

En de jongens meer mijn favoriete spelletjes.

Ja? Zoals wat dan?

Bijvoorbeeld voetbal. Euhm... spelletjes, bijvoorbeeld met een waterpistool of zo.

Zo wildere spelletjes?

Ja.

En zorgen de begeleiders ervoor dat er voldoende, dat er zowel voor jongens als voor meisjes voldoende spelletjes zijn?

Ja. Ze zullen eerst jongensspelletjes en dan meisjes en dan proberen ze dat een beetje in mekaar te doen, zo gelijk iets leuks van maken.

En wat vind je daarvan?

Goed.

Ja. Je vindt het ook wel belangrijk om een keer af en toe met de meisjes samen te spelen?

Ja.

Waarom?

Gewoon, ik heb daar gelijk een keer zin in.

Ja, dat het een keer afwisselend is.

Het is een keer jongens, een keer meisjes. (Jongen, 8 jaar, speelplein)

3.1.4 Leeftijd

In meerdere opvangplekken zijn de oudste kinderen vaker alleen; zij hebben er minder leeftijdsgenoten. Nochtans vinden ze het belangrijk om vrienden te hebben van hun eigen leeftijd. Ze vinden er meer aansluiting bij en vervelen zich dan minder. Oudere kinderen zijn minder geneigd om met jongere kinderen te spelen. De jongere kinderen geven aan wel graag met de 'grotere' kinderen te willen spelen en erbij te horen. Voor de oudere kinderen is de aanwezigheid van de jongste kinderen een belemmering voor hun spel: ze lopen in de weg, ze zijn te wild, of ze maken dingen stuk. Oudere kinderen worden wel graag gewaardeerd om hun 'ouder-zijn', bijvoorbeeld door dingen te mogen die jongere kinderen niet mogen, door langer op te blijven, door een plek te hebben die enkel voor hen bestemd is.

Vaak gaat meer aandacht en zorg van de begeleiders uit naar de jongere kinderen. Oudere kinderen snappen dit, maar vinden dit niet altijd leuk. Als er geen kleuters zijn, mogen de oudere kinderen meer. Kinderen vinden het belangrijk om af en toe aparte momenten/plekken te hebben waar ze kunnen zijn en dingen kunnen doen met kinderen van dezelfde leeftijd. Maar ook omgekeerd blijkt differentiatie in de activiteiten waardevol te zijn voor kinderen. De aanwezigheid van andere kinderen is soms hinderlijk. Van de oudere kinderen omdat zij af en toe te wild zijn en van de jongere kinderen omdat zij vaak meer zorg en toezicht nodig hebben van de begeleiders. De aandacht voor de ene groep gaat dan ten koste van de aandacht voor de andere groep.

Kinderen plaatsen activiteiten/spelmogelijkheden vaak in een bepaald hokje: sommige activiteiten zijn voor oudere kinderen, sommige voor kleuters, sommige zijn voor meisjes, andere zijn voor jongens. Spelletjes voor jongere kinderen zijn vaak dingen die ze vroeger zelf gedaan hebben en nu niet meer willen doen, of spelletjes die ze de kleuters vaak zien doen.

En wat doe je nog zo? Zijn er nog van die spelletjes die begeleiders soms aan jou vragen om te doen?

Wel, toen ik klein was, verven. Toen ik klein was. Maar dat is heel lang geleden.

Nu doen ze dat niet meer?

Jawel, voor andere kindjes.

[...]

Vind je het jammer dat je nu niet meer verft?

Niet echt. Verven doe ik thuis ook niet meer.

Vind je verven meer iets voor kleinere kinderen?

Ja.

Waarom?

Ja, dat doe je... ik weet niet... Ik vind het een beetje voor kleine kinderen. (Jongen, 8 jaar, IBO)

Voor de oudere kinderen mag er in hun spel/activiteit best wel een bepaalde moeilijkheid zitten. Het mag uitdagend zijn. Daarom spelen zij ook liever met oudere kinderen (en begeleiders), want die 'zitten meer op hun niveau' en kunnen een bepaalde moeilijkheidsgraad aan die stimulerend is.

Zeg, jij bent al 11 jaar hé?

Ja.

Ben jij de oudste hier?

Ja.

En wat vind je daarvan dat je zo de oudste bent hier?

Dat maakt niet zo veel uit.

Met wie van de andere kinderen speel je het liefste hier?

Met Jonas.

Waarom?

Omdat hij de oudste jongen ook is. En dat is leuker.

Ja. Je vindt het wel leuker dat die zo een beetje ouder is.

Uhu.

Was het vroeger leuker toen hier nog meer kinderen waren van jouw leeftijd?

Ja dat wel.

Ja? Waarom? Wat was er dan anders?

Omdat we dan meer dingen konden doen die wij leuk vonden, meer dingen voor onze leeftijd. (Jongen, 11 jaar, onthaalouder)

Het al dan niet gemengd samen spelen houdt verband met de ruimtes in de opvanglocaties. Op een plek die uitsluitend voor een bepaalde leeftijdsgroep voorbehouden is, hebben kinderen vaak het gevoel dat er andere dingen gebeuren. Echter, als we doorvroegen naar wat dat precies was, bleek het vaak om hetzelfde soort spel of activiteiten te gaan die de andere kinderen ook doen. Het bijzondere is dus niet wát ze doen, maar dat het voorbehouden is voor kinderen van hun eigen leeftijd. Bij de oudere kinderen merken we dat zij op die plekken graag gewoon wat babbelen. Voor hen mag het daar rustig zijn, een plek waar ze gewoon kunnen rondhangen en praten met hun vrienden.

Blijf je liever voor school in de opvang, of na school in de opvang?

Ik blijf het liefste na school. Wel, als de school gedaan is. Omdat, er zijn dan gelijk geen kleuters. De kleuters zijn vrij ambetant, ze maken veel lawaai. En ja, je mag gelijk meer dingen doen. Gelijk, meer spelen en zo.

Uhu. En wat doen de kleuters dan als ze zo ambetant doen. Je zeg 'veel lawaai maken'. Wat doen ze nog?

Als ze spelen, roepen ze echt heel luid. Bijvoorbeeld 'Dat is van mij!', maar dan veel luider.

En wat doe jij dan als ze zo doen? Reageer jij daar dan op? Doe je iets?

Euh, nee, ik doe niets, ik ga gewoon ergens anders. Ik zou niet willen dat ze beginnen wenen.

[...]

Ik heb gezien dat hier op het speelplein ook kleuters rondlopen? Zijn die ook ambetant?

Nee, die kleuters zijn daar hé.

Ah, die zitten op een ander... Ah ja, oké.

Op een ander plein.

Ja. En vind je dat dan goed, dat die op een ander plein zitten?

Ja, ik vind dat beter.

Hoezo?

Wel, ik zie de kleuters gelijk niet al op een death-ride zitten.

Ja ja.

Ken je dat? Er staat hier zo'n berg. Maar ik zie hen daar gelijk al niet in zitten, en in een bos en op een schommel.

Uhu

Maar bij de kleuters zijn 't gewone dingen. Ze hebben daar wel een schommel.

Dus eigenlijk zeg je een beetje van: 'Die kleuters, die..., wij doen hier op het speelplein een aantal dingen die niet voor kleuters zijn...?'

Ja

'... dus is het beter dat de kleuters apart zitten.'

De kleuters doen meestal gewone dingen, gelijk bijvoorbeeld 'zakdoekje leggen', verstoppertje...

Ah ja, echt spelletjes zo.

Wel verstoppertje doen ze gelijk niet, dat vinden ze te gevaarlijk. (Jongen, 8 jaar, speelplein)

3.1.5 Besluit

Vrienden zijn voor de meeste kinderen de belangrijkste factor om de opvang leuk te maken. Vooral de oudste kinderen vinden het belangrijk dat ze er met kinderen van hun eigen leeftijd kunnen zijn. Ze horen graag ergens bij en zijn graag op een plek die uitsluitend voor hen bedoeld is en waar ze dingen kunnen doen die exclusief voor hen zijn. Dit impliceert dat een opvangvoorziening hier aandacht voor heeft en een aanbod uitwerkt dat kinderen van verschillende leeftijden aanspreekt. In de opvangtijd willen kinderen zelf keuzes maken, maar waar begeleiders dat af en toe doorbreken door activiteiten aan te bieden en kinderen positief te stimuleren, kan er waardevol en nieuw spel ontstaan. In die zin dient de opvang zowel in exclusieve als in inclusieve plekken/tijden te voorzien.

Zo geven sommige kinderen aan dat ze het fijn vinden om af en toe ook met kinderen van een andere leeftijd samen te spelen. Hier duikt het belang op van differentiatie in het activiteitsaanbod: dat aanbod moet aangepast zijn aan verschillende leeftijden, het mag de kinderen stimuleren om samen te spelen met kinderen van andere leeftijden en het moet zeker voldoende uitdagend zijn voor een bepaalde leeftijdsgroep. Vaak willen de jongere kinderen liever met de oudere samenspelen, dan de oudere met de jongere kinderen. Verder merken veel kinderen op dat sommige zaken niet mogen of kunnen omwille van de aanwezigheid van andere kinderen en de aandacht die daar naartoe gaat.

Ook waar kinderen positief gestimuleerd worden om met kinderen van het andere geslacht te spelen kan er ander spel ontstaan. Er wordt minder 'traditioneel' gespeeld (*'jongens voetbal en meisjes dansen'*). Waar sneller en vaker buitenactiviteiten worden aangeboden, spelen jongens en meisjes vaker samen (speelplein, jeugdbeweging,...). Kinderen waarderen dit positief en herinneren zich zulke ervaringen goed. Dit wijst op het belang van een gevarieerd spelaanbod waar kinderen gestimuleerd worden om andere kinderen te ontmoeten en samen te spelen.

De complexe broer – zusrelatie vraagt tenslotte ook differentiatie in opvangaanbod. Begeleiders kunnen hieraan tegemoetkomen door kinderen ruimte en keuzemogelijkheden aan te bieden, zodat broers en zussen apart kunnen spelen/zijn als ze dat willen, maar ook elkaar kunnen gaan opzoeken wanneer ze bij elkaar willen zijn.

3.2 De begeleiders

3.2.1 Rol en eigenschappen

In wat kinderen verwachten van een 'goede' begeleider kunnen we twee dimensies onderscheiden. Binnen die dimensies treffen we telkens enkele aspecten aan die in een bepaalde hiërarchie met elkaar in verband staan. Kinderen verwachten dat hun begeleiders in de eerste plaats aan de basisaspecten voldoen, het zijn in die zin 'voorwaarden'. Zonder daaraan te voldoen, zullen de begeleiderhoudingen van een hogere orde immers niet plaatsvinden. We geven hier eerst de rangorde weer en gaan er dan dieper op in:

Dimensie 1 'Zorg':

1. Aanwezig zijn; met aandacht voor de kinderen
2. Sensitief zijn; zien wat er gebeurt en daar op inspelen
3. Individualiseren; individuele aandacht geven
4. Rechtvaardig reageren op conflictsituaties

Dimensie 2 'Spel':

1. Vrij spel en keuzemogelijkheden aanbieden
2. Gericht meespelen
3. Activiteiten voorbereiden en begeleiden
4. Iets vernieuwend aanbrengen, iets 'aanleren'

De eerste dimensie heeft te maken met ZORG. We kunnen met betrekking tot deze dimensie vier gradaties aanduiden in de rol van de begeleiders.

1. Aanwezig zijn; met aandacht voor de kinderen

Een basisvoorwaarde is de aanwezigheid van de begeleiders. Kinderen verwachten dat begeleiders aanwezig zijn en toezicht houden. Er fysiek 'zijn' is echter niet voldoende: aanwezigheid houdt ook beschikbaarheid in: ze moeten aanspreekbaar zijn om iets aan te vragen wanneer kinderen daar nood aan hebben. Het geeft de kinderen een gevoel van veiligheid. Daarenboven zorgt de aanwezigheid van een volwassene er vaak ook voor dat er anders gespeeld wordt, dat de regels bewaakt worden en dat het spel minder snel op ruzie uitdraait.

En als jullie zo aan het spelen zijn, waar zijn die drie begeleiders dan?

Hmmm... Soms zijn die... eigenlijk weet ik dat niet.

Spelen ze soms mee?

Soms wel.

Maar niet altijd?

Niet altijd. Vooral Nasrin bij de voetbal.

Als jullie voetballen, dan doet Nasrin af en toe wel eens mee?

Ja.

Maar anders weet je eigenlijk niet waar ze zijn, als jullie zo echt aan het spelen zijn?

Nee.

Nee. En heb je een idee waar ze zich zouden kunnen bevinden? Zijn ze buiten als jullie bijvoorbeeld buiten voetballen?

Ik denk soms in de keuken. Voor de rest kan ik, weet ik zelfs niet om te gokken waar.

Dus je ziet ze ook niet als je aan het spelen bent?

Nee, soms wel.

Ja. Wanneer wel?

Euh... soms als ze ne keer binnen zijn, dan zie ik ze bijna altijd. Maar eigenlijk zijn de begeleiders meer binnen dan buiten.

Ook als jullie meer buiten spelen, zijn ze nog altijd meer binnen dan buiten?

Dan zijn ze meer buiten dan binnen, maar soms blijven we wel binnen.

Ja. Dus, er zijn eigenlijk altijd begeleiders binnen en ook buiten als jullie buiten spelen?

Ja.

En wat vind je daarvan?

Eigenlijk wel leuk.

Ja? Hoezo?

Ja, dan is er iemand van de begeleiders meer, en dan gaan er meer kinderen eigenlijk, ja, meer kinderen meedoen eigenlijk.

Dus als er een begeleider mee doet, dan gaan er ook meer kinderen meedoen?

Ja, want die vinden dat eigenlijk wel leuk.

Ja. Vind jij dat ook leuk als Nasrin bijvoorbeeld mee voetbalt met jullie?

Ja.

Vind je het leuker als ze wel mee voetbalt dan als ze niet mee voetbalt?

Ja

Ja? Waarom?

Omdat de ploegen dan eerlijker zijn.

De ploegenverdeling?

Ja. En eigenlijk, Thomas, die is kei goed en ja... die zegt bijna nooit sorry als hij tegen iemand botst met de voetbal en dan zeggen ze 'Fout!' en dan zegt Thomas altijd: 'Pfff, je kunt niet tegen een stootje!'

Maar als Nasrin erbij is, dan doet die dat niet.

Nee, dan doet die dat eigenlijk niet. (Jongen, 8 jaar, BOKDV)

2. Sensitief zijn: zien wat er gebeurt en daar op inspelen:

Kinderen verwachten dat begeleiders ook 'zien' wat er gebeurt, dat ze zien waar kinderen nood aan hebben en dat ze daar op inspelen. Kinderen verwachten dat begeleiders oog hebben voor conflictsituaties zoals pesten en ruzie maken. Deze 'sensitieve aanwezigheid' kunnen begeleiders volgens de kinderen waarmaken op 3 manieren:

Ten eerste **preventief**, door voldoende aanwezig te zijn, nabij als het moet, veraf als het kan. Kinderen verwachten dat begeleiders ook af en toe op verschillende plekken komen kijken, ook op plekken die niet direct zichtbaar zijn (achter een muurtje, in het bos, of gewoon buiten). In veel gesprekken benoemen kinderen dat er minder gepest wordt of zou worden wanneer begeleiders meer op verschillende plekken rondkijken. Ten tweede **proactief**, door vragen te stellen aan kinderen, door in te spelen op hun vragen, verhalen en gevoelens en zo een bepaalde veiligheid te garanderen. Veel kinderen geven immers aan niet te durven vertellen aan de begeleiders dat ze gepest worden, uit angst nog meer gepest te worden of hun vrienden kwijt te raken. Ten derde ook **reactief** door op het moment van een ruzie of peestsituatie zelf te reageren en tussen te komen.

En gebeurt het dat als jullie aan het voetballen zijn, dat er een keer ruzie is of zoiets?

Ja, meestal is dat zo. De ene zegt dan... soms spelen rond de snelheid en dat is met punten en zo. Als de ene zo zegt dat het tegen de lat was, dan zegt die andere 'dat was erboven' en dan is er meestal ruzie.

Ja. En hoe lossen jullie dat dan op?

Gewoon soms zo'n hele discussie, maar wij doen dat gewoon met diegene die bijvoorbeeld, gewoon diegene die de meeste stemmen heeft.

Die wint dan?

Ja.

Ja. En is er soms ook een juf of een meester die dan een keer tussenkomt als jullie ruzie hebben?

Alleen maar op de speelplaats was dat een keer zo.

Ja? En wat was er toen gebeurd?

Meestal spelen ze Marokko – België.

En dan hebben wij altijd ruzie omdat de Marokkanen altijd vals spelen. En dan is er altijd ruzie. Sommige zitten zelfs tegen elkaar zo te dreigen. En gaat de ene dat zo tegen de juf zeggen en gaat de juf er zich mee bemoeien.

En wat doet ze dan?

Euh...

Als je zegt, ze gaat er zich mee moeien, de juf?

Soms... 1 keer heeft ze de bal afgepakt, 1 keer heeft ze gezegd,..., Allee, ik weet niet meer wat dat was, maar ik was er wel bij.

En 1 keer heeft ze de bal afgepakt?

Ja.

En wat vond je daarvan?

Ik vond dat spijtig.

Ja? Waarom?

Omdat we dan niet meer konden voetballen.

Ja. Wat zou ze beter gedaan hebben volgens jou? In plaats van de bal afpakken? Wat had ze beter kunnen doen?

Euhm, dat weet ik niet echt.

Wat zou je liever gehad hebben?

Gewoon ons laten doorspelen en dat we geen ruzie hebben.

En hoe zou ze dan de ruzie kunnen opgelost hebben?

Dat weet ik niet.

Nee? Heb je geen tip voor haar?

Nee. (Jongen, 11 jaar, schoolopvang)

De jongen uit het bovenstaande interview gaat elke dag naar de opvang op school, hij gaat niet naar andere opvangplekken, hij beoefent geen hobby en is geen lid van een vereniging. Zijn beleving van de naschoolse opvang en zeker van de voetbalmomenten schetsen een beeld van de opvang waaruit we enkele zaken kunnen besluiten. We weten dat er meestal 1 of 2 begeleiders op de speelplaats rondlopen wanneer de jongens buiten voetballen. De jongen geeft aan dat er vaak (meestal volgens hem) ruzie gemaakt wordt over het voetballen. We kunnen vermoeden dat er veel ruzie is omdat er weinig toezicht en begeleiding is. Wanneer er dan ruzie is, lijken de kinderen op zichzelf aangewezen te zijn om de ruzie op te lossen. De juf komt zelden tussen en als ze dat doet, is het volgens de jongen niet constructief: ze neemt de bal af. Bovendien kan de jongen geen alternatief aanduiden van wat ze wel zou kunnen doen. Wellicht kent hij geen tegenvoorbeelden of alternatieven. Hij kan niet benoemen hoe wel met zo'n situatie kan worden omgegaan. Tevens merken we in het verhaal van de jongen expliciete gedragingen en gedachten: "Marokko tegen België", "die Marokkanen spelen altijd vals!"

3. Individualiseren; individuele aandacht geven

De derde trap met betrekking tot de zorgdimensie heeft te maken met individueel contact: alle kinderen krijgen graag individuele aandacht van de begeleiders. Bij de jongste kinderen ligt de klemtoon op het lijfelijke: knuffels krijgen en dergelijke meer.

Met welke juf speel je het meest?

Ina.

Ina en waarom speel je het meest met juf Ina?

Omdat die altijd mij knuffelt. (Meisje, 4 jaar, IBO)

Wie is de begeleidster op de foto?

Ellen, ze is ook mijn vriendin, ze is lief.

Waarom is ze lief?

Als ze ons ziet dan geeft ze ons altijd een knuffel. (jongen, 5 jaar, speelplein, foto boven)

Heel wat kleuters namen tijdens de fotografische rondgang foto's van hun begeleiders en dan vooral van de begeleiders waar ze zich goed bij voelen. Uit wat de kleuters daarna vertellen kunnen we afleiden dat zij genieten van de individuele aandacht van de begeleiders. 'Goede begeleiders' zijn voor hen meestal ook 'lieve' begeleiders. Wanneer kleuters uitspreken 'Dat is een lieve juffrouw', koppelen ze dit vaak aan een moment waarop een begeleidster hen individuele aandacht heeft gegeven, of waarop ze heeft laten blijken dat ze de kleuter waardeert, zoals de begeleidster op de foto boven die tussen de kinderen zit en met hen mee eet tijdens de lunch.

Bij de oudere kinderen heeft het individueel contact vooral te maken met gewaardeerd worden om wie je bent en met het gevoel krijgen dat je ertoe doet en dat je er mag zijn. De oudere kinderen vinden het leuk om af en toe ook eens iets met een begeleider apart te kunnen doen.

Wanneer kinderen spreken over hun 'lievelingsbegeleiders' zijn dit vaak begeleiders waarvan de kinderen het gevoel hebben dat ze ze kennen. Vaak is dat niet echt zo, maar hebben de kinderen wel het gevoel dat dat zo is. Ze hebben het gevoel er dicht bij te staan en de persoon van de begeleider te kennen. Hier zien we meestal ook een link met hoe lang de kinderen de begeleiders al kennen. Ze zijn graag in de nabijheid van deze begeleider en er is een vertrouwensband.

4. Rechtvaardig reageren op conflictsituaties

Een vierde aspect tenslotte heeft te maken met conflictsituaties (pesten, ruzie maken, regels overtreden): kinderen verwachten van begeleiders dat zij conflictsituaties kunnen oplossen. Het belangrijkste hierin is 'rechtvaardigheid'. Kinderen die een regel overtreden hebben, mogen daar gerust op berispt worden, als daarmee vooral het 'juiste' kind een berisping krijgt en als die berisping in verhouding staat tot het regelovertrekend gedrag.

De tweede dimensie heeft te maken met SPEL. Ook hier kunnen we vier gradaties in de rol van de begeleiders aanduiden.

1. Vrij spel en keuzemogelijkheden aanbieden

Kinderen willen kunnen kiezen en verwachten van de begeleiders dat zij hen daarin ondersteunen. Begeleiders moeten keuzemogelijkheden en alternatieven aanbieden en vrij spel van de kinderen mogelijk maken door ruimte te creëren en verschillende materialen aan te bieden. Kinderen waarderen het wanneer ze het gevoel hebben dat ze 'iets mogen' van de begeleiders, wanneer begeleiders 'iets toelaten'.

2. Gericht meespelen

Daarnaast willen kinderen ook dat begeleiders af en toe meespelen. Niet altijd, maar soms wel. Kinderen willen vooral graag dat begeleiders meespelen:

- wanneer ze merken dat de begeleiders oprecht interesse hebben in wat ze doen,
- wanneer ze merken dat de begeleiders er zelf ook plezier aan beleven en
- wanneer begeleiders het spel rijker maken; bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de regels bewaakt blijven, het spel niet uitdraait op ruzie, of doordat begeleiders iets nieuws inbrengen dat een extra dimensie geeft aan het spel. Op die manier voegen begeleiders iets toe en zorgen ze ervoor dat kinderen zich in hun spel niet beperkt voelen.

Begeleiders hoeven niet de hele tijd met alles mee te doen: het belangrijkste voor de kinderen is de beschikbaarheid en het weten dat ze op een begeleider beroep kunnen doen wanneer ze er nood aan hebben. Begeleiders zijn zichtbaar aanwezig en kunnen inschatten wat kinderen nodig hebben: oog hebben voor en inspelen op de noden, vragen, gevoelens en ritmes van de kinderen.

Begeleiders die aanwezig zijn en die een belangrijke rol opnemen voor de kleuters, zijn ook te zien op de foto's van de kleuters. Kleuters vertellen vooral over het samen spelen met vrienden, maar als hen gevraagd wordt om foto's te nemen van plekken waar ze in de opvang graag vertoeven, zijn er ook vaak begeleiders op de foto's te zien. Het gaat dan over begeleiders die op die plek iets doen met de kinderen. Op de onderstaande foto zien we de speelhoek in het IBO waar begeleiders vaak met de kinderen spelletjes spelen. De jongen (5 jaar) die deze foto nam, vindt het heel waardevol dat er zo'n plek is en hij weet dat er daar begeleiders zijn die samen met hem spelen als hij dat wil.

3. Activiteiten voorbereiden en begeleiden

Kinderen willen ook graag dat begeleiders af en toe iets voorbereiden: een geleid spel en activiteit. Kinderen vinden het goed dat er afwisseling is tussen vrij spel en meedoen met een activiteit van de begeleiders. Ze verwachten dat de activiteiten leuk zijn en dat de begeleiders ze op een grappige, leuke en af en toe gekke manier begeleiden.

4. Iets vernieuwend aanbrengen, iets 'aanleren'

Tenslotte verwachten kinderen van hun begeleiders een zekere technische bagage: begeleiders moeten iets kunnen/over een aantal vaardigheden beschikken, zodat kinderen iets kunnen leren van hen. Vooral bij de lagere schoolkinderen valt op dat zij met een bepaalde trots over een begeleider kunnen spreken die iets kan of die iets doet dat andere begeleiders niet doen of kunnen. Ze worden meegesleept door het enthousiasme van die begeleider en gaan er helemaal in op.

Daar waar de begeleider zich beperkt tot toezicht houden, zeggen de kinderen dit 'gewoon' te vinden en doen hier geen expliciet negatieve uitspraken over. Maar in andere voorzieningen, waar de begeleider actiever is, maken kinderen duidelijk dat ze dit erg appreciëren. Kinderen verwachten in een bepaalde context niet meer dan wat ze gewoon zijn, dan wat ze kennen, ze vergelijken dit niet met een andere organisatie. In die zin zijn ze er 'tevreden' over. Dat wil echter niet zeggen dat we dit ook als 'goed' moeten benoemen.

Dus in de naschoolse opvang is eigenlijk maar 1 begeleider aanwezig. Ja? Je hebt me daarnet verteld dat jij in de naschoolse opvang kaart, ja he? En wat doet die begeleider dan ondertussen?

Euh, die, eigenlijk, bijna iedereen stelt, vraagt altijd bladeren of zo. En dan, ja dan, dan, hoe kan ik het zeggen?

De kinderen moeten aan haar vragen of aan hem vragen om een blad te krijgen?

Ja, en soms kijkt die eens rond of er niets, allee, aan het, niets ergs aan het gebeuren is of zo. Ja en dan kijkt ze wel ne keer en lost ze het op.

Maar zij gaat.. speelt zij soms mee met de andere kinderen?

Nee, nooit.

En vind je dat spijtig? Of wat vind je daarvan?

Nee, ik vind dat niet spijtig eigenlijk.

Nee? Je vindt het goed gelijk het is?

Ja.

Dus, eigenlijk van de begeleider daar in de naschoolse opvang, van de juffrouw daar, verwacht je niet dat die meespeelt, maar van de begeleiders in het BODKV wel?

Ja.

Waarom?

De juf van de naschoolse opvang heeft geen hobby's eigenlijk.

En eigenlijk, ze wil nooit met iets meespelen, ze is nooit actief.

En dat is anders bij de begeleiders in het BOKDV?

Ja, dat is veel anders bij de begeleiders in het BOKDV.

Zeg eens wat er anders is dan?

Zij willen soms wel doen en ... ja.

En hebben zij wel meer hobby's?

Eigenlijk ken ik hun hobby's niet.

Nee, maar van de juf uit de naschoolse weet je dat ze er weinig heeft?

Ja.

En denk je dat de begeleiders hier meer hobby's hebben dan de juf van de naschoolse? Denk je dat?

Moest je een gokje doen?

Ik weet het bijna zeker. (Jongen, 8 jaar, BOKDV)

In het stuk interview hieronder beschrijft een jongen uit de opvang op school de rol van de begeleiders. Zijn beschrijving komt overeen met wat veel kinderen uit de schoolopvang vertellen. Daarnaast zien we in dit voorbeeld een vaak terugkerend element: deze jongen zegt dat hij zijn begeleiders wel goede juffen en meesters vindt, maar hij kan niet benoemen waarom hij dat vindt. Daar waar de rol van de begeleiders zich beperkt tot toezicht en aanwezigheid, kunnen de kinderen dit minder goed. Waar begeleiders een meer actieve en stimulerende rol hebben, kunnen de kinderen dit wél:

En als jullie aan het voetballen zijn, of een ander spel met de groep, waar zijn dan de juffen of de meesters?

Die gaan gewoon, rond de speelplaats stappen die. En kijken ze. Als er ruzie is gaan die erbij komen en zo.

Ja. Uhu. En wat doen die nog?

Euh... dat weet ik niet echt. Maar die, meestal wisselen die ook wel af of zo...

Hoe bedoel je?

Zo bij de grote speeltijd, over de middag. Het eerste uurtje, ah nee nee nee. Zo nee, als euh, eerst gewoon als we naar buiten gaan is er een andere juf, als we moeten eten, we gaan weer buiten, zijn er dan andere juffen en meesters op de speelplaats.

Ja. En in de voor- en nabewaking, is dat dan hetzelfde? Of zijn dat ook andere?

Nee, in de voor- en in de nabewaking is dat gewoon dezelfde.

Maar dan zijn er geen juffen en zo over de hele speelplaats.

Ah ja. Wat doen ze dan wel?

Dan zitten ze gewoon binnen. Maar in de nabewaking, als het mooi weer is, zitten die buiten.

Ja. En waar zitten die dan?

Op een bank.

Te zitten? Of wat doen ze dan?

Zitten en kijken die rond.

Ja. En wat vind je daarvan dat ze dat doen?

Euh, ik vind dat ook niet speciaal. Mij maakt dat niet uit.

Ge wilt niet dat ze meespelen met jou of zo?

Hoe bedoelt ge?

Awel, dus ze zitten daar, maar je zegt: 'Dat maakt mij niet uit', dus vraag ik jou of dat je wil dat ze ne keer meespelen met een spel?

Wie?

Die juffen of die meesters?

Nee.

Nee. Voor jou hoeven ze niet mee te spelen? Dat is goed zo, dat zij daar zitten op die bank?

Ja.

En wat doen ze daar als ze zitten op die bank?

Rondkijken, als er ruzie is of zo, komt zij er weer bij.

En dat zijn er altijd meer dan 1?

Eentje maar.

Soms 2.

En is er dan iets anders? Als ze met twee zijn, doen ze dan andere dingen?

Niet echt, die zitten op een bankje en praten met elkaar.

[...]

En vind je dat de juffen en de meesters van de na- of voorbewaking, goeie meesters en juffen zijn?

Ja, ik vind van wel.

Wanneer zeg jij van een juf of meester van de nabewaking, 'Dat is een goede juf!'?

Euh... dat weet ik niet echt, want meestal zijn we bezig met voetbal en gebeurt er niet echt iets om tegen de juffen of zo...

Maar misschien is dat net wat je goed vindt? Dat je er niet teveel last van hebt?

Ja.

Daarnaast is het voor kinderen belangrijk iets te kunnen zeggen aan een begeleider, zonder dat dit direct verregaande gevolgen heeft. We leiden dit af uit enkele situaties waarbij kinderen iets niet zeggen aan een begeleider omdat ze bang zijn voor de gevolgen, zoals in het voorbeeld hieronder:

En soms helpen we met Jan [man van de onthaalouder] mee. En Jan heeft ook houten planken en soms mogen we met de hamer en met vijsjes, vijzen er in kloppen en allemaal.

Ja.

Maar een keer is het gebeurd met mijn vinger, dat Jonas met een tang... hij was een vijs er aan het uittrekken en mijn vel was helemaal ... en toen was het helemaal aan het bloeden.

Ja? En wat heb je toen gedaan?

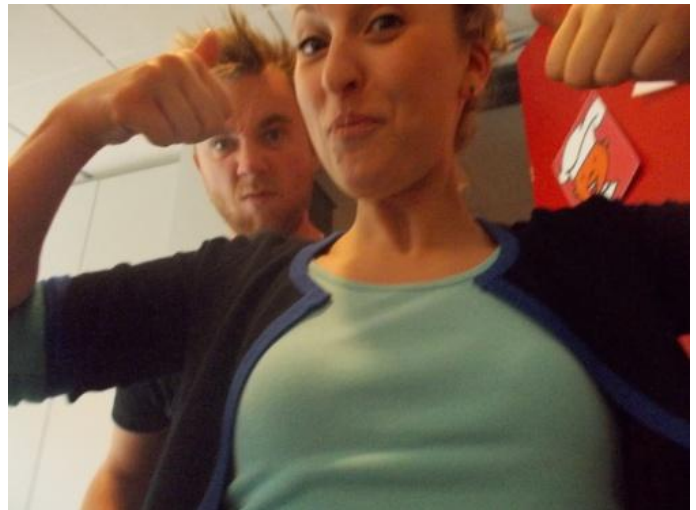
Toen heb ik gevraagd aan Jonas dat hij zei tegen [de onthaalouder] dat zijn neus vuil was en dan heb ik... dan heeft hij een papiertje meegekregen, dan heb ik daar een beetje op gedopt en dan heb ik gezegd dat ik gevallen ben. Want eigenlijk [de onthaalouder] denkt dan altijd dat Jonas gevaarlijk doet en dat vind ik niet leuk. En dan mogen we misschien niet meer op de koer. Dat denk ik dan altijd.

Ah ja.

En daarom moeten we dan wel 1 keer liegen.

En wat vind je daarvan dat dat zo moet?

Pff... Ik vind dat niet zo leuk, want ik lieg eigenlijk niet graag. Maar eigenlijk moet het wel, want anders mogen we niet meer op de koer en mogen we al die leuke dingen gelijk vroeger niet meer doen. (Meisje, 7 jaar, onthaalouder)

Ik heb gezien dat je een paar foto's van meesters en juffrouwen getrokken hebt?

Ja. Van meester Wannes, van juf Chadia en van...

Chadia en meester Wannes vind je dat leuke mensen?

Ja. Die gekke.

Gekke bekken. Ja. Vind je dat leuke? Waarom vind je ze leuk?

Omdat ze zo graag gekke bek trekken (meisje, 4 jaar, IBO, foto's boven)

3.2.2 Gender van de begeleiders

Kleuters zeggen niets over gender, lagere schoolkinderen wel. Ze benoemen wat de begeleiders doen in de eerste plaats op een stereotiepe man- vrouwmanier. Het lijkt dan vaak alsof de vrouwelijke begeleiders enkel dingen doen die de meisjes aanspreken. Maar:

- in settings waar er enkel vrouwelijke begeleiders zijn, die niet actief mee doen met het vrij spel van de jongens, schrijven jongens dat toe aan het vrouw-zijn.
- In settings waar er enkel vrouwelijke begeleiders zijn, die wel actief mee doen met het vrij spel van de jongens, wordt dat niet als dusdanig benoemd.

Niet zozeer het geslacht van de begeleider maakt dus iets uit, wel de aandacht voor, het betrokken zijn op en het meespelen met de kinderen. In sommige opvangplekken geven jongens aan dat begeleidsters daadwerkelijk mee voetballen, tussenkomen in ruzies en individuele aandacht geven aan jongens (bijvoorbeeld samen een gezelschapsspel spelen). Dit impliceert dat een opvangvoorziening zorgt voor een aanbod dat zowel jongens als meisjes aanspreekt, ook al bestaat het personeel enkel uit vrouwen.

Daarnet zag ik een vrouwelijke leider binnenlopen. Zijn er ook mannelijke leiders?

Ja.

Ja? En voor jouw groep zijn er vier leiders he? Hoeveel zijn er daarvan mannen, van die vier?

Euhm, ah, 3 jongens en 1 meisje.

Ah. Er zijn meer mannen dan meisjes?

Ja, er zijn meer mannen.

Wat vind je daarvan?

Goed. Echt waar.

Ja? Hoezo?

Wel, de meisjes zijn gelijk.... Meisjesleiders, gewoon. En de jongens cool.

De jongens zijn cool en de meisjesleiding zijn gewoon?

Ja.

Ja. Dus speel je liever met jongensleiding?

Ja, met de jongensleiding.

Hoezo? Wat doen zij anders dan de meisjes?

Zo gelijk veel coolere toneeltjes. Ze doen gelijk echt of 't echt is.

En de meisjes doen gelijk dat het maar een toneeltje is.

Ah ja, oké. De jongens kunnen zich beter inleven in de toneeltjes.

Ja.

Vind je dat belangrijk dat de spelletjes worden ingekleed met een toneeltje?

Ja, dat vind ik wel cool. Zo dat ze hun expres omkleden voor al die kinderen he.

Ja ja ja. De begeleiders doen wel moeite?

Ja. (Jongen, 8 jaar, speelplein)

Daarnaast vertellen veel kinderen (zowel jongens als meisjes) dat de aanwezigheid van mannelijke begeleiders er voor kan zorgen dat er meer aandacht naar de jongens gaat.

3.2.3 Streng zijn

Er lijkt een bepaalde rangorde te zitten in welke begeleiders de kinderen als streng benoemen:

1. Het strengst zijn de leraren op school.

2. Op de tweede plaats lijken de meesters en juffen uit sportieve hobby's van de kinderen te staan: majorette, voetbal, judo, tennis, zwemmen, dansen... Kinderen vinden dit in de meeste gevallen oké; ze geven aan dat het belangrijk is dat deze streng zijn, omdat de kinderen iets moeten kunnen en willen leren.
3. Daarna komen de juffen en meesters uit de opvang op school. Hier krijgt 'streng' een negatief tintje en wordt het vaak geassocieerd met roepen en schreeuwen en onrechtvaardig boos zijn of op een onrechtvaardige manier straf geven. Kinderen vinden dat begeleiders hen gerust mogen aanspreken op wat ze verkeerd doen (bijvoorbeeld wanneer ze zich niet houden aan de regels, of wanneer ze andere kinderen pesten/pijn doen), maar ze verwachten dat dit op een rechtvaardige manier gebeurt. Ze verwachten dat begeleiders de 'juiste' kinderen aanspreken en zich daarbij niet boos maken door hun stem te verheffen. Kinderen houden er niet van als begeleiders luid roepen of schreeuwen.
4. Vervolgens komen de begeleiders uit IBO's/speelpleinen. In het merendeel van de gevallen geven kinderen aan dat als zij streng zijn, het is omdat het moet/nodig was. Bijvoorbeeld omdat de kinderen zich niet hielden aan een bepaalde regel.
5. Tenslotte komen de leiders uit de jeugdbeweging. Zij komen het minst streng over. De jeugdbeweging wordt gezien als een plek waar meer mag, waar kinderen zich meer kunnen uitleven en zich vuil mogen maken. De straffen zijn hier vaak harder en er is een fysiek aspect aan verbonden (op de knieën zitten, in de netels rollen,...) maar de kinderen lijken dit te verbinden met het eigene van de jeugdbeweging en waarderen dit niet negatief.

Begeleiders mogen voor kinderen gerust streng zijn, wanneer kinderen duidelijk afgesproken regels overtreden. Dan weten kinderen dit. Duidelijke regels zorgen er niet voor dat kinderen zich beperkt voelen in hun vrijheid. Integendeel, het zorgt ervoor dat kinderen weten wat kan en niet kan en vinden ze het logisch en rechtvaardig wanneer ze berispt worden bij het overtreden van regels.

De foto hierboven toont een speelzone in het aanpalende bos van een speelplein. Voor de jongen van 5 jaar die deze foto getrokken heeft, is dit 'Wiebelwoud' een leuke en avontuurlijke plek, waar hij graag speelt. Het is echter een zone waar de kinderen niet alleen mogen spelen. Enkel onder begeleiding mogen ze dit 'Wiebelwoud' betreden. Dit is een duidelijke regel op het speelplein. Als de kinderen toch naar het bos gaan, worden de begeleiders 'heel boos'. Omdat de regel voor de jongen heel duidelijk is, vindt hij dit rechtvaardig.

3.2.4 Aantal

Het was niet gemakkelijk om met de kinderen over de organisatorische aspecten van de opvang te praten (zie ook verder). Het aantal aanwezige begeleiders is een thema dat af en toe in de gesprekken aan bod kwam. Vooral de kinderen van de lagere schoolleeftijd hebben hierover gesproken en benoemen dat er volgens hen minder gepest wordt wanneer er meer begeleiders zijn. Hieronder twee voorbeelden die dit illustreren.

Pesten ze jou soms in de balletles?

Ja, en ze zeggen dat ik vies dans.

Oei, dat is niet leuk om te horen. En worden die ook hier in de opvang tegen jou gezegd? Nee?

En als er dat iemand zegt in de balletles, wat zegt de juffrouw dan?

Niets

Ze reageert daar eigenlijk niet op?

En wat vind je daarvan?

Maar als ze het niet ziet, dan weet ze dat ook niet.

En is het soms al geweest dat ze het wel heeft gezien en niets heeft gezegd?

Nee

Meestal ziet ze het niet? Nee? En moest zoiets hier gebeuren in het BOKDV, zouden de begeleiders dat hier wel zien?

Hier zijn ze met meer.

Met meer. Dus, als de kinderen jou pesten, zouden ze dat hier in het BOKDV gemakkelijker zien, want ze zijn met meer begeleiders?

Ja. (Meisje, 9 jaar, BOKDV)

En als de begeleiders van het IBO jou komen halen, moet je dan nog lang wachten op school tegen dat ze jou komen halen?

Ja. Eigenlijk wel. De donderdag eigenlijk het meest.

De donderdag het langste? En op dinsdag? Dan ook lang?

Ja, dat valt mee.

Hoe lang ongeveer denk je?

Een kwartier.

Ja. En dan moet je niet wachten in dat blauw kader?

Nee.

Waar moet je dan wel wachten?

Achter de groene lijn.

Ja. En wat doe je dan als je daar wacht?

Dan spring ik met mijn springtouw, of dan speel ik met mijn bal aan mijn voet.

Ja. En vind je dat leuk om daar zo te wachten?

Nee.

Nee? Hoezo? Waarom niet?

Omdat soms word ik gepest en uitgescholden omdat ik dik ben. En dat vind ik niet zo leuk.

Omdat dan meestal door het 6^e leerjaar gaat en als... als ik dan naar de juf probeer te gaan, dan halen ze mij terug. Dan beginnen ze mij te slaan.

Ja? Doen ze dat? En als je daar wacht achter de groene lijn, is er dan geen juf of meester aanwezig?

Jawel. Maar als ik, maar ik probeer daar naartoe te gaan, maar ze halen mij heel de tijd terug en dat vind ik niet leuk.

En hoe halen ze jou dan terug? Wat doen ze dan?

Euh... Ze trekken aan mijn armen en zo.

Ja? En dat zijn meestal de oudere kinderen? Ja. Ja, dat is niet leuk denk ik. En ziet de meester of de juffrouw dat dan niet? Als je achter de lijn staat daar?

Nee, want soms staat er dan een boot of staan er daar dan drie huisjes. En dan trekken ze mij daar naartoe en dan... En dan schoppen ze mij daar omdat de juf dat daar dan niet ziet.

Ah ja. En wat doe je dan als je zo geschopt wordt?

Dan probeer ik weg te gaan, maar dat lukt niet altijd.

Nee. En als je dat dan gaat zeggen aan de meester of aan de juffrouw?

Maar ik durf dat niet te zeggen, omdat ze mij dan weer gaan slaan en schoppen.

Ja?

En aan mijn mama en papa heb ik het ook nog nooit gezegd.

Nee? Waarom niet?

Want ik durf niet. Want als ze dat dan gaan zeggen tegen meneer de directeur, gaan ze boos zijn op mij. En ik heb een vriendin van, waar dat, ... van wie haar broer in het zesde zit en dan begin ... dan ... zegt zij tegen iedereen: 'Ge moet er niet naar luisteren, want ze zit toch te liegen.' En dan zou ik geen vriendjes meer hebben.

Ah ja. Dat is wel niet gemakkelijk om dat dan te zeggen.

Nee.

Amal, dat is wel niet leuk voor jou, hé, daar?

Nee.

En wat zou er ... wat zou het daar leuker maken, of, hoe zou dat opgelost geraken denk je?

Om ne keer te kijken achter die huisjes. Want ze kijkt bijna nooit achter de huisjes.

Ja. Moest de juffrouw... je bedoelt de juffrouw die daar aanwezig is? Moest zij ook zo ne keer komen kijken?

Ja.

Ja.

Want ze komt nooit tot aan het eind van de huisjes en dan ... dan zien wij... dan ziet zij dat niet.

Ja. Is er dan meestal 1 juffrouw aanwezig?

Soms is ze... is er een meester ook aanwezig.

Soms een meester en een juffrouw? Ja. En wat doen zij dan in de plaats van achter die huisjes te komen kijken?

Dan staan zij te babbelen.

[...]

Dus jij komt al vier jaar naar het IBO?

Uhu.

En word je hier soms gepest?

Hier word ik nooit gepest.

Nee? Hoe komt dat?

Omdat, hier zijn de juffen veel liever en kijken ze altijd overal en daarmee kan ik niet gepest worden.

Ah ja.

Heel soms wel een keer, maar dan kan ik dat direct gaan zeggen omdat ik meestal door hetzelfde kindje wordt gepest. (Meisje, 9 jaar, IBO)

3.2.5 Besluit

De begeleiders vormen een essentieel aspect van de kwaliteit van de opvang. Goede begeleiders fungeren als een soort 'ankerpunt' voor kinderen: ze maken een rijke speelwereld mogelijk en ze zijn er om beroep op te doen wanneer de kinderen daar nood aan hebben. In hun aanwezigheid vallen er verschillende gradaties aan te duiden: gaande van puur aanwezig zijn en toezicht houden tot actief deelnemen aan het vrij spel van de kinderen. Het garanderen van veiligheid door de aanwezigheid is iets wat kinderen minimaal verwachten. Uit de verhalen van de kinderen kunnen we afleiden dat de rol van de begeleiders zich in sommige opvangplekken daartoe beperkt. De kinderen zijn dit vaak gewoon en benoemen het als 'normaal' of 'goed'. Echter, daar waar de begeleiders een meer actieve

en stimulerende rol hebben, vertellen kinderen verhalen en ervaringen die wijzen op een rijkere speelwereld en meer positieve en constructieve interacties met andere kinderen en begeleiders.

Dit toont het belang van vaardige begeleiders die oog hebben voor en inspelen op de vragen en noden van de kinderen, die op een constructieve manier met een conflictsituatie kunnen omgaan, ervoor kunnen zorgen dat ze niet meer voorkomt en een aangepast aanbod kunnen voorzien. Kinderen willen op verschillende momenten ook individueel beroep kunnen doen op een begeleider. Soms willen ze met een begeleider samen spelen, soms verwachten ze dat de begeleiders hen ondersteunen om keuzes te maken en hun tijd in te delen en op andere momenten willen kinderen iets aan een begeleider toevertrouwen. Belangrijk daarbij is de beschikbaarheid op het juiste moment en het vertrouwen dat wat de kinderen vertellen 'veilig' is bij de begeleider: dat er geen negatieve gevolgen zijn voor de kinderen.

De vertrouwensband tussen begeleiders en kinderen is bijzonder waardevol. Bij de jonge kinderen en zeker bij de kleuters merken we dat zij 'lief zijn' en 'knuffels geven' belangrijke eigenschappen vinden van goede begeleiders. Ze verwachten een warme en positieve aanwezigheid van hun begeleiders. Continuïteit is hierbij belangrijk. Ook de oudere kinderen geven vaak aan dat zij de beste relatie hebben met een begeleider die ze al langer kennen, of waarvan ze het gevoel hebben dat ze die 'goed kennen'. Continuïteit samen met een warme interactie en het positief stimuleren van spel lijkt een waardevolle 'cocktail' van begeleidereigenschappen. In die zin krijgt de opvangplek de betekenis van een veilige en geborgen omgeving waar kinderen (zelf-) vertrouwen kunnen vinden, waar ze kunnen deelnemen aan een gevarieerd spelaanbod en waar ze zelf vormgeven aan hun vrije tijd.

3.3 De binnen- en buitenruimte(s) van de opvangplek

3.3.1 Buiten(ruimte)

De meeste kinderen zijn liever buiten dan binnen. Kinderen willen graag buiten zijn om zich uit te leven, om te lopen en te springen en om af en toe wild te kunnen zijn. Buiten spelen kan een meerwaarde zijn als kinderen kunnen kiezen en als het aanbod buiten een verbreding van hun spel betekent. Dat wordt vaak verwezenlijkt door de inrichting van de buitenruimte, het aanwezige materiaal en de locatie zelf. In die zin verwachten de kinderen van de spelomgeving buiten dat zij 'rijk' is. Een rijke buitenomgeving is voor kinderen een plek:

- waar grote en verschillende speeltoestellen staan waarop kinderen vrij kunnen spelen,
- waar verschillende soorten materialen zijn om mee te spelen en mee te knutselen,
- die mooi en goed ingericht is, op zo'n manier dat ze het buitenspelen maximaal bevordert.

Zijn er dingen die je hier kunt doen en die je thuis niet kunt doen?

Veel dingen.

Ja?

Trampoline.

Ja.

Ik heb thuis wel een trampoline, maar die is kapot.

Zandbak, speelbeek, een beek, vijvertje, spinnenweb, grote schommel.

Dus hier zijn er eigenlijk veel meer toestellen en plaatsen waar je kan spelen?

Zo echt een grote schommel he, waar dat je zo met veel kunt inzitten.

Ja, dat vind je wel leuk.

Ja.

Moesten die dingen er niet zijn, zou je dan ook nog graag naar hier komen?

Nee.

Nee. Wat is er voor jou 't belangrijkste, dat er hier veel toffe toestellen zijn om mee te spelen?

't Belangrijkste voor mij is gelijk de speelbeek. Omdat ik dat 't leukste vindt.

Wel en het spinnenweb ook. Maar de speelbeek ligt bij het spinnenweb. (Jongen, 8 jaar, speelplein)

En wat zijn de leukste plekken hier?

Buiten en in de tuin. En op de koer.

Dat zijn de leukste plekken.

Ja.

En ook ginder onder het afdak, maar hier zitten we zo binnen en dat is niet zo leuk.

Dus je bent liever buiten dan binnen?

Ja.

En waarom is binnen niet zo leuk?

Omdat binnen... dan moeten we altijd binnen spelen en buiten zijn er toestellen, ze hebben een nieuwe piramide van hout. En daarin is er een huisje en allemaal.

Ja.

En hier [binnen] hebben ze bijna niets om mee te... allee, ze hebben hier wel iets om mee te spelen, maar hier speel ik niet zo graag. Buiten hebben ze schommels, trampoline, kleine trampoline voor de kleintjes, terras, en we mogen buiten ook een ijsje.

Dus buiten ben je liever omdat er daar heel veel speelgoed is zo?

Ja. (Meisje, 7 jaar, onthaalouder)

Tijdens de rondgang fotografeerden de kleuters heel vaak spontaan de speeltoestellen buiten, de spelmaterialen alsook de (avontuurlijke) plekken waar ze vaak spelen. Klimtoestellen, speelmodules, fietsen en een zandbak werden steeds in beeld gebracht als die er waren. Plekken waar kinderen graag spelen zijn speelzones waar toffe en avontuurlijke speeltoestellen staan.

Verder verwachten de kinderen van het aanbod buiten dat het aangepast is aan hun leeftijd, dat er 'iets speciaals voor ons' is. Er mag ook iets extra zijn, bijvoorbeeld speciale toestellen die de buitenruimte avontuurlijk en divers maken. De inrichting van de buitenruimte kan een meerwaarde betekenen als kinderen er zaken kunnen doen ze elders niet kunnen doen.

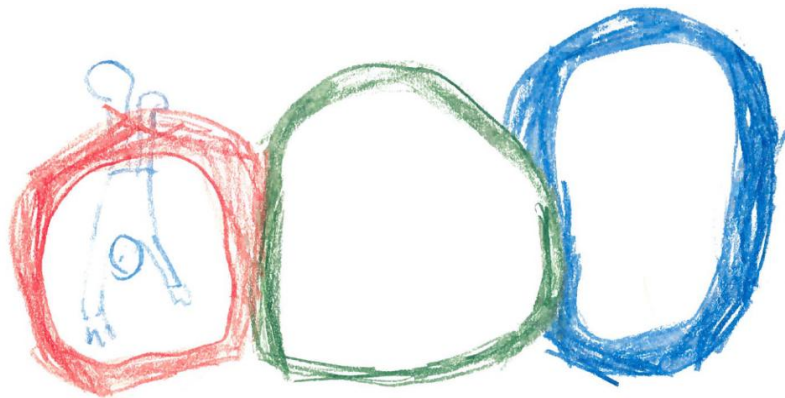
Toestellen, speelhuisjes en avontuurlijke plekken verrijken de buitenomgeving en de ervaringen van de kinderen. Naarmate het aanbod varieert, variëren ook de fotoreportages en de verhalen van de kinderen. Ook in opvangvoorzieningen waar een beperkt aanbod aan speeltoestellen buiten is, worden deze gefotografeerd door de kinderen, maar in die voorzieningen worden door verschillende kinderen vaak dezelfde speelhoeken, speeltoestellen en -plekken genoemd. Het viel op dat ook kleuters heel goed kunnen benoemen wat ze op een bepaald toestel of op een bepaalde plek doen. Zo vertelde een kleuter van 5 jaar in de naschoolse opvang dat ze het liefste buiten speelt, want:

Buiten hou ik van tuimelingen.

En wat is dat tuimelingen?

Tuimelingen is zo draaien... of de hoofd omlaag zo.

Het was voor ons niet geheel duidelijk wat dit meisje precies bedoelde en daarom vroegen we haar om het te tekenen. Ze tekende drie cirkels en zichzelf:

Ook deze tekening bracht niet echt veel verduidelijking. Op de fotografische rondgang die volgde op dit eerste deel van het gesprek, wandelde het meisje over de speelplaats van de schoolopvang naar een speeltoestel waar ze onmiddellijk een foto van nam en zei: '*Hier maak ik tuimelingen!*'

3.3.2 Binnen(ruimte)

De kinderen vinden dat de binnenruimte van een opvang:

- kwalitatief moet zijn (goede materialen die niet te snel kapot gaan),
- mooi moet zijn,
- veel ruimte moet bieden:
  - mogelijkheden om er alleen te kunnen zijn of met vrienden van dezelfde leeftijd
  - mogelijkheden om even onzichtbaar te zijn voor volwassenen (alleen en in groep)
  - mogelijkheden om de rust op te zoeken: rustig te kunnen babbelen met vrienden
  - mogelijkheden om de ruimte op te splitsen in functie van het spel: kinderen benoemen vaak wat ze doen op verschillende plekken
  - opsplitsen per leeftijd: aparte speelruimtes per groep.

Net zoals bij de buitenruimte, valt op dat kinderen graag en goed kunnen vertellen over de verschillende plekken en wat ze daar doen. Plekken die eruit springen, die ervaringen van kinderen verruimen worden erg gewaardeerd. Zo namen alle geïnterviewde kleuters op een speelplein een foto van de klimtouwen uit de sportzaal waar het speelplein gebruik van kan maken. Ook in de tekeningen van de betreffende kleuters kwamen deze klimtouwen vaak terug.

De kleuters vertelden enthousiast over het heen en weer slingeren aan de touwen, maar ook over hoe ze in de sportzaal vrij kunnen bewegen, spelen, lopen en springen met hun vrienden. De sportzaal met haar klimtouwen vormt voor de kinderen een heel aantrekkelijke plek waar ze dingen kunnen doen die ze thuis niet kunnen doen.

Vrij kunnen bewegen vormt voor kinderen een belangrijke voorwaarde om binnen positieve spelervaringen op te doen. De plekken waar kinderen binnen kunnen lopen en springen worden vaak gefotografeerd en als '*liefste plek*' omschreven. Kleuters hechten veel belang aan plekken met een fysieke uitdaging en met mogelijkheden voor avontuurlijk spel.

Ook het zelf kunnen vormgeven aan de binnenruimte draagt hiertoe bij. Met de kussens uit de foto hieronder kan de kleuter de ruimte zelf inrichten. Bovendien zorgen ze voor extra spelmogelijkheden. De jongen geeft aan dat hij met die kussens allerlei spelletjes kan verzinnen.

Daarnaast vinden veel kinderen het ook belangrijk dat de binnenruimte knus en gezellig kan worden gemaakt. Sommige kinderen hechten belang aan de 'schoonheid' van plekken in de binnenruimte. Zo trokken heel wat kleuters foto's van binnenruimtes omdat ze dit 'mooie' plekken vinden, zoals de twee foto's hieronder. Verschillende kleuters in dit IBO hebben een foto van deze plek genomen. Ze geven aan dat ze hier graag zijn, omdat ze het mooie en gezellige plek vinden.

3.3.3 Een eigen plek

De meeste kinderen willen in de opvang een eigen plek, waar ze hun eigen activiteiten bepalen. Vooral de oudere kinderen willen graag andere dingen doen en apart van de jongere kinderen. Dat wil daarom niet zeggen dat het soort spel effectief verschillend is, maar wel dat ze het gevoel hebben dat dat zo is, doordat ze het kunnen doen enkel met kinderen van hun leeftijd. In de opvangorganisaties waar een tienerruimte is voor kinderen, merken we dat kinderen die plek bijzonder waarderen en ook vaak trots zijn dat ze daar naartoe mogen. Zo'n eigen plek krijgt vaak ook de betekenis van een plek waar je niet gezien kunt worden door een volwassene. Op zulke 'onzichtbare' plekken willen kinderen:

- iets doen dat niet mag – stiekem (vb. gsm tonen aan vrienden, wanneer je er geen bij mag hebben in de opvang)
- alleen kunnen zijn als ze verdrietig/boos zijn (vb. een aparte ruimte om alleen te zijn, maar ook de mogelijkheid om even alleen op de speelkoer te wandelen)
- privacy: geheimen en andere zaken bespreken met hun vrienden

Is er soms eens een moment, niet dat je dan iets doet, maar dat je eens alleen wil zijn in de opvang?

Ja, als ik ruzie heb.

Ja, en wat doe je dan?

Dan ga ik gewoon in een hoekje zitten.

En heb je zo'n hoekje waar je vaak zit?

Ja. In de berging.

In de berging? En waarom ga je naar daar?

Omdat iedereen mij daar gerust laat.

En weet er iemand dat jij naar de berging gaat?

Nee.

En wat doe je daar dan?

Ja, als ik ruzie heb ga ik naar daar, dat is al.

Je zit daar gewoon even?

Ja, voor af te koelen.

Omdat je dan zelf boos bent? Of omdat je verdrietig bent?

Allebei. (Meisje, 10 jaar, IBO)

Zo'n 'onzichtbare' plek heeft ook een negatieve kant: vaak zijn dit de plekken waar het snelst ruzie gemaakt wordt, of waar kinderen gepest worden. Kinderen vinden het daarom belangrijk dat begeleiders in de buurt zijn en toch af en toe eens komen kijken.

Dus er zijn verschillende ruimtes? Leg mij dat eens uit?

Euh... Ja, beneden, dan, beneden, daar mogen de kinderen tot en met het 2^e. Dus het 2^e zelf moet ook nog beneden. En het 3^e, 4^e, 5^e en 6^e mogen boven.

Ja. En hebben die 2 ruimtes een aparte naam?

Euh... hier heet het de tiener, pff, -hoek of ik weet niet precies.. En beneden heeft het niet echt een naam.

Jij noemt het gewoon boven en beneden?

Ja.

En jij mag naar boven komen?

Uhu.

En wat vind je daarvan dat je zo een aparte ruimte hebt?

Ik vind het wel fijn, want dan zitten niet de hele tijd die kinderen zo kei hard om je te roepen en zo.

Ja. En gebeuren hier andere dingen?

Ja. Hier... beneden, daar zijn al die kleine kindjes zo aan het spelen en die roepen wel eens en zo, en dat maakt veel lawaai.

Hierboven is het rustiger?

Ja, hier is het ook wel druk.. Hier doen we ook wel een beetje rondlopen en zo.. Beetje praten... Maar wel minder druk dan beneden.

En vind je dat hier een leuke plek?

Ja.

Waarom vind je dat hier een leuke plek?

Ja, dat is eigenlijk gewoon een speciale plek voor ons en dat vind ik wel leuk gewoon.

Ja, het feit dat er zo'n plek is die enkel voor jullie is, dat vind je wel leuk.

Ja.

Ja. En zijn hier dingen die je beneden niet kunt doen?

Euh, ja. Nou, beneden... beneden kan je eigenlijk wel hetzelfde doen, alleen hier vind ik het leuker om dat dan te doen. (Meisje, 10 jaar, IBO)

Zo'n plek wordt opnieuw vooral subjectief ervaren. Er gebeuren op die plek niet echt andere dingen, maar kinderen hebben wel het gevoel dat die plek van hen is.

3.3.4 Rust

Plekken waar rust gerespecteerd wordt, vinden de kinderen belangrijk. Veel kinderen willen dat er ook rustplekken zijn in de opvang, plekken waar ze 'ongestoord' kunnen babbelen of tekenen. Sommige opvangvoorzieningen hebben een huiswerkruimte. Deze wordt in dit kader ook vaak genoemd. De betekenis van zo'n huiswerkplek is dan vaak eerder die van "een plek waar het rustig is en ik even op mijn eigen kan bezig zijn, of een klein beetje kan babbelen" dan die van "een plek waar ik mijn huiswerk kan maken".

En wat vind je van die huiswerkklas en de bibliotheek? Wat vind je daar zo van dat je dat eigenlijk kan doen?

Ik vind dat wel goed, want het is daar rustiger dan andere plaatsen. En daar kan je echt je... daar kan je je beter concentreren... concentreren dan in de ... dan in het oudstenlokaal bijvoorbeeld.

Want daar zijn dan andere kinderen aan het spelen.

[...]

Ja, dus het oudstenlokaal. En je hebt eigenlijk van alle lokalen, dus van de mini's en de kleuters, het oudstenlokaal en het lokaal van de middengroep.

Er zijn drie aparte lokalen?

Ja. En meestal is ofwel het oudstenlokaal of de middengroep niet open... het middengroeplokaal. En soms is er dan... bijvoorbeeld bij de oudsten zijn er van die spelletjes die er bij de middengroep niet zijn.

Ah ja, zo.

Maar dan kan je dat natuurlijk soms wel bij de middengroep gaan spelen of zo.

Ja, en waarom is dat, dat er soms lokalen niet open zijn?

Euh... omdat het bijvoorbeeld heel mooi weer is. En bij ons... bij de oudstenlokaal zitten er veel kinderen op de computer. Dus ja.. dan doen ze dat dicht, bijvoorbeeld als het mooi weer is, dat je dan buiten gaat spelen.

En wat vind je daarvan?

Dat is wel goed, want sommigen zitten daar ook heel hard op de computer, zo heel vaak.

Ja en dat is wel tof om buiten te spelen.

En wat vind je daar eigenlijk van, dat er zo voor elke groep een eigen lokaal is?

Ik vind dat wel toffer. Want de ene vindt bijvoorbeeld ... bij de oudsten is er zo 'de kuil' en dat is dan een klein hoekje voor ons en daar mogen de rest niet binnen. Dat is dan wel tof dat dat dan ons hoekje is. En dat is wel een tof plaatsje.

En wat doe je zo in de kuil?

Vooral praten. En spelen soms. En soms, als het mag, kussengevecht. (Meisje, 11 jaar, buurtgerichte opvang)

3.3.5 Besluit

Een toffe plek is in de eerste plaats een plek waar kinderen bij hun vrienden kunnen zijn. Kinderen zijn graag op plekken waar ze verschillende dingen kunnen doen: ze verwachten dat de ruimte hen de mogelijkheid biedt te veranderen van spel. De opvang kan zo een verbreding en verruiming van de speelruimte van kinderen betekenen. Die verbreding zien we zowel met betrekking tot het aanbod (wat er in die ruimte allemaal te doen is), als met betrekking tot de locatie zelf (andere plekken gaan opzoeken: het bos, het park). De inrichting en het aanbod van de binnen- als buitenruimte hebben een grote invloed op de speelmogelijkheden en ervaringen van de kinderen.

De meeste kinderen spelen het liefste buiten, maar willen vooral zelf kunnen kiezen wanneer ze binnen of buiten spelen. Ze vinden het niet prettig als ze verplicht binnen of verplicht buiten spelen, of moeten wachten op de hele groep alvorens ze naar buiten of binnen gaan. De opvangplek moet de kinderen de mogelijkheid geven om te bewegen, zowel binnen als buiten. Kinderen willen rennen, springen en zich uitleven, vrij bewegen en rondlopen. Daarnaast vinden kinderen het ook belangrijk dat er ruimtes zijn die rust bieden en dat er plekken zijn waar ze even aan het oog van de begeleiders kunnen ontsnappen. Dat zijn vaak plekken die kinderen zelf vinden of opzoeken. Omdat op deze plekken ook peetsituaties kunnen voorkomen, verwachten de kinderen dat begeleiders hier ook oog voor hebben en in de buurt zijn om te reageren op conflicten.

Voor de oudere kinderen is het tenslotte belangrijk een plek te hebben die helemaal van hen is. Een plek waar ze zich met leeftijdsgenoten kunnen terugtrekken en waar ze zaken kunnen doen op maat van hun leeftijd. Ze waarderen op die plek een specifiek aanbod en het gevoel ergens bij te horen en er te mogen zijn. In paragraaf 3.1 bespraken we de interacties tussen kinderen onderling. Ook daar kwam het belang van het behoren tot een eigen groep en het hebben van een apart aanbod voor de oudere kinderen aan bod.

3.4 Het activiteiten aanbod en de mogelijkheid tot vrij spel

3.4.1 Vrij spel en keuze

Over het algemeen spelen kinderen het liefste vrij. 'Vrij spel' omvat voor kinderen een breed scala aan activiteiten: allerlei zelfgekozen spelletjes met vrienden, vrij rondlopen door de opvangplek, of gewoon wat babbelen met vrienden. In dat vrij spel lijken vooral de keuzemogelijkheden belangrijk. Het kunnen kiezen wat ze spelen, wanneer ze dat spelen, met wie ze dat spelen, wanneer ze stoppen met spelen, waar ze spelen (vrij binnen en buiten lopen) zijn belangrijke paramaters in de waardering van het vrij spel. Daarbij zijn ook het vrij bewegen in de opvangplek en het zelf kunnen kiezen en nemen van spel materiaal belangrijke aspecten.

Dus hier kan je kiezen, hier kan je lopen waar je wil?

Vrij spel, zo kunnen kiezen, vind je dat belangrijk?

Ja, eigenlijk wel. Want als je altijd zo op één plaats moet blijven dan lijkt je wel een beetje gevangen. Dat je niet echt rond mag zijn, dat je niet vrij mag zijn.

Ja?

En als je vrij spel hebt, kan je een keer uitrusten en ook een beetje overal gaan, niet op dezelfde plaats blijven. (Meisje, 10 jaar, IBO)

'Hier in het winkeltje kunnen we speelgoed kiezen.'

In sommige opvangvoorzieningen, vooral op speelpleinen, geven kinderen aan dat er een soort 'spelotheek' is; een plek waar ze speelgoed kunnen 'ontlenen' en terugbrengen wanneer ze klaar zijn met spelen. Kinderen waarderen dit want het geeft hen een gevoel van vrijheid, verantwoordelijkheid en het biedt hen mogelijkheden om iets 'bijzonders' te kunnen kiezen.

Heel wat kinderen vertellen graag over het soort spelletjes dat ze met hun vrienden spelen. De foto hieronder werd getrokken door een meisje van 5 jaar in de opvang op school. Tijdens de fotografische rondgang vertelt ze over wat ze allemaal speelt met haar vriendinnen. Ze vraagt aan een vriendin die meewandelt om even model te staan voor de foto.

Bij het bekijken van de foto's, na de rondgang, vertelt ze over wat ze hier doet met haar vriendin. Het water is het dweilwater van de poetsvrouw. Als de wc's worden gekuist, verzint ze steeds spelletjes met dit water. Ze spelen in de plassen die ontstaan en maken brugjes over het sop. In verschillende interviews praten kinderen over hoe graag ze buiten spelen met zand, aarde, water, modder of takken. Deze natuurelementen schijnen de kinderen te boeien in hun spel.

3.4.2 Vormgeven aan de tijd

In het verlengde van het kunnen kiezen ligt het kunnen vormgeven aan de tijd in de opvangplek. Vooral de oudere kinderen willen graag zelf hun tijd indelen. Hierbij speelt de begeleider een belangrijke rol: deze helpt de kinderen benoemen wat ze graag willen doen en volgt dit mee op. De begeleider fungeert op die manier als een ankerpunt. Zo vertelde een jongen van 11 over wat er gebeurt als hij na school bij de onthaalouder toekomt. Zij vraagt hem altijd of hij huiswerk heeft. Als hij er heeft, mag hij van haar kiezen wat hij doet: ofwel dat onmiddellijk maken, ofwel eerst wat vrij spelen. Als hij ervoor kiest om eerst wat vrij te spelen, dan zal de onthaalouder hem na een bepaalde tijd herinneren aan zijn huiswerk. Nadat hij dat gemaakt heeft, kan hij opnieuw kiezen wat hij wil doen. Dit zorgt voor een bepaalde structuur die voor die jongen goed werkt. Hij kan zijn eigen keuzes maken en wordt daarin ondersteund door de begeleider.

3.4.3 Begeleid spel

Hoewel kinderen over het algemeen graag vrij spelen, vinden ze het goed dat er daarnaast ook activiteiten worden aangeboden. Er moet variatie en afwisseling zijn in het aanbod. De begeleidde activiteiten moeten voor kinderen dan vooral rijk zijn en hun spelmogelijkheden verruimen.

In de verschillende opvangplekken praten kinderen veel over knutselen. Knutselen is een verzamelterm voor tekenen, verven en allerlei knutselactiviteiten met verschillende materialen. Veel kinderen vinden dit leuk en doen dit graag, veel kinderen ook niet. Kinderen willen kunnen kiezen om mee te doen, of om elders iets anders te doen. Als kinderen niet willen meedoen, willen ze een alternatief: dat hoeft geen andere activiteit te zijn, het kan ook de mogelijkheid zijn om ergens anders vrij te spelen. Hoewel veel kinderen graag knutselen, vinden ze het dus niet oké als er enkel maar kan worden geknutseld, of als er hen geen alternatieven worden aangeboden.

En als er geen activiteiten zijn, wat gebeurt er dan?

Dan doen we gewoon overal rondspelen. De ene zit in de huiswerkkamer, de andere zit te dansen en de andere zit weer te knutselen. Dat is wel verschillend.

Ja. Dus je kan eigenlijk vrij kiezen wat je doet?

Ja.

Wat vind je daarvan? Heb je liever dat je vrij kan kiezen, of heb je liever activiteiten?

Nee, ik vind het wel fijn dat we vrij kunnen kiezen wat we doen. Want activiteiten vind ik ook wel leuk, alleen niet iedere dag opnieuw weer een activiteit doen.

Dus er mag eens een activiteit tussen zitten, maar niet altijd?

Ja.

En zijn er zo activiteiten waarvan je je kan herinneren: 'Dat vond ik echt super tof?'

Hmm... De vakantie is al wel even geleden. Maar, ja, er zitten altijd wel leuke dingen tussen, maar niet altijd van 'Wauw, dit vind ik echt helemaal... leuk' (Meisje, 10 jaar, IBO)

Begeleide activiteiten en vrij spel zijn het leukst voor kinderen wanneer ze dit kunnen doen met hun vrienden en wanneer de activiteiten uitdagend zijn en aansluiten bij hun interesses.

Speel jij spelletjes met hen [de begeleiders] samen?

Soms.

Wat heb je vandaag al gedaan?

De bouwweide.

De bouwweide, wat heb je gebouwd in de bouwweide?

Kamp gebouwd. (Jongen, 5 jaar, speelplein)

De jongen die hier aan het woord is, nam ook bovenstaande foto's. We zien kinderen 'aan het werk' in de bouwweide, een afgebakend terrein op het speelplein waar op regelmatige tijdstippen activiteiten worden aangeboden. Kinderen kunnen samen met begeleiders houten constructies bouwen. In het gesprek met de jongen wordt duidelijk dat hij het heel leuk vindt om te timmeren, te schilderen en huizen te bouwen. Hoewel de opdrachten soms moeilijk zijn, doet hij zulke activiteiten zeer graag. Hij kan zoiets nergens anders doen.

3.4.4 Verveling

Verveling is een thema dat vooral in de gesprekken met de lagere schoolkinderen aan bod kwam. In de meeste gevallen begonnen de kinderen hier spontaan over te vertellen wanneer we vroegen naar momenten waarop ze alleen spelen en wat ze dan doen. Het valt ons op dat vooral de oudere kinderen zich vaker vervelen in de opvang. Zij koppelen dit aan de afwezigheid van hun vrienden. De

oudste kinderen beklagden zich het meest over het gebrek aan aangepaste activiteiten en keuzemogelijkheden voor hen.

In de scouts, zeg je, zijn er meer activiteiten, meer echte dingen die jullie doen. Is dat hier soms ook zo dat er in de nabewaking zo een bepaalde activiteit is?

Ja, soms staat de tv op of, euh...

Maar vroeger speelden wij, toen mijn school nog apart was, toen speelden wij in de nabewaking zo 1 of 2 keer waterspelletjes en... met waterballen en waterpistolen speelden we dan zo.

En hoe komt het dat je dat nu niet meer doet?

Dat weet ik niet. We hadden toen een juf, zij zit hier niet meer, zij zit in een andere school.

Maar zij stelde dat dan voor, om waterspelletjes te spelen?

Ja, zij had dat dan op voorhand gemaakt en dan wisten we dat pas als we in de nabewaking waren en dan speelden we ermee.

En vond je dat leuk?

Ja, dat was heel leuk.

Mis je dat soms?

Heel soms wel eens. Want als we zo maar met een paar kinderen zijn, dan is dat nogal laat, en dan zitten we ons te vervelen, want we kunnen niets meer doen, want al onze vriendinnen zijn weg en dan zitten we maar te zitten.

En heb je dan zo'n plek, als je je gaat vervelen, waar dat je dan gaat zitten?

Ja, dan kunnen we in de refter gaan zitten en dan kunnen we een strip lezen, of gewoon daar zitten.

Maar dan ben je je aan het vervelen?

Ja. (Meisje, 11 jaar, schoolopvang)

We stellen vast dat kinderen zich vervelen:

- wanneer er een beperkt aanbod is of er beperkte speelmogelijkheden zijn,
- wanneer hun vrienden er niet zijn,
- wanneer een begeleider niet beschikbaar is om iets aan te vragen (om samen iets te doen, of om gestimuleerd te worden om iets alleen te doen).

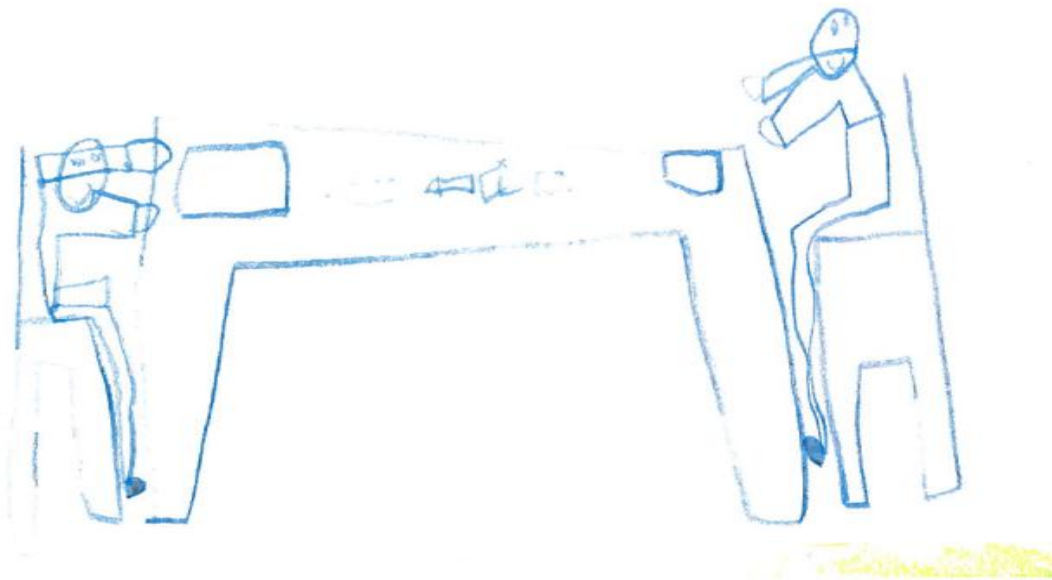
Soms benoemen kinderen ook iets als 'saai': het gaat dan vaak over activiteiten die ze al heel lang kennen of die te veel gedaan worden. Kinderen vinden het leuk als ze nieuwe dingen kunnen leren en nieuwe begeleiders kunnen leren kennen, bij stages bijvoorbeeld.

3.4.5 Aanbod

In elk interview vroegen we naar het aanbod van de opvangplek. De kinderen die we op school interviewden wisten opvallend minder te vertellen over het spelaanbod en benoemden een kleinere variatie dan de kinderen in andere opvangvormen. Vaak noemden ze maar één (soort) activiteit die ze doen gedurende de tijd die ze doorbrengen in de opvang op school: of kaarten, of huiswerk maken, of tekenen, of lezen, of voetballen, of spelletjes aan tafel, of babbelen.

Ook de ruimtes waar kinderen zich in bewegen in de opvang op school lijken beperkt: de kinderen bevinden zich doorgaans ofwel in de refter, ofwel buiten op de speelplaats.

Je speelt binnen, wat doe je dan?

Ja. Dan gaan we kleuren.

Ja.

En... soms ook met de Lego.

En kies je dat dan?

Ja.

[...]

Vertel eens wat dat je getekend hebt.

Mijn vriend, dat ben ik en we kleuren.

Je kleurt graag?

Ja.

Je mag steeds kiezen om te kleuren

Ja (Jongen, 5 jaar, schoolopvang, foto boven)

Zowel uit wat deze jongen vertelt, als uit zijn tekening blijkt dat zijn activiteiten niet zo gevarieerd zijn. Overheen de verschillende gesprekken met de kinderen merken we dat tekenen heel vaak als 'vrije' activiteit wordt aangeboden. Kinderen in opvangvoorzieningen met een beperkt aanbod noemen vaak dezelfde activiteiten met weinig variatie. In opvangvoorzieningen met een ruimer spelaanbod benoemen de kinderen een brede variatie aan mogelijkheden.

Kinderen benoemen jeugdbeweging als scouts en Chiro als uitdagender en vrijer: je mag je er vuil maken, je mag er wilder zijn, leiders zijn minder streng, je mag er meer dingen die elders niet mogen/kunnen, er worden meer 'echte' activiteiten gegeven.

3.4.6 Besluit

De opvangplek kan voor veel kinderen een plek zijn waar ze zaken kunnen doen die elders niet kunnen. Kinderen willen er vooral graag spelen met hun vrienden. Dat kan als vrij spel of deelname aan activiteiten. Er is een lichte voorkeur voor vrij spel, maar kinderen waarderen ook afwisseling met begeleide activiteiten. Begeleiders kunnen zorgen voor afwisseling tussen vrij spel en begeleid spel. Kinderen nemen graag deel aan begeleide activiteiten wanneer die inspelen op hun interesses, uitdagend zijn en de kinderen iets kunnen bieden dat ze elders niet kunnen doen. Zowel in het vrij spel als in de begeleide activiteiten is keuze belangrijk voor kinderen. In opvangvoorzieningen met een beperkter aanbod voor de kinderen noemen kinderen vaak dezelfde activiteiten: knutselen en tekenen. Kinderen vervelen zich wanneer er beperkte speelmogelijkheden zijn, wanneer hun vrienden er niet zijn en wanneer een begeleider niet beschikbaar is om iets aan te vragen (om samen iets te doen, of om gestimuleerd te worden om iets alleen te doen).

Oudere kinderen delen graag zelf hun tijd in. De rol van de begeleider is in deze belangrijk: die moet dit mogelijk maken, faciliteren en de kinderen ondersteunen om zelf hun keuzes te maken.

3.5 Organisatorische aspecten van de opvang

3.5.1 Aantal begeleiders

Kinderen interviewen over organisatorische aspecten (bijvoorbeeld het aantal begeleiders) is erg moeilijk en leverde weinig extra informatie op. Heel wat kinderen kunnen moeilijk een juiste inschatting maken van de groepsgrootte, waardoor zij moeilijk kunnen benoemen of er voldoende begeleiders zijn. In veel gevallen speelt de gewoonte een grote rol: kinderen zijn het aantal begeleiders op een plek 'gewoon' en vinden dat dus 'normaal'. Uit de betekenissen die we uit de andere thema's haalden, weten we echter dat de aanwezigheid, de betrokkenheid en de beschikbaarheid van de begeleiders een belangrijke rol spelen en voor kinderen wellicht belangrijker zijn dan het aantal. Sommige kinderen vertellen dat de aanwezigheid van meer begeleiders kan zorgen dat er minder gepest wordt of dat er minder ruzie is, maar dit geldt enkel wanneer de begeleiders op een actieve manier aanwezig zijn en oog hebben voor mogelijke 'onzichtbare' plekken waar gepest kan worden.

In bijna alle gesprekken vroegen we de kinderen wat ze doen wanneer ze verdrietig zijn, zich pijn gedaan hebben of het eens moeilijk hebben in de opvangplek. Sommige kinderen stappen in zulke situaties naar een begeleider, anderen naar hun broer of zus of naar een vriend. Nog andere kinderen zeggen echter pertinent dat ze het zelf oplossen '*behalve als het heel erg is*'. Er kunnen hier meerdere redenen voor aangeduid worden die niet perse problematisch zijn. Maar sommige kinderen vertelden ons dat ze bang zijn dat het uitspreken van wat er gebeurd is tot negatieve gevolgen zou leiden; zoals nieuwe verboden of extra regels. Van andere kinderen denken we dat ze zich graag een beetje stoer gedragen tegen een onbekende volwassene (de onderzoeker) en daarom overmoedig praten over situaties waarbij ze zich pijn gedaan hebben ('*Zo'n schrammetje aan mijn been, da's niks. Ik ga dat gaan afspoelen en 't is al. Mijn benen staan vol schrammen.*').

Toch vermoeden we dat er een verband bestaat tussen de manier waarop begeleiders aanwezig zijn en het al dan niet gaan zeggen wanneer er een probleem of een ruzie is. Wanneer eerdere tussenkomsten van de begeleider als niet ondersteunend zijn ervaren, zijn de kinderen nu niet meer geneigd beroep te doen op die begeleider. Ze voelen zich dan op zichzelf aangewezen om met de situatie om te gaan.

3.5.2 Regels en afspraken

Kinderen beleven regels heel subjectief. Sommige kinderen kunnen goed benoemen wat niet mag. Andere kinderen hebben het gevoel dat er veel regels zijn, zonder dat ze de regels effectief kunnen benoemen. Plekken waar kinderen minder graag zijn, worden het meest geassocieerd met 'veel regels'. Maar ook de plekken waar de begeleiders strenger zijn (zich sneller boos maken) worden geassocieerd met veel regels.

Net zoals bij het straffen, vinden kinderen de rechtvaardigheid en begrijpbaarheid van de regels belangrijk: de meeste regels die de kinderen opsommen, vinden ze tegelijk ook 'normaal'. Ze weten waarom een regel er is, waarom iets bijvoorbeeld niet mag en dan vinden ze het sneller oké wanneer er straf gegeven wordt, of wanneer kinderen worden aangesproken op het overtreden van de regel. Sommige kinderen geven ook zelf aan regels te overtreden: bijvoorbeeld de gsm toch bijhouden in

de broekzak wanneer de regel zegt dat de gsm in de boekentas moet blijven. De meeste kinderen accepteren de regels, maar spreken ook over het plezier en de aantrekkingskracht van die in het geheim te overtreden. Via de foto hieronder vertrouwt een jongen van 5 jaar ons toe dat hij op het speelplein een plekje heeft waar hij stiekem met zijn broer en een vriend spelletjes op de gsm speelt. Ze weten heel goed dat dit eigenlijk niet mag, maar ze vinden het ook wel spannend en stoer om dit in het geniep toch te doen.

Toch zijn kinderen niet altijd blij met elke regel. Onderstaande foto werd in een schoolopvang gemaakt door een jongen van 5 jaar. De jongen vertelt dat er enkel onder het afdak mag worden gevoetbald. Hij vindt dit echter niet leuk, want *'Er is daar niet zo veel plaats om te voetballen en er is daar altijd veel lawaai.'* De jongen geeft aan dat hij niet weet waarom het een regel is. Dit frustrereert hem zichtbaar.

3.5.3 Wachten

Enkele kinderen spraken over situaties waarin ze moeten wachten, bijvoorbeeld op begeleiders die hen komen halen om naar de opvang te wandelen. In die enkele gevallen wordt wachten eerder negatief omschreven. Kinderen hebben dan vaak niets te doen en vervelen zich.

Er zijn misschien wel momenten dat je graag met de begeleiders wil spelen?

Ja, maar dan hebben ze pauze en da's ook niet leuk.

En dan hebben ze net pauze. En wat zeggen ze dan tegen jou?

Maar ik praat er dan niet tegen.

Je ziet het gewoon als ze naar hun kot gaan, en dan..

Uhu. Maar soms blijf ik daar een beetje heel lang wachten maar dan komen ze nog niet.

En dan als we willen verder spelen dan komen ze wel weer terug.

Ja. Uhu. Als ze uit hun pauze komen.

En zou je graag hebben dat het dan een keer anders is?

Mmm. Een beetje.

En wat zou je graag willen hebben bijvoorbeeld?

Dat er meer leiders zijn om met kinderen te spelen, maar niet zo heel de tijd pauze, da's ook niet leuk.

Verveel je je dan soms?

Ja.

Je verveelt je als je aan het wachten bent op een begeleider om samen iets te doen?

Ja. (Meisje, 11 jaar, speelplein)

Wat zie je hier op de foto?

Hier moeten we onze naam zeggen, maar dit vind ik niet leuk. Ik zeg niet graag mijn naam en we moeten dan lang wachten en heel stil zijn.

[...]

Wat doen de juffen buiten?

De juffen zitten op die bank en kijken naar ons. De juf kijkt wat rond en ze kijkt wat kinderen doen en ze kijkt of iemand zich pijn heeft gedaan. (Meisje, 5 jaar, schoolopvang)

3.5.4 Besluit

Het spreken over de organisatorische aspecten van de opvangvoorziening leverde weinig nieuwe informatie op, maar vult de eerder bekomen informatie wel aan. Voor sommige kinderen is het aantal begeleiders een belangrijk aspect, omdat zij aangeven dat meer begeleiders ervoor zou kunnen zorgen dat er minder gepest wordt of dat er minder ruzie is. Echter, belangrijker dan het aantal begeleiders is de manier waarop zij aanwezig, beschikbaar en betrokken zijn op kinderen in de opvangplek.

Kinderen krijgen niet graag het gevoel dat ze beperkt worden in hun vrijheid. Wanneer hen regels of "straffen" worden opgelegd die ze niet begrijpen of onrechtvaardig vinden, voelen ze zich niet gerespecteerd. Ook wachten en niets om handen hebben, vinden kinderen helemaal niet leuk.

3.6 Inspraakmogelijkheden voor de kinderen

Overheen alle gesprekken kwamen we weinig situaties tegen waaruit blijkt dat kinderen keuzes kunnen maken, of dat ze kunnen meebeslissen over wat er gebeurt/verandert in de opvangplek. Kinderen hebben meestal wel een keuze omtrent de invulling van hun vrij spel of ze kunnen kiezen tussen verschillende ateliers/activiteiten, maar echt vragen naar de mening van de kinderen gebeurt weinig. Vragen naar wat de kinderen van de opvang vinden, of kinderen laten meebeslissen over bijvoorbeeld het herschilderen van de opvangruimte, worden niet vaak genoemd door de kinderen.

Op het einde van elk gesprek hielden we een korte evaluatie met de kinderen en vroegen we wat ze ervan vonden. Uit die korte evaluatiemomenten kunnen we afleiden dat kinderen zeer graag op een rustige en individuele/persoonlijke manier vertellen over de tijd die ze doorbrengen in de opvangplek. Tijdens die evaluatiemomenten vroegen we aan de kinderen of de begeleiders uit de opvangplek dit ook soms deden, maar dat was volgens de meeste kinderen niet het geval. Kinderen leken dit niet noodzakelijk erg te vinden: ze zijn het bij wijze van spreken gewoon.

Wel, mijn vraag is eigenlijk aan jou of dat de begeleiders soms een keer aan jou vragen of dat je een keer iets anders zou willen, of dat je een keer iets...

... nee, dat vragen ze niet.

Nee. En waarom denk je dat ze dat niet vragen?

Dat weet ik eigenlijk niet.

Nee. Wat vind je daarvan dat ze dat niet gevraagd hebben aan jou?

Dat weet ik ook niet.

Je weet niet wat je daarvan vindt. Vind je dat spijtig dat ze dat niet gedaan hebben? Of vind je dat goed.

Ik vind dat niet spijtig.

Nee, je bent dat eigenlijk gewoon dat ze dat niet gevraagd hebben.

Ja, ik vind dat gewoon. (Jongen, 8 jaar, speelplein)

3.7 Besluiten uit het kwalitatieve onderzoek

We spraken met 76 kinderen uit verschillende opvangplekken over wat een opvang tot een goede opvang maakt. We hebben hen gevraagd naar wat ze daar doen, welke ervaringen ze opdoen en wat ze vinden van de plekken zelf, het aanbod en hoe er met hen wordt omgegaan. We konden hierdoor enkele kernthema's definiëren over de betekenissen die kinderen toekennen aan de schoolkinderopvang. Schoolkinderopvang kan een verruimde speel- en leefomgeving zijn, maar is dat niet altijd. We vatten nogmaals samen wat de kinderen kwaliteitsvol noemen.

3.7.1 Een plek waar ik kan kiezen hoe ik mijn vrije tijd invul

Kinderen houden van vrije spelmomenten. Ze lopen graag vrij binnen en buiten, willen zich doorheen de verschillende ruimtes in de opvangvoorziening vrij bewegen en keuzemogelijkheden hebben om hun vrije tijd zelf in te vullen. Afwisseling met deelname aan een begeleide activiteit vormt daar een gewenste aanvulling op. Die begeleide activiteiten moeten dan vooral rijk zijn, op maat van de kinderen en een verruiming van hun spelmogelijkheden betekenen. Zowel in het vrij spel als in de begeleide activiteiten is keuze belangrijk. De begeleider moet dit mogelijk maken en de kinderen ondersteunen om zelf hun keuzes te maken.

3.7.2 Een plek waar ik met vrienden ben

Een toffe vrijetijdsplek is in de eerste plaats een plek waar kinderen bij hun vrienden kunnen zijn. Vrienden zijn voor de meeste kinderen het belangrijkste ingrediënt om van de opvang een leuke tijd te maken. Vooral de oudste kinderen vinden het belangrijk om met kinderen van hun eigen leeftijd te zijn. Waar kinderen positief gestimuleerd worden om met kinderen van het andere geslacht te spelen kan een ander (soort) spel ontstaan. Er wordt minder 'traditioneel' gespeeld (*'jongens voetbal en meisjes dansen'*). In plekken waar sneller en vaker buiten activiteiten worden aangeboden, spelen jongens en meisjes vaker samen (speelplein, jeugdbeweging,...).

3.7.3 Een plek waar ik dingen kan doen die ik elders niet kan doen

De opvangplek kan voor veel kinderen een plek zijn waar ze zaken kunnen doen die ze elders niet kunnen. Kinderen willen er vooral kunnen spelen met hun vrienden. Waar de opvang voorziet in een aanbod dat kinderen elders niet terugvinden of tegenkomen, merken we dat de kinderen een grote waardering toekennen aan de opvang. Voor sommige kinderen is de opvang de plek waar ze vrij buiten kunnen spelen, omdat ze bijvoorbeeld thuis geen tuin hebben, of omdat ze zodanig veel activiteiten hebben tijdens de week, dat ze niet of weinig gewoon eens vrij kunnen buiten spelen. Kinderen doen graag verschillende dingen, die hoeven ze niet allemaal op één plek te kunnen doen, maar het is wel belangrijk dat kinderen die veelheid aan activiteiten ergens kunnen doen.

Naast het buiten spelen, kan de opvang ook een verruiming zijn van de speelwereld van kinderen door andere locaties op te zoeken (bos, park,...), ander spelmateriaal aan te bieden op de eigen locatie en door kinderen op een positieve manier te stimuleren om met andere kinderen samen te spelen. In de interviews konden we vaststellen dat er op die manier 'ander' en waardevol spel kan ontstaan.

3.7.4 Een plek waar ik iets kan leren

Kinderen leren graag iets bij. Ze kijken op naar begeleiders die iets kunnen en verwachten van hun begeleiders een zekere technische bagage.

3.7.5 Een plek waar ik het gevoel heb er te mogen zijn

Tenslotte vinden kinderen het ook belangrijk dat er ruimtes zijn die rust bieden en dat er plekken zijn waar ze even aan het oog van de begeleiders kunnen ontsnappen. Voor de oudere kinderen is het bovendien belangrijk een plek te hebben die helemaal van hen is. Een plek waar ze zich met leeftijdsgenoten kunnen terugtrekken en waar ze zaken kunnen doen op maat van hun leeftijd. Ze waarderen op die plek een specifiek aanbod en het gevoel ergens bij te horen en er te mogen zijn.

3.7.6 De rol van de begeleiders

Kinderen verwachten dat hun begeleiders zowel een zorgfunctie als een spelfunctie opnemen. In beide functies duiden zij bovendien enkele belangrijke aspecten aan die in een bepaalde hiërarchie met elkaar in verband staan. Zo verwachten kinderen minimaal dat begeleiders aanwezig zijn met aandacht voor de kinderen in de opvang. Voor de kinderen is dit echter niet voldoende. Begeleiders kunnen de ervaringen van de kinderen in de opvang verruimen wanneer ze een gedifferentieerd aanbod organiseren, met een afwisseling tussen vrij spel en georganiseerde activiteiten, op maat van de kinderen en met een bepaalde uitdaging of moeilijkheidsgraad. Kinderen waarderen het als begeleiders gek en speels kunnen zijn en hen op een gepaste manier stimuleren om met andere kinderen samen te spelen. Bovendien voelen de kinderen zich thuis in de opvang wanneer begeleiders hen individuele aandacht geven en het gevoel er te mogen zijn, alsook wanneer begeleiders rechtvaardig reageren op conflictsituaties. 'Goede begeleiders' fungeren als een soort 'ankerpunt': ze helpen de kinderen keuzes maken, ondersteunen hen bij het vormgeven aan hun eigen opvangtijd en ze zijn actief aanwezig. Zo kunnen kinderen een beroep doen op hen wanneer ze daar nood aan hebben.

3.7.7 Luisteren naar kinderen

De kinderen benoemen heel wat zaken als 'gewoon'. Ze leggen zich vaak neer bij hoe het is, ook als ze er niet tevreden over zijn, of het graag anders willen. Tevredenheid is daarom een slechte graadmeter voor wat kinderen wensen, omdat het soms betekent 'zich neerleggen bij de situatie'. Soms betekent het ook dat kinderen de ervaring hebben dat er weinig rekening gehouden zal worden met hun mening ('*Het gaat toch niet mogen*'). Kinderen vertelden ons vaak dat hen nog nooit gevraagd werd naar hun mening over de opvang. Sommige zaken die de kinderen in de interviews met ons deelden, hebben ze nog nooit tegen de begeleiding gezegd. Sommige kinderen zijn ook erg loyaal tegenover de organisatie en begrijpen dat niet alles mogelijk is, of dat een begeleider daar niet altijd iets aan kan doen. Ze willen geen last zijn door moeilijke vragen te stellen. Anderen zijn bang dat een begeleider boos zou worden als ze hun mening zouden zeggen. Tegelijk kunnen kinderen wel heel goed kunnen benoemen wat positief is als er veel meer gebeurt dan enkel toezicht.

Deze vaststellingen tonen het belang aan dat de begeleiders de kinderen moeten tonen dat hun mening ertoe doet en, bij uitbreiding, dat de kinderen er zelf toe doen. Tevens duidt dit op het problematische karakter van het peilen naar de tevredenheid van de kinderen. Kinderen laten zich

niet snel negatief uit over hoe het er aan toe gaat in de opvangplek. Dat ze *'het goed vinden zoals het is'* is daarom geen kwaliteitskenmerk. Er dient dus op zoek gegaan te worden naar de veelheid aan betekenissen die kinderen toekennen aan de opvang en naar de betekenis die de opvang krijgt als interventie in de bredere leefwereld van de kinderen die er gebruik van maken.

3.7.8 Kleuters

We stellen vast dat wat kleuters belangrijk vinden in grote lijnen overeenkomt met wat de lagere schoolkinderen vertelden. Dit geldt voor de aanwezigheid en het samenspelen met andere kinderen, de speeltoestellen buiten en de rol van de begeleiders. Naast wat de kleuters ons hierover vertelden, zien we deze zaken veelvuldig opduiken in hun foto's en tekeningen. Verder spelen kleuters ook heel graag op avontuurlijke plekken (gras, heuvels, zand, aarde, struiken, bos) waar ze kunnen lopen en springen en waar ze met natuurlijke materialen als water en zand kunnen spelen. Wat de lagere schoolkinderen belangrijk vinden geldt in grote mate ook voor de kleuters.

Daarnaast stellen we toch enkele verschillen vast. Zo vinden kleuters het lief en zacht zijn en de knuffels van begeleiders belangrijker dan de lagere schoolkinderen. Wanneer kleuters uitspreken *'Dat is een lieve juffrouw'*, koppelen ze dit vaak aan een moment waarop een begeleidster hen individuele aandacht heeft gegeven, of waarop ze heeft laten blijken dat ze de kleuter waardeert. Maar ook de andere uitspraken van de kleuters lijken vaak gekoppeld te zijn aan een specifiek moment. Het lijkt erop dat de ervaringen van kleuters sterker bepaald worden door het aanbod en het moment, dan dit bij de lagere schoolkinderen het geval is. Het soort spel/aanbod bepaalt bijvoorbeeld met wie de kleuters samen spelen en wie ze dus ook, naar ons toe, als 'vriend' benoemen. In die zin zouden we kunnen zeggen dat de kleuters niet op dezelfde manier vaste vrienden maken als de lagere schoolkinderen, maar eerder samenspelen met een 'vriend van de dag'. Ze kiezen ook niet bewust om met jongens of met meisjes te spelen; de activiteit en het moment bepalen die 'keuze'. Daardoor zien we ook dat kleuters vaker gemengd spelen dan de lagere schoolkinderen. Verder zien we dat de speelervaringen van de kleuters niet alleen verrijkt en verruimd worden door de buitenruimte, maar er ook in hoge mate door bepaald worden. Het viel op dat kleuters heel goed kunnen benoemen wat ze op een bepaald toestel of op een bepaalde plek doen. Als antwoord op de vraag wat ze *graag* doen, antwoorden kleuters vooral wat ze *doen*.

4 Resultaten van het kwantitatieve onderzoek

In dit hoofdstuk vatten we de resultaten uit het kwantitatieve onderzoek samen. Voor een goed begrip van de resultaten verwijzen we hierbij nog eens naar paragraaf 2.3.6, waar we de kenmerken van de gerealiseerde steekproef beschreven. Deze kunnen helpen om de resultaten over de ervaringen en waardering van de kinderen correct te interpreteren.

4.1 'Hier' gesitueerd ten aanzien van andere opvangcontexten en thuis

Voor het kwantitatieve onderzoek zijn de kinderen steeds bevraagd in een van de drie grote schoolkinderopvangvormen (IBO, speelplein, schoolopvang). Dit is het 'hier' dat doorheen de vragenlijst terug komt: *ik voel me 'hier' gelukkig, de begeleiders 'hier' doen soms iets met mij alleen, ik kan 'hier' kiezen wat ik doe...* Hieronder staan we stil bij hoe de kinderen 'hier' gesitueerd hebben tegenover andere contexten waar ze verblijven. Daarna schetsen we de ervaringen van de kinderen in hun opvang ('hier').

4.1.1 Waar worden de kinderen nog opgevangen – naast 'hier'?

Tabel 4.1: Andere opvangcontexten tijdens een schoolweek (in percentage)

In een schoolweek ga ik naar	Nooit	Minder dan x dagen	x dagen of meer	Totaal
... een hobby/sportclub (x=2) ^A	17.8	22.0	60.3	100 (n=428)
... de opvang op school (x=3)	30.7	22.1	47.1	100 (n=420)
... het speelplein (x=3)	71.4	13.6	15.0	100 (n=412)
... opa en oma (x=3)	30.5	52.0	17.5	100 (n=423)
... het IBO (x=3)	57.4	16.8	25.8	100 (n=399)
... de jeugdbeweging (x=1)	52.9	41.9	5.2	100 (n=425)

A: 'x' staat voor het aantal dagen waarop de kinderen 'aanwezig' zijn in een bepaalde opvangcontext. In de vragenlijst verschildte dit namelijk per opvang. Voor de jeugdbeweging werd bijvoorbeeld gevraagd naar minder of meer dan één dag, voor de opvang op school naar minder of meer dan drie dagen.

Tabel 4.2: Andere opvangcontexten tijdens een vakantieweek (in percentage)

In de vakantie ga ik naar	Nooit	Minder dan x dagen	x dagen of meer	Totaal
... opa en oma (x=3)	16.1	37.2	46.8	100 (n=417)
... een hobby/sportclub (x=2)	30.9	18.4	50.7	100 (n=414)
... het speelplein (x=3)	31.9	23.0	45.2	100 (n=427)
... de jeugdbeweging (x=3)	53.0	28.9	18.1	100 (n=415)
... het IBO (x=3)	80.0	9.9	10.1	100 (n=395)
... de opvang op school (x=3)	85.3	6.5	8.2	100 (n=414)

Tijdens de schoolweek blijken de schoolopvang en een sport- of hobbyclub de formele (opvang)voorzieningen waar de meeste kinderen hun buitenschoolse tijd doorbrengen. Daarnaast staat voor 70% van de kinderen oma of opa wel eens in voor de opvang. Ongeveer de helft van de bevraagde kinderen zit in een jeugdbeweging en ongeveer 40% gaat minstens een dag per week naar het IBO, wat meer is dan de groep kinderen die we ook daadwerkelijk in een IBO bevraagd hebben⁶. In de vakanties verdwijnen IBO en schoolopvang op de achtergrond en neemt het aandeel

⁶ 40.4% van de kinderen werd bevraagd in een schoolopvangvoorziening tegenover 33.8% in een IBO en 25.8% op een speelplein.

van de speelpleinen toe, alsook de opvang door oma en opa (slechts 16.1% gaat nooit naar oma of opa) en in de jeugdbeweging (5.2% meer dan 1 dag in de schoolweek, 18.1% meer dan 3 dagen in de vakantie). De hobby/sportclub trekt in de vakantie nog altijd veel kinderen aan, maar minder dan tijdens de schoolweek. Hieronder splitsen we dit op naar de opvangvorm waarin we de kinderen bevroegen. We beperken ons tot het aandeel kinderen dat nooit naar een bepaalde voorziening gaat.

Tabel 4.3: % kinderen per opvangvorm dat nooit naar andere opvangcontexten gaat tijdens een schoolweek

Tijdens een schoolweek	Kinderen bevroegd in		
	Speelplein (N=107-110) ^A	IBO (N=130-142)	Schoolopvang (N=153-176)
Nooit naar speelplein	69.2	77.7	68.0
Nooit naar IBO	77.1	1.5	93.5
Nooit naar schoolopvang	33.9	62.0	4.0
Nooit naar opa en oma	35.2	27.9	29.7
Nooit naar jeugdbeweging	46.7	61.3	50.0
Nooit naar hobby/sportclub	23.6	17.6	14.2
Nergens anders	0.5 (2 kinderen)	1.1 (5 kinderen)	1.1 (5 kinderen)

A: Enkele kinderen hebben bij het beantwoorden van deze vraag bepaalde opvangvormen niet aangeduid; waardoor sommige items als 'missing' werden ingeput. In deze tabel geven we echter gemiddelde percentages weer. Daarom tonen we ook de variatie in aantal kinderen dat de items heeft aangeduid, per opvangvorm. Voor de kinderen die we bevroegd hebben op de speelpleinen betekent dit bijvoorbeeld dat het aantal kinderen dat (de items uit) deze vraag beantwoordt heeft varieert tussen 107 en 110.

Tabel 4.4: % kinderen per opvangvorm dat nooit naar andere opvangcontexten gaat tijdens een vakantie week

Tijdens een vakantie week	Kinderen bevroegd in:		
	Speelplein (N=102-110)	IBO (N=137-142)	Schoolopvang (N=156-175)
Nooit naar speelplein	4.2 ^B	42.6	40.3
Nooit naar IBO	88.2	64.2	88.5
Nooit naar schoolopvang	81.7	89.1	84.4
Nooit naar opa en oma	23.3	13.7	13.7
Nooit naar jeugdbeweging	47.6	61.6	49.4
Nooit naar hobby/sportclub	40.2	29.6	26.3
Nergens anders	1.2 (5 kinderen)	2.1 (9 kinderen)	.5 (2 kinderen)

B: Het is opmerkelijk dat 4.2% van de kinderen die we in de speelpleinen bevroegd hebben, zeggen dat zij in de vakantie nooit naar een speelplein gaan. Het zou kunnen dat deze kinderen bijvoorbeeld wel de naam van hun speelplein kennen, maar niet weten dat dit een 'speelplein' is. Hoewel er in elke opvangvoorziening steeds een begeleider of onderzoeker aanwezig was bij het invullen van de vragenlijst, kan het zijn dat sommige kinderen toch geen verduidelijking gevraagd hebben, of een klassieke verduidelijking niet hebben gehoord. Dit geldt evengoed voor andere concepten als 'IBO'.

Een groot deel van de in de schoolopvang bevroegde kinderen gaat nooit naar het IBO in de schoolweek (93.5%). Het speelplein biedt vooral in de vakantie opvang aan de bevroegde kinderen. De kinderen die in de vakantie naar het speelplein gaan, worden minder opgevangen door oma en opa en door een hobby- of sportclub (resp. 23.3% en 40.2% gaat daar nooit in de vakantie). Ongeveer 40% van de kinderen die in een IBO of een schoolopvangvoorziening bevroegd werden, gaat in de vakantie nooit naar het speelplein.

Tabel 4.5: Associatiematrix frequentie opvangvormen (Kendall's tau b associatiemaat)^A

		Tijdens een schoolweek ga ik naar...					
		het speelplein	het IBO	de schoolopvang	mijn oma en opa	de jeugdbeweging	een hobby/sportclub
Tijdens een schoolweek ga ik naar...	het speelplein	1					
	het IBO	X	1				
	de schoolopvang	X	-.389**	1			
	mijn oma en opa	X	n.s.	n.s.	1		
	de jeugdbeweging	X	n.s.	n.s.	n.s.	1	
	een hobby/sportclub	X	n.s.	n.s.	n.s.	.197**	1
		Tijdens een schoolweek ga ik naar...					
		het speelplein	het IBO	de schoolopvang	mijn oma en opa	de jeugdbeweging	een hobby/sportclub
In de vakantie ga ik naar...	het speelplein	X	n.s.	n.s.	n.s.	.124**	n.s.
	het IBO	X	.348**	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
	de schoolopvang	X	X	X	X	X	X
	mijn oma en opa	X	.107*	n.s.	.470**	n.s.	.124**
	de jeugdbeweging	X	n.s.	n.s.	n.s.	.726**	.174**
	een hobby/sportclub	X	n.s.	n.s.	n.s.	.118*	.494**
		In de vakantie ga ik naar...					
		het speelplein	het IBO	de schoolopvang	mijn oma en opa	de jeugdbeweging	een hobby/sportclub
In de vakantie ga ik naar...	het speelplein	1					
	het IBO	.113	1				
	de schoolopvang	X	X	1			
	mijn oma en opa	n.s.	n.s.	X	1		
	de jeugdbeweging	.120**	n.s.	X	n.s.	1	
	een hobby/sportclub	n.s.	n.s.	X	.126*	.210**	1

* p<.05; ** p<.01; n.s. = niet significant

A: Enkel inhoudelijk zinvolle en significante associaties worden weergegeven in de tabel

Bovenstaande associatiematrix geeft ons meer inzicht in de opvangvoorzieningen die de kinderen uit ons onderzoek combineren. We berekenen de associatiemaat *Kendall's tau b* voor de associatie tussen de frequenties waarmee kinderen naar de verschillende opvangvormen gaan ('nooit' tot het aangegeven aantal dagen of meer). De matrix bevestigt een aantal eerdere inzichten. Voor heel wat kinderen gaan IBO en schoolopvang niet samen: ofwel gaan ze tijdens de schoolweek naar de schoolopvang ofwel gaan ze naar het IBO (*Kendall's tau b* = -.389, $p < .01$). Het naar oma of opa gaan toont geen sterke verbanden met de andere opvangvormen. Het staat apart. Wanneer kinderen in de schoolweek echter vaak naar oma en opa gaan, dan is dit vaak ook zo in de vakantie (*Kendall's tau b* = .470, $p < .01$).

Naar aanleiding van de lichte samenhang met hobby- en sportclub (*Kendall's tau b* = .126, $p < .05$), en enkel in de vakantie, vermoeden we dat opgevangen worden door oma en opa in sommige gezinnen gecombineerd wordt met deelname aan hobby- en sportactiviteiten. Verder lopen deelname aan jeugdbeweging en sport- en hobbyclub vaak door van de schoolweek naar de vakantie en lijkt het ook dat deelname aan de jeugdbeweging gemakkelijk gecombineerd wordt met enerzijds speelpleindeelname en anderzijds deelname aan een sport- of hobbyclub.

Tabel 4.6: Aantal verschillende opvanginitiatieven (minstens 1 dag) in schoolweek en in vakantie

Tijdens een schoolweek	% (N=436)	In de vakantie	% (N=434)	Overheen het hele jaar ^A	% (N=436)
0	.9	0	2.5	0	.2
1	5.5	1	8.8	1	1.1
2	17.0	2	25.6	2	7.1
3	36.0	3	29.3	3	23.4
4	25.9	4	25.3	4	33.0
5	12.4	5	7.8	5	28.0
6	2.3	6	0.7	6	7.1

A: Totaal aantal verschillende voorzieningen overheen schoolweek en vakantie. Bijvoorbeeld: als het IBO in één van de twee periodes wordt aangeduid, telt het als slechts één extra initiatief. Mogelijks kennen kinderen de naam niet van het initiatief waarin ze opgevangen worden, waardoor ook een 0 mogelijk wordt.

Nog los van de associaties, tonen onze data dat de meeste kinderen meerdere voorzieningen combineren, zowel tijdens de schoolweek als in de vakantie. Drie kwart van de kinderen wordt tijdens de schoolweek opgevangen in drie of meer verschillende opvangvoorzieningen. Dit kan zelfs meer zijn, wanneer we rekening houden met opvangmogelijkheden die we hier niet bevestigd hebben. In de vakantie neemt die variatie een beetje af: 63.1% wordt opgevangen in drie of meer verschillende initiatieven. Minder dan 2% geeft slechts één opvangcontext aan (overheen het hele jaar). Bijkomende analyses (niet weergegeven in tabel) tonen aan dat dit niet samenhangt met de kenmerken van het kind. 11- en 12-jarigen blijken gemiddeld iets minder verschillende opvangplekken aan te duiden dan jongere kinderen, maar het verschil in onze steekproef is vrij beperkt (gemiddelde van 3.8 tegenover 4.1; p t-test $< .05$).

4.1.2 Waar worden de kinderen het liefst opgevangen?

Tabel 4.7: Waar de bevroagde kinderen het liefst worden opgevangen tijdens een schoolweek

In een schoolweek ga ik het liefst naar	Kinderen bevroagd in:			Totaal ^A
	Speelplein	IBO	Schoolopvang	
... het speelplein	12.0	3.8	6.4	7.1
... het IBO	2.8	15.9	0.0	6.1
... de opvang op school	13.9	3.0	14.1	10.4
... opa en oma	25.9	27.3	17.9	23.2
... de jeugdbeweging	9.3	3.0	10.9	7.8
... een hobby/sportclub	38.9	47.7	50.6	46.5
Totaal	100 (n=108)	100 (n=132)	100 (n=156)	100 (n=396)

A: Ongewogen totaal

Tabel 4.8: Waar de bevroagde kinderen het liefst worden opgevangen in de vakantie

In de vakantie ga ik het liefst naar	Kinderen bevroagd in:			Totaal ^B
	Speelplein	IBO	Schoolopvang	
... het speelplein	46.5	12.0	9.2	19.1
... het IBO	0.0	3.2	0.7	1.3
... de opvang op school	1.0	0.8	0.7	.8
... opa en oma	32.3	47.2	39.9	40.3
... de jeugdbeweging	9.1	7.2	13.1	10.1
... een hobby/sportclub	16.2	32.0	37.3	30.0
Totaal	100 (n=99)	100 (n=125)	100 (n=153)	100 (n=377)

B: Ongewogen

Overheen de opvangvormen blijken de kinderen tijdens de schoolweek het liefst naar een hobby of sportclub te gaan of bij oma en opa. Hetzelfde geldt voor de vakantie, met uitzondering van de kinderen die bevroagd werden in het speelplein. Het grootste deel van deze groep kinderen geeft ook de voorkeur aan het speelplein tijdens de vakantie. In bijkomende analyses (niet weergegeven in de tabel) stellen we vast dat 24% van de kinderen de opvangvoorziening waarin ze bevroagd werden ('hier') als favoriet aanduiden (ze gaan er het liefst óf tijdens de schoolweek óf tijdens de vakantie naar toe). Dit percentage ligt een stuk hoger bij de kinderen die in één van de speelpleinen bevroagd werden, namelijk 46.3% (tegenover 17.4% in de IBO's en 14.4% in de schoolopvang). We vermoeden dat de term 'IBO' niet altijd gekend is bij de kinderen (cf. voetnoot bij tabel vorige pagina). In globo kunnen we echter besluiten dat de meerderheid van de kinderen liever elders is. De concurrentie is niet min: je hobby kunnen uitoefenen, bij je oma en opa zijn... Anderzijds speelt misschien mee dat opvang elders voor de kinderen meer uitzonderlijk is en ook daarom meer gewaardeerd wordt als favoriet.

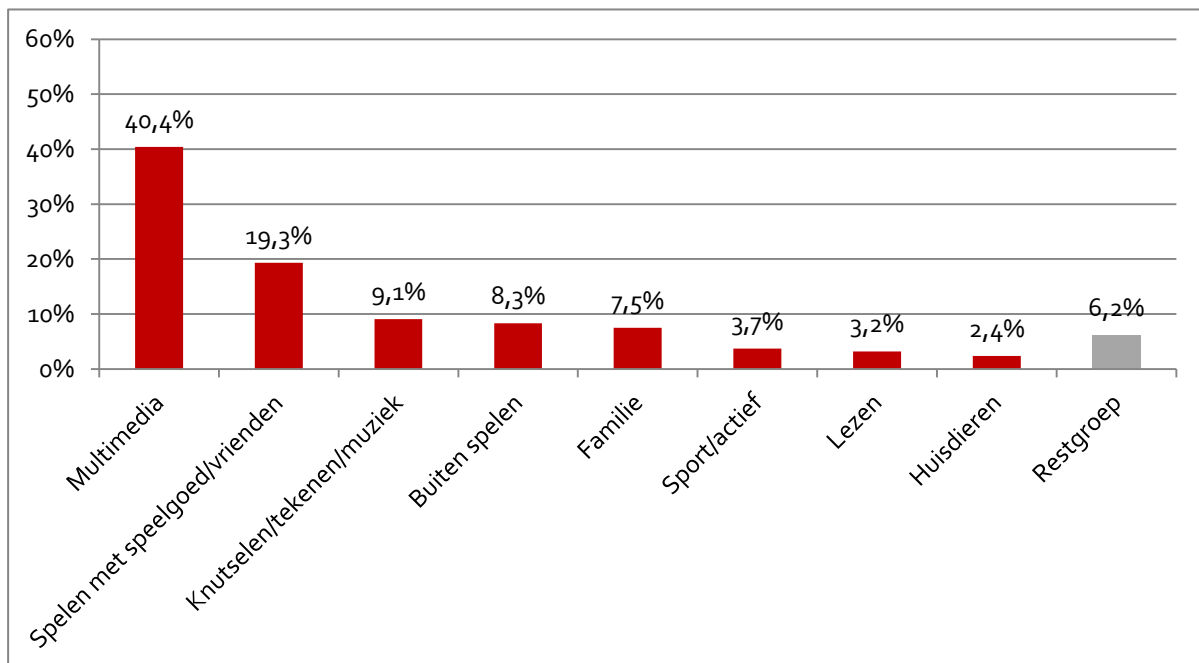
4.1.3 Wat doen de kinderen thuis?

Aan de hand van een aantal vragen peilden we naar wat kinderen thuis 'hebben/doen' met betrekking tot buiten spelen, dagelijks gezelschap van broers of zussen en of er vaak vrienden komen spelen thuis.

90% van de kinderen uit onze steekproef heeft thuis een broer of een zus en drie kwart van hen (67%) speelt ook regelmatig met die broer of zus. Iets minder dan de helft (48,7%) van de kinderen krijgt regelmatig bezoek van vrienden om mee te spelen.

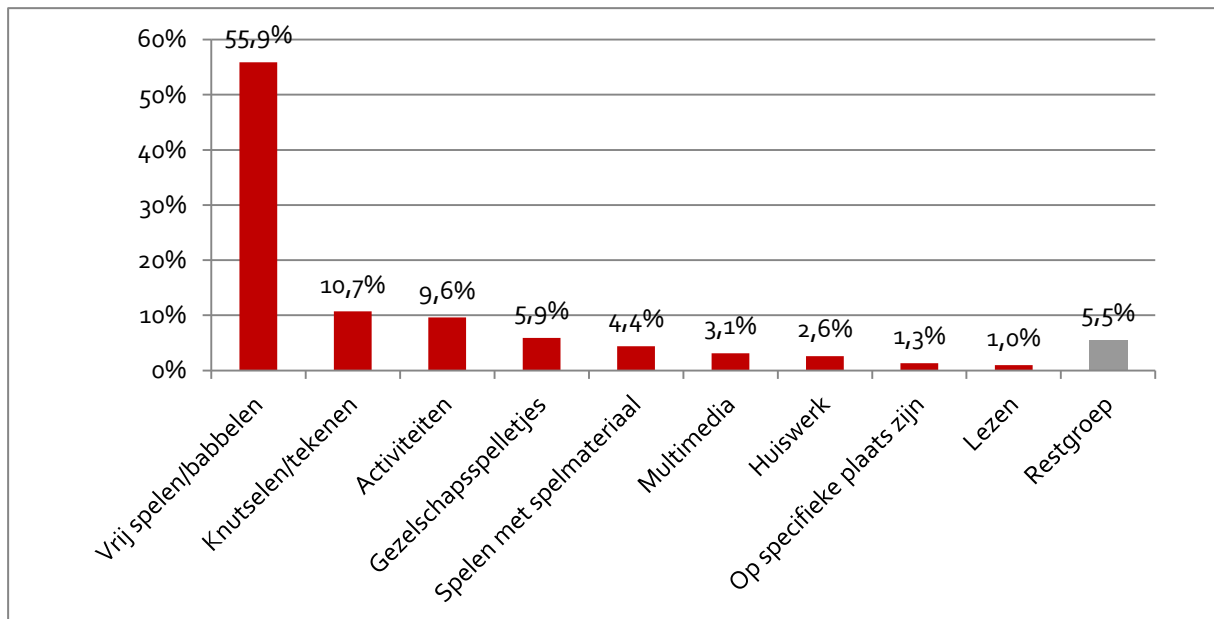
De helft van de kinderen speelt thuis vaak buiten (50,9%). In de grootstedelijke context is dat wat minder: 44% tegenover 53,3% van de kinderen in opvangvoorzieningen uit andere gebieden. Het onderzoeksdesign laat echter niet toe deze vaststelling te veralgemenen omdat de steekproef wel representatief is op het niveau van de kinderen, maar niet op het niveau van opvangvoorzieningen.

De vragenlijst bevatte twee open vragen die peilen naar de voorkeuractiviteiten van de kinderen. De eerste vraag peilde naar wat kinderen thuis het liefste doen. 422 kinderen hebben deze vraag beantwoord. 374 kinderen (88,6%) duiden een specifieke voorkeur aan voor één bepaalde activiteit. 48 kinderen (11,4%) hebben meerdere 'lievelingsactiviteiten thuis' genoemd. Deze worden in de grafiek hieronder niet opgenomen. De tweede vraag peilde naar wat kinderen in de opvang het liefste doen. 429 kinderen hebben deze vraag beantwoord. 385 kinderen (89,7%) hebben een specifieke voorkeur genoemd voor wat ze het liefst doen in de opvangplek, 44 kinderen (10,3%) hebben een combinatie van zaken genoemd. Ook deze 44 kinderen werden niet opgenomen in onderstaande grafiek.

Figuur 4.1: Wat kinderen thuis het liefst doen

Figuur 4.2: Wat kinderen in de opvang het liefst doen

Thuis spelen de kinderen het liefst met multimedia zoals computer, Wii, tablet, Playstation,... Opvallend is dat hoewel dit thuis de voorkeur heeft van de meeste kinderen, dit in de bevroegde opvangvormen slechts voor 3.1% van de kinderen opgaat. Vermoedelijk beschikken opvangvoorzieningen weinig of niet over dergelijk technologisch spel materiaal ofwel wordt hier in de opvangtijd weinig gebruik van gemaakt. Anderzijds kan het ook zijn dat kinderen echt liever iets anders doen in de opvang, nog los van de begrenzings van het aanbod.

Vrij spelen, babbelen en samen zijn met vrienden is voor 55.9% van de kinderen wat ze het liefste doen in de opvang. Dit is beduidend meer dan activiteiten doen, gezelschapsspelletjes spelen en knutselen/tekenen. Dit levert ons interessante informatie op, aangezien we weten dat knutselen/tekenen heel vaak 'aangeboden' wordt in alle bevroegde opvangvormen, ondanks het feit dat slechts 11% van de bevroegde kinderen dit het liefste doet.

Verder vinden we weinig verschil tussen het aantal kinderen dat thuis het liefst buiten speelt en het aantal kinderen dat in de opvang het liefst buiten speelt. Op de vraag waar kinderen in de opvang het liefst spelen ('binnen' of 'buiten') heeft 41% 'binnen' aangeduid en 59% 'buiten'.

Een heel klein percentage (1.3%) verwees ook naar een bepaalde plaats/plek in de opvang waar ze het liefst spelen ('tienerkot', 'roefelkamer',...)

Ten slotte waren er 15 kinderen (3.5% op n=429) die een negatief antwoord gaven op de vraag wat ze het liefst in de opvang doen:

Tabel 4.9: Negatieve voorkeuractiviteiten van kinderen in de opvang

Antwoord	Aantal
Niets/niks	4
Mij vervelen	2
Wachten tot ik naar huis kan	2
Ik weet het niet	2
Zitten	2
Voetballen met Pieter of zagen	1
Een pauze	1
Op het draaiwiel vanachter in de tuin (maar dat mag niet meer)	1
Totaal	15

4.1.4 Besluit

Voor de meeste kinderen is de opvangplek waarover we ze bevroegd hebben niet de enige opvangplek waar ze naartoe gaan. Slechts een kleine minderheid van de kinderen gaat naar één opvangvoorziening. Tijdens een schoolweek vormen de schoolopvang en sport- of hobbyclubs de voornaamste (opvang)voorzieningen en staan oma en opa ook vaak in voor de opvang van de kleinkinderen. Ongeveer de helft van de kinderen zit in een jeugdbeweging en twee vijfde gaat minstens een dag per week naar het IBO. In de vakantieperiodes gaan de bevroegde kinderen het meest naar sport- of hobbyclubs, naar oma en opa en naar het speelplein.

Sommige combinaties van opvangvormen komen vaker voor. Zo wordt opvang door oma en opa vaak gecombineerd met deelname aan hobby- en sportactiviteiten tijdens de schoolweek en wordt deelname aan de jeugdbeweging gemakkelijk gecombineerd met speelpleindeelname en deelname aan een sport- of hobbyclub. Kinderen die tijdens een schoolweek naar de jeugdbeweging en/of een sport- en hobbyclub gaan, doen dit ook in de vakantie. Dat geldt ook voor opvang door opa en oma.

Opvallend is dat de meerderheid van de kinderen de opvangplek waarin ze bevroegd werden niet aanduidt als voorkeursplek. Slechts een kwart van de kinderen doet dat wel.

In de opvang doen de bevroegde kinderen andere dingen het liefst dan thuis. Thuis spelen de meeste kinderen het liefst met multimedia zoals computer, tablet, Playstation, Wii. In de opvang doet de meerderheid van de bevroegde kinderen het liefste vrij spelen, babbelen en samen zijn met vrienden, en dit liever dan activiteiten, gezelschapsspelletjes of knutselen/tekenen. Dat kinderen in de opvang andere voorkeuren hebben dan thuis, heeft wellicht te maken met de andere context en andere mogelijkheden. Het kan ook betekenen dat kinderen houden van die afwisseling. Dan wordt de schoolkinderopvang een plek waar ervaringen uitgebreid worden, omdat je er samen met andere kinderen kan zijn en andere spelmogelijkheden krijgt. Die verruiming is ook op een andere manier zichtbaar: slechts de helft van de kinderen zegt thuis vaak buiten te spelen, maar meer dan de helft speelt in de opvang liefst buiten.

4.2 Wat zijn de opvangervaringen?

In wat volgt bespreken we de ervaringen van kinderen met betrekking tot respectievelijk de relaties met andere kinderen, de begeleiding, de aanwezige ruimte, de activiteiten en inspraak. We gaan na in welke mate ervaringen samenhangen met de leeftijd en het geslacht van de kinderen. De samenhang met leeftijd en geslacht wordt niet weergegeven in een tabel, maar tekstueel besproken. Zoals aangegeven in het methodologische hoofdstuk rapporteren we enkel significante verbanden.

4.2.1 Andere kinderen

Tabel 4.10: Ervaring met andere kinderen

Ervaringen met andere kinderen	Waar	Niet waar	Totaal
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn leeftijd	82.2	17.8	100 (n=409)
Sommige dingen kunnen we hier niet doen als er kleuters zijn	75.5	24.5	100 (n=412)
Als ik hier met mijn broer of zus wil spelen kan dat	63.5	36.5	100 (n=356) ^A
De begeleiders geven hier meer aandacht aan de jongste kinderen	61.2	38.8	100 (n=399)
Jongens spelen hier meestal met jongens, meisjes met meisjes	59.3	40.7	100 (n=409)

A: De antwoordmogelijkheden op de verschillende vragen bestonden uit 'waar' en 'niet waar'. Enkel bij de derde vraag voegden we een derde antwoordmogelijkheid toe: 'Ik heb geen broer of zus'. Als kinderen deze derde keuzemogelijkheid aanvinkten, hebben we dit voor de data-input beschouwd als een 'missing value'. Dit verklaart het opvallend lagere aantal.

De kinderen spelen in de opvang meestal met kinderen van hun eigen leeftijd. Bijna twee derde zegt dat ze met hun broer of zus kunnen spelen als zij dit willen. Dit betekent dat ruim een derde van de kinderen dit niet kunnen als ze dit willen. Volgens bijna 60% van de bevroegde kinderen loopt het spel in de opvang langs genderlijnen (jongens spelen hoofdzakelijk met jongens, meisjes met meisjes). Nogal wat kinderen (61%) zeggen dat er in de opvang (vooral) rekening gehouden wordt met jongere kinderen. 76% bevestigt dat men sommige dingen niet kan doen als er kleuters zijn.

Deze ervaringen worden overheen alle leeftijdsgroepen bevestigd. Uitzonderingen zijn 'sommige dingen kunnen we hier niet doen als er kleuters zijn' en 'de begeleiders geven hier meer aandacht aan de jongste kinderen', waar het aantal 'waar' antwoorden stijgt met de leeftijd. Voor de eerste uitspraak gaat dit van 66% bij de 7- en 8-jarigen over 77% (9 en 10 jaar) naar 86% bij de 11- en 12-jarigen ($p < .05$). Bij de tweede gaat het van 57% bij de 7- en 8-jarigen over 60% (9-10 jaar) naar 74% bij de 11- en 12-jarigen ($p < .05$ voor 11- en 12-jarigen tegenover jongere kinderen). Deze relatie manifesteert zich – naar verwachting – ongeacht de opvangvorm.

4.2.2 Begeleiding

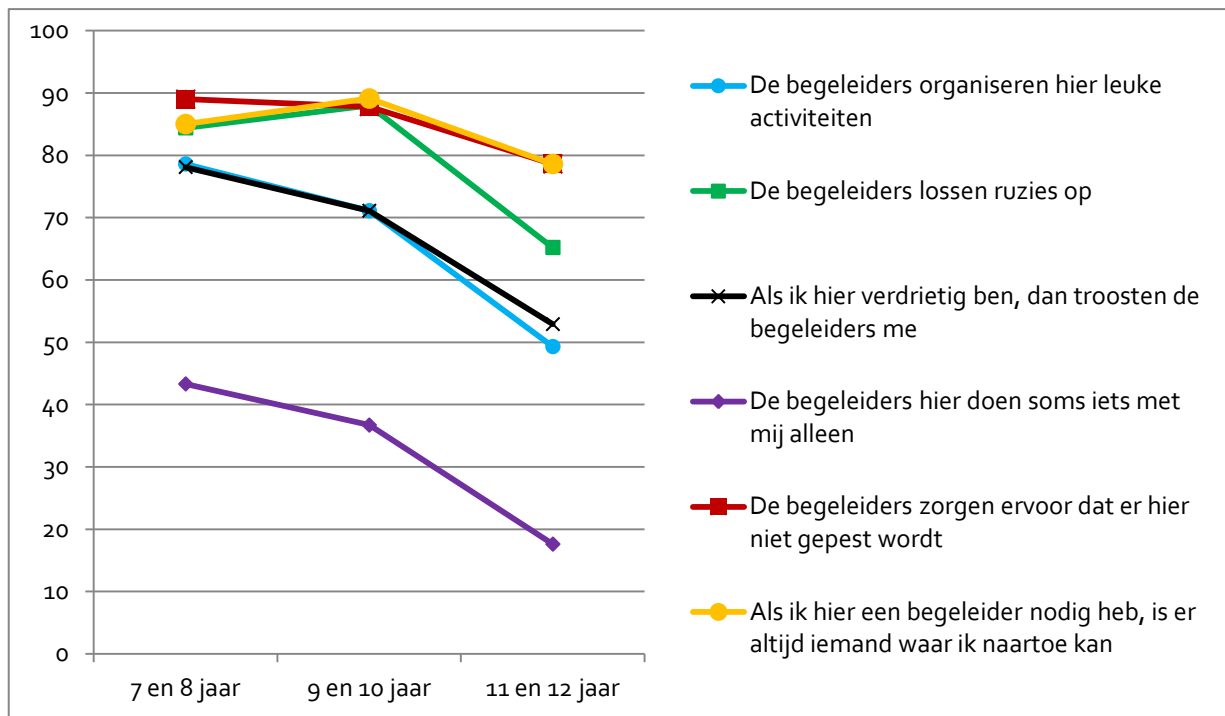
Tabel 4.11: Ervaringen met begeleiding

Ervaringen met de begeleiding	Waar	Niet waar	Totaal
De begeleiders hier letten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen	90.5	9.5	100 (n=422)
De begeleiders zorgen ervoor dat hier niet gepest wordt	86.5	13.5	100 (n=416)
Als ik hier een begeleider nodig heb, is er altijd iemand waar ik naartoe kan	86.3	13.7	100 (n=417)
De begeleiders lossen ruzies op	83.4	16.6	100 (n=403)
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders me	69.7	30.3	100 (n=406)
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	69.2	30.8	100 (n=413)
Als ik het vraag, spelen begeleiders mee wanneer ik hier met mijn vrienden speel	51.2	48.8	100 (n=404)
De begeleiders hier doen soms iets met mij alleen	35.1	64.9	100 (n=413)

Overheen de opvangvoorzieningen zeggen de kinderen dat begeleiders in de opvang in de eerste plaats een zorgfunctie vervullen. Vervuit de meeste kinderen zeggen dat de begeleiders op hen letten en ervoor zorgen dat ze niets verkeerd doen, dat ze ervoor zorgen dat er niet gepest wordt, dat ze ruzies oplossen en dat je bij hen terecht kan. Anderzijds geeft een derde van de kinderen aan niet getroost te worden door de begeleiders. En voor één op zes kinderen lossen de begeleiders geen ruzies op.

De speldimensie in de begeiderrol is minder algemeen aanwezig. 'Slechts' twee derde van de kinderen zegt dat de begeleiders leuke activiteiten organiseren. Voorts wordt slechts door de helft van de kinderen aangegeven dat begeleiders met hen spelen als ze het vragen en zegt amper 35% van de kinderen dat begeleiders soms iets met hen alleen doen. Zowat al deze spelfuncties blijken minder aanwezig te zijn voor de oudste kinderen.

Figuur 4.3: Rol van de begeleiders per leeftijd van de kinderen⁷

11- en 12-jarigen zeggen minder vaak dat de begeleiders leuke activiteiten organiseren (49% tegenover 71% bij 9- en 10-jarigen en 79% bij 7- en 8-jarigen), dat ze ruzies oplossen (65% tegenover 88% en 84%), dat ze hen troosten wanneer ze verdrietig zijn (65% tegenover 88% en 84%), dat ze soms iets met hen alleen doen (18% tegenover 37% en 43%) en dat ze bij hun begeleiders terecht kunnen (79% tegenover 89% en 85%). Verdiepende analyses geven aan dat deze negatievere beoordeling van oudere kinderen zich ook binnen de verschillende opvangvormen manifesteert en dus niet verklaard kan worden door een negatievere beoordeling in de opvangvorm waarin de meeste 11- en 12-jarigen zitten (i.e. schoolopvang). Mogelijks verschuiven ook de behoeften van de kinderen naarmate ze ouder zijn en beïnvloeden deze hun interacties met de begeleiding. Later in dit rapport zullen we nog nagaan in welke mate leeftijd samenhangt met wat kinderen belangrijk vinden.

Meisjes zeggen net iets vaker dan jongens (90% tegenover 82%) dat ze bij de begeleiders terecht kunnen ($p < .05$), maar verder zijn er geen verschillen tussen jongens en meisjes in hun ervaringen met de begeleiding.

⁷ Aangezien er slechts vijf 7-jarigen zijn en twaalf 12-jarigen, werken we met leeftijdscategorieën van twee jaar.

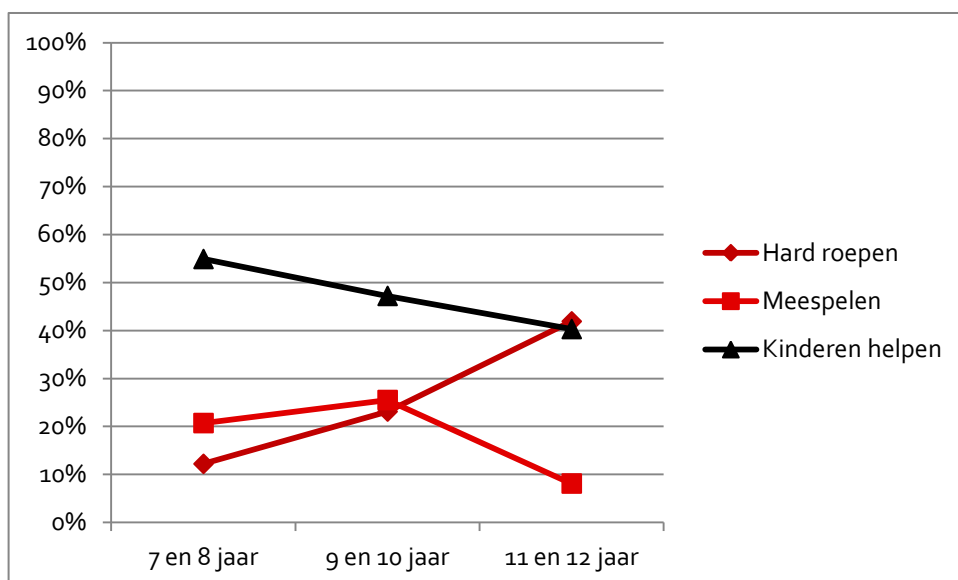

Tabel 4.12: Wat doen begeleiders het meest

Dit doen begeleiders het meest (3 antwoorden per kind):	% (n=357) ^A
Rondwandelen en kijken wat we doen	51.0
Kinderen helpen	47.6
Voor spel en materiaal zorgen	39.2
Activiteiten organiseren	35.3
Hard roepen	24.1
Zeggen wat je moet doen	23.6
Meespelen	21.3
Babbelen met elkaar	16.8
Met mij spelen	12.6
Met kinderen praten	12.3
Papieren invullen	11.8

A: In de vragenlijst legden we de kinderen een woordenwolk voor met de items uit deze tabel. We vroegen de kinderen om 3 zaken aan te duiden die hun begeleiders het meest doen. Wanneer kinderen meer of minder dan drie zaken aanduiden, hebben we hun antwoord op deze vraag beschouwd als een 'missing value'. Dat verklaart waarom n=357 (81,5% van het totaal aantal kinderen).

Ook omtrent wat de begeleiders volgens de kinderen het meest doen, zien we dat de zorgdimensie primeert. Iets meer dan de helft van de kinderen zegt dat hun begeleiders het meest 'rondwandelen en kijken wat we doen' en bijna de helft stelt dat zij het meest 'kinderen helpen'. De speldimensie wordt duidelijk minder genoemd. Waar 'voor spel en materiaal zorgen' en 'activiteiten organiseren' nog door ongeveer een derde van de kinderen genoemd worden, is er slechts één kind op vijf dat 'meespelen' aanduidt en maar één kind op acht dat 'met mij spelen' aanduidt. Opvallend is ook dat bijna een vierde van de bevroegde kinderen stelt dat hun begeleiders het meest 'hard roepen'.

Figuur 4.4: Wat begeleiders het meest doen volgens leeftijd

Opnieuw zien we dat 11- en 12-jarigen zich onderscheiden van de andere leeftijdsgroepen. Zij ervaren meer dat begeleiders het meest hard roepen (42% van de 11- en 12-jarigen tegenover 23% van de 9- en 10-jarigen en 12% van de 7- en 8-jarigen). Slechts 8% van de 11- en 12-jarigen zegt dat begeleiders met hen meespelen tegenover 25% van de 9- en 10-jarigen en 21% van de 7- en 8-

jarigen. Bovendien blijkt er ook een relatie tussen leeftijd en het al dan niet aanduiden van 'kinderen helpen': hoe ouder de kinderen, hoe minder vaak ze dit onder de drie voornaamste rollen van de begeleider plaatsen (linear-by-linear association: 3.891, $p < .05$ bij eenzijdige toets). Opnieuw manifesteren deze leeftijdsverschillen zich in elk van de opvangvormen en zijn ze niet te verklaren door de aanwezigheid van meer 11- en 12-jarige kinderen in de schoolopvang.

4.2.3 Binnen- en buitenruimte

Tabel 4.13: Ervaring met de buitenruimte

Hier buiten is...	Waar	Niet waar	Totaal
... een grote speelplaats (stenen, speelkoer...)	76.8	23.2	100 (n=426)
... een plek waar ik me kan verstoppen	74.5	25.5	100 (n=423)
... veel speelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen...)	71.6	28.4	100 (n=426)
... een groot grasveld	68.8	31.2	100 (n=429)
... veel speeltuigen (zandbak, glijbaan, huisjes...)	49.4	50.6	100 (n=429)

Ongeveer 7 op 10 van de kinderen geeft aan buiten veel ruimte en veel spel materiaal te hebben. Oudere kinderen zeggen minder dat ze een groot grasveld hebben (62% van de 11- en 12-jarigen) en veel spel materiaal (62% van de 11- en 12-jarigen; linear-by-linear association: 4.391, $p < .05$ bij eenzijdige toets). Het oordeel over het aantal speeltuigen is minder positief: slechts de helft van de kinderen heeft naar eigen zeggen veel speeltuigen in de opvang.

Jongens en meisjes verschillen enkel in hun oordeel over het aanwezig zijn van een verstopplek: meer jongens dan meisjes (32 tegenover 20%) zeggen dat er buiten geen plek is waar ze zich kunnen verstoppen ($p < .01$).

Tabel 4.14: Ervaring met de binnenruimte

Hier binnen is...	Waar	Niet waar	Totaal
... veel speelgoed	84.2	15.8	100 (n=424)
... een plek waar ik tot rust kan komen	62.4	37.6	100 (n=420)
... een plek waar ik me kan uitleven	53.2	46.8	100 (n=425)
... een plek waar ik met mijn vrienden alleen kan zijn	49.0	51.0	100 (n=416)
... meerdere lokalen waar ik kan spelen	42.1	57.9	100 (n=425)

De binnenruimte wordt eerder geassocieerd met tot rust komen dan met het zich uitleven. Slechts de helft van de kinderen zegt dat de binnenruimte hen mogelijkheden biedt om met vrienden alleen te kunnen zijn en minder dan de helft kan beschikken over meerdere lokalen voor spel.

Jongens en meisjes en kinderen van verschillende leeftijden hebben doorgaans een zelfde oordeel over de binnenruimte. Een uitzondering is hun oordeel over een plek waar je tot rust kunt komen en over de hoeveelheid speelgoed. Hoe ouder de kinderen, hoe kleiner het aandeel dat aangeeft dat er een plek is waar ze tot rust kunnen komen (aandeel zakt van 69% bij de 7- en 8-jarigen over 62% naar 55% bij de 11- en 12-jarigen) en hoe kleiner het aantal dat zegt dat er binnen veel speelgoed is (zakt van 89% bij de 7- en 8-jarigen over 86% naar 72% bij de 11- en 12-jarigen) (p is resp. $< .05$ en $< .001$ bij eenzijdige toets voor linear-by-linear association). Een verdiepende analyse doet vermoeden dat de relatie tussen leeftijd en een rustplek te maken heeft met een wisselwerking

tussen de opvangplek zelf en de behoeften van de tieners. Deze negatieve relatie is immers zeer uitgesproken in de bevraagde IBO's, terwijl zij afwezig is (of zelfs positief) in de speelpleinen.

4.2.4 Activiteiten

Tabel 4.15: Ervaren (spel)vrijheid en activiteitenaanbod

Ervaringen met de activiteiten	Waar	Niet waar	Totaal
1. De meeste activiteiten spreken me hier aan	64.7	35.3	100 (n=422)
2. Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	57.7	42.3	100 (n=428)
3. Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	51.6	48.4	100 (n=415)
4. Ik kan hier kiezen wat ik doe	45.9	54.1	100 (n=423)
5. Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	38.1	61.9	100 (n=423)
6. We doen hier elke dag hetzelfde	24.6	75.4	100 (n=422)

Items 1 en 6 uit bovenstaande tabel verwijzen naar hoe de kinderen het activiteitenaanbod in de opvang ervaren. Items 2, 3, 4 en 5 verwijzen naar de (spel)vrijheid die de kinderen binnen dat aanbod ervaren. De ervaren (spel)vrijheid verschilt sterker tussen kinderen (vaak helft-helft) dan het oordeel over het activiteitenaanbod, wat overwegend positief beoordeeld wordt.

Meisjes zeggen vaker dat ze kunnen kiezen wat ze doen (52% duidde 'waar' aan) dan jongens (39%) ($p < .01$). Ze zeggen ook vaker dat de activiteiten hen aanspreken (70% tegenover 57%) ($p < .05$). Dit laatste geldt ook voor jongere kinderen in vergelijking met oudere kinderen (71% van de 7- en 8-jarigen en 66% van de 9- en 10-jarigen tegenover 53% van de 11- en 12-jarigen) ($p > .05$). Dit verschil in beoordeling naar leeftijd is het meest uitgesproken in speelpleinen en het minst (nagenoeg geen verschil) in de IBO's.

In de vragenlijst voor de kinderen peilde een vraag naar waarom kinderen zich vervelen. We geven ter volledigheid hieronder de frequenties daarvan mee.

Tabel 4.16: Redenen waarom kinderen zich vervelen

Ik verveel me omdat...	% Waar	% Niet waar	% Totaal
... mijn vrienden er niet zijn	72.9 (n=250)	27.1 (n=93)	100 (n=343)
... er niet genoeg te doen is	26.5 (n=91)	73.5 (n=252)	100 (n=343)
... de activiteiten mij niet interesseren	15.5 (n=53)	84.5 (n=289)	100 (n=342)
...de begeleiders geen leuke spelletjes doen	14.0 (n=48)	86.0 (n=295)	100 (n=343)

Wanneer kinderen zich vervelen in de opvang heeft dat vooral te maken met het feit dat hun vrienden er niet zijn. Het activiteitenaanbod en het al dan niet aanbieden van leuke of interessante activiteiten/spelletjes heeft daar minder mee te maken. Uit de berekende frequenties (niet weergegeven in de tabel) weten we dat 22% van alle kinderen uit onze steekproef zeggen zich nooit te vervelen, 74.2% zegt zich soms te vervelen en 3.8% verveelt zich naar eigen zeggen altijd.

4.2.5 Inspraak

Tabel 4.17: Ervaren inspraak

Ervaringen met inspraak	Waar	Niet waar	Totaal
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	52.6	47.4	100 (n=397)
Ik kan meebeslissen over veranderingen in de opvang	29.8	70.2	100 (n=409)

De helft van de bevroagde kinderen zegt dat er naar hun ideeën geluisterd wordt, de andere helft beweert het tegendeel. Bijna drie op vier kinderen zeggen niet mee te kunnen beslissen over veranderingen in de opvang. Meisjes zeggen nog minder dan jongens dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen (25% tegenover 35%, $p < .05$).

4.2.6 Besluit

Sommige opvangervaringen gelden voor alle kinderen, ongeacht de opvangvorm. Overheen de verschillende opvangplekken heeft de meerderheid van de kinderen positieve ervaringen met het activiteitenaanbod: driekwart van de kinderen vindt dat er niet elke dag hetzelfde wordt gedaan en twee derde van de kinderen geeft aan dat de activiteiten hen aanspreken. Meisjes benoemen dit laatste vaker dan jongens. De meerderheid van de kinderen speelt in de opvang in eerste instantie hoofdzakelijk samen met kinderen van de eigen leeftijd en met kinderen van hetzelfde geslacht, maar meisjes benoemen dit opnieuw vaker dan jongens.

In tweede instantie hebben de meest voorkomende opvangervaringen te maken met de rol van de begeleiders. De basisaspecten van de zorgdimensie in de begeiderrol primeren: bijna alle kinderen geven aan dat begeleiders op hen letten, ervoor zorgen dat ze niets verkeerd doen en dat er niet gepest wordt. Daarnaast ervaart een duidelijke meerderheid van de kinderen dat begeleiders meer aandacht geven aan de jongere kinderen in de opvang. Oudere kinderen ervaren dit nog veel sterker: 86% van de 11- en 12-jarigen zegt dat ze sommige dingen niet kunnen doen als er kleuters zijn. Bovendien zeggen vooral de oudere kinderen vaker dan jongere kinderen dat hun begeleiders hard roepen.

In derde instantie ervaren bijna alle kinderen buiten veel speelruimte en veel spel materiaal en associëren ze de binnenruimte vooral met rust. Toch worden speeltuigen in de buitenruimte regelmatig gemist en ontbreekt het binnen voor de oudere kinderen vooral aan rustplekken en aan speelgoed.

De kinderen missen ook een aantal zaken. Belangrijk is bijvoorbeeld dat ze sommige aspecten van de zorgdimensie in de begeiderrol minder ervaren. Een kind op drie zegt niet getroost te worden door de begeleiders en oudere kinderen kunnen minder terecht bij een begeleider wanneer ze daar nood aan hebben. Meisjes kunnen dit laatste wel vaker dan jongens.

De speldimensie in de begeiderrol wordt het vaakst gemist door de kinderen. Heel weinig kinderen geven aan dat begeleiders met hen meespelen en dat begeleiders soms iets met hen alleen doen. Bovendien ervaren oudere kinderen die speldimensie opvallend minder vaak dan jongere kinderen. Zij ervaren heel wat minder dat begeleiders leuke activiteiten organiseren en dat ze meespelen met hen.

Vooral de oudere kinderen uit onze steekproef hebben minder positieve opvangervaringen met de begeleiders. Hoe ouder de kinderen, hoe minder ze ervaren dat begeleiders leuke activiteiten organiseren, ruzies oplossen, hen troosten, soms eens iets met hen alleen doen en bij hen terecht kunnen wanneer ze daar nood aan hebben. Het lijkt alsof begeleiders minder betrokken zijn op hen of minder goed (kunnen) inspelen op hun behoeften. We vinden dit terug bij alle opvangvormen. Het wijst met andere woorden meer in de richting van een structureel gegeven van de georganiseerde schoolkinderopvang, dan van een bepaalde opvangvorm.

Verder kan een derde van de bevroagde kinderen in de opvang niet met broer of zus spelen als ze dat willen en worden speeltuigen in de buitenruimte het meest gemist.

Omtrent de ervaren spelvrijheid zien we dat de helft van de kinderen zegt dat ze kunnen kiezen wat ze doen, dat ze kunnen stoppen met een activiteit die nog bezig is, dat ze kunnen kiezen om binnen of buiten te spelen en dat ze binnen met vrienden alleen kunnen zijn. De andere helft van de bevroagde kinderen beweert het tegendeel. Meisjes ervaren echter vaker dan jongens dat ze kunnen kiezen wat ze doen.

Kinderen worden, volgens hun ervaringen, nog weinig betrokken bij beslissingen over de opvang. Slechts de helft van de kinderen zegt dat er naar hun ideeën wordt geluisterd en slechts een kleine minderheid ervaart mee te kunnen beslissen over veranderingen in de opvang. Dit patroon varieert niet sterk overheen leeftijdsgroepen, maar meisjes geven in iets mindere mate dan jongens aan dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen in de opvang.

Wanneer kinderen zich vervelen in de opvang heeft dat vooral te maken met het feit dat hun vrienden er niet zijn.

4.3 Hoe structureren opvangkenmerken de ervaringen van de kinderen?

We zagen in de vorige paragrafen dat dezelfde opvangvoorzieningen door verschillende kinderen anders kunnen ervaren worden. In dit onderdeel gaan we na in welke mate de inrichting en organisatie van de bevroegde opvangvoorzieningen (mee) bepalend zijn voor hoe kinderen die opvang ervaren. We bekijken eerst of de manier waarop de kinderen het aanbod beleven overeenkomt met wat de verantwoordelijken vertellen (op basis van de survey die zij hebben ingevuld). Daarna kijken we of de ervaringen van kinderen ook verband houden met respectievelijk: het aantal kinderen per begeleider in een initiatief, de pedagogische kwalificatiegraad, het aandeel mannen onder de begeleiders, het al dan niet werken in leeftijdsgroepen en het aantal inspraakvormen (meer of minder dan 3). Tot slot onderzoeken we of de ervaringen in onze studie variëren naargelang de opvangvorm waarin de kinderen bevroegd werden (schoolopvang, IBO of speelplein) en de locatie van de opvangvoorziening (verstedelijkingsgraad). Wat de opvangvormen betreft, herhalen we hier de eerder gegeven waarschuwing. Hoewel de steekproef representatief is voor de kinderen die opgevangen worden, is ze dat niet voor opvangplaatsen. Verschillen tussen opvangvormen in deze steekproef mogen dus niet veralgemeend worden naar de Vlaamse situatie.

4.3.1 De ervaringen van de kinderen tegenover de uitspraken van verantwoordelijken

Waar mogelijk – en relevant – hebben we correlaties berekend tussen de uitspraken van de kinderen en de uitspraak van de verantwoordelijken over respectievelijk de ervaringen met ‘andere kinderen’, ‘begeleiding’, ‘binnen- en buitenruimte’, ‘activiteiten’ en ‘inspraak’. Hieronder presenteren we eerst alle relevante correlaties in verschillende tabellen, waarbij de rijen de uitspraken van de kinderen zijn en de kolommen die van de verantwoordelijken.

Andere kinderen

Tabel 4.18: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over samenspelen met andere kinderen

	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C
Als ik met mijn broer of zus wil spelen, dan kan dat hier	.112*	/	.149**
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn eigen leeftijd	/	-.044	-.113*

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

A: (1) Wanneer kunnen kinderen... samen spelen met hun broer en/of zus?

B: (2) Wanneer kunnen kinderen... samen spelen met kinderen van dezelfde leeftijd?

C: (3) Wanneer kunnen kinderen... samen spelen met kinderen van een andere leeftijd?

Begeleiders

Tabel 4.19: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de begeleiding

	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	.240***	.119*	/
De begeleiders hier doen soms iets met mij samen	/	/	.145**
Wat doen begeleiders het meest: (o.a.) activiteiten organiseren	.380***	/	/

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

A: (1) Hoe vaak worden er activiteiten gedaan, voorbereid door de begeleiders?

B: (2) Variatie in aanbod: aantal verschillende activiteiten die wekelijks aan bod komen (keuze uit: knutselen en teken, kinderen spelen vrij buiten, kinderen spelen vrij binnen, voorbereide activiteiten, activiteit van externe organisatie en een uitstap, vraag 12)

C: (3) Wanneer kunnen kinderen... iets individueel doen samen met een begeleider?

Binnen- en buitenruimte

Tabel 4.20: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de buitenruimte

Hier buiten is...	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C	(4) ^D	(5) ^E	(6) ^F
Veel speeltuigen (zandbak, glijbaan, huisjes...)	.201**	.331***	/	/	/	/
Een groot grasveld	/	/	.485***	/	/	/
Een grote speelplaats (stenen, speelkoer...)	/	/	/	.025	/	/
Veel spelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen...)	/	/	/	/	.118*	/
Een plek waar ik me kan verstoppen	/	/	/	/	/	.085

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Hoe zou u de buitenruimte omschrijven (geen, heel weinig, weinig, veel, heel veel)?

A: (1) Aantal speeltuigen (toestellen, glijbanen, klimrekken,...)

B: (2) Zandbak

C: (3) Grasveld

D: (4) Speelkoer/speelplaats

E: (5) Spelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen, touwen, ...)

F: (6) Plekken waar kinderen zich kunnen verstoppen

Tabel 4.21: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over de binnenruimte

Hier binnen is...	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C	(4) ^D
Een plek waar ik met mijn vrienden alleen kan zijn	/	/	.042	/
Veel speelgoed	/	/	/	-.033
Meerdere lokalen waar ik kan spelen	.318***	.285***	.232***	/

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Hoe zou u de binnenruimte omschrijven (geen, heel weinig, weinig, veel, heel veel)?

A: (1) Aantal speelhoeken in 1 ruimte

B: (2) Aantal ruimtes waar kinderen binnen kunnen spelen

C: (3) Aantal aparte ruimtes voor de oudste kinderen

D: (4) Hoeveelheid spelmaterial (ballen, gezelschapsspelletjes, ...)

Activiteiten

Tabel 4.22: Correlaties tussen wat verantwoordelijken en kinderen zeggen over algemene vrijheid van de kinderen

	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C	(4) ^D	(5) ^E	(6) ^F	(7) ^G
Ik kan hier kiezen wat ik doe	.156**	/	.150**	/	.390***	.304***	.315***
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep buiten mag	-.120*	-.184**	/	/	-.064	-.012	-.097*
Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	.104*	.234***	/	/	.308***	.226***	.305***
Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	.247***	/	/	/	/	/	.319***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Wanneer kunnen kinderen...? (zelden of nooit, soms, enkel als ze het vragen, meestal, altijd)

A: (1) ... stoppen met een activiteit die nog bezig is

B: (2) ... buitenspelen

C: (3) ... vrij gebruik maken van het aanwezige materiaal

D: (4) ... iets individueel doen samen met een begeleider

E: (5) ... helemaal alleen zijn

F: (6) ... rusten

G: (7) Algemene sfeer van vrijheid (d.i. de somscore van alle items uit vraag 13, inclusief vrijheden inzake het spelen met andere kinderen en brussen, cf. methodologie)

Tabel 4.23: Correlaties tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over het activiteitsaanbod

	(1) ^A	(2) ^B
We doen hier elke dag hetzelfde	-.240***	-.131*

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

A: (1) Hoe vaak worden er activiteiten gedaan, voorbereid door de begeleiders

B: (2) Variatie in aanbod: aantal verschillende activiteiten die minstens wekelijks aan bod komen (keuze uit: knutselen en teken, kinderen spelen vrij buiten, kinderen spelen vrij binnen, voorbereide activiteiten, activiteit van externe organisatie en een uitstap, vraag 12)⁸

Inspraak

Tabel 4.24: Correlatie tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen over inspraak⁹

	(1) ^A	(2) ^B	(3) ^C	(4) ^D	(5) ^E	(6) ^F	(7) ^G
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	.030	-.021	.007	.012	.071	-.043	.022
Ik kan meebeslissen over veranderingen in de opvang	.120*	.092	.092	.007	.175***	-.060	-.007

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

Op welke manier geven jullie inspraak aan de kinderen? (meerdere antwoorden mogelijk)

A: (1) De activiteiten worden op regelmatige basis geëvalueerd met de kinderen

B: (2) We vragen wat de kinderen willen doen

C: (3) De kinderen kunnen meedenken over de inrichting van de ruimte

D: (4) We stemmen ons activiteitsaanbod af op wat de kinderen graag doen

E: (5) We hebben een ideeënbus

F: (6) Er is een formeel inspraakorgaan/-moment voor de kinderen

G: (7) Andere manier: ...

Op enkele kleine verschillen na, stellen we vast dat de ervaring van het opvangaanbod door de kinderen haast altijd spoort met wat volgens de verantwoordelijken in de opvang gebeurt. Wanneer kinderen bijvoorbeeld zeggen dat ze niet zo vaak met kinderen van dezelfde leeftijd spelen, dan klopt dat met wat begeleiders zeggen over het hanteren van gemengde leeftijdsgroepen. En wanneer de verantwoordelijken zeggen dat de begeleiders vaak activiteiten organiseren, dan zien we dat ook de kinderen zeggen dat ze zelden elke dag hetzelfde spelen. De sterkste verbanden vinden we terug bij de uitspraken omtrent de speeltuigen buiten (inclusief zandbak) en het grasveld.

Toch zijn er ook een aantal opmerkelijke 'discrepancies' tussen wat kinderen en verantwoordelijken aangeven. Zo blijkt er geen significant verband met de uitspraak van verantwoordelijken omtrent de plekken waar kinderen zich kunnen verstoppen. Wat een verantwoordelijke als een verstopplek ziet, is misschien niet wat een kind als een verstopplek ziet. Ook wanneer verantwoordelijken zeggen dat er in hun opvang veel spel materiaal is, ervaren de kinderen dit niet noodzakelijk zo. Mogelijks hanteren verantwoordelijken andere standaarden of speelt ook de kwaliteit van het aanwezige spel materiaal mee: tellen kinderen het speelgoed mee dat hen minder aantrekt?

Verder lijkt het niet zozeer wat verantwoordelijken zeggen over specifieke vrijheden dat het sterkst samenhangt met hoe kinderen die vrijheden ervaren. Eerder een algemene sfeer van vrijheid maakt dat kinderen het gevoel hebben dat ze keuzes hebben op verschillende terreinen. Slechts twee inspraakvormen geven kinderen het gevoel dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen in de

⁸ Aangezien de IBO's zowel in de vakantie als tijdens de school een aanbod hebben, werd bij deze groep voor elk item het gemiddelde genomen tussen de score die dit item had tijdens de vakantie enerzijds en de school anderzijds

⁹ Omwille van de structuur van de data worden Phi-coëfficiënten berekend in plaats van Pearson correlaties. De interpretatie is echter dezelfde.

opvang. Kinderen in opvangvoorzieningen waar de activiteiten regelmatig samen met de kinderen geëvalueerd worden en/of waar een ideeënbus is, geven vaker aan dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen in de opvang.

Al bij al bevestigen deze verbanden dat de ervaringen van de kinderen sterk overeenkomen met de feitelijke informatie die de verantwoordelijken gaven. Toch zijn er enkele punten waar die van elkaar verschillen en waar verantwoordelijken dus niet zo maar kunnen voortgaan op hun indruk: verstopplekken en inspraakmogelijkheden vallen hier het meeste op.

4.3.2 Opvangkenmerken en de ervaringen van kinderen

In dit onderdeel beantwoorden we de vraag of bepaalde opvangkenmerken – die als mogelijke indicator van kwaliteit kunnen worden gezien – ervoor zorgen dat kinderen ook andere (meer kwaliteitsvolle?) ervaringen hebben. Het gaat hier met name over 'pedagogische kwalificatiegraad' (totaal aantal behaalde 'pedagogische' kwalificaties en attesten gedeeld door het totaal aantal begeleiders), het aantal kinderen per begeleider (per opvangmoment), het aantal inspraakinitiatieven en het al dan niet verdeeld zijn in leeftijdsgroepen. We bekijken ook of genderverschillen bij de begeleiders invloed hebben op de ervaringen van kinderen.

Uit de profielschets van de bevroagde opvangvoorzieningen (cf. 2.3.6) leren we dat er enkele belangrijke verschillen zijn tussen de speelpleinen, de IBO's en de schoolopvangvoorzieningen uit ons onderzoek (en daarbuiten). Zo weten we dat de speelpleinen uit onze steekproef gemiddeld het hoogste aantal begeleiders hebben, alsook het hoogste aantal mannelijke begeleiders. Ook de pedagogische kwalificatiegraad is het hoogst in de speelpleinen. Verder werken de speelpleinen uit ons onderzoek het vaakst met verschillende leeftijdsgroepen en bieden zij vaker begeleide activiteiten aan. In de IBO's ervaren de kinderen meer vrijheid en inspraak op verschillende vlakken. Deze verschillen kunnen meer in detail bekeken worden in paragraaf 2.3.6. Omwille van deze verschillen bekijken we echter eerst of de kinderen uit ons onderzoek andere ervaringen rapporteren naargelang de opvangvorm waarin ze bevroagd werden (speelplein, IBO of schoolopvang). We rapporteren hierbij geen (statistische) significanties omdat deze gegeven het aantal bevroagde voorzieningen binnen elke opvangvorm (slechts zes IBO's en zes schoolopvangvoorzieningen) weinigzeggend zijn. We doen dit enkel om na te gaan of verschillende ervaringen van kinderen gerelateerd zijn aan individuele kenmerken van opvangplekken, dan wel aan opvangvormen. Waar nodig analyseren we dus niet enkel de samenhang voor de gehele steekproef, maar voeren we ook extra analyses uit, door de gevonden verbanden ook binnen elke opvangvorm afzonderlijk te bekijken.

1. Andere kinderen

Tabel 4.25: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en opvangvorm

Ervaringen met andere kinderen	Speelplein	IBO	Schoolopvang
% kinderen dat 'Waar' antwoordde			
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn eigen leeftijd	71.3	85.2	86.7
Sommige dingen kunnen we hier niet doen als er kleuters zijn	73.6	76.0	76.3
Als ik met mijn broer of zus wil spelen, dan kan dat hier	67.7	66.4	58.8
De begeleiders geven hier meer aandacht aan de jongste kinderen	52.9	62.7	65.1
Jongens spelen hier meestal met jongens, meisjes met meisjes	60.0	56.5	60.9

Voor wat de **opvangvorm** betreft is het ten eerste relevant om te zien dat er in onze studie geen relatie is tussen opvangvorm en de uitspraken van kinderen over het samenspelen van jongens en meisjes en het begrensd worden door de aanwezigheid van kleuters. De verschillen in ervaringen zijn dus afhankelijk van andere factoren. Op de speelpleinen zeggen kinderen iets minder dat ze vooral met kinderen van de eigen leeftijd spelen en dat er meer aandacht gegeven wordt aan de jongste kinderen. De kinderen in de schoolopvang geven dan weer minder aan dat ze met broer of zus kunnen spelen als ze dit willen.

Tabel 4.26: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders (Pearson's R)^A

Ervaringen met andere kinderen	Pedagogische kwalificatiegraad	Aantal kinderen per begeleider	Aandeel mannelijke begeleiders
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn leeftijd	-.127 ^{*B}		
Sommige dingen kunnen we hier niet doen als er kleuters zijn	-.157 ^{**}	-.112 [*]	
Als ik hier met mijn broer of zus wil spelen kan dat hier			
De begeleiders geven hier meer aandacht aan de jongste kinderen			
Jongens spelen hier meestal met jongens, meisjes met meisjes	-.182 ^{**}		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

A: Voor de leesbaarheid van de tabel worden enkel de significante correlaties weergegeven.

B: -.127* is een 'negatieve correlatie'. Hier dient dit gelezen te worden als: "hoe lager de pedagogische kwalificatiegraad, hoe meer kinderen meestal met kinderen van de eigen leeftijd spelen".

De verbanden tussen de uitspraken van de kinderen over andere kinderen (inclusief over het delen van de opvang met kleuters en jongere kinderen) en de **pedagogische kwalificatiegraad**, het **aantal kinderen per begeleider** zijn eerder zwak. Voor wat het aantal mannelijke begeleiders betreft, zijn er geen verbanden. Voor de kwalificatiegraad zijn er (zwakke) verbanden: in opvangvoorzieningen met een lage kwalificatiegraad spelen kinderen meer samen met kinderen van de eigen leeftijd ($r = -.127^*$) en van hetzelfde geslacht ($r = -.182^{**}$). In deze voorzieningen voelen kinderen zich

bovendien vaker begrensd door de aanwezigheid van kleuters (-.157**). Verdiepende analyses tonen dat deze relaties zich vooral in de speelpleinen manifesteren waar de kwalificatiegraad sterker varieert dan bij de andere opvangvormen (cf. profielschets). Ze tonen ook dat de relatie tussen kwalificatiegraad en het spelen met andere leeftijdsgroepen (minstens gedeeltelijk) te wijten is aan het feit dat er vooral op de speelpleinen (die een hogere kwalificatiegraad hebben) leeftijdsgrenzen overschreden worden.

Tabel 4.27: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en indeling in leeftijdsgroepen

Ervaringen met andere kinderen	In leeftijdsgroep		Sign. (exact test)
	Nee	Ja	
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn leeftijd	64.6	87.9	***
Sommige dingen kunnen we hier niet doen als er kleuters zijn	67.3	78.4	*
Als ik hier met mijn broer of zus wil spelen kan dat hier	72.0	60.7	
De begeleiders geven hier meer aandacht aan de jongste kinderen	71.9	57.7	*
Jongens spelen hier meestal met jongens, meisjes met meisjes	51.5	61.8	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

De indeling in **leeftijdsgroepen** hangt niet significant samen met de ervaring van kinderen over het kunnen samen spelen met broer en zus. Er is wel (naar verwachting) een sterke samenhang met de uitspraak dat kinderen meestal met kinderen van hun eigen leeftijd spelen: 88% van de kinderen in de leeftijdsgroepen bevestigt dit tegenover 65% van de andere kinderen ($p < .001$). Kinderen in leeftijdsgroepen zeggen minder vaak dat er meer aandacht gaat naar de jongste kinderen (58% tegenover 72%; $p < .05$), maar zeggen toch vaker dat ze sommige dingen niet kunnen doen als er kleuters zijn (78% tegenover 67%; $p < .05$). Dat men de begeleiding niet moet delen met kleuters, wil uiteraard niet zeggen dat men de opvang niet moet delen met (de groep) kleuters.

2. Begeleiding

Tabel 4.28: Relatie tussen ervaringen met de begeleiders en opvangvorm

Ervaringen met de begeleiders	Speelplein	IBO	Schoolopvang
% 'Waar'			
De begeleiders zorgen ervoor dat hier niet gepest wordt	91.2 ¹	85.6 ²	84.2 ³
De begeleiders lossen ruzies op	90.8 ²	81.4	80.0
Als ik hier een begeleider nodig heb, is er altijd iemand waar ik naartoe kan	90.2 ³	85.3 ³	84.6 ²
De begeleiders hier letten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen	89.3	89.8 ¹	91.9 ¹
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	84.5	68.5	60.1
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders me	79.8	70.5	62.5
Als ik het vraag, spelen begeleiders mee wanneer ik hier met mijn vrienden speel	68.5	68.3	27.6
De begeleiders hier doen soms iets met mij alleen	45.5	48.8	18.4

Wat doen begeleiders het meest?			
Activiteiten organiseren	56.7 ¹	37.1 ³	18.9
Voor spel en materiaal zorgen	43.3 ²	36.2	38.5 ³
Kinderen helpen	42.3 ³	43.8 ²	54.1 ²
Meespelen	37.5	24.8	7.4
Met mij spelen	20.2	16.2	4.7
Rondwandelen en kijken wat we doen	33.7	53.3 ¹	61.5 ¹
Hard roepen	12.5	22.9	33.1
Zeggen wat je moet doen	23.1	17.1	28.6
Papieren invullen	7.7	11.4	14.9
Met kinderen praten	12.5	9.5	14.2
Babbelen met elkaar	12.5	21.9	16.2

(1, 2 of 3): Stelling die het meest bevestigd wordt door de kinderen uit deze opvangvorm

Bovenstaande tabel laat zien dat vooral de in de speelpleinen bevroegde kinderen spreken over begeleiders die leuke activiteiten organiseren, ruzies oplossen en ook troost bieden wanneer kinderen verdrietig zijn. Zowel in de speelpleinen als in de IBO's geven de kinderen meer aan dan de kinderen uit de schoolopvang dat begeleiders meespelen wanneer zij dit vragen en dat begeleiders soms iets samen met hen doen. Dit staat los van de leeftijd van de kinderen (zo blijkt uit een opsplitsing van de analyse naar leeftijdscategorie) en heeft dus niet te maken met het feit dat er een oververtegenwoordiging is van de oudste leeftijdsgroep in de schoolopvang.

Ook de rol van hun begeleiders wordt anders gepercipieerd afhankelijk van de opvangvorm waarin de kinderen bevroegd zijn. De kinderen op het speelplein zeggen vooral dat de begeleiders 'activiteiten organiseren', 'voor spel en materiaal zorgen' en 'kinderen helpen'. De kinderen uit de IBO's geven aan dat begeleiders 'rondwandelen en kijken wat we doen', 'kinderen helpen' en 'activiteiten organiseren'.

In de IBO's duidt het kleinste aantal kinderen als een van de drie opties aan dat begeleiders 'zeggen wat je moet doen' en duidt het grootste aantal kinderen aan dat de begeleiders 'babbelen met elkaar'.

In de schoolopvangvoorzieningen gaan begeleiders volgens de kinderen dan weer vooral 'rondwandelen en kijken wat we doen', 'kinderen helpen' en 'voor spel en materiaal zorgen'. De kinderen uit de schoolopvangvoorzieningen zeggen vaker dat er niet met hen gespeeld wordt en dat er vooral hard geroepen wordt (terwijl dit het minst het geval is in de speelpleinen). Dit laatste is niet terug te brengen tot de oververtegenwoordiging van de oudere leeftijdsgroep in de schoolopvang in onze steekproef, gezien deze antwoorden gelijk zijn voor alle leeftijdsgroepen.

We stellen hier en in de vorige paragraaf dus twee belangrijke zaken vast die met elkaar verbonden zijn. De oudere kinderen uit onze steekproef hebben structureel (over alle opvangvormen heen) het minst positieve ervaringen met begeleiders. Voor de oudste kinderen uit de schoolopvangvoorzieningen uit onze steekproef is dit nog vaker het geval.

Tabel 4.29: Relatie tussen ervaringen met begeleiders en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders^A

Ervaringen met de begeleiders	Pedagogische kwalificatie- graad	Aantal kinderen per begeleider	Aandeel mannelijke begeleiders
Waar of niet waar? Begeleiders...			
... organiseren leuke activiteiten.	.139**	-.171**	.190***
... troosten me als ik verdrietig ben.	.146**	-.183**	.108*
... spelen met mij en mijn vrienden mee.	.192***	-.163**	.145**
... doen soms iets met mij alleen.	.201***	-.206***	.155**
Wat doen begeleiders het meest? (3 antwoorden per kind)			
Met mij spelen		-.162**	.107*
Hard roepen	-.137*	.238***	
Meespelen	.122*	-.187**	.175**
Rondwandelen en kijken wat we doen			-.164**
Papieren invullen		.177**	-.115*
Zeggen wat je moet doen	-.169**		
Activiteiten organiseren	.135*	-.283***	.217***

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

A: Voor de leesbaarheid van de tabel worden enkel de significante correlaties weergegeven

We observeren interessante verbanden tussen begeleidingskenmerken van de opvangvoorzieningen en de percepties van kinderen over hun begeleiding. Zo wordt in voorzieningen met meer **kinderen per begeleider** vaker aangegeven dat begeleiders er vooral hard roepen en dat ze minder activiteiten organiseren, minder meespelen en minder individueel iets met het kind doen. Dat wijst erop dat de verhouding van aantal kinderen per begeleider een verband houdt met (de perceptie van) pedagogische kwaliteit. We zien die relatie met het aantal kinderen per begeleider immers ook opduiken 'binnen' IBO's en 'binnen' schoolopvang. Ook binnen de schoolopvang (met doorgaans meer kinderen per begeleider) zien we dat troost gemakkelijker ervaren wordt wanneer er minder kinderen per begeleider zijn. De andere relaties lijken eerder te maken te hebben met de verschillen tussen de opvangvormen. Het speelplein is immers de opvangvorm met het minste kinderen per begeleider en het is ook de voorziening waar er – in vergelijking met schoolopvangvoorzieningen – meer activiteiten georganiseerd worden, meer meegespeeld wordt en vaker individueel iets met de kinderen gedaan wordt.

De verbanden met de **pedagogische kwalificatiegraad** zijn ook belangrijk: hoe hoger de pedagogische kwalificatiegraad, hoe meer begeleiders als speels en zorgzaam ervaren worden en hoe minder kinderen aangeven dat begeleiders vooral hard roepen en zeggen wat je moet doen. Deze verbanden manifesteren zich in meer of mindere mate¹⁰ binnen elke opvangvorm en wijzen dus op het belang van pedagogische vorming/kwalificaties.

¹⁰ Binnen de schoolopvang maakt een lagere kwalificatiegraad niet dat kinderen meer aangeven dat begeleiders vooral hard roepen en zeggen wat ze moeten doen. Er is er ook weinig variatie in kwalificatiegraad in vergelijking met de andere opvangvormen.

Tot slot merken we positieve verbanden op tussen het **aandeel mannelijke begeleiders** en de mate waarin kinderen hun begeleiders zien als begeleiders van activiteiten en spel. Er is echter geen reden om aan te nemen dat er een causaal verband is tussen het aantal mannen en de activiteiten. Het statistische verband is louter toe te schrijven aan het feit dat er in de speelpleinen meer mannen zijn. In de andere opvangvormen vinden we geen verband tussen het aantal mannen en de activiteiten.

Tabel 4.30: Relatie tussen ervaringen met de begeleiders en indeling in leeftijdsgroepen

Ervaringen met de begeleiders	Indeling in leeftijdsgroepen		Sign. (exact test)
	Nee	Ja	
% 'Waar'			
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	60.4	72.0	*
De begeleiders zorgen ervoor dat hier niet gepest wordt	77.7	89.3	**
Als ik hier een begeleider nodig heb, is er altijd iemand waar ik naartoe kan	78.8	88.8	*
De begeleiders lossen ruzies op	79.4	84.4	
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders me	61.7	72.1	
De begeleiders hier letten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen	83.5	92.7	*
Als ik het vraag, spelen begeleiders mee wanneer ik hier met mijn vrienden speel	50.5	50.8	
De begeleiders hier doen soms iets met mij alleen	32.0	36.4	
Wat doen begeleiders het meest?			
Met mij spelen	8.1	14.3	
Hard roepen	36.0	19.9	**
Meespelen	18.6	21.8	
Rondwandelen en kijken wat we doen	54.7	50.4	
Voor spel en materiaal zorgen	30.2	42.5	
Papieren invullen	24.4	7.5	***
Babbelen met elkaar	14.0	18.0	
Zeggen wat je moet doen	20.9	23.8	
Met kinderen praten	11.6	12.4	
Kinderen helpen	34.9	52.3	**
Activiteiten organiseren	29.1	36.8	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tussen het al dan niet in **leeftijdsgroepen** zitten en de ervaringen met begeleiders zijn er eveneens interessante verbanden. Zo zeggen kinderen die in leeftijdsgroepen worden opgevangen vaker dat de begeleiders leuke activiteiten doen (72% tegenover 60%, $p < .05$). Zij zeggen ook vaker dat begeleiders ervoor zorgen dat er niet gepest wordt (89% tegenover 78%, $p < .01$), dat men naar de begeleiders toe kan wanneer men ze nodig heeft (89% tegenover 79%, $p < .05$) en dat de begeleiders op hen letten en ervoor zorgen dat ze niets verkeerd doen (93% tegenover 84%, $p < .05$).

Kinderen die in leeftijdsgroepen worden opgevangen duiden minder aan dat de begeleiders vooral 'hard roepen' (20% tegenover 36%, $p < .01$) en dat begeleiders vooral 'papierenvullen' (8% tegenover 24%, $p < .001$). Deze kinderen zeggen iets vaker dat hun begeleiders het meest 'kinderen helpen' (52 tegenover 35%, $p < .01$). Over het algemeen lijkt dus dat begeleiders door de opsplitsing in leeftijdsgroepen dichter bij de kinderen staan, wat in overeenstemming is met de geobserveerde relaties tussen het aantal kinderen per begeleider en hoe kinderen hun begeleiders percipiëren. Deze relaties manifesteren zich ook binnen de opvangvormen.¹¹

Tabel 4.31: Relatie tussen ervaringen met andere kinderen en inspraakmogelijkheden

Ervaringen met de begeleiders	Inspraakmogelijkheden		Sign. (exact test)
	Minder dan 3	3 of meer	
% 'Waar'			
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	66.8	71.9	
De begeleiders zorgen ervoor dat hier niet gepest wordt	84.9	88.2	
Als ik hier een begeleider nodig heb, is er altijd iemand waar ik naartoe kan	84.8	87.9	
De begeleiders lossen ruzies op	80.0	86.9	
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders me	65.1	74.6	*
De begeleiders hier letten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen	90.7	90.4	
Als ik het vraag, spelen begeleiders mee wanneer ik hier met mijn vrienden speel	37.6	66.0	***
De begeleiders hier doen soms iets met mij alleen	27.9	42.9	**
Wat doen begeleiders het meest?			
Met mij spelen	9.3	16.1	
Hard roepen	29.0	19.0	*
Meespelen	16.4	26.4	*
Rondwandelen en kijken wat we doen	54.6	47.1	
Voor spel en materiaal zorgen	34.4	44.3	
Papieren invullen	13.7	9.8	
Babbelen met elkaar	14.8	19.0	
Zeggen wat je moet doen	29.0	17.9	*
Met kinderen praten	13.1	11.5	
Kinderen helpen	50.3	44.8	
Activiteiten organiseren	29.0	42.0	*

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Daar waar volgens de verantwoordelijken **veel inspraak** is, vinden kinderen meer troost bij de begeleiders (75% tegenover 65%, $p < .05$), vinden zij dat begeleiders meer meespelen en iets samen doen, wordt er minder hard geroepen en gezegd wat je moet doen. Kortom, waar verantwoordelijken veel belang hechten aan inspraak lijkt het er op dat kinderen ook meer nabijheid ervaren.

¹¹ Uitgezonderd bij de speelpleinen, maar met slechts een twintigtal respondenten die niet in leeftijdsgroepen verdeeld zijn, kan dit geheel aan toeval te wijten zijn.

3. Binnen- en buitenruimte

Tabel 4.32: Relatie tussen ervaringen met binnen- buitenruimte en opvangvorm

Ervaringen met binnen- en buitenruimte	Speelplein	IBO	Schoolopvang
% 'Waar'			
Een grote speelplaats (stenen, speelkoer...)	89.2	57.9	84.0
Een groot grasveld	88.5	69.7	55.2
Veel speelgoed	86.9	86.0	81.0
Veel spelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen...)	78.6	77.7	62.3
Een plek waar ik me kan verstoppen	77.5	67.9	77.7
Een plek waar ik me kan uitleven	72.1	53.6	40.8
Een plek waar ik tot rust kan komen	63.6	57.7	65.3
Een plek waar ik met mijn vrienden alleen kan zijn	59.8	43.4	46.8
Meerdere lokalen waar ik kan spelen	51.8	58.2	23.0
Veel speeltuigen (zandbak, glijbaan, huisjes...)	50.4	51.1	47.4

De kinderen op het speelplein gaven het vaakst aan dat er in hun opvangvoorziening een groot grasveld is en dat er binnen een plek is waar ze zich kunnen uitleven. Bij de kinderen in de schoolopvang werd dit het minst aangegeven. Voorts geven de bevraagde speelpleinkinderen in hogere mate aan dat er binnen een plek is waar ze met hun vrienden alleen kunnen zijn en geven de IBO-kinderen het meest aan dat er binnen meerdere lokalen zijn waarin er kan worden gespeeld. Dit percentage ligt echter nog vrij dicht bij het percentage in de speelpleinen.

Tabel 4.33: Relatie tussen ervaringen met binnen- en buitenruimte en verstedelijkingsgraad

Ervaringen met binnen- en buitenruimte	Buitengebied	Regionaal/ Kleinstedelijk gebied	Groot stedelijk gebied
% 'Waar'			
Een grote speelplaats (stenen, speelkoer...)	72.2	85.1	78.9
Een groot grasveld	76.8	65.3	54.7
Veel speelgoed	87.1	83.0	79.0
Veel spelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen...)	78.5	66.3	62.0
Een plek waar ik me kan verstoppen	76.8	66.3	76.9
Een plek waar ik me kan uitleven	55.0	59.6	44.0
Een plek waar ik tot rust kan komen	63.1	60.6	62.4
Een plek waar ik met mijn vrienden alleen kan zijn	47.0	51.1	51.4
Meerdere lokalen waar ik kan spelen	53.4	26.3	33.0
Veel speeltuigen (zandbak, glijbaan, huisjes...)	61.1	39.4	33.9

Hoewel er relaties zijn tussen de locatie van de opvang en de ervaringen van kinderen met de binnen- en buitenruimte (o.a. het aantal speeltuigen, spelmateriaal, groot grasveld en meerdere spellokalen), wijzen verdiepende analyses uit dat we deze patronen niet terugvinden binnen de verschillende opvangvormen. Het lijkt er met andere woorden op dat de relaties eerder te maken

hebben met de opvangvormen: de schoolopvang waar we kinderen bevroegen lag immers vaker in grootstedelijk gebied en de IBO's vaker in buitengebied.

4. Activiteiten

Tabel 4.34: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en opvangvorm

Ervaringen met het activiteitenaanbod	Speelplein	IBO	Schoolopvang
% 'Waar'			
De meeste activiteiten spreken me hier aan	77.7	59.0	60.8
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	72.7	49.7	54.9
Ik kan hier kiezen wat ik doe	43.6	54.0	40.8
Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	36.7	63.2	52.0
Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	35.2	46.8	32.8
We doen hier elke dag hetzelfde	6.4	27.7	33.9

De kinderen uit de bevroegde IBO's geven het minst aan dat ze met de hele groep naar buiten moeten als ze willen buiten spelen (50%), net als de kinderen in schoolopvang (55%), terwijl de kinderen van de speelpleinen dit het meest zegden (73%).

Een gelijkaardig patroon zien we voor het kunnen stoppen met een activiteit: 63% van de IBO-kinderen kan dit, 52% van de schoolopvangkinderen en slechts 37% van de speelpleinkinderen. De kinderen in de IBO's zeggen ook vaker dat ze kunnen kiezen of ze binnen of buiten spelen (47%) en dat ze kunnen kiezen wat ze doen (54%) ten opzichte van kinderen in de speelpleinen of schoolopvang (42%).

78% van de speelpleinkinderen zegt 'de meeste activiteiten spreken me hier aan', en dat is meer dan in de andere opvangvormen (60%). Omgekeerd zegt maar 6% van de speelpleinkinderen elke dag het zelfde te doen, tegenover 28% van de IBO-kinderen en zelfs 34% van de kinderen in de schoolopvang. Dit alles houdt verband met de eerdere bevindingen: de IBO's uit onze steekproef bieden namelijk meer vrijheid én meer inspraak, terwijl de speelpleinen meer voorbereide activiteiten aanbieden.

Tabel 4.35: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en pedagogische kwalificatiegraad, aantal kinderen per begeleider en aandeel mannelijke begeleiders^A

Ervaringen met het activiteitenaanbod	Pedagogische kwalificatiegraad	Aantal kinderen per begeleider	Aandeel mannelijke begeleiders
Ik kan hier kiezen wat ik doe	.249***	.164**	
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	-.167**		.103*
Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	.334***		
Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	.218***	.247***	
De meeste activiteiten spreken me hier aan			.142**
We doen hier elke dag hetzelfde		.133*	-.246***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

A: Voor de leesbaarheid van de tabel worden enkel de significante correlaties weergegeven

Een hogere kwalificatiegraad en meer kinderen per begeleider gaan samen met vaker kunnen kiezen wat je doet in de opvang. Dit patroon blijft ook na opsplitsing van de correlatiematrix naar opvangvorm aanwezig (en is dus niet terug te brengen tot een verschil tussen opvangvormen). Dit is een interessante vaststelling omdat een hoog aantal kinderen per begeleider en een hoge kwalificatiegraad bij de begeleiding niet noodzakelijk samen voorkomen in de bevroegde opvangvoorzieningen ($r = .035$). Dit zou erop kunnen wijzen dat het kunnen ontsnappen aan de aandacht van begeleiders (die evenmin tijd hebben om de tijd van kinderen te structureren) en het in een initiatief zitten met veel pedagogisch gevormde begeleiders (om welke reden dan ook) onafhankelijk van elkaar een gevoel van keuzevrijheid bij kinderen kunnen versterken. Over het algemeen ervaren kinderen in voorzieningen met pedagogisch gevormde begeleiding meer vrijheid op verschillende terreinen. Kinderen in voorzieningen met veel mannelijke begeleiders zeggen vaker dat de activiteiten aantrekkelijk en gevarieerd zijn, maar dit laatste verband kunnen we terugbrengen tot het verschil tussen opvangvormen: het verschil tussen het speelplein (de opvangvorm met de hoogste man-vrouwratio) en de andere opvangvormen verklaart het geobserveerde verband.¹²

¹² We merken (enkel) in het IBO wel een negatieve samenhang ($r = -.245$) op tussen het percentage mannen in de opvangvoorziening en de uitspraak 'het is hier elke dag hetzelfde'. Of dit betekenisvol is, moet in een ander onderzoek binnen de IBO's onderzocht worden.

Tabel 4.36: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en indeling in leeftijdsgroepen

Ervaringen met het activiteitenaanbod	Indeling in leeftijdsgroepen		Sign. (exact test)
	Nee	Ja	
Ik kan hier kiezen wat ik doe	56.9	42.6	*
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	62.5	56.1	
Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	43.7	36.2	
Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	64.4	47.2	
De meeste activiteiten spreken me hier aan	47.1	70.2	***
We doen hier elke dag hetzelfde	34.7	21.8	*

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Kinderen die in de opvang in leeftijdsgroepen verdeeld zijn, geven iets minder vaak aan dat ze kunnen kiezen wat ze doen ($p < .05$). Zij geven tegelijk ook aan dat ze in mindere mate mogen stoppen met een activiteit wanneer zij dat wensen ($p < .01$). De relatie met de aantrekkelijkheid en variatie van activiteiten springt echter het meest in het oog. Leeftijdsgroepen laten toe om een leeftijdsgericht aanbod te hebben en de kinderen kunnen dit appreciëren¹³.

Tabel 4.37: Relatie tussen ervaringen met het activiteitenaanbod en inspraakmogelijkheden

Ervaringen met het activiteitenaanbod	Inspraakmogelijkheden		Sign. (exact test)
	Minder dan 3	3 of meer	
Ik kan hier kiezen wat ik doe	39.1	52.9	**
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	65.4	50.0	**
Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel	29.4	46.9	***
Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan	43.4	60.1	**
De meeste activiteiten spreken me hier aan	64.1	65.4	
We doen hier elke dag hetzelfde	25.5	23.8	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

In opvangvoorzieningen waar relatief veel inspraak georganiseerd wordt (meer dan drie inspraakvormen), geven kinderen vaker aan dat ze kunnen kiezen wat ze doen ($p < .01$), en minder vaak dat ze moeten wachten op de groep om buiten te spelen ($p < .01$), ze mogen meer kiezen of ze buiten of binnen spelen ($p < .001$) en ze kunnen gemakkelijker stoppen met een activiteit die nog bezig is. Deze relaties uit zich ook binnen de opvangvormen¹⁴. Er is echter geen verschil inzake de aantrekkelijkheid van de activiteiten en variatie van het aanbod.

¹³ We hebben slechts 21 antwoorden voor speelpleinkinderen die niet in leeftijdsgroepen zitten, en slechts 28 voor IBO-kinderen. Dit maakt het moeilijk om hier een zinvolle opsplitsing te maken naar opvangvorm. We hebben echter geen aanleiding om te vermoeden dat de algemene relaties veroorzaakt worden door het verschil tussen de opvangvormen. Een indeling in leeftijdsgroepen is even gebruikelijk in de bestudeerde speelpleinen als in de IBO's en de hier geobserveerde relaties lopen dus niet parallel met de eerder weergegeven verschillen tussen opvangvormen. Bovendien is de relatie tussen indeling in leeftijdsgroepen en waardering van activiteiten sterker dan deze tussen opvangvorm en waardering van activiteiten.

¹⁴ Uitgezonderd in de IBO's waar er slechts 7 antwoorden zijn van kinderen in voorzieningen die minder dan drie inspraakvormen aanwenden.

5. Inspraak

Tabel 4.38: Relatie tussen ervaringen met inspraak en opvangvorm

Ervaringen met inspraak	Speelplein	IBO	Schoolopvang
% 'Waar'			
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	53.7	52.4	52.1
Ik kan meebeslissen over veranderingen in de opvang	31.5	36.0	24.3

Kinderen die we in de schoolopvangvoorzieningen bevroegen, zeggen minder vaak dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen in de opvang ($p < .05$ bij test verschil schoolopvang tegenover kinderen uit IBO én speelplein). De ervaring van kinderen dat er naar hun ideeën geluisterd wordt en dat ze kunnen meebeslissen houdt geen verband met het aantal kinderen per begeleider, de pedagogische kwalificaties van begeleiding, noch met de man-vrouwratio.

Tabel 4.39: Relatie tussen ervaringen met inspraak en indeling in leeftijdsgroepen

Ervaringen met inspraak	Relatie met indeling in leeftijdsgroepen		Sign. (exact test)
	Nee	Ja	
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	41.2	56.6	*
Ik kan meebeslissen over veranderingen in de opvang	32.3	29.2	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Kinderen die in de opvang in leeftijdsgroepen ingedeeld worden, zeggen vaker dat er naar hun ideeën geluisterd wordt ($p < .05$). Mogelijks heeft dit te maken met het feit dat begeleiders de kinderen ('hun leeftijdsgroep') in dergelijke voorzieningen iets beter kennen en er iets dichterbij staan (aangezien het verband niet teruggebracht kan worden op verschillen tussen opvangvormen).

Tabel 4.40: Relatie tussen ervaringen met inspraak en inspraakmogelijkheden

Ervaringen met inspraak	Inspraakmogelijkheden		Sign. (exact test)
	Minder dan 3	3 of meer	
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	50.7	54.7	
Ik kan meebeslissen over veranderingen in de opvang	24.3	35.9	*

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

In opvangvoorzieningen met minstens drie inspraakvormen zeggen de kinderen vaker dat ze kunnen meebeslissen over veranderingen in de opvang¹⁵. We stellen echter vast dat het niet de organisatie van inspraakinitiatieven is die bijdraagt tot het gevoel van kinderen dat er naar hun ideeën geluisterd wordt. Kortom, rekening houden met wat kinderen wensen is belangrijker dan formele inspraakvormen.

¹⁵ Er is weinig reden om aan te nemen dat dit met de (andere) typische kenmerken van opvangvormen te maken zou hebben, maar toch hebben we dit even gecontroleerd. Opnieuw tonen de verdiepende analyses aan dat de relatie wel degelijk te wijten is aan het aanbod van inspraakmogelijkheden.

4.3.3 Besluit

Op enkele kleine verschillen na, komt de ervaring van de kinderen overeen met wat volgens de verantwoordelijken in de opvang gebeurt en aanwezig is. Kunnen samenspelen met kinderen van een andere leeftijd, bijvoorbeeld, gaat samen met het werkelijk kunnen overschrijden van leeftijd- en gendergrenzen. Toch zijn er ook een paar opmerkelijke verschillen tussen wat kinderen en verantwoordelijken zeggen, met name over de verstopplekken, de inspraakmogelijkheden, het aanwezige spel materiaal en de vrijheid die kinderen hebben in de opvang, die telkens door kinderen lager ingeschat worden dan door de verantwoordelijken.

De ervaring van de kinderen over wat aanwezig en mogelijk is in de opvang hangt samen met enkele opvangkenmerken. Omdat verschillende opvangkenmerken vaak samen voorkomen in een bepaalde opvangvorm (cf. profielbeschrijving in paragraaf 2.3.6) en de opvangvormen uit ons onderzoek sterk verschillen van elkaar, hangen de ervaringen van de kinderen ook samen met de opvangvorm waar ze bevraagd werden. We kunnen evenwel geen veralgemeningen over verschillen tussen opvangvormen in Vlaanderen maken op basis van dit onderzoek. Toch vallen enkele verschillen op *onafhankelijk* van de opvangvorm:

In de opvangvoorzieningen met een **hogere kwalificatiegraad**:

- ervaren meer kinderen hun begeleiders als speels en zorgzaam,
- ervaren minder kinderen dat hun begeleiders vooral hard roepen en zeggen wat ze moeten doen,
- ervaren kinderen meer vrijheid op verschillende vlakken,
- spelen kinderen minder vaak samen met kinderen van de eigen leeftijd en hetzelfde geslacht.

Vrije keuzemogelijkheden voor kinderen: een algemene sfeer van vrijheid maakt dat de kinderen het gevoel hebben dat ze keuzes hebben op verschillende terreinen. Daarnaast valt op dat kinderen ook het gevoel hebben meer vrijheid te hebben, wanneer zij in een opvangvoorziening zitten waar (volgens verantwoordelijken) ook mogelijkheden geboden worden om eens alleen te zijn of om te rusten.

In de opvangvoorzieningen waar kinderen worden **ingedeeld in leeftijdsgroepen**:

- spelen de kinderen meer met kinderen van hun eigen leeftijd,
- ervaren de kinderen minder speelvrijheid, omdat ze minder kunnen kiezen wat ze doen en omdat ze minder gemakkelijk kunnen stoppen met een activiteit die nog bezig is,
- vinden meer kinderen dat hun begeleiders leuke activiteiten doen, ervoor zorgen dat er niet gepest wordt en beschikbaar zijn om bij terecht te kunnen wanneer ze daar nood aan hebben,
- vinden minder kinderen dat hun begeleiders vooral hard roepen en papieren invullen,
- ervaren meer kinderen dat hun begeleiders voor spel en materiaal zorgen en dat hun begeleiders vooral 'kinderen helpen'.

Over het algemeen lijkt dus dat begeleiders door de opsplitsing in leeftijdsgroepen dichter bij de kinderen staan.

In de opvangvoorzieningen met **meerdere inspraakmogelijkheden**:

- kunnen kinderen vaker met hun broer en zus samenspelen,
- spelen kinderen vaker samen met kinderen van het andere geslacht,
- voelen kinderen zich minder beperkt door de aanwezigheid van jongere kinderen,
- ervaren meer kinderen dat hun begeleiders meespelen wanneer dit hen gevraagd wordt en vaker iets met hen samen doen,
- ervaren minder kinderen dat hun begeleiders vooral hard roepen en zeggen wat ze moeten doen,
- ervaren kinderen meer keuzevrijheid (over wat ze doen, buiten of binnen spelen en stoppen met een activiteit die nog bezig is),
- geven minder kinderen aan dat ze moeten wachten op de groep om buiten te kunnen spelen.

In de voorzieningen met **meer kinderen per begeleider**:

- ervaren meer kinderen dat hun begeleiders vooral hard roepen, minder activiteiten organiseren, minder meespelen en minder individueel iets met hen samen doen,
- benoemen kinderen vaker dat ze kunnen doen wat ze willen.

Het positieve verband tussen de ervaren vrijheid en enerzijds het aantal kinderen per begeleider en anderzijds de pedagogische kwalificatiegraad van de begeleiders, is een interessante vaststelling omdat een hoge begeleider-kindratio en een hoge kwalificatiegraad niet noodzakelijk samen voorkomen in de bevroegde opvangvoorzieningen. In onze steekproef is de begeleider-kindratio namelijk het hoogst in de bevroegde schoolopvangvoorzieningen, terwijl de hoogste kwalificatiegraad terug te vinden is bij de speelpleinen. We vinden wel een duidelijk verband met de ervaring dat begeleiders hard roepen. Dit wordt het meest door de kinderen uit de bevroegde schoolopvangvoorzieningen ervaren en het minst door de kinderen uit de speelpleinen.

4.4 Wat vinden de kinderen belangrijk?

We besteden eerst aandacht aan de verschillende aspecten van wat kinderen belangrijk vinden. Dan gaan we na of dit varieert naargelang geslacht en leeftijd¹⁶. Opnieuw beperken we ons tot de significante resultaten.

4.4.1 Andere kinderen

Tabel 4.41: Belang van spelen met andere kinderen

Hoe belangrijk vind jij... ^A	--	-	+	++	Totaal
... met meisjes spelen	15.5	9.7	27.1	47.7	100 (n=416)
... met jongens spelen	12.7	17.3	32.7	37.3	100 (n=416)
... spelen zonder kleuters	12.6	16.7	33.6	37.2	100 (n=414)
... samenspelen met je broer of zus	17.4	14.7	33.8	34.1	100 (n=408)

A: In de vragenlijst dienden de verschillende vragen 'Hoe belangrijk vind jij...' beantwoord te worden via een 4-punt Likertschaal met als antwoordcategorieën 'helemaal niet belangrijk' (--), 'niet belangrijk' (-), 'belangrijk' (+) en 'heel belangrijk' (++)

Kinderen vinden alle items over het samen spelen met andere kinderen zowat even belangrijk. Met meisjes spelen wordt iets belangrijker geacht dan met jongens spelen, maar dit kan te maken hebben met het feit dat er meer meisjes in onze steekproef zitten. Jongens spelen immers liever met jongens en meisjes met meisjes (beiden $p < .001$).

4.4.2 Begeleiding

Tabel 4.42: Belang van begeleiders

Hoe belangrijk vind jij het dat de begeleiders	--	-	+	++	Totaal
... ervoor zorgen dat er niet gepest wordt	3.1	5.0	29.6	62.4	100 (n=423)
... ruzies oplossen	3.8	10.0	31.7	54.5	100 (n=420)
... op jullie letten en ervoor zorgen dat jullie niets verkeerd doen	5.7	7.6	37.7	48.9	100 (n=419)
... leuke activiteiten organiseren	5.3	9.6	36.4	48.8	100 (n=418)
... je troosten als je verdrietig bent	7.6	7.6	37.6	47.1	100 (n=420)
... meespelen als je met je vrienden speelt	10.0	24.8	34.0	31.2	100 (n=420)
... soms iets met jou alleen doen	16.0	27.5	33.5	23.0	100 (n=418)

Kinderen vinden het vooral belangrijk dat begeleiders ervoor zorgen dat er niet gepest wordt, dat ruzies worden opgelost en dat ze ervoor zorgen dat er geen verkeerde dingen gedaan worden. De eensgezindheid hierover staat in contrast met het relatief groot aantal kinderen dat dit niet ervaart bij zijn of haar begeleider (zie vroeger). Daarnaast zien kinderen ook een belangrijke taak voor de begeleiders in het organiseren van activiteiten en het troosten van kinderen. Met betrekking tot het meespelen en soms eens iets alleen doen met hen, zijn de meningen meer verdeeld.

¹⁶ Om de samenhang te berekenen werden voor wat betreft leeftijd en geslacht de vier antwoordcategorieën (helemaal niet belangrijk, niet belangrijk, belangrijk en heel belangrijk) telkens teruggebracht tot twee categorieën (niet belangrijk en belangrijk). Ook hier maken we gebruik van Fisher's exact testen. De leeftijd van de kinderen werd gehercodeerd tot 3 categorieën (7- en 8-jarigen, 9- en 10-jarigen en 11- en 12-jarigen).

Het belang dat kinderen hechten aan bepaalde aspecten van de begeleiding hangt niet samen met de leeftijd van de kinderen, met uitzondering van 'soms iets met jou alleen doen'. Het percentage kinderen dat aangeeft dit niet belangrijk te vinden, stijgt van 31% bij de 7- en 8-jarigen tot 54% bij de 11- en 12-jarigen ($p < .01$).

Jongens vinden het belangrijker dan meisjes dat de begeleiders meespelen met hen en hun vrienden ($p < .01$). Meisjes hechten dan weer meer belang aan een begeleider die leuke activiteiten organiseert ($p < .01$) en die erop toeziet dat er niet gepest wordt ($p < .05$).

4.4.3 Binnen- en buitenruimte

Tabel 4.43: Belang van de buitenruimte

Hoe belangrijk vind jij het dat er buiten...	--	-	+	++	Totaal
... gelopen, gesprongen, gevoetbald,... mag worden	5.1	5.8	29.2	59.9	100 (n=431)
... een speelplaats is	3.3	6.6	31.1	59.1	100 (n=425)
... een grasveld is	8.2	7.1	33.2	51.5	100 (n=425)
... veel spel materiaal is	6.8	10.3	35.2	47.8	100 (n=429)
... een plek is waar je je kunt verstoppen	6.1	11.2	39.8	42.9	100 (n=427)
... veel speeltuigen zijn	10.0	13.5	41.9	34.7	100 (n=430)
... dingen zijn die je binnen niet kunt doen	8.1	16.4	42.4	33.2	100 (n=422)

Kinderen willen vooral zich kunnen uitleven en willen dat er een speelplaats en een grasveld beschikbaar is op de opvangplek. Meisjes hechten meer belang aan de aanwezigheid van veel speeltuigen ($p < .001$), veel spel materiaal ($p < .05$) en een verstopplek ($p < .01$) dan jongens. Ze vinden het ook belangrijker dan jongens ($p < .01$) om buiten dingen te kunnen doen die je binnen niet kunt doen.

Tabel 4.44: Belang van de binnenruimte

Hoe belangrijk vind jij het dat er binnen...	--	-	+	++	Totaal
... veel speelgoed is	4.0	8.1	30.6	57.3	100 (n=422)
... getekend en geknutseld wordt	4.8	8.4	32.9	54.0	100 (n=417)
... gelopen, gedanst, gesprongen,... mag worden	11.2	15.0	30.4	43.5	100 (n=421)
... meerdere ruimtes zijn waar je kunt spelen	9.6	12.0	37.3	41.0	100 (n=415)
... rustplekken zijn	7.3	17.7	35.8	39.2	100 (n=413)
... een plek is waar je met je vrienden alleen kunt zijn	9.6	17.0	37.2	36.2	100 (n=417)
... ruimtes zijn die jij mooi vindt	8.2	18.3	40.6	32.9	100 (n=416)

Binnen willen kinderen vooral veel speelgoed, kunnen knutselen en tekenen. Ook de beschikbaarheid van meerdere ruimtes en rustplekken is voor driekwart van de kinderen (heel) belangrijk. De leeftijd blijkt samen te hangen met het belang dat kinderen hechten aan de mogelijkheid om zich binnen te kunnen uitleven ($p < .05$), dit is het minst belangrijk voor de 11- en 12-jarigen.

Meisjes hechten meer dan jongens belang aan veel speelgoed ($p < .01$), rustplekken ($p < .01$), zich uitleven ($p < .05$), tekenen en knutselen ($p < .001$) en meerdere ruimtes hebben ($p < .05$).

4.4.4 Activiteiten

Tabel 4.45: Belang van activiteiten

Hoe belangrijk vind jij hier...	--	-	+	++	Totaal
... spelen met je vrienden	0.9	1.6	21.3	76.1	100 (n=431)
... vrij spelen	1.6	5.1	34.1	59.1	100 (n=428)
... elke dag andere dingen kunnen doen	4.7	7.2	31.1	57.0	100 (n=428)
... kiezen wat je doet	6.8	14.1	34.8	44.2	100 (n=425)
... meedoen met activiteiten van begeleiders	7.9	18.8	48.3	25.0	100 (n=420)

De resultaten bevestigen de kwalitatieve interviews: met vrienden kunnen spelen en vrij kunnen spelen zijn voor zowat alle kinderen van belang. De oudste kinderen hechten hier nog meer belang aan dan de jongste ($p < .01$). Over de keuzevrijheid en het meedoen met de activiteiten van de begeleiders zijn de meningen iets meer verdeeld en hier hechten de oudste kinderen net wat minder belang aan ($p < .05$) net als aan elke dag andere dingen kunnen doen ($p < .01$). Verdiepende analyses wijzen uit dat dit met name het geval is binnen de schoolopvangvoorzieningen.

Opnieuw hechten meisjes meer dan jongens belang aan vrij spelen ($p < .01$), het kunnen meedoen met activiteiten van de begeleiders ($p < .05$) en elke dag andere dingen kunnen doen ($p < .01$).

4.4.5 Inspraak

Tabel 4.46: Belang van inspraak

Hoe belangrijk vind jij...	--	-	+	++	Totaal
... dat begeleiders luisteren naar jouw ideeën	13.6	15.6	35.9	34.9	100 (n=418)
... mee kunnen beslissen over veranderingen in de opvang	23.4	20.0	26.3	30.4	100 (n=415)

71% van de kinderen vindt het belangrijk dat de begeleiders naar hun ideeën luisteren. Iets minder dan de helft van de kinderen (43%) vindt het niet nodig dat ze mee kunnen beslissen over veranderingen op de opvang en dat zijn wat vaker de jongere kinderen ($p < .05$).

4.4.6 Relatie tussen wat belangrijk is en opvangervaringen

Zoals eerder gesteld zijn we niet alleen geïnteresseerd in hoe het aanbod de ervaringen structureert, maar ook in de samenhang tussen wat kinderen belangrijk vinden en de ervaringen die ze opdoen. Met andere woorden: vinden kinderen vooral belangrijk wat ze kennen? Of missen ze ook zaken die ze belangrijk vinden?

Waar mogelijk onderzochten we de samenhang tussen items die kinderen belangrijk vinden en wat hun ervaring hierover was¹⁷.

¹⁷ Dit gebeurde aan de hand van Phi coëfficiënten, een associatiemaat die net als Pearson's R varieert tussen -1 (perfecte negatieve samenhang) en +1 (perfecte positieve samenhang). Ook hier werden de vier antwoordmogelijkheden bij belang (gaande van helemaal niet belangrijk naar heel belangrijk) gereduceerd tot twee categorieën (wel of niet belangrijk).

Tabel 4.47: Samenhang tussen ervaring en belang

Samenhang tussen ervaring en belang m.b.t....	Phi coëfficiënt ¹⁸	p-waarde	N
kiezen wat je doet	0.290	***	413
elke dag andere dingen kunnen doen	-0.300	***	414
veel speeltuigen buiten	0.330	***	424
veel spelmateriaal buiten	0.371	***	419
een speelplaats buiten	0.334	***	416
een plek waar je je kunt verstoppen	0.530	***	414
een grasveld buiten	0.379	***	418
een plek waar je met je vrienden alleen kunt zijn	0.299	***	401
veel speelgoed binnen	0.294	***	415
een plek waar je je kunt uitleven binnen	0.325	***	415
rustplekken binnen	0.169	**	403
meerdere speelruimtes binnen	0.327	***	409
begeleiders organiseren leuk activiteiten	0.425	***	401
begeleiders lossen ruzies op	0.368	***	394
begeleiders zorgen ervoor dat er niet gepest wordt	0.468	***	408
begeleiders troosten als je verdrietig bent	0.467	***	394
begeleiders houden toezicht	0.123	*	411
begeleiders spelen mee als je met je vrienden speelt	0.299	***	395
begeleiders doen soms iets alleen met mij	0.383	***	404
met broers of zussen spelen	0.183	**	351
luisteren naar mijn ideeën	0.398	***	393
kunnen meebeslissen over veranderingen op het speelplein	0.399	***	402

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

Alle analyses zijn significant op het .001 niveau met uitzondering van het toezicht door de begeleiders (<.05), met broers of zussen spelen (<.01) en rustplekken binnen (<.01). Alle berekende Phi coëfficiënten zijn positief¹⁹ en variëren van .123 (voor de samenhang tussen de controle die kinderen van hun begeleiders ervaren en het belang dat ze hechten aan het feit dat de begeleiders toezicht houden op de kinderen) tot .530 (voor wat betreft de ervaring dat er buiten een verstopplek is en het belang dat kinderen hechten aan de aanwezigheid van een verstopplek op de opvang). We stellen met andere woorden vast dat datgene wat kinderen belangrijk vinden in belangrijke mate ook datgene is wat kinderen ervaren op de opvangplek. Dit geldt in hoge mate voor onder andere de zorgfunctie van begeleiders.

Deze samenhang tussen wat kinderen kennen/ervaren en wat ze belangrijk vinden, uit zich ook op het niveau van de opvangvormen. Zonder hier in detail op in te gaan, stellen we bijvoorbeeld vast dat de kinderen die we bevraagd hebben in de IBO's minder aangeven dat er een grote speelplaats aanwezig is op hun opvangplek (58%) dan kinderen uit de speelpleinen (89%) en schoolopvang (84%). Tegelijk stellen we ook vast dat het percentage kinderen dat een grote speelplaats belangrijk vindt bij de IBO's lager ligt (79%) dan bij de speelpleinen en schoolopvang (93% en 97%). Hetzelfde

¹⁸ De Phi coëfficiënt is een maat voor de associatie tussen twee variabelen. De waarde varieert tussen -1 en +1. Hoe dichter de waarde bij 1 ligt, hoe sterker de samenhang is tussen beide variabelen.

¹⁹ Voor de samenhang tussen 'We doen hier elke dag hetzelfde' en 'Hoe belangrijk vind jij hier elke dag andere dingen kunnen doen' was de Phi coëfficiënt negatief. Het eerste item werd echter negatief geformuleerd waardoor dit resultaat niet afwijkt van andere resultaten.

zien we ook bij de vraag hoe belangrijk kinderen het vinden dat ze elke dag andere dingen kunnen doen. 34% van de kinderen die bevroegd werden in de schoolopvang geeft aan dat ze elke dag hetzelfde doen, terwijl 85% van de kinderen het belangrijk vindt om elke dag iets anders te kunnen doen. Bij de kinderen uit de speelpleinen doet 95% van de kinderen graag elke dag iets anders, maar geeft slechts 6% van de kinderen aan dat ze elke dag hetzelfde doen.

Tabel 4.48: Percentage kinderen dat belangrijke zaken mist

	Percentage kinderen dat dit belangrijk vindt, maar niet ervaart op de opvang	N
meerdere speelruimtes binnen	38.9%	409
kiezen wat je doet	37.0%	413
veel speeltuigen buiten	31.6%	424
een plek waar je met je vrienden alleen kunt zijn	31.2%	401
kunnen meebeslissen over veranderingen op het speelplein	30.3%	402
een plek waar je je kunt uitleven binnen	27.5%	415
begeleiders doen soms iets alleen met mij	26.7%	404
begeleiders spelen mee als je met je vrienden speelt	25.1%	395
rustplekken binnen	24.6%	403
luisteren naar mijn ideeën	24.4%	393
met broers of zussen spelen	22.5%	351
een grasveld buiten	20.1%	418
begeleiders organiseren leuke activiteiten	18.7%	401
elke dag andere dingen kunnen doen	17.6%	414
veel spelmateriaal buiten	17.4%	419
begeleiders troosten als je verdrietig bent	17.3%	394
een speelplaats buiten	16.1%	416
een plek waar je je kunt verstoppen	12.1%	414
veel speelgoed binnen	10.4%	415
begeleiders lossen ruzies op	9.6%	394
begeleiders zorgen ervoor dat er niet gepest wordt	7.8%	408
begeleiders houden toezicht	7.1%	411

Tegelijk dienen we ook op te merken dat er voor elk van deze items kinderen zijn die iets wél belangrijk vinden, maar dit niét ervaren. Zo zeggen 159 van de 409 kinderen (39%) dat ze het belangrijk vinden dat er binnen meerdere speelruimtes aanwezig zijn, terwijl ze later zeggen dat dit in hun opvangplek niet zo is. De bovenstaande tabel geeft voor elk item het percentage kinderen aan dat dit item belangrijk vindt, en tegelijk zegt dat dit bij hen niet voorkomt.

Het aantal kinderen dat mist wat ze belangrijk vinden is het grootst voor wat betreft het kunnen kiezen wat ze doen (37%), de aanwezigheid van veel speeltuigen buiten (32%), een plek binnen om alleen te zijn met vrienden (31%) en kunnen meebeslissen over veranderingen (30%). De laagste percentages vinden we terug bij aspecten in relatie tot de begeleiders, met name toezicht houden (7%), ervoor zorgen dat er niet gepest wordt (8%) en ruzies oplossen (10%). Gezien het grote belang dat die zorgfunctie heeft, zijn die laatste drie evenwel niet te verwaarlozen.

4.4.7 Besluit

Bijna alle bevroagde kinderen vinden 'met vrienden kunnen spelen' en 'vrij kunnen spelen' heel belangrijk. Jongens spelen liever met jongens en meisjes liever met meisjes.

Op vlak van de begeleiding vinden de bevroagde kinderen het vooral belangrijk dat begeleiders ervoor zorgen dat er niet gepest wordt, dat ruzies worden opgelost en dat begeleiders ervoor zorgen dat er geen verkeerde dingen gedaan worden. De oudste kinderen vinden de hogere speldimensies bij de rol van de begeleider (vb. meedoen met activiteiten) iets minder belangrijk, maar de correlaties zijn te zwak om daar sterke uitspraken over te doen.

Kinderen vinden het belangrijk dat er naar hun ideeën wordt geluisterd en dat men met hen rekening houdt. Dat is evenwel niet hetzelfde als formele inspraakorganen creëren, dat hoeft veel minder voor de kinderen.

Kinderen vinden zowel de binnen- als de buitenruimte belangrijk. Buiten willen ze zich kunnen uitleven en hebben daar ruimte voor nodig. Binnen willen ze dat er voldoende speelgoed is, dat ze kunnen knutselen en tekenen en dat er meerdere speelruimtes zijn zodat ze ook tot rust kunnen komen. Essentieel is (opnieuw) de mogelijkheid om te kiezen tussen binnen en buiten en eens je binnen of buiten bent, te kiezen wat je doet en met wie. Voor de meeste kinderen blijft spelen met vrienden immers het allerbelangrijkste, ongeacht al het andere dat de opvang aanbiedt.

Kinderen vinden vooral belangrijk wat ze kennen en vermelden minder wat ze niet kennen. Dat betekent dat het bevragen van tevredenheid niet altijd relevant is. Toch zijn er ook zaken die een op drie kinderen als belangrijk aanstipt en die ze toch missen. Het gaat hier dan over meerdere speelruimtes binnen, kunnen kiezen wat je doet, veel speeltuigen buiten, een plek waar je binnen alleen kunt zijn met vrienden en het al dan niet kunnen meebeslissen over verandering op de opvangplek. Maar ook zorgzame begeleiders die optreden wanneer er gepest wordt en die troosten als het moet, worden door één op vijf à één op zes kinderen gemist.

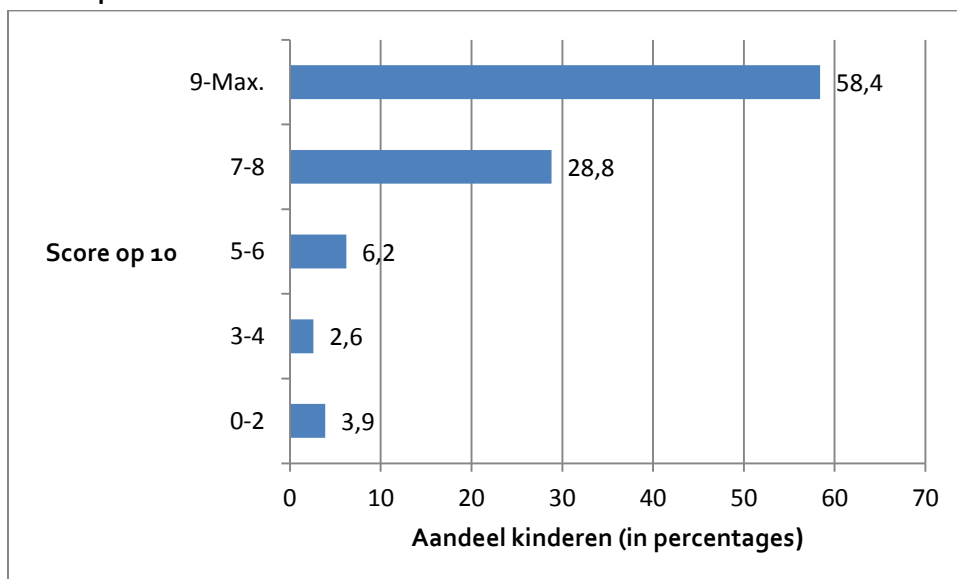
4.5 Hoe waarden de kinderen hun opvang en welke ervaringen beïnvloeden dit?

In dit laatste deel komen we tot de kernvraag van dit onderzoek en gaan we na wat de waardering van de schoolkinderopvang beïnvloedt. We schetsen eerst een algemeen beeld van de waardering en gaan na in welke mate die samenhangt met de opvang waarin kinderen zich bevinden (opvangvorm en locatie), met de kenmerken van het kind (leeftijd, gender) en diens thuiservaringen (spelen met vriendjes, spelen met broers en zussen, buiten spelen). Daarna gaan we aan de hand van een meervoudige regressie na welke opvangervaringen de meeste invloed uitoefenen op de waardering van de kinderen. Vervolgens herhalen we dit, bij wijze van exploratie²⁰, binnen elk van de opvangvormen om te weten te komen of verschillende opvangervaringen verantwoordelijk zijn voor de verschillen in waardering in andere opvangvormen. Net als in vorige delen, rapporteren we enkel significante verbanden.

4.5.1 Hoe waarden de kinderen hun schoolkinderopvang?

We hanteren twee indicatoren van waardering. Enerzijds dienden de kinderen in de vragenlijst hun opvangplek een score op tien te geven. Anderzijds werd op basis van de antwoorden op zes stellingen een somscore 'waardering' geconstrueerd die de mate van waardering uitdrukt (score gaande van 0 tot 100).

Score op 10

Figuur 4.5: Waardering - score op 10

De kinderen gaven minimum 0/10 en maximum 10/10 voor hun opvang (één kind gaf als maximumscore een 18²¹). De gemiddelde score bedraagt 8.3 op 10 (SD = 2.1). De mediaan is 9/10 en het eerste kwartiel is 8/10. Dit wil zeggen dat de helft van de kinderen een 9 of meer geeft aan zijn opvang en dat de 25% kinderen met de laagste scores een 8 of minder geeft, wat duidt op een kleine hoeveelheid lage scores. De meeste kinderen geven hun opvangplek dus hele hoge punten.

²⁰ Ons onderzoeksopzet is niet geschikt om kenmerken van de opvangvormen mee te nemen in deze regressie. Daarom kunnen we verbanden met opvangervaringen van kinderen enkel exploratief onderzoeken/analyseren.

²¹ Deze 18 wordt in de algemene grafiek als een 10 ('maximumscore') opgenomen.

Kinderen die op het speelplein bevestigd zijn, geven een hogere gemiddelde en minder gespreide score (9.1; SD = 1.22) dan kinderen die in het IBO (7.9; SD = 2.35) of de schoolopvang (8.1; SD = 2.15) bevestigd zijn. Zoals herhaaldelijk gezegd kunnen geen veralgemeningen over de opvangvormen gemaakt worden op basis van deze cijfers.

Uit de analyses blijkt dat 7% (N=25) hun opvang 'buist': 4% geeft maximum een 2 en 3% geeft een 3 of een 4 (zie bovenstaande grafiek). 49 kinderen (13%) gaven hun opvang een score van minder dan zeven. In deze groep zitten slechts 3% van de speelpleinkinderen tegenover 14% van de schoolopvangkinderen en 20% van de kinderen uit de IBO's. Daarnaast valt op dat slechts 9% van de kinderen die zeggen dat er thuis niet vaak vriendjes komen spelen, een score van minder dan 7 geeft tegenover 17% van de kinderen die deze ervaring thuis wel heeft. Deze kindkenmerken leveren het meest uitgesproken verschil op terwijl gender en leeftijd dit niet doen. Het betekent dat kinderen die thuis geen vrienden ontvangen minder vaak ontevreden zijn over de opvang dan kinderen die thuis vaak vrienden ontvangen en het wijst wellicht opnieuw op het belang van vrienden in de opvang.

De gemiddelde score van de meisjes en de jongens verschilt niet significant: 8.5 en 8.1 (met $p > .05$), maar de jongens gaan iets dieper naar beneden met hun scores (het eerste kwartiel ligt bij hen bijvoorbeeld op 7 en bij de meisjes op 8). De standaardafwijking bij de meisjes is 1.8, terwijl dit bij de jongens oploopt tot 2.5. Kortom: hoewel jongens en meisjes *gemiddeld* niet verschillend scoren, zijn er meer jongens met extreem lage scores.

Het leeftijdsverschil uit zich wel in de gemiddelde scores, meer dan in de spreiding van scores. Oudere kinderen scoren over het algemeen lager dan jongere kinderen en dit is niet te verklaren door de hogere vertegenwoordiging van 11- en 12-jarigen in de schoolopvang²². Met de leeftijd zakt het gemiddelde van 8.6 (bij 7- en 8-jarigen) en 8.4 (bij 9- en 10-jarigen) naar 7.6 (bij 11- en 12-jarigen). De standaardafwijking is respectievelijk 2.3, 1.9 en 2.4. Wellicht is er een verband met eerdere vaststellingen in verband met oudere kinderen (vb. in verband met de rol van de begeleiders).

Waardering

Tabel 4.49: Waardering

	--	-	+	++	Totaal
Ik speel hier graag met andere kinderen	1.9	3.3	36.1	58.8	100 (n=427)
Ik vind het een toffe plek	6.3	13.0	41.7	39.1	100 (n=432)
Ik voel me hier gelukkig	4.4	9.1	50.1	36.4	100 (n=429)
Ik kom graag naar hier	3.9	10.2	50.8	35.0	100 (n=431)
Ik kan hier mezelf zijn	5.3	13.5	50.0	31.2	100 (n=430)
Er wordt rekening gehouden met wat ik wil	10.6	21.7	46.5	21.2	100 (n=424)

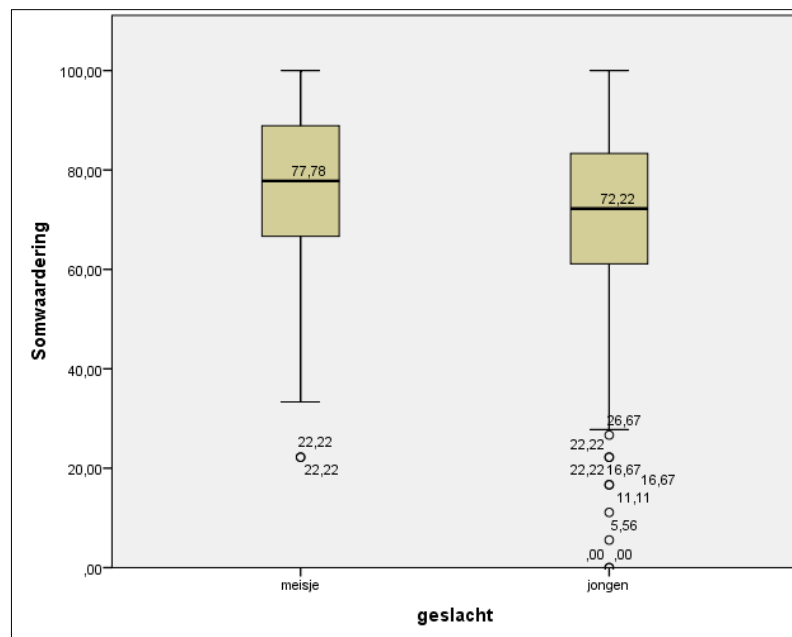
Voor vijf van de zes items gaat 80% of meer van de kinderen akkoord met de stellingen, wat niet ongebruikelijk is bij vragen over tevredenheid. Meer onenigheid bestaat er over het rekening houden met wat de kinderen willen. Eén op drie kinderen vindt (helemaal) niet dat er met hun

²² We zien immers het leeftijds-effect binnen elke opvangvorm afzonderlijk opduiken.

wensen rekening wordt gehouden. Ongeveer een vijfde van de kinderen vindt de opvang (helemaal) geen toffe plek of heeft er niet het gevoel zichzelf te kunnen zijn. Het zijn vooral kinderen uit de opvang op school die de opvang geen toffe plek vinden (25% tegenover 19% van de IBO-kinderen en 10% van de speelpleinkinderen). Jongens zeggen vaker aangeven dat ze zichzelf niet kunnen zijn in de opvang (24% jongens tegenover 15% meisjes).

Op basis van deze zes items werd de somschaal 'waardering' geconstrueerd, met een score gaande van 0 tot 100 (Cronbach's $\alpha = .818^{23}$). De gemiddelde score op deze schaal is 71.5 (sd. = 19.279). Ook hier bekeken we de samenhang met kindkenmerken.

Figuur 4.6: Samenhang waardering – geslacht van de kinderen²⁴

Meisjes geven significant hogere scores dan jongens ($t = 3.019$, $p < .01$) en de scores van de jongens lopen meer uiteen (sd. = 20.98 bij de jongens en 17.57 bij de meisjes). Er wordt meer extreem laag gescoord door jongens dan door meisjes.

De waardering daalt met de leeftijd ($r = -.119$, $p < .05$). Dit is in lijn met de totaalscores (op 10) die de kinderen zelf gaven²⁵. 11- en 12-jarigen geven een gemiddelde score van 65, voor 9- en 10-jarigen is dat 72 en voor 7- en 8-jarigen 74. Er is geen verschil tussen kinderen die thuis wel of niet vriendjes ontvangen.

De bekomen gemiddelde score voor de speelpleinkinderen (78) verschilt van de gemiddelde score van de IBO-kinderen (69) en van de score van de schoolopvangkinderen (70).

²³ Een Cronbach's alfa boven 0.7 betekent dat we die somscore ook effectief als één variabele mogen verwerken.

²⁴ Een boxplot, zoals deze figuur, geeft een visueel overzicht van de spreiding van de antwoorden. De dikke horizontale streep geeft de mediaan aan. Het okerkleurige blokje toont waar 50% van de antwoorden liggen, de verticale lijnen, afgeboord met twee horizontale lijnen tonen de spreiding van de totale groep antwoorden, behalve de zogenaamde 'outliers', de buiteneentjes die zich onderscheiden van de algemene trend. Uit deze figuur blijkt dus dat de jongens gemiddeld iets lagere scores geven dan de meisjes, maar vooral meer ontevreden 'outliers' kennen.

²⁵ En is evenmin te wijten aan de relatie tussen leeftijd en opvangvorm.

4.5.2 Welke ervaringen beïnvloeden de waardering?

Aan de hand van een lineaire regressie gingen we na in welke mate de waardering voorspeld wordt door geslacht, leeftijd en het thuis over de vloer krijgen van vrienden (de kindkenmerken die hierboven als relevant naar voor kwamen²⁶) enerzijds en de opvangervaringen (m.b.t. andere kinderen, begeleiders, binnen- en buitenruimte, activiteiten en inspraak) anderzijds. Het gaat daarbij om de somscore voor waardering²⁷. Voor leeftijd zetten we de oudste leeftijdsgroep (11- en 12-jarigen) af tegen de jongere kinderen. Het algemeen regressiemodel in de onderstaande paragraaf toont enkel die ervaringen die daadwerkelijk de waardering van de kinderen voor hun opvangvoorziening kunnen voorspellen²⁸.

Omdat de beschrijvende analyses uit voorgaande delen echter aantonen dat de drie opvangvormen in onze steekproef toch voor een stuk verschillende realiteiten weerspiegelen (zie 4.3), gaan we vervolgens ook per opvangvorm na welke ervaringen het verschil maken. De resultaten moeten met enige voorzichtigheid behandeld worden. Doordat we in de verschillende opvangvormen in de steekproef wel een aantal 'typische' speelplein-, IBO- en schoolopvangkenmerken zien, is een analoge veralgemening mogelijk: het is zeer waarschijnlijk dat andere speelpleinen lijken op de speelpleinen uit onze steekproef, dat andere IBO's lijken op de IBO's uit onze steekproef en dat andere schoolopvangvoorzieningen lijken op de schoolopvangvoorzieningen uit de steekproef. Hieruit volgt onder andere dat de resultaten die we bekomen voor de speelpleinen (respectievelijk IBO's, schoolopvangvoorzieningen) vermoedelijk ook iets zullen zeggen over speelpleinen (respectievelijk IBO's, schoolopvangvoorzieningen) die niet in deze studie zitten.

Wat verklaart de gevonden verschillen in waardering?

De cijfers in de eerste kolom hieronder (ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten, weergegeven door de coëfficiënt B) geven bij benadering aan in welke mate de somscore voor waardering stijgt of daalt naargelang kinderen een bepaalde ervaring al dan niet rapporteren. B = 8 voor "als ik verdrietig ben, troosten de begeleiders mij", betekent dan dat als een kind ervaart dat hij of zij troost vindt bij de begeleider, dit de waardering met gemiddeld 8 punten doet stijgen.

Om de relevantie van de ervaringen te vergelijken is het echter aangewezen om ook naar de gestandaardiseerde coëfficiënten te kijken (β). Deze houden rekening met de kans dat een groot effect eerder toeval is. We sorteren de ervaringen op basis van deze coëfficiënten. Adj. R² betekent dat al deze items samen 44.7% van de verschillen in waardering (variantie) verklaren, met andere woorden dat zij zowat de helft van de totale waardering bepalen.

---

²⁶ Opvangkenmerken worden niet meegenomen in de regressie omwille van twee redenen. Ten eerste is het aantal opvanginitiatieven vrij klein voor de vereiste multilevel-analyse. Ten tweede is er een inhoudelijke link tussen de opvangervaringen van kinderen en de opvangkenmerken (zie deel 4.3). Beide soorten variabelen opnemen zou – mocht het technisch opportuun zijn – voor onduidelijkheid zorgen in de interpretatie.

²⁷ De scores van de kinderen op deze somscore benaderen een normaalverdeling.

²⁸ We kozen een forward selection procedure (met pairwise exclusion van missings) voor het schatten van het regressiemodel. In plaats van alle ervaringen (die in meer of mindere mate aan elkaar gelinkt zijn) samen in een regressiemodel te beschouwen, laten we SPSS stapsgewijs die variabelen evalueren die de grootste negatieve of positieve (partiële) correlatie vertonen met waardering. Wanneer de p-waarde van de geschatte bijdrage van de nieuwe variabele kleiner is dan .05, dan werd de 'ervaring' toegevoegd aan het model ($p > .06$ wordt nadien gebruikt als uitsluitingscriterium). Dit laat toe te zien welke ervaringen van kinderen – overheen de beschouwde thema's – het best in staat zijn om verschillen tussen kinderen in hun waardering van de opvang te verklaren. Wie wil weten welke ervaringen niet opgenomen werden door het model, dient de vergelijking te maken met deel 4.2 waarin alle bevroegde ervaringen per thema zijn opgelijst.

Tabel 4.50: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren

	B	β
Constante	39.9***	
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders mij	8.0***	.192***
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	7.3**	.175**
Hier binnen is... een plek waar ik tot rust kan komen	5.7**	.143**
De begeleiders hier letten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen	9.2**	.140**
Ik kan hier kiezen wat ik doe	5.1**	.132**
Het is hier elke dag hetzelfde	-5.8**	-.130**
Hier wordt naar mijn ideeën geluisterd	4.4**	.115*
Hier buiten is... een plek waar ik me kan verstoppen	4.9*	.111*
Hier buiten is... veel speeltuigen	4.2*	.109*
Samenvattende gegevens		
Adj. R ²		44.7%
N		288

* p<.05 ** p<.01; *** p<.001

Ons model heeft een verklaarde variantie van 44.7%. Of kinderen de opvang zullen waarderen, hangt dus zeer sterk af van hoe zij hun begeleiders beoordelen. Als kinderen ervaren dat zij door hun begeleiders getroost worden en dat er op hen gelet wordt, zullen zij de opvang positiever waarderen. Het is ook een meerwaarde wanneer deze begeleiders leuke activiteiten organiseren. Dit draagt bij tot de sfeer van uitdaging in de opvang, net zoals de ervaring niet elke dag hetzelfde te doen.

Mogelijks heeft ook het belang van 'ik kan hier kiezen wat ik doe' te maken met een zucht naar variatie, ofwel met een zucht naar een zekere gradatie van 'zelfbeschikking'. In ieder geval zien we dat ook deze opvangervaring samengaat met een hogere waardering. Daarnaast valt op dat kinderen zich beter voelen in de opvang wanneer ze er een plek hebben waar ze tot rust kunnen komen.

De rijkdom van de buitenruimte helpt ook mee de verschillen in waardering te verklaren, hoewel dit iets minder sterk speelt. Het gaat vooral over het aantal speeltuigen (genoeg ruimte is hierbij een voorwaarde) en het hebben van plekken waar kinderen zich kunnen verstoppen. Tot slot zullen kinderen zich beter voelen in de opvang, wanneer ze het gevoel hebben dat er naar hen geluisterd wordt.

Wat verklaart de verschillen binnen de opvangvormen: exploratieve analyses

De relevantie van het getroost worden door begeleiders en de mate waarin zij leuke activiteiten organiseren – zoals blijkt uit bovenstaand model – biedt vermoedelijk een gedeeltelijke verklaring van de hogere scores bij de speelpleinkinderen. Toch zijn er ook verschillen in waardering tussen de speelpleinkinderen onderling, alsook tussen IBO-kinderen en schoolopvangkinderen onderling. Mogelijks organiseren begeleiders op alle speelpleinen 'even' leuke activiteiten, maar zijn er andere zaken die ervoor zorgen dat kinderen zich op het ene speelplein beter voelen dan op het andere.

Sommige zaken worden in de ene opvangvorm misschien als belangrijk beschouwd, maar doen er weinig toe in een andere. Op het einde van deze paragraaf exploreren we wat binnen elke opvangvorm uit onze steekproef de verschillen in waardering verklaart. Het kan ons iets leren over wat er ook binnen andere speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen kan gebeuren opdat kinderen zich er beter zouden voelen. We tonen hieronder eerst de (exploratieve) regressieanalyse voor de speelpleinkinderen en daarna voor de IBO-kinderen en de schoolopvangkinderen.

Tabel 4.51: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de speelpleinen

	B	β
Constante	52.02***	
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	13.6**	.291**
Hier binnen is... een plek waar ik tot rust kan komen	9.2**	.264**
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders mij	11.0**	.263**
Geslacht: jongen tegenover meisje	-8.0**	-.239**
Ik speel hier meestal met kinderen van mijn eigen leeftijd	-7.1*	.191*
Hier buiten is... een groot grasveld	9.8*	.185*
Samenvattende gegevens		
Adj. R ²		41.4%
N		82

* p<.05 ** p<.01; *** p<.001

De speelpleinen uit onze steekproef worden gekenmerkt door meer (leuke) activiteiten en troostende begeleiding in vergelijking met andere opvangvormen (zie 4.3.2). Het zijn net deze zaken die de waardering van de kinderen kunnen doen stijgen, maar ook fnuiken. Speelpleinkinderen die aangeven dat er op hun speelplein binnen een plek is waar zij tot rust kunnen komen, geven een hogere waardering. Ook een groot grasveld gaat samen met een positiever oordeel, terwijl het vooral samenspelen met kinderen van de eigen leeftijd samengaat met een negatiever oordeel. Wat dit laatst betreft, zagen we eerder al dat dit samenhangt met een lagere kwalificatiegraad (minder animatorattesten, pedagogisch geschoolde begeleiders, etc.).

Tabel 4.52: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de IBO's

	B	β
Constante	49.6***	
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	15.4***	.321***
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders mij	13.6**	.279**
Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag	-11.8**	-.266**
Ik kan hier kiezen wat ik doe	9.5*	.212*
Samenvattende gegevens		
Adj. R ²		53.3%
N		75

* p<.05 ** p<.01; *** p<.001

Ook de variatie in de scores van de IBO-kinderen is grotendeels afhankelijk van de mate waarin kinderen het gevoel hebben dat de begeleiding hen troost en leuke activiteiten kan bieden. Anders dan in het speelplein worden hier ook lagere scores gegeven door kinderen die moeten wachten tot heel de groep buiten mag om buiten te kunnen spelen. Tot slot voelen IBO-kinderen die een grote keuzevrijheid ervaren in het IBO zich eveneens beter in hun opvang.

Tabel 4.53: Ervaringen die de varia(n)tie het meest verklaren in de schoolopvang

	B	β
Constante	50.6***	
Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders mij	9.0**	.256**
Hier buiten is... een grote speelplaats	10.8**	.232**
'Met kinderen praten' doen begeleiders het meest	-10.8**	-.222**
'Zeggen wat je moet doen' doen begeleiders het meest	-6.8*	-.181*
Hier binnen is... een plek waar ik tot rust kan komen	6.2*	.173*
De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten	5.9*	.170*
Samenvattende gegevens		
Adj. R²		39.8%
N		122

* p<.05; ** p<.01; *** p<.001

Ook in de schoolopvang maakt het een verschil wanneer begeleiders oog en begrip hebben voor het verdriet van kinderen. Verder uiten de kinderen die aangeven dat er bij hen een grote speelplaats is, een hogere waardering van de schoolopvang. Een wat vreemde vaststelling is dat kinderen een lagere waardering geven wanneer ze zeggen dat 'met kinderen praten' een van de (drie) dingen is die hun begeleiders het meeste doen. Misschien wordt 'met kinderen praten' negatief begrepen als 'kinderen aanspreken op hun gedrag'. We merken op dat deze kinderen andere mogelijkheden minder aanduiden ('met mij spelen', 'meespelen', en 'activiteiten organiseren', 'kinderen helpen'). Dat duidt er op dat het we het verband tussen wat ze aanduiden en hun waardering misschien moeten zoeken in wat ze *niet* kozen.

Tot slot voelen de kinderen zich beter in de schoolopvang wanneer er binnen een plek is waar zij rust kunnen vinden en wordt ook de organisatie van leuke activiteiten gewaardeerd, wanneer een schoolopvang dit aanbiedt.

4.5.3 Besluit

Zoals bij de meeste tevredenheidsonderzoeken, geven ook de kinderen in dit onderzoek relatief hoge waarderingscijfers. Toch geeft 13% van de kinderen een score lager dan 7/10. In deze groep zitten verhoudingsgewijs meer jongens, meer kinderen van 11 en 12 jaar oud en meer kinderen uit een grootstedelijk gebied. Bovendien vindt ongeveer een vijfde van de kinderen de opvang geen toffe plek en hebben even veel kinderen niet het gevoel er zichzelf te kunnen zijn. Bijna een derde van de bevroagde kinderen vindt dat er (helemaal) niet met hun mening rekening wordt gehouden. Zulke elementen van een lagere waardering vinden we vaker terug bij oudere kinderen en bij kinderen uit de bevroagde schoolopvangvoorzieningen. Een hogere score en waardering zien we dan weer vaker bij kinderen uit de speelpleinen en bij kinderen bij wie er thuis minder vaak vriendjes komen spelen.

We vonden ook welke ervaringen de verschillen in waardering het best voorspellen:

- Begeleiders die je troosten wanneer je verdrietig bent.
- Begeleiders die leuke activiteiten organiseren.
- Een plek binnen waar je tot rust kan komen.
- Begeleiders die toezicht houden (op de kinderen letten en ervoor zorgen dat ze niets verkeerd doen).
- Kunnen kiezen wat je doet.
- Niet elke dag hetzelfde doen.
- Begeleiders die naar je ideeën luisteren.
- Een plek buiten om je te verstoppen.
- Veel speeltuigen buiten.

Het gaat telkens uiteraard om 'de ervaring hebben dat'. We gaan in dit onderzoek niet na of dat echt zo is, maar wel hoe kinderen dit beleven (hoewel we vaststelden dat er een zeer grote overeenkomst is tussen de ervaring van kinderen en wat verantwoordelijken zeggen). In die zin houdt dit besluit expliciet een pedagogische opdracht in voor voorzieningen die schoolkinderopvang aanbieden. Deze algemene voorspellers van een hogere waardering tonen immers dat de rol van de begeleiders en meer bepaald de zorgdimensie doorslaggevend zijn. We zagen eerder al dat kinderen de aandacht voor hun emotionele veiligheid erg belangrijk vinden. Dit wordt hier bevestigd en versterkt door de vaststelling dat de zorgdimensie in de begeleiderrol wel degelijk een verschil maakt in de waardering. Daarnaast dragen ook het activiteitenaanbod, de ervaren keuzevrijheid en inspraak sterk bij tot de waardering van de kinderen.

Naast deze 'algemene' voorspellers zijn er binnen elke opvangvorm lichtjes verschillende opvangervaringen die de waardering voorspellen. We lijsten daarom, ter afsluiting van deze paragraaf, per opvangvorm op wat de verschillen in waardering verklaart.

De bevroagde **speelpleinkinderen** kennen hun speelplein een hogere waardering toe wanneer zij ervaren dat:

- begeleiders leuke activiteiten organiseren,
- er binnen een plek is waar ze tot rust kunnen komen,
- begeleiders hen troosten wanneer ze verdrietig zijn,
- er buiten een groot grasveld is.

Een lagere waardering wordt toegekend wanneer deze kinderen vooral samenspelen met kinderen van de eigen leeftijd.

De bevraagde **IBO-kinderen** kennen hun IBO een hogere waardering toe wanneer zij ervaren dat:

- begeleiders leuke activiteiten organiseren,
- begeleiders hen troosten wanneer ze verdrietig zijn,
- ze kunnen kiezen wat ze doen.

Een lagere waardering wordt toegekend wanneer deze kinderen ervaren dat ze moeten wachten om buiten te spelen tot de hele groep buiten gaat.

De bevraagde **schoolopvangkinderen** kennen hun schoolopvang een hogere waardering toe wanneer zij ervaren dat:

- begeleiders hen troosten als ze verdrietig zijn,
- er buiten een grote speelplaats is,
- er binnen een plek is waar ze tot rust kunnen komen,
- begeleiders leuke activiteiten organiseren.

Een lagere waardering wordt toegekend wanneer deze kinderen ervaren dat:

- begeleiders met hen praten,
- begeleiders zeggen wat ze moeten doen.

Het is opvallend dat deze zaken door de kinderen uit de bevraagde schoolopvangvoorzieningen negatief begrepen worden. Mogelijks wordt 'met kinderen praten' en 'zeggen wat kinderen moeten doen' negatief aanzien als 'kinderen aanspreken op hun gedrag' of 'kinderen straf geven'.

4.6 Besluiten uit het kwantitatieve onderzoek

4.6.1 Algemeen besluit van de survey

In het kwantitatieve onderzoek legden we de gevonden betekenissen van de kinderen uit het kwalitatieve onderzoek via een vragenlijst voor aan 438 lagere schoolkinderen van 7 tot 12 jaar oud. Aan de hand van een grondige data-analyse slaagden we erin de ervaringen van de kinderen in verband te brengen met de organisatorische aspecten van de schoolkinderopvang (in ons onderzoek respectievelijk speelpleinen, IBO's en schoolopvangvoorzieningen) en een antwoord te formuleren op de vraag wat ervoor zorgt dat kinderen hun opvang waarderen.

Bijna alle kinderen worden zowel in de schoolperiode als tijdens de vakantie in verschillende opvangvoorzieningen opgevangen. Drie kwart van de bevroagde kinderen gebruikt in een schoolweek meer dan drie opvangvormen. In die opvangvoorzieningen doen kinderen over het algemeen andere dingen dan thuis. De schoolkinderopvang kan op die manier gezien worden als een verbreding van de ervaringen van kinderen. Dat geldt vooral voor wie thuis weinig vrienden ontvangt en voor wie veel met multimedia speelt. Want als er één zaak essentieel is voor kinderen, is het wel het samen zijn met vrienden. Met wie je bent lijkt soms nog belangrijker dan wat je doet.

Tegelijk stellen we vast dat dit niet voor elk kind even waar is. Eén zelfde opvangvoorziening kan door verschillende kinderen anders ervaren worden en niet alle mogelijke opvangervaringen zijn in één voorziening aanwezig, noch zijn ze gelijk verdeeld over alle kinderen uit die opvangvoorziening. Een voorbeeld zijn begeleiders die iets met een individueel kind doen: dat is een ervaring die niet elk kind heeft, noch in elke voorziening aanwezig is. Een troostende begeleider is er nog zo één. Een belangrijke vaststelling is dat de oudste kinderen vaker minder positieve ervaringen hebben in de schoolkinderopvang: minder activiteiten, minder meespelende begeleiders, meer hard roepende begeleiders, ...

Nog zo'n essentieel aspect van de vrije tijd die kinderen in de schoolkinderopvang beleven, is kunnen kiezen in alle vormen en op alle manieren. Kiezen met wie je speelt, of je al dan niet met je broer of zus samen bent, of je binnen of buiten speelt, wat je daar doet en of je een begonnen activiteit kan afmaken.

Wat kinderen ons vertellen over hun ervaringen komt in grote mate overeen met wat verantwoordelijken zeggen over hun voorzieningen. De manier waarop de opvang georganiseerd is, draagt wel degelijk bij tot de ervaring van kinderen. Dat geldt in de eerste plaats voor de begeleiders. De zorgdimensie van de begeleiding en (in iets mindere mate) het spelaanbod waar die begeleiders voor zorgen zijn van wezenlijk belang voor de kinderen. Waar meer pedagogisch gekwalificeerde begeleiders zijn en waar minder kinderen per begeleider zijn, vertellen de kinderen ons ook meer positieve ervaringen. Dat is ook logisch: opleiding doet er toe en als je niet te veel kinderen onder je hoede hebt, kun je ook meer nabij zijn als het moet en veraf als het kan. Het geldt ook voor de kwaliteit van de binnenruimte (onder meer rustige plaatsen) en de buitenruimte (onder meer zich uitleven en speeltoestellen): wat de kinderen hier ervaren spoort in zeer grote lijnen met wat verantwoordelijken zeggen en heeft een grote invloed op de waardering.

Kinderen zijn geen lastige zeurders. Ze geven hun opvang doorgaans goede punten (al zou een meerderheid van hen liever elders zijn). Wat kinderen belangrijk vinden, hangt in grote mate af van wat ze kennen en ze vragen heus niet de hemel op aarde. Maar er zijn een aantal zaken die kinderen wél essentieel vinden en die een belangrijk deel van hen (tot één op drie) moet missen: meerdere speelruimtes bijvoorbeeld, maar ook een begeleider die ervoor zorgt dat er niet gepest wordt en die je troost als het nodig is. En er is een klein maar niet onbelangrijk groepje kinderen dat echt niet aan zijn of haar trekken komt. Dat zijn, eens te meer, de oudste kinderen en iets meer jongens, vooral uit grootstedelijk gebied. Hoewel we geen representatieve steekproef van opvangvormen hebben, ziet het er toch naar uit dat de schoolopvang minder te bieden heeft aan de kinderen die we bevroegen. In wat volgt geven we nog eens een overzicht van de opvangkenmerken die voor de kinderen tot de essentie behoren van wat wij pedagogische kwaliteit noemen (en voor hen gewoon toffe opvang is).

4.6.2 De zorgdimensie van de begeleiding

De kinderen ervaren (overheen de verschillende opvangvoorzieningen) vaker de zorgdimensie dan de speldimensie. Het gaat dan echter vooral over het basale niveau (minimale niveau) van die zorgdimensie: aanwezig en beschikbaar zijn voor de kinderen (toezicht houden, opletten, en zorgen er niets fout gaat, kortom "bewaking"). Het is een belangrijke functie, want kinderen willen het gevoel hebben dat ze 'veilig' zijn en dat er begeleiders aanwezig zijn. Die functie is zowat overall aanwezig. Meer dan de helft van de bevroegde kinderen zegt dat hun begeleiders het meest 'rondwandelen en kijken wat we doen'. Hogere (en ook essentiële) gradaties van zorg (individualiseren en rechtvaardig inspelen op conflictsituaties) lijken op te veel plaatsen echter te ontbreken. Dat blijkt ook uit het aantal kinderen dat zegt dat begeleiders vooral 'hard roepen'.

Kinderen daadwerkelijk troosten, beschouwen we als een belangrijke gradatie van zorg, die boven dat basale niveau uitsteekt. Terwijl vier vijfde dit belangrijk vindt, zegt een derde van de kinderen niet getroost te worden wanneer ze verdrietig zijn. In opvangvoorzieningen met veel inspraak, zeggen meer kinderen dat de begeleiders hen troosten; in opvangvoorzieningen met relatief veel kinderen per begeleider komt het minder voor. De 11- en 12-jarigen worden het minst getroost als ze verdrietig zijn. Het zijn ook zij die het vaakst zeggen dat begeleiders vooral hard roepen.

4.6.3 De speldimensie van de begeleiding

De speldimensie van de begeleiding is minder algemeen aanwezig dan de zorgdimensie. Het basale niveau (minimale niveau) hier is zorgen voor speelgoed, materiaal, ruimte. Activiteiten voorbereiden en begeleiden beschouwen we als een verder niveau. Uit het kwalitatieve onderzoeksluik leerden we al dat wanneer de begeleiders een aanbod doen dat de dagelijkse spelervaringen doorbreekt, dit vaak betekent dat kinderen over de leeftijds- en gendergrenzen heen spelen en dat ze dit appreciëren als een uitbreiding van hun ervaringen. Twee derde van de bevroegde kinderen zegt dat hun begeleiders leuke activiteiten organiseren en een derde zegt dat dit niet het geval is. Ook hier weer zijn het de 11- en 12-jarigen die minder ervaren dat de begeleiders leuke activiteiten organiseren.

4.6.4 De binnenruimte: spel, maar vooral ook rust

De binnenruimte wordt door de meeste kinderen geassocieerd met tot rust komen, eerder dan met het zich uitleven. Toch ervaart ongeveer een vierde van de kinderen dit niet in de opvang, terwijl ze dit wel belangrijk vinden. Meisjes hechten hier meer belang aan dan jongens. Hoe ouder de kinderen zijn, hoe minder ze ervaren dat er plaatsen zijn waar je tot rust kunt komen.

4.6.5 De buitenruimte: speeltuigen en verstoppelkken

Speeltuigen en ruimte maken voor de kinderen de buitenruimte tot een plaats waar ze zich kunnen uitleven, maar slechts de helft van de kinderen heeft naar eigen zeggen veel speeltuigen in de opvang. Meisjes hechten hier nog meer belang aan. Een derde van de kinderen die dit zeer belangrijk vindt, mist de speeltuigen.

Kinderen willen zich ook aan de blik van anderen kunnen onttrekken. Een plek om je te verstoppen staat doorgaans op hun verlanglijstje. Zowel jongens als meisjes vinden dat belangrijk, maar jongens missen dit vaker dan meisjes.

4.6.6 De activiteiten: keuze en afwisseling

Drie vierde van de kinderen zegt dat ze niet elke dag hetzelfde doen, een vierde ervaart dit niet. De helft van de kinderen zegt dat ze geregeld kunnen kiezen wat ze doen, de andere helft vindt dat niet. Eén op drie kinderen die dit erg belangrijk vindt, zegt dit niet te kunnen. Wanneer er meer kinderen per begeleider zijn, kunnen de kinderen vaker kiezen wat ze doen. Ook wanneer meer begeleiders een pedagogische kwalificatie hebben is dat het geval. Ook waar kinderen meer inspraak hebben, zeggen ze vaker dat ze keuzemogelijkheden hebben.

Kinderen die in de opvang in leeftijdsgroepen zijn verdeeld, geven dan weer iets minder vaak aan dat ze kunnen kiezen wat ze doen. Het zou kunnen dat deze opvangvoorzieningen met een duidelijker activiteiten aanbod op maat van de leeftijdsgroep werken, waardoor de kinderen minder het gevoel hebben vrij te kunnen kiezen wat ze doen.

4.6.7 Inspraak en de ervaring dat er rekening met je gehouden wordt

De helft van de kinderen zegt dat er naar hun ideeën wordt geluisterd, de andere helft beweert het tegendeel. Maar als het gaat over mee beslissen zegt een meerderheid dat ze dit niet ervaart. Een kind op vier zegt dit erg belangrijk te vinden en mist dit. Hoe ouder de kinderen hoe belangrijker ze dit vinden en hoe meer ze aangeven dat ze mee willen kunnen beslissen.

Of kinderen het gevoel hebben dat er met hen rekening wordt gehouden, hangt niet samen met het aantal kinderen per begeleider, of de pedagogische kwalificaties van de begeleiding, maar wel met het al dan niet in een leeftijdsgroep ingedeeld zitten. Mogelijks heeft dit te maken met het feit dat begeleiders de kinderen ('hun leeftijdsgroep') in dergelijke voorzieningen iets beter kennen en er iets dichterbij staan.

DEEL 3: BESLUIT

5 Algemeen besluit en aanbevelingen

In dit onderzoek exploreerden we de betekenis die de schoolkinderopvang heeft voor kinderen. Via een mixed-method onderzoeksofzet waarbij we kwalitatief met kwantitatief onderzoek combineerden, belichtten we verschillende opvangervaringen van kinderen en kwamen we te weten wat kinderen belangrijk vinden, waarderen en als kwaliteit benoemen.

Uiteraard bestaat er niet zo iets als dé ervaringen van dé kinderen in dé opvang. Kinderen verschillen, hun contexten verschillen en ook de opvangplekken verschillen. Wat kinderen er meemaken, is mee bepaald door de organisatie van de opvang, door hoe de begeleiders met de kinderen omgaan en door het spelaanbod dat zij voorzien. In dit onderzoek hebben we veel aandacht voor die diversiteit. Maar toch vonden we ook een aantal gemeenschappelijkheden: zaken die de meeste kinderen belangrijk vinden. In dit besluit willen we beiden een plaats geven. Het onderzoek leert ons immers dat het belangrijk is om rekening te houden met de verschillen in wensen en voorkeuren van kinderen (de ene wil absoluut met zijn zusje spelen en de andere niet). En tegelijk vragen kinderen ook aandacht voor een aantal universele basisbehoeften (zoals getroost worden als je verdrietig bent).

In dit besluitende hoofdstuk vatten we niet alleen samen wat we van de kinderen geleerd hebben, maar denken we ook na over hoe hier beleidsmatig en in de praktijk een invulling aan kan worden gegeven.

5.1 Verbreding

Voor de meeste kinderen is de opvang een verruiming van hun leefwereld. Terwijl ze thuis liefst "schermen" (PC, playstation, Wii, video en dergelijke), zijn ze in de opvang liefst met heel andere zaken bezig. Als ze hun top drie zouden opstellen dan ziet die er waarschijnlijk voor heel veel kinderen zo uit: 1. Vrienden; 2. Vrienden, 3. Vrienden. Voor heel veel kinderen is samen zijn met vrienden of vriendinnen belangrijker dan wàt ze precies samen doen. Het kan ook gewoon wat rondhangen en praten zijn, of een spelletje verzinnen met het sop van de kuisploeg. Dit vinden we terug bij bijna alle kinderen, ongeacht de opvangvorm waar we ze bevraagd hebben. Vanuit dit perspectief is de huidige scheiding tussen opvang en vrije tijd artificieel en niet logisch. Indien bepaalde opvang- of vrije tijdsvoorzieningen enkel voorbehouden zijn voor kinderen van werkende ouders (of net niet toegankelijk zijn voor kinderen van werkende ouders) dan zou dat verhinderen dat kinderen hun vrienden in hun vrije tijd kunnen ontmoeten.

Dat de opvang voor heel wat kinderen een verbreding is, zien we ook aan het feit dat de kinderen erg graag (en vaak) buiten spelen in de opvang, terwijl hun voorkeuractiviteiten thuis meestal binnen doorgaan.

Jongens spelen doorgaans met jongens en meisjes met meisjes. Maar als de begeleiders door hun activiteitsaanbod deze gewone gang van zaken helpen doorbreken, dan ervaren de kinderen dit ook als een verruiming en appreciëren ze dit ook sterk. Dat geldt trouwens ook voor de segregatie in

leeftijdsgroepen, ook al blijven de meeste (vooral oudere) kinderen het nodig vinden dat ze ten minste een deel van de tijd onder leeftijdsgenoten kunnen zijn.

We kunnen er niet aan voorbijgaan dat een meerderheid van de kinderen ons zegden dat ze liever elders (bv. bij grootouders of in een hobbyclub) zouden zijn, dan waar wij hen bevraagd hebben. Ze beseffen zeer goed dat de opvang daar is uit noodzaak. Maar tegelijk zijn ze graag bereid dat te accepteren. Ze vragen wel dat er met een aantal aspecten rekening gehouden wordt, zodat die opvangtijd voor hen ook een veilige en een prettige tijd zou zijn.

We besluiten hieruit dat de opvang rekening moet houden met de voorkeuren van kinderen (bijvoorbeeld wat ze graag spelen en vooral ook met wie), maar tegelijk die voorkeuren gerust mag uitdagen om zo hun ervaringen te verbreden. Dat kunnen kinderen best appreciëren.

5.2 De begeleiding

Kinderen verwachten van de begeleiders twee onderscheiden en belangrijke zaken: zorg en spel. De zorgfunctie van de begeleiding vormt de basis: zonder zorg geen veiligheid en zonder veiligheid geen spel. De opvang kan eenvoudigweg nooit prettig worden als het geen plek is waar je veilig bent, waar je weet dat je op een volwassene beroep kunt doen als dat nodig is. De meeste kinderen vinden dat die zorgfunctie wel door de begeleiding wordt opgenomen, al gaat het dan over een minimale invulling ervan: aanwezig en beschikbaar zijn voor de kinderen ('bewaken'). Essentiële bijkomende dimensies van zorg als individualiseren en rechtvaardig inspelen op conflictsituaties, maar ook troosten wanneer de kinderen verdrietig zijn, komen minder vaak voor. Vooral de oudste kinderen missen die. Misschien denken we te snel dat zij dat niet meer nodig hebben?

De spelfunctie wordt minder ervaren door de kinderen. Toch benoemen kinderen dat zij een fijnere opvangtijd beleven wanneer hun begeleiders een gedifferentieerd aanbod organiseren, met een afwisseling tussen vrij spel en georganiseerde activiteiten, op maat van de kinderen en met een bepaalde uitdaging of moeilijkheidsgraad. Kinderen waarderen het als begeleiders gek en speels kunnen zijn en hen op een gepaste manier stimuleren om met kinderen van een andere leeftijd en een ander geslacht samen te spelen. In die zin verruimen de begeleiders de ervaringen van de kinderen.

Om deze beide functies (en vooral de hogere gradaties ervan) ten volle te kunnen waarmaken, is het ten eerste nodig dat er in opvangvoorzieningen een begeleider-kindratio is die toelaat dat begeleiders voldoende kunnen differentiëren tussen individuele aandacht voor elk kind en aandacht voor de hele groep. We stellen vast dat in voorzieningen met minder kinderen per begeleider, kinderen meer positieve ervaringen opdoen. Kinderen verwachten dat hun begeleiders beschikbaar zijn, wanneer zij er nood aan hebben.

Belangrijker dan het aantal is uiteraard de rol en houding die de begeleiders aannemen. Kinderen voelen zich thuis in de opvang wanneer begeleiders hen individuele aandacht geven en het gevoel er te mogen zijn. Vanuit dat oogpunt is het niet alleen belangrijk dat elke schoolopvangvoorziening zich steeds opnieuw afvraagt wat ervoor kan zorgen dat kinderen zich welkom en gewaardeerd voelen door de begeleiders, maar dient ook voor continuïteit in de begeleiding gezorgd te worden.

Kinderen voelen zich namelijk meer vertrouwd bij begeleiders waarvan ze het gevoel hebben dat ze die kennen.

In opvangvoorzieningen waar meer pedagogisch gekwalificeerde begeleiders zijn, vertellen kinderen ons meer positieve ervaringen, zowel met de zorg- als met de spelfunctie van de begeleiders. Dit wijst op het belang van goed voorbereide en pedagogisch gevormde begeleiders die in hun job ondersteund worden. Ons onderzoek toont dat, als je het aan de kinderen vraagt, het loont om te investeren in opleiding en bijscholing.

5.3 Het aanbod

Na de aanwezigheid van vrienden om mee samen te spelen en de rol van de begeleiders, is het aanbod waarin de schoolkinderopvang voorziet een bepalende factor om van de opvangtijd een leuke tijd te maken. Kinderen vinden het heel belangrijk dat zij vrij kunnen (buiten) spelen, kunnen kiezen wat zij doen en met wie zij spelen. De vrije keuze voor wat ze doen, binnen of buiten, en met wie, is de voorwaarde opdat de opvang een plaats kan zijn waar kinderen zichzelf mogen zijn. Het is de basis voor een plezierige vrije tijd. Maar bovenop die basis komen een aantal zaken die er toe doen. Kinderen vragen geen onmogelijke zaken, maar willen wél een uitdagend en gevarieerd aanbod aan activiteiten en materialen om mee te spelen. Ze appreciëren het bijzonder als de begeleiding de routine doorbreekt (altijd voetbal) en als die activiteit niet iets is dat dagelijks weerkeert en weinig uitdaagt (altijd knutselen). Een gevarieerd en uitdagend aanbod spreekt zowel jongens als meisjes aan. Aangezien er in de schoolkinderopvang vooral vrouwelijke begeleiders werken, ligt hier voor hen een uitdaging om een aanbod te voorzien en een actieve rol op te nemen die ook jongens aanspreekt, zonder daarbij in stereotiepen te vervallen. Voor sommige kinderen is de schoolkinderopvang een plek waar ze dingen (kunnen) doen die ze elders niet doen, voor anderen is het een plek waar ze iets kunnen leren, waar ze met vrienden kunnen zijn, of waar ze rust kunnen vinden.

Kinderen doen graag verschillende dingen. Die hoeven ze niet allemaal op één plek te kunnen doen, maar het is wel belangrijk dat kinderen die veelheid aan activiteiten ergens kunnen doen. Wil het opvangaanbod een verruiming van de speel- en leefwereld van de kinderen betekenen, dan is het belangrijk dat een schoolkinderopvang op zoek gaat naar manieren om het eigen aanbod te verruimen. Dat kan 'intern', door ander spelmateriaal aan te bieden, kinderen op een positieve manier te stimuleren om met andere kinderen samen te spelen of andere, meer avontuurlijke speellocaties zoals bos of park op te zoeken. Maar het kan ook 'extern' door een samenwerking aan te gaan met een andere organisatie. Dat betekent dat er organisatieoverstijgend nagedacht wordt over hoe het lokale opvang- en vrije tijdsaanbod de speel- en leefkansen van kinderen kan vergroten door onderlinge afstemming en hoe kinderen binnen het globale aanbod ruimte krijgen om te kiezen en mee te beslissen over dit aanbod.

Dit impliceert ook dat kinderen de vrijheid moeten hebben om niet te participeren. Kinderen moeten beschikken over een gevarieerde keuze aan activiteiten en daarop afgestemde ruimte, materialen en autonomie om die keuze te maken. Dit is des te belangrijker, wetende dat een derde van de kinderen uit ons onderzoek zegt dat ze niet kunnen kiezen wat ze doen, terwijl ze dit wel belangrijk vinden.

Kinderen van verschillende leeftijden hebben verschillende behoeften. Bij de jongste kinderen (kleuters en begin lagere school) gaat er meer aandacht naar zorg en rust, bij de oudere kinderen naar nieuwe uitdagingen en autonomie. Het lijkt alsof de opvangvoorzieningen uit ons onderzoek het soms moeilijk hebben met het differentiëren daartussen en met het samenstellen van een aanbod dat tegemoet komt aan de noden van de tieners uit de opvang. Er is met andere woorden behoefte aan uitbreiding van het activiteitenaanbod. Een aanbod met een strikte scheidingslijn op leeftijd lijkt ons geen goed idee. Sommige behoeften worden immers door kinderen van verschillende leeftijden ervaren, zoals bijvoorbeeld het tot rust kunnen komen na schooltijd. Een vierde van de kinderen uit ons onderzoek zegt dit niet te kunnen maar dit wel belangrijk te vinden. Daarin zitten zowel oudere als jongere kinderen. Bovendien zien we dat waar kinderen af en toe positief gestimuleerd worden om met kinderen van verschillende leeftijden samen te spelen er nieuw spel kan ontstaan en dat kinderen deze afwisseling waarderen.

Hoewel de kinderen hun opvang een hoge waardering toekennen, zien we toch dat de ervaringen met betrekking tot het aanbod ongelijk verdeeld zijn. Het aanbod lijkt vooral gericht op de wensen en behoeften van de jongere kinderen. Oudere kinderen zijn vaak met minder in de schoolkinderopvang en haken sneller af. Dat heeft waarschijnlijk deels te maken met hun toenemende zelfstandigheid, maar het hangt ook samen met het gebrek aan uitdagende en boeiende activiteiten op hun maat. Bovendien ervaren de oudste kinderen uit de schoolkinderopvang minder positieve en minder geïndividualiseerde interacties met begeleiders.

De elf- en twaalfjarigen zijn vaak een hele kleine minderheid van de aanwezige kinderen en misschien is het aanbod daarom minder op hen gericht. Zo dreigt een vicieuze cirkel te ontstaan: er is minder aangepast aanbod voor hen, waardoor ze afhaken, waardoor er minder aanbod is... Men zou daarom kunnen nagaan hoe het aanbod voor deze kinderen zou kunnen worden uitgebreid. Bovendien is er a priori niet echt een reden waarom dit aanbod niet open zou staan voor iets oudere kinderen (bijvoorbeeld 13 tot 14-jarigen).

5.4 De infrastructuur/ruimte

De infrastructuur en de mogelijkheden van de binnen- en buitenruimte bepalen voor een groot deel de ervaringen van de kinderen. De infrastructuur moet kinderen de nodige uitdagingen bieden en kinderen moeten er de mogelijkheid hebben om te rusten of om zich terug te trekken. Kinderen hebben in de opvang graag een plek die speciaal van hen is. Vooral voor de oudere kinderen is dit het geval. De infrastructuur moet kinderen ook keuzevrijheid bieden om binnen of buiten te spelen.

Kinderen associëren de binnenruimte van de opvang het meest met rust. Toch blijkt dat veel opvangvoorzieningen er moeilijk in slagen binnen ruimtes te creëren waar kinderen die rust kunnen vinden.

De binnen- en de buitenruimte van de opvang kan verruimd worden door verschillende avontuurlijke spelmaterialen en –toestellen toe te voegen. We zagen in ons onderzoek dat verschillend spelmateriaal immers leidt tot verschillende ervaringen. Door elementen toe te voegen, kan het aanbod verschillende kansen bieden en meer op maat van het individuele kind werken. Ook hier kan samenwerking met partnerorganisaties de keuzemogelijkheden van kinderen verbreden en hun ervaringen verruimen.

5.5 Organisatie

Het indelen van kinderen in leeftijdsgroepen heeft duidelijk een aantal voordelen. Uit het onderzoek blijkt dat kinderen die in een opvang met leeftijdsgroepen zitten, vaker positieve ervaringen rapporteren. Vermoedelijk komt dit omdat elke groep zijn vaste begeleider(s) heeft die de kinderen kent en omgekeerd. Zulke begeleiders kunnen de rol van ankerpunt goed opnemen. Het betekent wellicht ook dat het aanbod van activiteiten goed aangepast kan worden aan de leeftijd en dat is wellicht zeker voor de oudste kinderen een pluspunt. Die willen immers ook graag onder leeftijdsgenoten zijn. Tegelijk is het zo dat sommige kinderen ook graag met kinderen van andere leeftijden willen omgaan en dat het voor sommige broers en zussen heel belangrijk is om samen te kunnen zijn (en voor andere net niet). Kortom: er zijn goede redenen om kinderen in leeftijdsgroepen op te delen, maar er zijn ook hele goede redenen om zeer flexibel met die indeling om te gaan en kinderen daar inspraak in te geven.

5.6 Onderscheid opvang – vrije tijd

Het lijkt erop dat kinderen in wat ze belangrijk vinden geen onderscheid maken tussen het opvangen en het vrijetijdsaanbod. De indeling in speelpleinen en buitenschoolse opvang bijvoorbeeld, die volwassenen construeren als behorend tot verschillende sectoren, heeft voor hen geen zin. Kinderen verwachten in beide aanbodsvormen min of meer dezelfde zaken van hun begeleiders, van het aanbod en van de ruimtes waar ze spelen. Bovenal verwachten ze dat ze er een fijne tijd met hun vrienden zullen beleven, of het nu op het speelplein is, of in het IBO. In die zin is het vanuit het perspectief van het kind niet logisch dat er tussen de opvangvormen toch zulke grote verschillen zijn (in pedagogische concepten, in kwalificaties, ...) en dat zij in sommige opvangvormen/voorzieningen minder positieve en warme ervaringen tegenkomen dan in andere.

Natuurlijk betekent 'kwaliteit' in elke context iets anders. Kwaliteit wordt bepaald door een samenspel van verschillende zaken en krijgt vorm in de interactie tussen de voorziening en haar gebruikers. In die zin kan kwaliteit in twee voorzieningen nooit hetzelfde zijn. Toch pleit de bovenstaande vaststelling ervoor om lokaal tot een aanbod te komen dat afgestemd is op de noden van verschillende (leeftijds)groepen zonder per se vast te houden aan onderscheiden organisatorische structuren.

Een vervagend onderscheid tussen opvang en vrije tijd biedt immers ook een kans om over organisaties heen na te denken hoe bijgedragen kan worden aan een rijke leef- en speelomgeving voor kinderen vanaf 10 à 11 jaar oud, evenals voor jonge tieners.

5.7 Stem van kinderen – inspraak

Kinderen vinden het belangrijk dat er met hen rekening wordt gehouden. Ze willen kunnen participeren, hun mening geven en zinvolle uitspraken kunnen doen over belangrijke kwaliteitsaspecten en bij veranderingen. Dat is geen gemakkelijk proces. Net zoals in elk tevredenheidsonderzoek geven kinderen hoge punten aan hun opvangvoorziening en wanneer hen gevraagd wordt naar hun verwachtingen vertellen de kinderen in hoge mate over wat ze kennen en ervaren. Toch mogen we er niet vanuit gaan dat ze alles gewoon goed vinden of dat alles waar kinderen 'tevreden' over zijn ook kwaliteitsvol is. Om een verdere reflectie te kunnen doen, dienen organisaties verschillende manieren aan te wenden om zicht te krijgen op wat kinderen ervaren,

welke betekenis ze daar aan geven en wat ze willen. Dat begint bij het installeren van een klimaat van vrijheid met mogelijkheden voor kinderen om hun mening te uiten, in een omgeving waar daar echt naar wordt geluisterd. In ons onderzoek stelden we helaas vast dat de helft van de kinderen niet ervaart dat er naar hun ideeën/mening wordt geluisterd en dat meer dan de helft niet kan meebeslissen over veranderingen in de opvang. Dit heeft niet zozeer te maken met het installeren van formele inspraakorganen, hoewel dit ook nuttig kan zijn. Minstens even belangrijk is het – volgens de kinderen – om af en toe neer te hurken en individueel met kinderen te praten. Wij stelden vast dat de kinderen bijzonder graag over hun opvang vertelden en daar ook zeer zinvolle zaken over te zeggen hadden.

Referenties

APS Vlaanderen. (2011). *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen*. Geraadpleegd via <http://aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/gebiedsindelingen/rsv8.pdf>

Banks, M. Morphy, H. (1999). *Rethinking visual anthropology*. New Haven: Yale University Press.

Biesta, G. Lawy, R. Kelly, N. (2008). Understanding young people's citizenship learning in everyday life: The role of contexts, relationships and dispositions. *Education Citizenship and Social Justice* 4(1): 5-24.

Bleeker, H. Mulderij, K. (1990). Handicap, kinderwereld en cultuurpedagogische bijgedachten. In: Imelman, J.-D. (e.a.). *Cultuurpedagogiek*. Leiden: Martinus Nijhoff Uitgevers.

Bogdan, R. Biklen, S.K. (1998). *Qualitative Research for Education. An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.

Booth, T. Booth, W. (2003). In the Frame: photovoice and mothers with learning difficulties. *Disability & Society*, 18(4), 431-442.

Boutsen, T. Fort, K. (2010). *Speelpleinwerk onder de loep. Onderzoeksrapport Vijfjaarlijkse SpeelpleinEnquête 2010*. Meise: Vlaamse Dienst Speelpleinwerk.

Clark, A. Moss, P. (2005). *Listening to Young Children: The Mosaic Approach*. London: National Children's Bureau.

Council of the European Union. (2009). *Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training: 'ET 2020'*. 119, 2-10.

Coussée, F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent: Academia Press.

Gabhainn, S.N. Sixsmith, J. (2006). Children photographing well-being: facilitating participation in research. *Children & Society*, 20, 249-259.

Harcourt, D. Einarsdottir, J. (2011). Introducing children's perspectives and participation in research. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1): 301-307.

Hedebouw, G. (2013). *Naar een nieuw organisatiemodel voor de opvang en vrije tijd van basisschoolkinderen in Vlaanderen. Bevraging van de actoren*. HIVA, K.U. Leuven.

Kellett, M. Robinson, C. Burr, R. (2004). Images of Childhood. In: Fraser, S. Lewis, V. Ding, S. Kellett, M. Robinson, C. (2004). *Doing research with children and young people* (27-42). London: Sage.

Kind en Gezin. (2012). *Jaarverslag Kinderopvang 2012*. Brussel: Kind en Gezin

Kind en Gezin. (2014). IBO. Geraadpleegd via <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/opvang-zoeken/soorten-kinderopvang/ibo/>

Kind en Gezin. (2014). Lokale dienst buurtgerichte opvang. Geraadpleegd via <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/opvang-zoeken/soorten-kinderopvang/lokale-dienst-buurtgerichte>

Krüger, H. Ecarius, J. (1995) Biographisation in modern childhood. In: Du Bois-Reymond M., Diekstra, R., Hurrelman, K. & Peters, E. (eds.). *Childhood and youth in Germany and the Netherlands. Transitions and Coping strategies of Adolescents*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Lancaster, P. (2003). *Listening to young children. The reader*. Berkshire: Open University Press - Mc Graw-Hill.

Langsted, O. (1994). Looking at quality from the child's perspective. In: Moss, P. Pence, A. (Eds.) (1994). *Valuing Quality in Early Childhood Services: New approaches to defining quality*. London: Paul Chapman Publishing.

Lenaers, S. (2013). *Buitenschoolse kinderopvang en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Gebruik en deelname, evaluatie, behoeften en attitudes*. Sein, Universiteit Hasselt.

Malaguzzi, L. (1998). *The hundred languages of children*. Stanford, CT: Ablex Publishing.

Manshoven, J. Vandenbroeck, M. (2003). *Flexibele Buitenschoolse Opvang. Een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van het experiment flexibele buitenschoolse opvang in Limburg*. Sein, Universiteit Hasselt.

Meeus, W. (1993). Jeugd en jeugdonderzoek in Nederland. De betekenis van 'Jongeren op de drempel van de jaren 90' en 'Jeugd in ontwikkeling' voor de kennis over de jeugd. *Jeugd en Samenleving* 6(7):330-341.

Mehta, C. R. Patel, N. R. (2012). *IBM SPSS Exact Tests*: IBM.

Mishna, F., Antle, B.J. Regehr, C. (2004). Tapping the Perspectives of Children. Emerging ethical issues in qualitative research. *Qualitative Social Work* 3(4): 449-468.

Moss, P. (2007). *Bringing politics into the nursery. Early childhood education as a democratic practice*. Working Paper 43. Bernard van Leer Foundation. Den Haag.

Punch, S. (2002). Research with children: The same or different from research with adults? *Childhood*, 9(3), 321-341.

Qvortrup, J. Bardy, M. Sgritta, G. Wintersberger, H. (eds.) (1994). *Childhood Matters: social theory, practice and policy*. Aldershot: Avebury.

Smaling, A. (2003). Inductive, analogical, and communicative generalization. *International Journal of Qualitative Methods*, 2(1), 52-67.

Smith, J. A. (1995). Semi-structured interviewing and qualitative analysis. In J. A. Smith, R. Harre & L. Van Langenhove (Eds.), *Rethinking methods in psychology* (pp. 9-26). London: Sage Publications.

Tashakkorri, A. Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Sciences*. London: Sage Publications.

Thomas, N. O'Kane, C. (2000). Discovering What Children Think: connections between research and practice. *British Journal of Social Work*, 30(6): 819-835.

Van Gils, J. Willekens, T. (2010). *Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren die in armoede leven*. Meise: Kind en Samenleving.

Verenigde Naties. (1989). *Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind*. New York: VN.

Vlaamse Regering. (2014). *Besluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014 houdende de voorwaarden voor erkenning en attest van toezicht en het kwaliteitsbeleid voor buitenschoolse gezinsopvang en groepsopvang*. Brussel: Vlaamse Regering.

Vlaams Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. (2010). *Ministerieel besluit van 23 mei 2014 tot uitvoering van het Kwaliteitsbesluit Buitenschoolse Opvang van 16 mei 2014 en tot wijziging van artikel 5 van het ministerieel besluit van 27 februari 2014 ter uitvoering van artikel 8, 11, 40, 43 en 73, van het Vergunningsbesluit van 22 november 2013, wat betreft de kwalificatiebewijzen en attesten*. Brussel: Vlaams Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Walravens, S. (2014). *Staten-Generaal Opvang en Vrije Tijd van Schoolkinderen. Beleidsaanbevelingen en verantwoording*. Brussel: Kind en Gezin.

Wester, F. (1996). The analysis of qualitative interviews. In: Maso, I. & Wester, F. (eds.). *The deliberate dialogue* (pp. 63-85). Brussel: VUBPress.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Boomstructuur thematische analyse interviews

1. **Activiteiten – aanbod:**
  - a) Alleen spelen - zijn
  - b) Begeleid spel
  - c) Hier en niet elders
  - d) Huiswerk
  - e) Iets leren
  - f) Niet hier, wel elders
  - g) Vrij spel

2. **Begeleiders:**
  - a) Eigenschappen van een goede begeleider
  - b) Gender
  - c) Rol:
    - a. Begeleiden – stimuleren
    - b. Conflictantering
    - c. Meespelen
    - d. Mening vragen
    - e. Toezicht
    - f. Zorg – verzorging

3. **Kind – kind:**
  - a) Broer - zus
  - b) Gender
  - c) Leeftijd
  - d) Vrienden

4. **Organisatie:**
  - a) Aantal begeleiders
  - b) Aantal kinderen
  - c) Formele inspraakmogelijkheden
  - d) Groepsindeling
  - e) Regels en afspraken
  - f) Wachten

5. **Ruimte – infrastructuur:**
  - a) Binnenruimte
  - b) Buitenruimte
  - c) Een eigen plek

Bijlage 2: Principale componentenanalyse – somschaal 'Algemene Tevredenheid'

Items	Ladingen
Ik kom graag naar hier	.814
Ik kan hier mezelf zijn	.684
Ik speel hier graag met andere kinderen samen	.571
Ik voel me hier gelukkig	.820
Ik vind de opvang een toffe plek	.811
Er wordt rekening gehouden met wat ik wil	.636
N	423
Eigenwaarde	3.19
Verklaarde variantie	53.15%
Chronbach's α	.811

Bijlage 3: Vragenlijst lagere schoolkinderen

Ik ben een:

(omcirkel)

Meisje

Jongen

Ik ben ..... jaar oud

(vul je leeftijd in)

Datum van vandaag:

...../...../..... *(vul de datum in)*

1

(Kleur per vraag 1 stip en vul in)

Thuis praat ik:

- Nederlands
- een andere taal (→ Welke: .....)
- Nederlands en een andere taal (→ Welke: .....)

Mijn mama is geboren in:

- België
- een ander land
- weet ik niet

Mijn papa is geboren in:

- België
- een ander land
- weet ik niet

2

(kleur in elke ballon 1 stip: 🌍)

Als ik thuis ben, speel ik vaak buiten:

- waar
- niet waar

Thuis komen er vaak vriendjes spelen :

- waar
- niet waar

Thuis speel ik vaak met mijn broer of zus:

- waar
- niet waar

Ik heb:

- geen broer
- 1 broer
- 2 of meer broers

Ik heb:

- geen zus
- 1 zus
- 2 of meer zussen

Het liefste dat ik thuis doe is:

(schrijf 1 iets)

.....

.....

3

In de schoolweek ga ik naar

(kleur per plek 1 stip: 🌍)

Het speelplein

☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit

Het IBO

☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit

De opvang op school

☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit

Opa en Oma

☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit

De jeugdbeweging (Scouts, Chiro, KSA, JNM...)

☐ Meer dan 1 dag	☐ 1 dag in de week	☐ Nooit

Een hobby/sportclub (Dansles, muziekschool, zwemclub,...)

☐ 2 dagen of meer	☐ Minder dan 2 dagen	☐ Nooit

4

In een vakantieweek ga ik naar (kleur per plek 1 stip: 🌍)		
Het speelplein		
☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit
Het IBO		
☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit
De opvang op school		
☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit
Opa en Oma		
☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit
De jeugdbeweging (Scouts, Chiro, KSA, JNM...)		
☐ 3 dagen of meer	☐ Minder dan 3 dagen	☐ Nooit
Een hobby/sportclub/sportkamp (Dansles, muziekschool, sport...)		
☐ 2 dagen of meer	☐ Minder dan 2 dagen	☐ Nooit

5

In de schoolweek ga ik het liefste naar: (kleur 1 stip: 🌍)	
☐	Het speelplein
☐	Het IBO
☐	De opvang op school
☐	Opa en Oma
☐	De jeugdbeweging
☐	Een hobby/sportclub

In de vakantie ga ik het liefste naar: (kleur 1 stip: 🌍)	
☐	Het speelplein
☐	Het IBO
☐	De opvang op school
☐	Opa en Oma
☐	De jeugdbeweging
☐	Een hobby/sportclub/sportkamp

6

**Let op, alle vragen die nu komen gaan over het IBO
waar je nu bent!**

Hoeveel punten op 10 zou jij het IBO geven:

(vul in)

.../10

Als je in het IBO bent, hoe lang blijf je hier dan?

(kleur 1 stip: 🟦)

- heel lang
- lang
- kort

7

(omcirkel) per lijn telkens jouw keuze)

Ik kom graag naar hier	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄
Ik kan hier mezelf zijn	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄
Ik speel hier graag met andere kinderen samen	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄
Ik voel me hier gelukkig	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄
Ik vind het IBO een toffe plek	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄
Er wordt rekening gehouden met wat ik wil	☐ 🙄	☐ 😞	☐ 😐	☐ 😊	☐ 😄

8

(kleur in elke ballon 1 stip: 🌧️)

Ik kan hier kiezen wat ik doe:

- waar
- niet waar

De meeste activiteiten spreken mij hier aan:

- waar
- niet waar

We doen hier elke dag hetzelfde:

- waar
- niet waar

Als ik hier buiten wil spelen, moet ik wachten tot de hele groep naar buiten mag:

- waar
- niet waar

Als ik hier mee doe met een activiteit, kan ik kiezen om te stoppen, ook al is de activiteit nog niet gedaan:

- waar
- niet waar

Ik mag hier zelf kiezen of ik binnen of buiten speel:

- waar
- niet waar

9

Hoe belangrijk vind jij hier:

(omcirkel per lijn telkens jouw keuze)

Vrij spelen	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
Spelen met je vrienden	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
Meedoen met activiteiten van de begeleiders	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
Kiezen wat je doet	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
Elke dag andere dingen kunnen doen	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐

10

Het liefste dat ik hier doe is:

(schrijf 1 iets)

.....

.....

Ik doe dat hier (🌐):

- veel
- weinig

11

Ik verveel me hier (🌐):

- nooit
- soms
- altijd

Ik verveel me omdat (🌐):

- mijn vrienden er niet zijn
- er niet genoeg te doen is
- de activiteiten mij niet interesseren
- de begeleiders geen leuke spelletjes doen

12

Ik speel hier het liefst:

(omcirkel)

Binnen

Buiten

13

(kleur in elke ballon 1 stip: 🟦)

VEEL SPEELTUIGEN
(zandbak, glijbaan,
huisjes, ...)

- waar
- niet waar

VEEL SPELMATERIAAL
(ballen, skateboard,
fietsen, ...)

- waar
- niet waar

HIER BUITEN IS:

een GROTE
SPEELPLAATS (stenen
speelkoer...)

- waar
- niet waar

een GROOT
GRASVELD
(tuin,...)

- waar
- niet waar

een PLEK WAAR IK
MIJ KAN VERSTOPPEN

- waar
- niet waar

14

Hoe belangrijk vind jij het dat er buiten .... (omcirkel) per lijn jouw keuze)				
... veel speeltuigen zijn (fietsen, zandbak, glijbaan,...)				
... dingen zijn die je binnen niet kunt doen				
... gelopen, gesprongen en gevoetbald,..., mag worden (je kunnen uitleven)				
... veel spel materiaal is (ballen, skateboard, fietsen,...)				
... een plek is waar je je kunt verstoppert				
... een grasveld is				
... een speelplaats is				

15

(kleur in elke ballon 1 stip:)

een PLEK WAAR IK MET MIJN VRIENDEN ALLEEN KAN ZIJN
 waar
 niet waar

HIER BINNEN IS:

VEEL SPEELGOED
 waar
 niet waar

een PLEK WAAR IK ME KAN UITLEVEN (lopen, springen, voetballen, dansen,...)
 waar
 niet waar

MEERDERE LOKALEN WAAR IK KAN SPELEN
 waar
 niet waar

een PLEK WAAR IK TOT RUST KAN KOMEN
 waar
 niet waar

16

Hoe belangrijk vind jij het dat er binnen				
<i>(omcirkel) per lijn jouw keuze</i>				
... veel speelgoed is (knutselgerief, gezelschapspelletjes, ballen,...)				
... rustplekken zijn (dat het er rustig is)				
... gelopen, gedanst, gesprongen,... mag worden (je kunnen uitleven)				
... getekend en geknutseld wordt				
... ruimtes zijn die jij mooi vindt (dat het er mooi is)				
... een plek is waar je met je vrienden alleen kunt zijn				
... meerdere ruimtes zijn waar je kunt spelen				

17

Ik ben hier graag op een plek waar ik met mijn vrienden alleen kan zijn, zonder begeleiders (🌐):

- waar
- niet waar

Op die plek wil ik (🌐):

- babbelen met mijn vrienden (geheimen delen, praten)
- spelen met mijn vrienden, zonder de kleinere kinderen
- iets doen dat de begeleiders niet mogen zien

18

(kleur in elke ballon 1 stip:)

De begeleiders organiseren hier leuke activiteiten:

- waar
- niet waar

De begeleiders zorgen ervoor dat hier niet gepest wordt:

- waar
- niet waar

Als ik hier verdrietig ben, dan troosten de begeleiders me:

- waar
- niet waar

Als ik het vraag, spelen begeleiders mee wanneer ik hier met mijn vrienden speel:

- waar
- niet waar

De begeleiders lossen ruzies op:

- waar
- niet waar

Als ik hier een begeleider nodig heb, is er altijd wel iemand waar ik naartoe kan:

- waar
- niet waar

De begeleiders hier laten op ons en zorgen ervoor dat we niets verkeerd doen:

- waar
- niet waar

De begeleiders hier doen soms iets met mij alleen:

- waar
- niet waar

Hoe belangrijk vind jij het dat de begeleiders....				
(omcirkel telkens jouw keuze)				
... meespelen als je met je vrienden speelt				
... leuke activiteiten organiseren				
... ruzies oplossen				
... ervoor zorgen dat er niet gepest wordt				
... soms iets met jou alleen doen (babbelen, spelen, ...)				
... je troosten als je verdrietig bent				
... op jullie letten en ervoor zorgen dat jullie niets verkeerd doen				

Wat doen begeleiders het meest?

(Omcirkel) 3 antwoorden die het meest bij jouw begeleiders passen)

Met mij spelen

Hard roepen

Meespelen

Rondwandelen en
kijken wat we doen

Voor spel en materiaal zorgen

Papieren invullen

Babbelen met elkaar

Zeggen wat je moet doen

Met kinderen praten

Kinderen helpen

Activiteiten organiseren

21

(kleur in elke ballon 1 stip:)

Als ik met mijn broer of zus wil
spelen, dan kan dat hier:

- waar
- niet waar
- ik heb geen broer of zus

Ik speel hier meestal met
kinderen van mijn leeftijd:

- waar
- niet waar

Hier wordt naar mijn
ideeën geluisterd :

- waar
- niet waar

De begeleiders geven hier
meer aandacht aan de
kleinste kinderen:

- waar
- niet waar

Jongens spelen hier meestal
met jongens en meisjes
meestal met meisjes:

- waar
- niet waar

Ik kan mee beslissen over
veranderingen in het IBO:

- waar
- niet waar

Sommige dingen kunnen we
hier niet doen als er kleuters zijn:

- waar
- niet waar

22

Hoe belangrijk vind jij...				
<i>(omcirkel per lijn jouw keuze)</i>				
... samenspelen met je broer of zus				
... spelen zonder kleuters				
... mee kunnen beslissen over de veranderingen in het IBO				
... dat begeleiders luisteren naar jouw ideeën				
... met jongens spelen				
... met meisjes spelen				

23

24

Bijlage 4: Vragenlijst verantwoordelijken

1. Van welke opvangvorm bent u de coördinator/verantwoordelijke?

- Speelplein
- IBO
- Opvang op school (voor- en of naschoolse opvang)

2. Wanneer kunnen de kinderen hier worden opgevangen? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Voor school
- Na school
- Op schoolvrije dagen: volledige dagen
- Op schoolvrije dagen: halve dagen
- Op schoolvrije dagen: voor het speelplein
- Op schoolvrije dagen: na het speelplein
- In de vakanties: volledige dagen
- In de vakanties: halve dagen
- In de vakanties: voor het speelplein
- In de vakanties: na het speelplein
- In het weekend: volledige dagen
- In het weekend: halve dagen

3. Hoeveel kinderen zijn er gemiddeld per dag/opvangmoment? ..... (vul een getal in)

4. Hoeveel kinderen zijn er op het drukste moment? .....(vul een getal in)

5. Van welke leeftijden kunnen kinderen hier terecht? van..... jaar tot ..... jaar (vul in)

6. Zijn de kinderen ingedeeld in verschillende leeftijdsgroepen?

- Ja
- Nee

6.1 Indien ja, vul de tabel hieronder in:

Leeftijdsgroep	Gemiddeld aantal kinderen per opvangmoment	Aantal begeleiders per opvangmoment	Heeft deze groep een aparte binnenruimte?
3-5 jaar (Voorbeeld)	20	2	Ja

6.2 Indien nee, hoeveel begeleiders zijn aanwezig per opvangmoment? ..... (vul een getal in)

7. Hoeveel begeleiders zijn er in totaal? ..... (vul een getal in)

8. Hoeveel begeleiders hebben de volgende kwalificaties/attesten?

Pedagogische kwalificatie (bv. leerkracht, stagiair leerkracht)	
Kwalificatie Kinderzorg (bv. kinderverzorgster, begeleider kinderopvang,...)	
Animator/ hoofdanimator in het jeugdwerk	
Bewegingsanimator	
Attest van medische geschiktheid	
Model 2 van het uittreksel uit het strafregister	
EHBO opleiding	
Opleiding levensreddend handelen	
Andere (welke?)	
Geen kwalificatie/attest	

9. Hoeveel mannelijke begeleiders zijn er? .....(vul een getal in)

10. Hoeveel vrouwelijke begeleiders zijn er? .....(vul een getal in)

11. Waaruit bestaat het aanbod tijdens een normale schoolweek?*(1 = zelden of nooit, 2 = 1 keer per week, 3 = meerdere keren per week, 4 = dagelijks, 5 = meerdere keren per dag)*

Knutselen en tekenen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kinderen spelen vrij buiten	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kinderen spelen vrij binnen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Activiteiten, voorbereid door de begeleiders	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Een externe organisatie komt een activiteit begeleiden in de opvang	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Een uitstap (naar het zwembad, het bos, een pretpark,...)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

12. Waaruit bestaat het aanbod tijdens een normale vakantieweek?*(1 = zelden of nooit, 2 = 1 keer per week, 3 = meerdere keren per week, 4 = dagelijks, 5 = meerdere keren per dag)*

Knutselen en tekenen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kinderen spelen vrij buiten	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kinderen spelen vrij binnen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Activiteiten, voorbereid door de begeleiders	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Een externe organisatie komt een activiteit begeleiden in de opvang	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Een uitstap (naar het zwembad, het bos, een pretpark,...)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

13. Wanneer kunnen kinderen....?*(1 = zelden of nooit, 2 = soms, 3 = enkel als ze het vragen, 4 = meestal, 5 = altijd)*

... samen spelen met kinderen van dezelfde leeftijd?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... samen spelen met kinderen van een andere leeftijd?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... samen spelen met hun broer en/of zus?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... stoppen met een activiteit die nog bezig is?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... buiten spelen?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... vrij gebruik maken van het aanwezige spelmateriaal?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... iets individueel doen samen met een begeleider?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... helemaal alleen zijn?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
... rusten?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

14. Hoe zou u de buitenruimte omschrijven?

(Denk hierbij in functie van het aantal aanwezige kinderen.)

	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Aantal speeltuigen (toestellen, glijbanen, klimrekken,...)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel klein	Klein	Groot	Heel groot
Grasveld	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel klein	Klein	Groot	Heel groot
Speelkoer/speelplaats	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel klein	Klein	Groot	Heel groot
Zandbak	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Spelmateriaal (ballen, skateboard, fietsen, touwen,...)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Plekken waar kinderen zich kunnen verstoppen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

15. Hoe zou u de binnenruimte omschrijven?

(Denk hierbij in functie van het aantal kinderen)

	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Aantal speelhoeken in 1 ruimte	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	1	2	3	Meer dan 3
Aantal ruimtes waar kinderen binnen kunnen spelen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	1	2	3	Meer dan 3
Aantal aparte ruimtes voor de oudste kinderen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Hoeveelheid spelmateriaal (ballen, gezelschapsspelletjes, ...)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
	Geen	Heel weinig	Weinig	Veel	Heel veel
Ruimtes die uitsluitend gebruikt wordt voor de opvang (die niet worden gedeeld met een andere organisatie/school)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

16. Op welke manier geven jullie inspraak aan de kinderen? (meerdere antwoorden mogelijk):

- De activiteiten worden op regelmatige basis geëvalueerd met de kinderen
- We vragen wat de kinderen willen doen
- De kinderen kunnen meedenken over de inrichting van de ruimte
- We stemmen ons activiteitsaanbod af op wat de kinderen graag doen.
- We hebben een ideeënbuis
- Er is een formeel inspraakorgaan/-moment voor de kinderen.
- Andere

manier:.....

.....

.....

.....(omschrijf)

16.1 Indien u in de vorige vraag de optie 'er is een formeel inspraakorgaan' heeft aangevinkt: beschrijf de formele inspraakmogelijkheden in onderstaande tabel:

Leeftijdsgroep	Naam	Frequentie	Omschrijving
9 - 11 jaar (Voorbeeld)	Tienerparlement	1 keer per maand	De tieners beslissen mee over het activiteitsaanbod op woensdagmiddag

Vernieuwing in de
Basisvoorzieningen
voor Jonge Kinderen
Centre for Innovation
in the Early Years
Centre d'Innovation de
la Petite Enfance

a Raas Van Gaverestraat 67A
9000 Gent, Belgium/Belgique
t +32 (0)9 232 47 35
f +32 (0)9 232 47 50
e info@vbjk.be **w** www.vbjk.be

